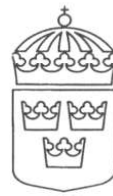

Riksdagens protokoll

1993/94:57

Onsdagen den 9 februari

Kl. 9.00 – 21.09

Protokoll
1993/94:57

1 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1993/94:124 och 136 till socialutskottet
1993/94:137 till jordbruksutskottet

2 § Hänvisning till utskott av under allmänna motionstiden avlämnade motioner

Föredrogs och hänvisades de under allmänna motionstiden avlämnade motionerna enligt följande:

Motionerna hänvisades till de utskott som utskottsbeteckningen i motionsnumret anger utom i de fall där motioner har fördelats mellan flera utskott.

I sistnämnda fall remitterades motionerna i enlighet med de noteringar som gjorts i den till snabbprotokollet för tisdagen den 8 februari bilagda motionsförteckningen.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1993/94:T30–T35 till trafikutskottet
1993/94:Sf24–Sf29 till socialförsäkringsutskottet
1993/94:Ju16–Ju20 till justitieutskottet
1993/94:Sk34 till skatteutskottet

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

Partiledardebatt

Anf. 1 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Det går inte att inleda denna debatt utan att först ge uttryck åt den vrede och förtvivlan vi alla känner inför kriget i Bosnien och blodbadet i Sarajevo. Denna meningslösa terrorhandling, i raden av liknande händelser, måste bli en vändpunkt.

Det har varit förenat med mycket stora svårigheter för de ansvariga att komma fram till åtgärder som får slut på våldet. Men det finns en FN-resolution om skyddade zoner. Nu måste det skyddet komma till stånd. Det är den mödosamma vägen vi måste gå till en rimlig och fredlig lösning.

Fru talman! När vi i dag skall diskutera situationen i vårt eget land, är det lyckligtvis andra problem och mer mänskliga uppgifter vi ställs inför.

Men ändå: Med våra förutsättningar är tillståndet i Sverige utomordentligt allvarligt.

Människor märker nu tydligt vad regeringens politik och systemskifte betyder i praktiken.

Gamla ligger i sjukhuskorridorer. Daghem börjar likna förvaringsplatser. Köerna utanför arbetsförmedlingarna har inget slut. Drömmen om den egna bostaden förvandlas för många till en mardröm.

Bakom detta förfall i folkhemmet finns siffror som förskräcker.

- * Tillväxten har, för första gången under hela 1900-talet, minskat tre år i rad. Sverige har blivit fattigare som nation.
- * Investeringsrasen är det kraftigaste i hela den svenska industrialismens historia.
- * Sverige, som för bara några år sedan hade goda statsfinanser, måste innevarande budgetår låna ytterligare ofattbara 271 miljarder kronor. Inget land har någonsin i fredstid dragit på sig så stora utgifter i förhållande till sin totala produktion.
- * Och det största misslyckandet av alla: Massarbetslösheten har fått fotfäste i vårt land. 600 000 människor saknar jobb. De långtidsarbetslösa, de som har sökt fler jobb än de kommer ihåg och alltid fått nej, har blivit fyra gånger fler sedan hösten 1991.

Aldrig tidigare har vi varit med om så många och så snabba försämringar som under den korta men förödande epoken Bildt.

Aldrig under min livstid har en regering gjort så litet åt landets stora problem eller ställt sig så kallsinnig när människor far illa.

Ändå kommer vi snart att få höra statsministern och andra företrädare för regeringen stå här och påstå att det går bra för Sverige, att det ljusnar och att det är regeringens förtjänst.

Men trots att konjunkturen går upp i år och nästa år, så accepterar regeringen att arbetslösheten ligger kvar på 14 % fram till 1996. Då, när konjunkturen kanske vänder nedåt igen, tror regeringen av någon outgrundlig anledning att arbetslösheten skall börja minska.

Sanningen är att regeringen har givit upp. Hur tror ni att 600 000 människor känner det efter det beskedet? Jag är övertygad om att de säger: "Vi kan inte vänta."

Det behövs kraftfulla nationella insatser, och de måste göras nu! Men det behövs också samarbete i Europa för att vi skall kunna komma bort från arbetslösheten. Det behövs den ansvarsfulla politik som Europeiska socialdemokraternas parti har presenterat. För mig är detta det starkaste argumentet för att Sverige skall bli medlem av den europeiska unionen.

Borgerliga ledarskribenter skryter med att regeringen Bildt lyckats sitta kvar i två och ett halvt år. Det är en period som inte imponerar på oss socialdemokrater.

Men allvarigare är att regeringen sitter kvar trots att den avstår från att fatta beslut och avstår från att regera. Den bara sitter medan landets ekonomi föröds, välfärden förfaller och människor förtvivlar.

För Centerns skull skickas Öresundsbron tillbaka till Vattendomstolen. Men arbetslösheten går inte att skicka till någon domstol – inte heller den växande statsskulden.

För Moderaternas skull lånar regeringen för att kunna sänka skatten med 25 miljarder kronor för kapitalägarna. Skulderna överlämnar regeringen till en kommande socialdemokratisk regering. Efter regeringen kommer syndafloren, och den kan definitivt inte handhas av Vattendomstolen i Växjö. Dess kompetens sträcker sig inte till de bibliska domänerna, även om Olof Johansson skulle önska det.

För Folkpartiets skull införs ett husläkarsystem, trots att det minskar valfriheten, ställer till med en förfärlig massa byråkratiska problem och underminerar sjukvårdens ekonomi.

Mitt i alla nedskärningar av vård, omsorg och trygghet kostar regeringen på sig en ny utgift: vårdnadsbidraget.

Olle Wästberg, chefredaktör för Expressen, tidigare statssekreterare hos Anne Wibble, skriver: "Vårdnadsbidraget är idiotiskt – dyrt och hemmafru-framkallande."

Tänk vad klok man blir, bara man kommer ur järnladyns grepp!

Det är sant, men vårdnadsbidraget behövdes för Alf Svenssons skull – för att han skall tillhöra de överlevande på arken.

Men vi behöver en regering som gör något för Sveriges skull.

Massarbetslöshet, dyra reformer, stora skattesänkningar – detta är mot allt förnuft.

Regeringen tycker uppenbarligen att det är bättre att regeringsmakten förfaller än att regeringen faller.

Fru talman! På en punkt har regeringen visat stor handlingskraft.

Regeringen har sänkt skatterna kraftigt på aktier, förmögenheter, arv och gåvor, och regeringen har höjt skatten på arbete, på löntagarnas inkomster.

Det leder till nya jobb, påstår regeringen. Men trots rivstarten hösten 1991, med stora skattesänkningar för de rikaste, försvann 400 000 jobb under 1992 och 1993.

Finansministern har försökt bortförklara detta avslöjande facit genom att skylla på lågkonjunkturen. Men om stora skattesänkningar för de rika bara fungerar när ekonomin är stark, varför då genomföra dem nu?

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

Vilken läkare skulle ordinera en medicin som bara hjälper om patienten är frisk? Vilken villaägare skulle installera en värmepanna som bara fungerar när det är plusgrader?

Jag tror att regeringen vet, lika väl som Bengt Westerberg, att det är "fel tänkt" att "sänkt skattetryck automatiskt skulle leda till fler jobb".

Regeringen råar inte på arbetslösheten. Därför råar den inte heller på budgetunderskottet. Och därför fortsätter statsskulden att öka.

Vi socialdemokrater har därför lagt fram ett budgetförslag som är starkare än regeringens. Med vår politik, med nästan 100 000 färre öppettidarbetslösa, minskar statens utgifter med 10 miljarder kronor.

Vi föreslår därtill bestående besparingar inom försvaret, jordbruket, flyktmottagningen och den fria etableringsrätten för privatläkare.

Vi föreslår också en sänkning av ersättningsnivån i föräldraförsäkringen från 90 till 80 %. Det var ett svårt beslut, mycket svårt, men vi fattade det beslutet.

Regeringen däremot, kostar på sig en ny utgift: vårdnadsbidraget.

Vi har absolut inte råd att låna till reformer. Vi har inte råd när alla tillgängliga resurser måste användas för att bekämpa arbetslösheten.

Vi har inte råd när det samtidigt görs nedskärningar på en lång rad kännsbara områden.

Men när vi har råd, då står de långtidssjuka först i kö. De får bara 70 % i dag. Sedan kommer arbetslöshetsersättningen. Det är socialdemokraternas besked.

Vi säger också: Det är upprörande, det är orättvist och det urgröper samhällsmoralen, när regeringen bara kräver uppoffringar av de arbetslösa och av de stora löntagargrupperna och samtidigt gynnar de redan välbeställda.

Jag vill fråga regeringen: Vad är det för märklig ekonomisk teori som ni i regeringen bygger er politik på? Rika människor måste få sänkt skatt, för att det skall bli fart på ekonomin. Vanligt folk, däremot, måste få det sämre och sämre för att det skall bli bättre. Hur i all sin dar går denna teori ihop? Vad är det för olika underliga människor som ni i regeringen tror lever i det här landet?

Vi socialdemokrater anser att det ligger ett värde i att de ekonomiska skillnaderna inte blir för stora, att det främjar produktivitet och utveckling och ger större möjligheter att lösa de ekonomiska problemen.

Därför vill vi att riksdagen omedelbart bryter upp besluten om att sänka skatten på kapital och aktier. Därför vill vi införa en värnsskatt på höga inkomster.

Däremot vill vi sänka skatten på arbete, på vanliga inkomster, med drygt 700 kr.

Vi vill, till skillnad från regeringen, behålla rätten att dra av 30 % av räntekostnaderna. För den som har bostadsräntor på 50 000 kr ger detta en skattelättnad på 2 500 kr per år. Vi föreslår också lägre bolags- och företagsskatt än regeringen.

När Carl Bildt snart kommer att stå här i talarstolen och säga att socialdemokraterna bara vill höja skatten, så har han fel. Carl Bildt har fel!

Det är riktigt att Carl Bildt och jag kommer att få höjd skatt på våra in-

komster. Men den som är städerska, svetsare eller förskollärare får sänkt skatt med socialdemokratisk politik.

Det är riktigt att näringsminister Per Westerberg, som inte är här efter gårdagens debatt – jag förstår honom – får betala mer i skatt när han tjänar pengar på sina aktier. Men en småföretagare som vill investera och bygga ut sin verksamhet får skatten sänkt. Det är socialdemokratisk politik.

Det är rimligt, det är rättvist, det är en skattepolitik som stimulerar arbete och företagande. Det måste bli färre konkurser och fler nya företag i Sverige. Det är socialdemokratisk politik.

Fru talman! Nu finns det två tydliga politiska alternativ i Sverige.

Med regeringens politik kommer arbetslösheten att öka och ligga kvar på 14 % i år och nästa år.

Med en socialdemokratisk politik kan 30 000 arbetslösa få utbildning och 90 000 få jobb de kommande två åren.

Vi har inte råd att bekämpa arbetslösheten, säger regeringen. Låt mig visa på skillnaderna mellan regeringens och socialdemokratins politik genom att ställa frågan: Vad får man för 20 miljarder kronor?

Regeringen väljer att sänka skatterna för de välbeställda. 20 miljarder kronor, och lite till, hamnar i fickorna på en liten grupp mycket förmögna kapitalägare. Merparten går faktiskt till de 5 000 rikaste familjerna i Sverige.

Vi socialdemokrater vill använda 20 miljarder så här:

1. Vi vill ge tiotusentals arbetslösa chans att skaffa sig nya kunskaper och höja sin kompetens, i stället för att sitta hemma vid köksbordet och känna sig ratade och bortsorterade.
2. Vi vill skapa jobb som ger bättre miljö. Vi vill röja upp i gamla förgiftade industriområden, få bort buller från trafiken, förbättra reningsverk och modernisera våra vatten- och avloppssystem.
3. Vi vill stoppa de meningslösa varslen av sjuksköterskor, barnskötare och hemtjänstassistenter. Det är inte rimligt att skicka ut dem i öppen arbetslöshet, samtidigt som vården och omsorgen försämras.

De som tror att ett stort dataföretag eller ett litet tvätteri fungerar utan daghem har inte sett att svenskt näringsliv behöver *kvinnors* kompetens och arbete för att fungera.

Arbetslösa byggnadsarbetare gör större nytta om de reparerar skolor, rustar upp nedslitna daghem eller gör fler bostäder och lokaler tillgängliga för äldre och handikappade, än om de går och stämplar och kvitterar ut kontant arbetslöshetsersättning.

4. Vi vill ta vara på våra historiska minnesmärken, våra kulturminnen, och låta konstnärer skapa trivsammare och vackrare bostadsområden och ofentliga platser.
5. Vi vill också stimulera svenska företag att tidigarelägga sina investeringar, vi vill underhålla vägar och järnvägar, och vi vill bygga ut flyget,

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

telekommunikationerna och datanätet – så att inte bara Carl Bildt kan kommunicera med USA eller vad det nu är han skryter med.

Till allt detta räcker 20 miljarder kronor. Våra framtidssatsningar på investeringar och jobb kostar mindre än regeringens generösa gåvor till ett litet förmodet fåtal. För någon dag sedan träffade jag en person som har kapital. Han sade: Jag vill gärna betala skatt i Sverige, men med den nuvarande regeringen är det så svårt att få leverera in någon skatt. Reglerna gör det nästan omöjligt. Så långt har det alltså gått!

Det finns över en halv miljon människor som inget högre önskar än att få jobba. Det finns vettiga arbetsuppgifter, och det finns nyttiga investeringar, som ändå måste göras och som alla får glädje av.

Fru talman! Det finns alltså två alternativ i svensk politik, två helt olika visioner om framtiden.

Det systemskifte som regeringen genomför banar vägen för ett samhälle med stora sociala och ekonomiska klyftor och med otrygghet samt massarbetslöshet.

Jag föddes i ett sådant samhälle. Jag vet vad det handlar om.

Också i dag föds barn med olika förutsättningar. Naturen är inte rättvis. Sociala missförhållanden ger många ett sämre utgångsläge. Ekonomiska skillnader skapar försteg för andra. Ett anständigare samhälle strävar efter att utjämna dessa skillnader.

På en punkt tar regeringen dessa utgångsskillnader på allvar, och det är när det gäller de handikappade.

Men på snart sagt alla andra områden bidrar regeringens politik till att barn från början får sitt liv utstakat och bestämt, av sin uppväxtmiljö, av föräldrarnas ekonomi och av familjens sociala status.

Vi socialdemokrater motsätter oss en sådan utveckling, därför att den leder till ett ofritt samhälle, ett samhälle som sätter penningvärdet före människovärdet, ett samhälle där bara vissa räknas.

Vad är det för mening med välstånd, om det mesta hamnar i de redan välbeställdas plånböcker?

Vad är det för glädje med en skola som ger vissa förtur och som avskärmar olika grupper av barn från varandra, i stället för att klara en sammanhållen skola för alla?

Hur kan man tala om valfrihet, när friheten i praktiken hela tiden minskar för flertalet, när regeringen tänker straffa kvinnor som vill gå från deltidsarbete till heltidsarbete med 96 % marginalskatt, när det påstås att det är nödvändigt, ja, önskvärt, att vi får ett B-lag av kvinnor och ungdomar på arbetsmarknaden, med låga löner och otrygga arbetsvillkor? Vem vill leva så?

Det som upprör mig mest är att regeringen tycks tro att människor är något slags ekonomiska maskiner och att alla sociala relationer går ut på att köpa och sälja.

Marknaden är bra till mycket, men den kan definitivt inte lösa alla problem.

Det är många, långt in i de borgerliga leden, som tycker att så viktiga ting som utbildning, sjukvård och omsorg inte skall styras av marknaden, av vinstintressen, av storleken på våra plånböcker.

I vårt land har välfärden varit jämnare fördelad än i andra länder. Det

stora flertalet vet hur en bra barnomsorg, en bra skola och en värdig åldersvård ser ut. De vet att det välfärdssamhälle som vi steg för steg byggt upp har sina fel och brister. Men de vet också att detta välfärdssamhälle och blandekonomin har skapat det som den amerikanske ekonomen Paul Krugman kallat "det mest anständiga samhälle som historien frambringat". Detta samhälle tänker vi socialdemokrater inte frivilligt ge upp.
(Applåder)

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

Anf. 2 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Efter regeringen kommer syndafloden, sade Ingvar Carlsson, och menade såvitt vi förstod därmed att han skulle leda nästa regering. Visst var det många överdrifter, och visst var det ett valtal, men jag tror att vi alla gör den reflexionen att det i alla partiers program finns någonting som är vettigt – även i Socialdemokraternas program.

Mitt anförande kommer per definition inte att bli ett valtal.

Jag är partiordförande till den 9 april. Jag är t.o.m. gruppleddare, vilket överraskar en del av er. Men mina dagar äro räknade! Ni kan börja nedräkningen nu, men det är för tidigt att andas ut.

Även om ni blir av med mig kommer ni inte att bli av med budgetunderskottet. Ni kommer inte att bli av med OECD-rapporter som påpekar precis det som jag här har påpekat många gånger, nämligen att vi inte tillräckligt har sett allvaret i läget och åtgärdat det.

Det spelar heller ingen större roll för er om Ny demokrati finns i riksdagen eller inte, på annat sätt än att man belyser problemen. Problemen kommer att finnas kvar.

Sanningens minut nalkas för politikerna. Jag kommer snart att höra till dem som håller tummen på ögat på er. Det skall bli ett nöje. Det är möjligt att jag blir journalist när jag blir stor. Vi hörde Ingvar Carlsson säga att Olle Wästberg blev riktigt vettig när han blev journalist.

Ni kan tänka på att längst ner på popularitetslistan slåss journalister och politiker om vilka som har sämst anseende. Jag tror att det bara finns ett sätt, och det är att försöka skaffa sig ett bättre anseende. Själv är jag enligt SIFO sämre än Gudrun Schyman och Olof Johansson ihop, och det är ändå att ta i.

Och nu, fru talman, skall ni få höra! Jag vet att de flesta här är mycket duktiga och jobbar på. Observera att jag på flera månader inte har beskyllt er för att vara politiska broilrar! Men jag vill säga: Tänk över er situation! Jag har själv tänkt över min. Jag skulle tro att Gullan Lindblad har tänkt över sin, när hon skulle ge Bengt Westerberg en pappamånad.

Låt oss anta att Gullan Lindblad, Bengt Westerberg och jag vill göra något bra för Sverige. Det vill vi, tror jag. På fint språk kan man tala om att vi företräder allmänintresset, hela Sverige, inte några speciella särintressen, inte vårt personliga egenintresse. Då måste vi, precis som alla andra som känner ansvar, börja med att tala om hur det är. Det är det jag tycker att vi inte gör. Vi talar inte om hur det är. Ju närmare valet vi kommer, desto mindre sägs om hur det är. Statsskulden galopperar i väg, och man gör egentligen ingenting.

Hur tror ni att debatten låter om tre eller fyra år? Då kommer man att

säga: Varför gjorde de ingenting 1994? Varför ingrep de inte när räntan på statsskulden var 80 miljarder? Varför väntade de tills den var 172 miljarder? Så kan det komma att låta.

Man kommer också att säga: Varför gjorde de så? Jo, de tog det så lugnt därför att det var val strax efter. Det är den största faran med val, dvs. att man inte vågar säga någonting.

Nu säger alla t.ex. att vi skall återinföra 90 % arbetslöshetsersättning, sjukersättning och allt möjligt. Det är fullständigt omöjligt att göra det.

Det har kommit en OECD-rapport, och vad säger den? Jo, den säger följande:

Vi kan inte höja skatten när skattetrycket redan är över 70 %.

Vi måste sänka statens utgifter.

Regeringens stolta saneringsprogram på 81 miljarder räcker inte. Det behövs 150 miljarder i stället.

Vi har för höga ungdomslöner. Vi har hög ungdomsarbetslöshet därför att lönerna är för höga. Det finns en marknad; det går till så. Det hänger ihop.

Arbetsrätten är ett hinder och inte en trygghet.

OECD avslutar rapporten med att säga att landet helt enkelt inte kan fortsätta som om inget hänt.

Rapporten kom i förrgår, och det land som det handlar om är Sverige.

Även med regeringens prognos – man brukar ju missa med 100 miljarder ibland, så jag vet inte om vi skall tro på den – går Sverige med 172 miljarder i förlust nästa år.

Hur mycket är 172 miljarder kronor? Det är ett ofattbart belopp. Man skulle kunna täcka det genom att höja moms till 62 %. Det vore väl ganska kul, fru talman? Eller också skulle man höja arbetsgivaravgiften till 77 %. Detta är dock helt omöjligt. Det betyder god natt för hela Sverige. Det går inte.

Ingvar Carlsson berättade vad 20 miljarder är. Jag skall berätta vad 172 miljarder är. Håll i er i bänkarna nu!

Det är lika mycket som kostnaderna för hela barnbidraget, hela bostadsbidraget, den kommunala barnomsorgen – det som kommer från statsbudgeten –, föräldraförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen, statens andel av sjukförsäkringen, hela polissystemet, alla domstolarna, universiteten/högskolorna och nästan hela försvaret. Detta kostar 172 miljarder.

Det är den förlust vi håller på att göra. Snart är alltså räntan, som vi aldrig kommer ifrån, ensam uppe i det talet. Mycket allvarligare än så kan det inte bli.

I det läget har vi alltså svårt att göra någonting! Vi kan inte ens skära ned u-hjälpen utan säger: Vi måste fortsätta med den. Eftersom vi ändå inte har några pengar är det väl lika bra att ge bort dem. Vi ger pengar till organisationer som inte ens plockar in lika mycket i medlemsavgifter. Om man vågade vara ärlig om flyktingpolitiken – men det är det ingen som vågar – och lade ihop vad vi ger ut på den, på organisationsstöd och på u-hjälp skulle man komma upp i 50 miljarder kronor. Visst finns det mycket som vi politiker kan göra – självfallet – om vi bara vågar. Men enligt vad jag kan begripa är det ingen som vågar.

Folk då – människor som ser på TV, lyssnar på radio, eller sitter här på

läktarna – vad kan de göra? Ja, håll i er nu, och säg ingenting till Bert om det här! Jag kan tala om för er, kära folk, vad ni kan göra. Ni skall sluta stjäla! På byggarbetsplatserna stjäls 10 %. Butiksstölderna uppgår rent statistiskt till 3 %. Vi har genom åren betalat hundratals miljarder för att utbilda små och stora bedragare.

Vi har inte beivrat fusk, inte ens när vi känt till det. Vi har inte vågat påstå att folk stjälar när de stjälar. Vi har inte lärt medborgarna – exempelvis genom att föregå med gott exempel – att de tar från andra när de t.ex. jobbar svart och tar arbetslöshetsunderstöd. Man stjälar då från sina grannar och kompisar; det är nämligen de som får betala. Vi har de facto i stället visat för dem att det lönar sig att fuska.

Såvitt jag vet finns det inte en människa som har åkt dit för att ha tagit allmänna medel genom att lura försäkringskassan eller liknande. Nej, det är bäst att jag säger att det bara finns tre fall – annars får man alltid höra att det man säger är fel och att det faktiskt finns två. Men kom ihåg: Ingen lurar staten! Staten är ju människorna. Det finns inga pengar hos fru Wibble. Det finns bara ett stort svart hål med minus en miljon miljoner kronor. Alla pengar som kommer in till statskassan kommer från folk. De som stjälar av de pengarna stjälar av sina kompisar. Det måste sägas ut.

Nästa till rakning! Det är den svarta sektorn – jag har talat om den förut. I den svarta sektorn är ni med, hela högen, såvida ni inte sitter kvar här inne i kammaren hela tiden och aldrig går ut. Sätter ni er i en taxi är det – ofta – svart så det ryker om det. Går ni på krogen är chansen rätt stor att det är svart. Tar ni er en liten rackare någon gång är det en 40-procentig chans att det är hembränt.

Vare sig den svarta marknaden är 100 eller 150 miljarder är den enorm. Hur bekämpar vi den? Det gör vi egentligen inte. Det flesta av oss utnyttjar den – eller hur? Jag menar att man måste angripa det. Man måste angripa fusket, för det är brott mot lagen. Antingen måste den svarta marknaden bli vit, eller också får väl de vita lagarna bli svarta då. Men vi kan inte låta samhället fortsätta att fungera vid sidan av lagarna.

Den svarta sektorn är lika farlig som barnporr, som för övrigt ingår i hela det här systemet. En svart sektor betyder till sist maffia, olagligheter, mord, stöld och – inte minst – minskad tilltro till hela systemet, det demokratiska system som vi här representerar.

Nå, men låt oss då förklara krig mot fusket. Låt oss bevisa för våra barn att vi inte är korrupta eller försoffade utan vi angriper det här, som är ett stort problem i Sverige. Men det är klart att en affisch med ett stort finger som säger: Svensson! Du fuskar! inte är världens bästa valaffisch. Då går de väl och röstar på Westerberg i stället – förlåt!

Vi begär som politiker en skärpning av våra arbetsgivare, dvs. det svenska folket. Eller i varje fall gjorde jag det alldeles nyss. Men vad har svenska folket egentligen för möjligheter att granska oss? Var finns det personliga ansvaret? Var man än arbetar ute i samhället har man ett personligt ansvar. Men var finns det personliga ansvaret i politiken? Det finns inte. Det skulle behövas något slags etikkommission som medborgarna tillsatte och som kollade läget och såg vad det är vi sysslar med. Den skulle få publicera sina resultat, osv. för att hålla tummen på ögat på folkets egna representanter. Det

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

är klart att det inte behövs dubbla pensioner i politiken. Och inte behövs det fallskärmsavtal! Och visst skulle det gå att införa fullt ansvar för ämbetsmän och fullt ansvar för politiker. Men gör det då!

Det har för övrigt sagts om politiker – det har ni hört här förut – att om politiker skulle provas i Marknadsdomstolen så skulle de fällas på löpande band. Om vi som sitter här sålde tvål i stället för politiska budskap skulle de flesta här ha näringsförbud vid det här laget.

Så tar vi nästa: bankerna. Jag representerar givetvis bankerna – jag är en fruktansvärd kapitalist som röker stora cigarrer. Nej, det är jag givetvis inte. Jag är en av de få som vågar gå på bankerna – ni är rädda för dem också, vågar jag påstå. Om man skall slåss mot kapitalet skall man inte köra på Ingvar Carlssons spår, utan man skall försöka attackera den nya bankkrisen. Den består i att bankerna tar ut för höga räntor av de företag som skulle kunna bygga upp Sverige igen och ge alla jobb. De får betala mycket högre räntor om de lånar pengar än de stora grabbarna. Även om de stora grabbarna är dåliga kanske de får låna för 7 %, medan de små lirarna får låna för 12 % eller så.

Hur åtgärdar man det? Jo, genom fri konkurrens – kan ni tänka er! Ni tänkte förstås: Då måste vi lagstifta och sätta dit dem. Men fri konkurrens är det enda sättet att åtgärda det. Det finns i stort sett bara fyra banker kvar. Då gäller det att sätta tummen på ögat på dem och se till att det inte blir några karteller, att de inte kan hålla på och ta ut alla möjliga orättmätiga fördelar genom att de inte konkurrerar öppet.

Sedan vi eller regeringen eller hur det nu gick till – undan gick det i alla fall – beviljade bankstödet har S-E-Bankens kurs gått upp med 727 %. Men de som stod risken var svenska skattebetalare, och de har faktiskt inte fått ut någonting för det. Då säger Ingvar Carlsson kanske: Sådan är kapitalismen. Men det behöver den inte alls vara! Men sådan har regeringens taktik varit! Och de flesta av oss här i kammaren har varit med på det. En av ingenjörerna blev riksbankschef. Så kan det gå när inte haspen är på!

Till sist i det här anförandet vill jag säga att vi behöver sälja Sverige. Inte *sälja av* utan verkligen sälja Sverige, tala om hur bra Sverige är att etablera industrier i, hur bra det är att göra turistbesök i. Men vi kanske skulle börja med att tala om hur fantastiskt det är. Tänk om vi kunde säga: Här är ett land där inte bara folket har vaknat utan även politikerna.

Man kan sätta ansikte på allting. Det går inte att bara ha en massa kommitéer och råd, utan det behövs ett ansikte. Ta en av de sparkade cheferna – det börjar bli gott om dem vid det här laget – t.ex. Janne Carlzon, och sätt honom att sälja Sverige. Säg till honom: Hördu Janne, du är bra på att fixa resor, på att övertyga folk och allt möjligt, och du ser än så länge ganska trevlig ut också, så du kanske skulle kunna vara ett bra ansikte för oss. Du får ett par hundra miljoner. Sätt dig med ett gäng och försök sälja Sverige och få folk att komma hit!

Finessen med det är att då kommer de hit och de investerar, och då kan vi tala om för dem att vi är tacksamma. Vi ger er bra villkor, säger vi till dem, därför att ni tänker vara med och återuppbygga vårt land.

Med detta, fru talman, gör jag tillfälligt avbrott.
(Applåder)

I detta anförande instämde Dan Eriksson i Stockholm, Bo G Jenevall, Peter Kling, Kenneth Attefors, Leif Bergdahl, Bengt Dalström, Claus Zaar, Arne Jansson, Laila Strid-Jansson, Simon Liliedahl, Max Montalvo, Lars Andersson, Stefan Kihlberg, Karl Gustaf Sjödin, Ulf Eriksson, Robert Jousma, Christer Windén och Lars Moquist (alla nyd).

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Vi har nu först fått höra en partiledare som beskriver Sverige som det mest anständiga samhälle som har skapats. Sedan har vi fått höra en annan som beskriver Sverige som rena rama Vilda Västern, fullt av bovar och banditer.

Min företrädare på partiledarposten, Lars Werner, är en av dem som har varit med om att bygga upp detta samhälle. Både som murare och politiker har han deltagit, och deltar fortfarande, i bygget av det svenska välfärdssamhället. Han tillhör en generation som håller hårt på grundläggande värderingar om jämlikhet och solidaritet. Jag tror att han känner sig ytterst förolämpad efter Ian Wachtmeisters beskrivningar om hur det går till ute på byggena.

Jag ser det som min uppgift att se till att det som han har varit med om att bygga upp inte rivs ner.

Den senaste tiden har vi kunnat bevittna hur den ena "17-tagaren" efter den andra har fallit: Kjell-Olof Feldt, Allan Larsson, Stig Malm, Jan Carlzon, P.G. Gyllenhammar, några bankdirektörer, några valutaspekulatörer och nu senast Ian Wachtmeister. Tre saker har de gemensamt: de har alla varit s.k. stora män av den mer maktberusade sorten, de har alla varit ingenjörer bakom 80-talets politik och de har alla aktivt varit med om att leda Sverige in i dagens problem.

I medierna kan vi avläsa en oro – en oro på ytan – för vart dessa herrar skall ta vägen. Finns det ingen som har ett nytt jobb till P.G.? Vart skall Stig Malm ta vägen? Samtidigt gnager en annan och mycket djupare oro i väldigt många människor som har fått sparken, som har fått gå från sina jobb, och är arbetslösa. Den finns hos alla dem som har fått gå från bygget, från den nedlagda fabriken, från daghemmet, från sjukhuset, från skolan eller från det stängda biblioteket. Tänk om TV och tidningar kunde intressera sig mer för dessa människors framtid och ägna färre spaltkilometer åt P.G. Gyllenhammar.

I dag finns det faktiskt vårdpersonal och barnskötare runt om i landet som är arbetslösa samtidigt som sjukhuskorridorerna är överfulla med patienter som inte får den vård de behöver och samtidigt som personalen på dagis har alldeles för många barn att ta hand om. Andra har mist sina jobb inom industrin. De får nu höra hur de gamla arbetskamraterna nästan sliter livet ur sig med ett ständigt ökande övertidsarbete.

Ett sådant mänskligt och ekonomiskt resursslöseri är orimligt i en tid när alla talar om att spara. Var finns solidariteten? Var finns rättvisan i det samhälle som vi nu ser växa fram?

Sverige håller faktiskt på att få en växande underklass, ett skikt av människor som en allt hårdare arbetsmarknad lämnar vid sidan av. De s.k. lågpres-

terande och bångstyriga, de lågutbildade, de arbetsskadade och den växande gruppen förtidspensionerade lämnas alla därhän.

För många invandrare är arbetsmarknaden helt stängd. Få politiker för deras talan här i riksdagen. De själva är inte ens välkomna. Vid Sveriges gränser stoppas de bosniska flyktingarna med visumregler. Det påminner på ett groteskt sätt om hur vi stoppade judiska flyktingar vid gränsen före andra världskriget. En sådan politik är inget att vara stolt över.

Gamla människor i Sverige är oroliga. Vem tar hand om gamla mamma när vården bantas och man själv har fullt upp med egna ungar? Skall det bli ättestupa för nästa generation? Är det framtidens äldreomsorg?

Kvinnor i låglöneyrken får uppleva hur deras arbeten nedvärderas, nästan bespottas. Bo Södersten och andra försöker intala sjuksköterskor och förskollärare att de måste lämna sina jobb om vi skall kunna rensa upp efter alla inkompetenta bankchefer med vidlyftiga fallskärmsavtal.

Vi kvinnor får höra att vi antingen skall bli mammor eller karriärkvinnor, antingen pigor eller chefer i näringslivet. Våra män, om vi har några, skall åter bli familjeförsörjare och avsäga sig det dagliga ansvaret för sina barn.

Som så många gånger förr målar man in oss i ett hörn där vi tvingas att välja, antingen det ena eller det andra. Man kallar det valfrihet; det är absurt. Verkligheten präglas inte av antingen-eller-tänkande. Vi vill ha både barn och arbete. Faktum är att vi blir bättre och mer motiverade som föräldrar när vi trivs på jobbet, och vi blir mer motiverade på jobbet när vi trivs med våra privatliv. Det gäller oss kvinnor, och det gäller naturligtvis också er män.

Hur ser då hoten mot jämlikheten ut? Man kan ta förslaget om vårdnadsbidraget som exempel. Ett familjefundamentalistiskt litet parti, nästan lika litet som mitt eget, har trumfat igenom tanken att småbarnsmammor minnsann inte hör hemma på arbetsmarknaden. Trots att det inte var många år sedan vi hörde de borgerliga partierna klaga på bidragssamhället införs nu en helt ny bidragsform.

Hälften av pengarna, drygt en miljard, tar man från föräldraförsäkringen. Den sänks från 90 till 80 % av inkomsten. För en normalinkomsttagare med 14 000 i månaden betyder det 1 000 kr minus i månaden. Den andra hälften av pengarna, den andra miljarden, får dagisbarnen och deras föräldrar stå för i och med dyrare taxor och försämrade service.

Jag kan riktigt se framför mig hur Bengt Westerberg sitter i sin riksdagsbänk och bekymrat klottrar ner några poetiska rader för att travestera en annan känd före detta minister med kluven tunga: Vårdnadsbidraget är ett djävla skit. Nu har vi baxat det ända hit.

Man kan också ta det ogenomtänkta och orättvisa förslaget till nytt pensionssystem som exempel. Det är ett av seklets viktigaste politiska beslut, som tydligen Socialdemokraterna och de borgerliga partierna nu skall försöka snabbsnitsla genom riksdagen. De fackliga organisationerna har inte ens fått vara med i diskussionen. Någon offentlig debatt om förslaget vill man tydligen inte ha.

Som vi ser det är det nödvändigt att den knappa remisstiden förlängs. Något beslut i den här stora och viktiga politiska frågan skall vi absolut inte

fatta här i riksdagen förrän efter valet. Vi vill gärna att det fattas ett beslut, men först skall det vara en rejäl diskussion.

Bakom det här bakslaget, som framför allt vi kvinnor nu upplever, döljer sig högerens brutala syn på hur samhällets samlade tillgångar skall fördelas. I framtidens samhälle räcker inte arbetena åt alla, menar man. Pengarna räcker bara till dem som redan har. Dessutom visar man en skrämmande nonchalans inför vad människor utanför de egna snäva partileden tycker. Demokratin är satt på undantag – här i riksdagen och inte minst ute i våra kommuner.

Vad vi i Vänsterpartiet vill se är nya grepp och lösningar, handling och framtidstro. En sådan ny lösning, som alltmer börjar diskuteras bland arbetslösa och i fackföreningarna i både Sverige och övriga Europa, är en omfördelning av arbetstiden. I många europeiska länder har man redan startat färdan mot 30-timmarsveckan, men i Sverige går det trögt.

Vänsterpartiet har föreslagit 1 miljard under det kommande budgetåret för att få i gång en försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag. Vi är nämligen trötta på alla osakliga angrepp på tanken att omfördela arbetstiden. Genom praktiska exempel vill vi visa att det går att fördela jobben jämnare. Det borde vara självklart för var och en att det är bättre att fler människor arbetar sex timmar än att få jobbar åtta timmar plus övertid och resten är beroende av bidrag.

Både Socialdemokraterna och de borgerliga partierna säger nej. Men vad har ni för alternativ för att få ned arbetslösheten?

Medan ni öser ut miljarder på praktikplatser och ALU – insatser som snedvrider arbetsmarknaden, utnyttjas av företagen och inte ger varaktiga jobb – så fnyser ni åt förslaget om sex timmars arbetsdag.

Varför tar ni inte och studerar vad som händer med arbetsskadorna, sjukfrånvaron och arbetslösheten om t.ex. ett helt sjukhus får gå över till sex timmars arbetsdag? Jag lovar att sjukfrånvaron skulle minska, trivseln skulle öka, personalomsättningen skulle bli mindre och fler skulle komma in på fasta tjänster. De halvtidsanställda som vill gå upp i arbetstid skulle kunna få göra det. Det här visar de praktiska exempel som finns i Sverige, bl.a. i Kiruna kommun.

En omfördelning av arbetstiden har också en annan stor fördel. Den förstärker solidariteten mellan arbetslösa och arbetande och gör det svårare att dela upp folk i närande och tärande. Färre människor blir utslagna och passiviserade och fler motiveras att ta ett samlat och gemensamt ansvar för arbetslösheten.

Vad vi behöver i dag är en satsning på framtidsreformer och framtidslösningar. Vi behöver satsa mer på framtidens informationsteknologi i stället för att hänga fast vid gamla tankar om att de nya jobben finns inom en gammaldags storindustri.

Vi behöver bygga datamotorvägar till glesbygden – kraftfulla telenät som klarar data- och faxmeddelanden över hela landet – i stället för att bygga Dennispaket i storstaden.

Vi behöver ställa om industrin till kretsloppsteknik, och vi behöver utveckla ny teknik, så att våra energisystem kan fungera i ett samhälle utan kärnkraft.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

Vi kan vända arbetslösheten i byggbranschen till en radikal miljöomställning av det svenska samhället. Vi kan göra det nu – om vi vill och om vi vågar! Om vi vill kan vi välja en hållbar utveckling, en framtid i ekologisk balans, med plats för alla.

Regeringen gör precis tvärtom. Carl Bildt, Ulf Dinkelspiel, Bo Lundgren och de andra herrarna ser sig nervöst om i backspegeln efter sina förfäders lösningar. Ni är beredda att sälja ut både miljön och kvinnorna för att hålla ihop regeringen. Dessutom försöker ni inbilla oss, och förmodligen också er själva, att guldletarnas Klondike fortfarande ligger i Bryssel. Och på vägen dit trycker ni ner visionerna om ett rättvist och solidariskt samhälle i asfalten.

Men en regering som inte vågar tro på ett solidariskt samhälle, ett samhälle för alla, kan inte annat än misslyckas. Därför är det inte förvånande att er politik leder till betungande ränteutgifter, en skyhög arbetslöshet och – det värsta av allt – ett återuppväckt klassamhälle.

Ni visar inte en ansats till att klara jobben. Ert recept, som är en blåkopia av arbetsmarknadspolitikerna i den europeiska unionen, innehåller avregleringar av arbetsmarknaden, försämrade anställningsvillkor, sänkta ungdomslöner, större löneskillnader, arbetsgivarnas överhöghet och en försvagad fackförening. I övrigt gäller det en passiv väntan på att den s.k. marknaden skall lösa problemet med tillgång och efterfrågan. Det praktiska resultatet blir massarbetslöshet och en social utslagning. Det här kan beskådas i många av västvärldens länder.

För Vänsterpartiet är det självklart att våga se framåt, att våga inse att vi lever i en ny tid och att inse att nya problem kräver nya lösningar. Men det är samtidigt lika självklart att vi skall återupprätta det solidariska samhället där varje människa – återigen – är lika mycket värd.

Det här kräver att vi väljer, att vi tar ställning och väljer sida. Vi måste säga att offentlig konsumtion får gå före privat konsumtion. Vi måste välja vården före videon, bussen före bilen och social tillväxt före social utslagning. Vi måste välja människovärdet före marknadsvärdet.

För oss innebär nämligen inte insikten om att vi lever i en ny tid att vi överger våra grundläggande värderingar. För oss går solidariteten och framtidstron hand i hand.

(Applåder)

Anf. 4 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Gudrun Schyman avslutade sin föreläsning genom att säga att det är naturligt för Vänsterpartiet att se framåt. Det ligger mycket i det. Jag förstår att man inte ser bakåt.

I övrigt vill jag bara säga att det var trevligt att se Gudrun Schyman här i kammaren. Senast såg jag henne på TV när hon förklarade att bland det mest meningslösa hon över huvud taget kände till var att vistas i riksdagen med det tråkiga arbete som där bedrivs. Jag hoppas att det budskapet till fullo uppfattades av landets väljare och att de tar henne på orden i september och befriar henne från den tråkiga bördan som arbetet i riksdagen innebär.

Fru talman! För 35 år sedan hölls i riksdagens andra kammare en av de mest laddade och viktigaste debatterna som ägt rum under efterkrigstiden om svensk säkerhetspolitik. Den handlade om den s.k. Hjalmarsonaffären.

Den dåvarande socialdemokratiska regeringen ville brännmärka den dåvarande högerledaren Jarl Hjalmarson såsom neutralitetspolitiskt opålitlig. Han ansågs ha förespråkade militära kontakter mellan Sverige och västmakterna som var oförenliga med den neutralitetspolitiska linjen.

I det betänkande som den neutralitetspolitiska kommissionen lämnade i går kan vi alla ta del av utdrag ur den här viktiga debatten. Kärnan i det som Jarl Hjalmarson då sade var detta: "En liten demokrati, som utsatts för angrepp av en stormakt, som kämpar för livet hoppas på och räknar med de stora demokratiernas stöd och bistånd. Att säga detta klart ut ändrar ingenting i vår alliansfrihet. Rent spel och klara besked skapar respekt och förtroende."

Mot detta stod statsminister Erlanders kategoriska uttalande: "Förberedelser och överläggningar för militär samverkan med medlemmar av en stormaktsallians är sålunda helt uteslutna, om vi vill bevara förtroendet för vår utrikes- och försvarspolitik."

Efter att ha gått igenom vad som faktiskt hände under dessa decennier säger kommissionen att statsminister Erlanders redogörelse i debatten med Hjalmarson gav en "medvetet felaktig bild" av vad som förevarit. Statsminister Erlander hade själv i nationens intresse varit med om att ta ansvar för åtgärder som gick långt längre än dem han ville brännmärka Jarl Hjalmarson för.

Det här är viktiga klarlägganden efter tre och ett halvt decennium. Jag hoppas att de rensar luften inför framtiden. Jag hoppas att alla inser att medan en regering inte kan vara skyldig att redovisa varje detalj om försvars- och säkerhetspolitiken offentligt har den en skyldighet att se till att det den faktiskt säger är klart, rätt och i varje del sant. Jarl Hjalmarson visste i hela sitt liv att det han hade sagt var rätt. Det smärtar mig att han inte fick leva tillräckligt länge för att uppleva att han också fick rätt, men han fick faktiskt rätt.

Utrikes- och säkerhetspolitiken och dess skötsel är central. Den bild som kommissionen har gett ger nya dimensioner till bilden av den politik som i nationens intresse fördes under det kalla krigets allra kallaste decennier. I dag lever vi i ett annat Europa. Vi kan alla känna oro för utvecklingen i Ryssland. Men det övermilitäriserade Sovjetvälde som under decennier militärt hotade de europeiska demokratierna finns inte längre.

Stapplande och med stora svårigheter söker vi bygga upp en ny europeisk säkerhetsordning som kan ge inte bara vårt eget land utan också alla andra europeiska länder säkerhet. Där betyder vårt inträde i den europeiska unionen mycket.

Det handlar inte bara, och kanske inte ens främst, om tillväxt, om jobb och om välfärd – men detta är viktigt nog – utan också om att vi kan ge ett bidrag till Europas säkerhet och fred och om att Europa genom detta kan ge ett bidrag till vår och norra Europas säkerhet och fred. Det har ingen i denna debatt rätt att bortse från.

Men vi vet att vägen till en fungerande säkerhetsordning är stapplande och svår. Det som händer i och kring Sarajevo visar det dag för dag. Kommunismens arv, den ekonomiska misären och det nationella hatet visade sig vara långt bittrare än vad någon nog hade anat. Vi känner alla den moraliska av-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

skyn över det vi tvingas leva med i via TV och medierna från det mördande krigets ständigt fortgående vardag.

Vi känner alla desperation över att inte omedelbart, fullständigt och för evigt kunna stänga av hatet, stoppa våldet och få ett slut på lidandet. Men samtidigt kan desperationen aldrig göras till politik, för det är att bädda för en situation där vi får mer av våld, inte mindre av våld, och mer av möjligheter till fred som vi bör sträva efter.

Ingen står likgiltig. Sverige gör mer än de allra flesta andra nationer. Vi har öppnat vårt land för många som tvingats fly från hem som de inte längre har. Våra lastbilschaufförer kör varje dag under fara ton efter ton med livsmedel och medicin in i det härjade landet. Vårt flygvapens Herculesplan svarar i dag för de livsviktiga transporterna in i Sarajevo. Våra svenska soldater i de nordiska bataljonerna, inte minst i Tuzlaområdet, har gjort fantastiska insatser.

Allt detta gör vi i samverkan med andra. Inom FN:s ram och under FN:s ledning i nära samverkan med EU, med NATO och med de resurser som NATO successivt sätter in. Detta är viktigt, därför att det är bara genom att stärka FN, genom att ge NATO möjligheter och genom att markera världssamfundets sammanhållning som vi kan ha utsikter till framgång. Det som måste göras nu är uppenbart.

För det första berör en demilitarisering alla i hela Sarajevoområdet.

För det andra handlar det om att området ställs under Förenta nationernas omedelbara politiska och militära kontroll.

För det tredje handlar det om ett borttagande av alla tyngre vapen från Sarajevo och från Sarajevos omgivningar.

Om detta förs nu förhandlingar som inte framstår som alldeles utsiktslösa. Det är den linje som vi har drivit i FN. Det är den linje som vi har drivit tillsammans med de nordiska länderna. Den får ett allt starkare stöd, och den kan förutsätta ett militärt tryck i förhandlingarna. Det är detta som NATO:s råd inleder sitt sammanträde med – i stort sett i den minut som jag säger detta.

Vårt starka ställningstagande när det gäller det som händer i Bosnien säger mycket om vår egen situation, om hur vi ser på den och vårt ansvar i detta Europa. Vi accepterar inte längre att stillatigande stå vid sidan av. I nära samverkan med dem som delar våra värderingar är vi engagerade för att möta våldet och ondskan och för att bereda vägen för politiska lösningar och nationell försoning. Vi vill inte ha mindre av samverkan i utrikes- och säkerhetsfrågor i Europa, tvärtom. Vi vill varje dag ha mera, och vi vill att det skall ge resultat.

Vi är svenskar först och främst. Sverige kommer alltid att vara oss närmast och kärast. Men vi är alltså också engagerade européer i samverkan med andra engagerade européer och med stark känsla även för vårt ansvar i världen i övrigt.

Fru talman! De utrikespolitiska frågorna tränger sig på. Men de inrikespolitiska frågorna står i väldigt hög grad på vår agenda detta år, som ju blir ett supervalår:

– ett år då vi skall avgöra om den ekonomiska reformpolitik som nu steg för steg för Sverige ut ur krisen skall fortsätta eller om vi skall vända tillbaka

till den politik som var den politik som faktiskt förde oss in i den djupa krisen i början av 90-talet,

– ett år då vi skall avgöra om Sverige skall vara en randstat i det europeiska samarbetet eller om vi fullt ut skall vara med och utnyttja den rösträtt som vi kan utnyttja och därmed forma detta samarbete också efter våra värderingar och våra intressen. Bägge dessa val är viktiga och tillsammans något av ett verkligt ödesavgörande för Sverige.

För ett år sedan sade Socialdemokraterna när vi diskuterade ekonomin att svensk ekonomi nu obönhörligen var på väg ner i en depression, i en spiral, som bara och endast kunde hävas genom en massiv ökning av budgetunderskottet. Det var den tillfälliga momssänkningen.

De besparingar som regeringen föreslog för ett år sedan – mest bekant av dessa är ju sänkningen av ersättningsnivån i a-kassan – beskrevs som djupt orätfärdiga, som totalt oacceptabla och som ett dråpslag mot dem som har det allra sämst och något som aldrig var möjligt att acceptera för socialdemokratin. Sedan dess har det tack och lov gått ett år. Regeringen har fått rätt och Socialdemokraterna fel om ekonomin.

Vi gick inte ner i en depressionsspiral, trots att vi inte sänkte momsen – tvärtom! De ljuspunkter som vi talade om blev fler och fler och fler. I dag visar alla undersökningar på en framtidstro ute i de svenska företagen som är starkare än vad man har uppmänt på flera decennier när det gäller synen på de möjligheter som nu finns. Det går inte längre att förneka att det ljusnar för Sverige.

Socialdemokratin har accepterat det som för ett år sedan var så oacceptabelt. Minns de ord närmast av hat mot detta förslag som riktades i denna kammare och utanför detta hus mot tanken på att sänka ersättningsnivån i a-kassan! Det är nu accepterat. Jag välkomnar detta. Men minns orden, och tänk på orden nästa gång ni så kraftigt skall fördöma ett förslag som ni vet att ni förr eller senare kommer att få acceptera!

Att det nu börjar ljusna säger inte att allt är över – långt, långt därifrån. Ian Wachtmeister nämnde den rapport som OECD publicerade häromdagen. Den anbefalles till läsning. Rapporten inleds med konstaterandet att Sveriges djupa ekonomiska problem har sin grund i de ekonomisk-politiska misstag som gjordes under 1980-talet. Om jag får påminna Ingvar Carlsson om 1980-talet så hette statsministern inte Bildt och finansministern inte Wibble, utan de hette någonting annat och de gjorde misstag som vi nu steg för steg sopar upp efter.

OECD säger alls icke att varje del av regeringens politik är perfekt. Man efterlyser mer av den linje som regeringen står för: mer av besparingar i de offentliga utgifterna, mer av åtgärder för att förbättra företagarklimatet och kapitalförsörjningen, mer av strukturella reformer, mer av reformer i välfärdssystemen och mer av avregleringar av företag och arbetsmarknad. Därmed dömer man också ut det vänsterpopulistiska alternativ som Ingvar Carlsson under sina 20 minuter här i kammaren företrädde.

Kvintessensen av en politik som skulle skena i väg åt det vänsterpopulistiska håll som socialdemokratin företräder – där det talas om att ta från de rika och ge till de fattiga, som om denna gamla marxistiska analys hade någon relevans i det moderna samhälle vi går in i – är att företagen skulle få

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

det sämre. Socialdemokraterna har återgått till en gammal företagarfientlig politik. Ni klarade inte av förnyelsen.

När företagen får det sämre kommer inte de nya jobben. Det är inte staten som kan ta oss ur arbetslösheten. Det är bara företagsamheten. Det är de villkor som vi ger företagsamheten, företagarna och företagen som helt avgör om vi skall ta oss ur den massarbetslöshet som 1980-talets politiska misstag förde oss in i. Där står vårt, OECD:s och den ekonomiska sakkunskapens alternativ på mycket fast grund. Vänsterpopulism av vilken art det vara månade, fru Schymans eller herr Carlssons, kan bara ge oss mer av nedgång och mer av arbetslöshet.

(Applåder)

Anf. 5 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Regeringens välfärdspolitik attackeras i dag med samma frenesi från två helt olika håll.

"Ni rustar ned. Det blir sämre för varje dag", säger en del. "Välfärdsstaten har tjänat ut, men ni slår bara vakt om det som är", säger andra.

Bägge grupperna har fel. Vi rustar inte ned och vi slår inte bara vakt om det som är. Välfärdsbygget är i grunden gott. Stammen är väl ägnad att möta också framtidens behov. Den har vi inga som helst planer på att riva.

Men visst finns det behov av en omfattande "ROT-verksamhet", dvs. av reparationer, ombyggnader och tillbyggnader. Det är det som vi i dag håller på med. Resultatet skall bli ett välfärdsbygge som både ger högre standard och är mer robust.

Det är viktigt att slå vakt om en väl fungerande offentlig sektor. Men det innebär inte att allt skall bli vid det gamla. Det vore i själva verket ett hot mot välfärdsbygget. En omfattande "ROT-verksamhet" är nödvändig för att trygga det för framtiden.

Socialförsäkringar som ger inkomsttrygghet är ett självklart inslag i en liberal välfärdspolitik. Men när reglerna utformas måste vi ta hänsyn till att människor reagerar på de signaler som skickas ut. Alltför ofta har socialdemokraterna blundat för det.

Utvecklingen i arbetsskadeförsäkringen är ett belysande exempel på svagheten i det bygge som socialdemokraterna efterlämnade. I ett skede godkändes nästan allt som arbetsskador, och som en följd av det ökade arbetsskadorna. Vid regeringsskiftet 1991 uppvisade den här försäkringen ett ackumulerat underskott på 19 miljarder kronor. Det ökade med en halv miljard kronor i månaden. Skulle ingenting ha förändrats skulle underskottet enligt Riksförsäkringsverket ha ökat till långt över 100 miljarder kronor vid sekelskiftet.

Samtidigt talade mycket för att arbetsskadeförsäkringen verkade hämmande på rehabiliteringen av personer som hade anmält arbetsskador. Kombinationen av astronomiska kostnader och försämrade möjligheter att få människor tillbaka till arbetslivet gjorde arbetsskadeförsäkringen till ett skolexempel på konstruktionsfel i det socialdemokratiska välfärdsbygget.

Nu har en rad åtgärder vidtagits för att förhindra den för välfärden och statsfinanserna katastrofala utvecklingen. På nästan varje punkt har socialdemokraterna sagt nej. Men utan denna "ombyggnad" skulle arbetsskade-

försäkringen effektivt ha underminerat välfärdsbygget och tjänat som argument för dem som hävdar att välfärdsstaten är en koloss som inget förmår förutom att öda samhällets resurser.

Inte bara socialförsäkringarna reformeras i dag utan också andra välfärds-tjänster, inte minst de som kommunerna är ansvariga för.

Erfarenheterna visar att det finns stora möjligheter att öka effektiviteten i den kommunala verksamheten. Flera jämförande studier pekar på att det inte finns något entydigt samband mellan insatta resurser och uppnådda resultat. Det spelar stor roll hur resurserna används.

Vårdgarantin, som för ett tiotal diagnosgrupper garanterar behandling inom tre månader, är ett exempel. Den har tack vare bättre organisation kunnat genomföras samtidigt som de totala resurserna till sjukvården faktiskt har minskat. Barnomsorgen är ett annat exempel. Flera undersökningar har visat att kvaliteten inte alls står i direkt proportion till resursinsatsen.

Varför blir reaktionerna trots det ibland så negativa? En förklaring är att förändringsprocesser oundvikligen framkallar kritik från de berörda. Alla omstruktureringar innebär ett ifrågasättande av tidigare organisation och gamla rutiner. Många vill helt enkelt inte tänka om. Flera ledande socialdemokrater tillhör den kategorin. De instämmer naturligtvis gärna i kritikerkören, men sällar sig därigenom också till välfärdsstatens dödgrävare.

Men det finns, fru talman, också en annan förklaring som ibland kan vara riktig, nämligen att minskande resursramar på sina håll inte längre – i varje fall inte kortsiktigt – kan mötas med effektivisering, utan leder till direkta försämringar. Sådana kan innebära att man når ned till en standard som inte är acceptabel. I sådana situationer avvisar vi liberaler inte en höjning av kommunalskatten. Det kan i vissa lägen vara den enda utvägen.

Men varken kommunalskattehöjningar eller bättre tider kommer att lösa kommunernas problem. Utmaningen är att det under 1990-talet finns ett växande gap mellan behov och resurser. Vid oförändrad kommunalskatt, oförändrad produktivitet och oförändrade statsbidrag uppgår det gapet bara på grund av demografiska förändringar enligt Kommunförbundets kalkyler till flera kronor i kommunalskatt i slutet av detta årtionde. Alla inser att det gapet *huvudsakligen* måste täppas till genom ökad effektivitet.

Fru talman! På få områden är behovet av en tredje kraft i politiken så stort som på det välfärdspolitiska. Det är i regel bara liberala kommunpolitiker som får ta på sig uppgiften att både vara pådrivande i förnyelseprocessen och sätta klackarna i backen när det går så långt att viktiga värden hotas.

Parallellt med rationaliseringar och omstruktureringar i socialförsäkringar och kommuner har de gångna åren i högsta grad varit en period av tillbyggnad, en reformperiod. Låt mig bara nämna några exempel:

- Vårdgarantin har jag redan nämnt.
- Husläkarsystemet är på väg att genomföras. Politiskt förekommer på visst håll, också här i kammaren, litet gny. Men patienterna är i regel mycket nöjda.
- ÄDEL-reformen har fullföljts. Som alla stora reformer har den varit ifrågasatt av många, också här i kammaren. Men utvärderingen pekar så här

- långt på att det har gått smidigare och bättre än vad t.o.m. optimisterna vågade tro. Gruppboheter och ålderdomshem byggs nu ut i snabb takt.
- Barnomsorgsgarantin är beslutad här i riksdagen och gäller från nästa årsskifte. Då blir kommunerna skyldiga att se till att det finns barnomsorg för de föräldrar som vill ha sådan.
 - Skolpengen har införts och öppnat möjligheter både för ökad valfrihet och för nya fristående skolor.
 - På handikappområdet har flera viktiga reformer genomförts, inte minst den nya lagen om stöd och service till funktionshindrade.
 - Barnen har fått en egen ombudsman, och snart kommer förslag om att även de handikappade skall få det.

Det finns förvisso mycket kvar att göra, men den ökade valfriheten innebär att det nu, Ingvar Carlsson, inte bara är överklassen som har möjlighet att välja sin egen doktor eller skola för sina barn, utan att alla har det. Som ofta när mindre privilegierade tillskansar sig samma rättigheter som tidigare bara överklassen har haft är det motiverat att tala om en revolution, i detta fall en valfrihetsrevolution.

Ekonomer i långa banor rasar nu mot välfärdsstaten. Bl.a. Industriens utredningsinstitut, SNS och senast den statlige utredaren professor Lars Vinell har pläderat för radikala skattesänkningar och en nedrustning av välfärdsstaten. Men deras påståenden att den ekonomiska krisen beror på välfärdsstaten är svagt underbyggda.

Att den dramatiska ökningen av budgetunderskottet under senare år har andra förklaringar framgår mycket klart av finansplanen och den preliminära nationalbudgeten. Av den försämring av det finansiella sparandet på 235 miljarder kronor som har skett sedan 1990 beror ungefär tre fjärdedelar på lågkonjunkturen, finanskrisen och arbetslösheten. Transfereringssystemen – exklusive arbetslöshetsåtgärderna – har faktiskt tack vare de genomförda förändringarna lämnat ett positivt bidrag till balansen med 16 miljarder kronor!

Men man kan naturligtvis fråga sig: Har välfärdsstaten kanske tidigare bidragit till att bl.a. minska människors lust att arbeta och därmed hämmat den ekonomiska tillväxten?

I en färsk forskarrapport där erfarenheter från flera nordeuropeiska länder redovisas, "Welfare and Work Incentives", har de svenska forskarna, professorerna Anders Klevmarken och Björn Gustafsson, gjort en genomgång av tillgänglig forskning om den svenska välfärdsstatens incitamentseffekter. De konstaterar att forskningen inte kunnat påvisa några starka effekter av välfärdsstaten på den ekonomiska utvecklingen i stort. Studier av vissa delar av välfärdspolitiken har visat på både positiva och negativa effekter. Till de positiva hör den svenska familjepolitiken, som har ökat arbetsutbudet, till de negativa den svenska sjukförsäkringen. Den senare har vi nu ändrat så att sjukfrånvaron har minskat dramatiskt.

Bokens huvudredaktör, engelsmannen professor A.B. Atkinson, summerar i sin avslutande kommentar: "En nedmontering av välfärdsstaten i syfte att undanröja de negativa incitament den kan rymma skulle ge osäkra vinster i form av bättre ekonomiska resultat till priset av att välfärdsstatens uppenbara fördelningspolitiska fördelar skulle gå förlorade."

Fru talman! Det samhälle vi lever i brukar kallas postindustriellt eller tjänstesamhälle. Sådana kan se ganska olika ut. I en studie där man jämför bl.a. Sverige och USA konstaterar den danske välfärdsforskaren Gösta Esping-Andersen att Sveriges postindustrialism till skillnad från USA:s just ligger i det välfärdspolitiska bygget. Det är inte en skörd av slumpen utan av ett medvetet val.

Genom en stor offentlig sektor och höga skatter har vi i Sverige påverkat inriktningen av vår konsumtion. Vi satsar mer resurser än i andra länder på framför allt barnomsorg, handikappomsorg och äldreomsorg. Det har, fru talman, enligt min mening gjort Sverige till ett bättre land för de svaga och utstötta, till ett tryggare land för de flesta och till ett mer anständigt land att leva i för alla.

(Applåder)

Anf. 6 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Uthållig utveckling förutsätter både ekonomisk och ekologisk balans: att rätta mun efter matsäcken, att hindra fortsatt skuldsättning, att börja betala tillbaka på skulden vare sig det gäller miljö- eller statsskulden. Motsatsen är att leva av framtiden, dvs. en ohållbar utveckling.

Jag tror att några av de saker som regeringen har gjort förtjänar att repeteras. Regeringen har steg för steg lagt fram förslag som syftar till att bringa reda i statens finanser. Det har handlat om att underlätta för tillskapandet av jobb, främja företagandet, förbättra utbildningen, bygga ut järnvägar och vägar – helt enkelt lägga grunden till hållbar tillväxt, för nya jobb och god miljö.

Regeringen har satsat på att underlätta för småföretag genom rättvisare beskattning, återinförd kvittningsrätt och förenklingar i byråkratin. Det ville även Göran Persson en kort stund. Sedan motades han effektivt tillbaka till det klassiska LO-receptet med mer av gammal medicin: höjd kapital- och aktieskatt – detta trots att patienten lever i en ny tid med andra villkor för att skapa hållbar tillväxt, där inte ens det kapital som vi har arbetat ihop själva i Sverige stannar till vilket pris som helst. Det är i löntagarnas intresse att vi har lönsamma företag med utvecklingskraft och tillväxt och att vi förmår att arbeta med framtidstro och inte dra på oss stora skulder för kommande generationer.

Regeringen satsar på investeringar i järnvägar och vägar över hela landet, ca 100 miljarder kronor under tio år. Nu vill Socialdemokraterna öka sådana satsningar. Annat var det våren 1991 när Centerns förslag om satsningar på 10 miljarder röstades ned.

Regeringens tuffa åtgärder har varit nödvändiga, eftersom utgångsläget i ekonomin hösten 1991 var långt sämre än Socialdemokraterna då ville erkänna och kan erkänna nu. Allan Larsson utpekade vändpunkten i ekonomin under valrörelsen 1991 för säkerhets skull. Nu först kan den skönjas – färre konkurser, färre varsel, framtidstro bland företagen och framgångar i exportindustrin. Det handlar inte enbart om deprecieringens effekter.

OECD:s ekonomiska rapport visar att det återstår mycket att göra innan balans i svensk ekonomi kan återskapas. Rapporten bekräftar också att 80-talets socialdemokratiskt ledda ekonomiska politik lyckades med konst-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

stycket att maximalt feltajma både valutaavreglering och skatterreform. Svi-terna efter detta får vi lida av nu.

Uppgåelsen om framtidens pensioner kommer att vara viktig för att skapa balans i ekonomin. Den ger oss ett system som håller över tiden, som främjar både arbete och sparande. Pensionsuppgörelsen innebär också höjd grundpension. Det är ett gammalt centerkrav från folkomröstningen i slutet av 50-talet. Steg för steg får de med den lägsta pensionen en höjning, betalad bl.a. av dem som tjänar mest. Vård av barn liksom värnplikt ger pensions-
poäng.

Den breda uppslutningen bakom uppgörelsen skapar trygghet inför fram-
tiden både för pensionärer och för samhällsekonomin. Jag hoppas att alla
partier som tagit samhällsansvar i uppgörelsen står pall för särintressenas an-
lopp med SAF i spetsen. Det senaste från oppositionsledaren är annars att
regeringsmakten förfaller. Ingvar Carlsson höjer rösten när argumenten är
svaga. Hans parti tappar minnet. Den ivrigt försvarade momssänkningen är
borta. Minns Ingvar Carlsson och hans partivänner retoriken framför de-
monstranterna?

Ingvar Carlsson har t.ex. bekräftat att egenavgifterna till socialförsäkring-
arna blir desamma med en socialdemokratisk regering. Dessutom har social-
demokratin numera accepterat att det är nödvändigt att förändra ersätt-
ningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen. Ersättningen i föräldraförsäkringen
måste sänkas. Rättvisa och valfrihet skall enligt socialdemokratisk modell
fortfarande tillkomma bara vissa barn – därför inget vårdnadsbidrag i Social-
demokraternas Sverige. Det är alltid någon fast position. Att behandla alla
lika är ingenting som Socialdemokraterna tycker är viktigt för rättvisan.

Om något är i sönderfall så är det alltså Socialdemokraternas ekonomiska
politik. Har den ändrats så mycket under de senaste månaderna, hur mycket
kan den då inte ändras på de sju månader som återstår till valet, för att inte
tala om perioden därefter! Det är en erfarenhet som vi gjort vid tidigare till-
fällena när Socialdemokraterna talat på ett sätt i opposition och på annat i
verkligheten med regeringsmaktens ansvar.

Ingvar Carlsson har också förespråkat att statsministern borde göra sig av
med mig, eftersom jag tydligen samtidigt har både för mycket och för litet
inflytande över miljöpolitiken. Det är någonting jag kan stå ut med.

Bakgrunden till irritationen är att regeringen har hanterat arvet efter den
socialdemokratiska regeringen, den helt bakvända beslutsordningen vad gäl-
ler en fast förbindelse över Öresund, på ett rättssäkert sätt och med respekt
för gällande miljölagstiftning.

Det förutsatte aldrig Ingvar Carlsson. Det gjorde han inte när han överta-
lade dåvarande partiordföranden för den danska socialdemokratin, Svend
Auken, att bygga en bro där sundet är som bredast i stället för en tunnel där
sundet är som smalast och inte heller när hanteringen mot Ingvar Carlssons
egen miljöminister Birgitta Dahls vilja resulterade i avtal först och miljö-
sedan. Och det förutsätter han inte ens nu när miljölagarna har visat att det
projekt som fanns i avtalet inte håller måttet.

I socialdemokratiens Sverige är det viktigare med en gräddfil för egna pre-
stigeprojekt än med Östersjöns miljö. Jag kan citera ur handlingar från för-
handlingarna om Öresundsbron, om Ingvar Carlsson vill. Jag skall åter-

komma till detta i min första replik. Hanteringen var för övrigt lika felaktig när det gäller bl.a. det som en gång kallades för Dennispaketet. Detta har Centern nu medverkat till att lösa upp genom att se till att Stockholmsregionens medborgare får chansen att påverka om det skall bli någon Österled och Västerled. Vi säger nej till betongmonument över Stockholms grönområden. Vi säger ja till en nationalstadspark i Stockholm. Jag noterar att det i flera av de ursprungliga "Dennispartierna" nu höjs röster mot dessa leder – sent skall syndarna vakna!

För ett år sedan konstaterade jag här i kammaren att Sveriges förhandlingar med EG/EU om villkoren för ett svenskt medlemskap på områden såsom regional utveckling samt miljö och jordbrukspolitik kommer att vara avgörande för hur svenska folket ställer sig i en kommande folkomröstning. Områdena miljö, hälsa och säkerhet är nu färdigförhandlade, och det blev ett hyggligt resultat.

När det gäller regionalpolitiken och jordbrukspolitiken kommer allvarliga signaler från Bryssel. Bortser den europeiska unionen från vår särart med EU-mått mätt i form av extremt glesboende, långa avstånd och hårt klimat, så bortser EU från svenska folket. Jordbruk och regionalt stöd avgör i hög grad hur stort Sveriges nettobidrag till EU kommer att bli. Från Centerns sida kommer vi inte att acceptera vilket förhandlingsresultat som helst.

EU:s inställning så här långt är närmast att likna vid den gamla idén om att "alla måste flytta söderut". Det är för övrigt en uppfattning som socialdemokraterna har dammat av under riksdagens allmänna motionstid. "Ökad rörlighet" är budet för arbetsmarknadspolitiken. Därvidlag är kanske EU som det numera heter "ett socialistiskt projekt". Vi som inte har glömt det som socialister kallade för "den glädjande folkomflyttningen" på 60-talet och oförmågan att i tid inse överhettningen i storstadsregionerna under 80-talet ser gammal s-politik gå igen. Vad som krävdes då och vad som behövs nu är en politik för utveckling i hela Sverige, för löntagare och företagare, för kvinnor och män, för barn och äldre.

(Applåder)

Anf. 7 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Gudrun Schyman talade här om ett familjefundamentalistiskt parti. Ja, det stämmer i den meningen att den öppna generösa familjen är samhällets fundament. Det tycker också länderna världen över och inte minst u-länderna. Därför har vi för närvarande, 1994, familjernas år, och det är FN som har utlyst detta.

Om vi som är samlade här tror att vi klarar av de många problem som radas upp från talarstolen genom att enbart fatta politiska beslut, då tar vi alldeles miste. Jag är för min personliga del helt övertygad om – och här företräder jag ett parti som är mycket sammansvetsat – att om vi vill ha den välfärd som vi ordar om förankrad och byggd i samhället, klarar vi oss aldrig utan de små fungerande gemenskaperna, de mest naturliga små gemenskaperna. Och det är de öppna generösa familjemiljöerna. Tro gärna någonting annat! Men det gör inte jag.

Fru talman! Bertil Jonsson, den nye LO-ordföranden, deltog i förra veckan i radioprogrammet Studio 1. Där berörde han arbetslösheten och

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

välfärdssamhället. På tal om den här regeringens tid sade han bl.a.: "Den borgerliga regeringen, de har ju rivit ner allting -- --." Vidare säger han: "Man har rivit ner hela huset, hela välfärdshuset är nerrivet och nu måste det byggas upp igen."

Nog märks det att valrörelsen har börjat. Hela välfärdshuset skulle nu vara nedrivet. Hela? Alltså: Nu får inga pensionärer pension. Alla dagis är stängda. Inga socialbidrag eller hyresbidrag betalas ut. Skolorna får föräldrarna sköta själva. Alla bibliotek och sjukhus har tydligen lagts ner.

Fru talman! Jag tror att dessa överdrifter – för att inte säga osanningar – skadar tilltron till politiken. Dessutom skrämmar man naturligtvis många äldre, många medborgare. Finns det en del som tror att det är så här eländigt? Jag vill inte tro att socialdemokraterna tror sig om att kunna skrämma väljarna under valrörelsen. Välfärdssamhället är viktigt, och nog har välfärdshuset fått sig en och annan törn. Det finns besparingar som kanske är okloka och som kunde ha gjorts annorlunda, det tycker jag att man skall tillstå. Men det finns också systemfel som vi måste göra någonting åt, och det är i stort sett alla granskare av välfärdsbygget överens om.

Jag tycker faktiskt att vi alla ödmjukt inför svenska folket skulle våga tillstå att under 20 år misshushållades det med svensk ekonomi. Det felbedömdes och överkonsumerades i 20 år. Nu görs tappra ansträngningar från oppositionen – inte minst här i dag – att försöka få folk att tro att nedskärningar och indragningar är den politik som den nuvarande regeringen önskar över allt på denna jord och att allt elände började i oktober 1991. Ni vet ju, Invar Carlsson och andra, att ni, om ni hade fått fortsätta att regera efter valet 1991, hade drabbats av 20 års försummelser, ni också. Ett tag förfäktade ni expansion för att vi skulle ta oss ur krisen. Nu har vändpunkten, som sagt, kommit i partiet, så nu förfäktar ni besparingar.

Ingvar Carlssons tal var inriktat på att framställa regeringen som gynnare av rika och plågåre av fattiga. Skrevs detta tal innan socialdemokraterna gick in för att sänka arbetslöshetsersättningen från 90 % till 80 %? Minns inte Ingvar Carlsson att han och socialdemokraterna ville ha sjukförsäkringen för de långtidssjuka på 70 % i stället för två karensdagar? Ingvar Carlsson påstår att skatten skall sänkas med 700 kr på vanliga inkomster. Ja, det socialdemokratiska förslaget innebär 2 kr om dagen. Men om räntan på grund av socialdemokraternas politik går upp med 1 procentenhet, ökar bostadskostnaderna för en familj som har 500 000 kr i lån med ca 3 500 kr om året eller ca 300 kr per månad. Samtidigt kan vi ju konstatera att räntan under de senaste åren med den nuvarande regeringens politik sjunkit med 4 procentenheter. Det innebär för samma familj att dess boendekostnad sänks med mer än 1 000 kr per månad.

Fru talman! Jag ansluter mig helt till synsätten att det behövs ett radikalt ROT-program för välfärdshuset, renovering, ombyggnad och tillbyggnad. Men det kostar pengar och det krävs en god ekonomi. Konjunkturuppgången har dröjt längre än vad många ekonomer trodde, det vet vi. Hushållet har först fått genomföra en privat skuldsanering. Det märktes först i USA, och nu syns det i Sverige. Och i dag arbetar staten med sin skuldsanering. Man har att åtgärda 20 års misshushållning. Den offentliga skuldsaneringen måste fortsätta, annars kommer välfärdshuset att vittra sönder.

Vi vet allihop att investeringsviljan måste öka i företagen. Det är ju vägen för att få fram det som vi kallar för riktiga jobb. Då fordras det förstås att människor är villiga att satsa pengar på företag. Presenterade beräkningar visar att åtminstone 200 miljarder måste fram i form av nytt riskvilligt kapital under de närmaste åren. Det tror jag inte man kan få fram om aktieinvesteringar beskattas högre än pengar på bankboken. Socialdemokraterna har gjort ett väldigt nummer av att regeringen vill ta bort dubbelbeskattning på aktier. Ja, det är vad socialdemokraterna i Norge har beslutat sig för. I Norge har man avskaffat dubbelbeskattning på aktier – för övrigt också i de flesta övriga europeiska länder – därför att företagen måste komma i gång.

Om det varit så, att arbetslösheten hade trängts undan bara genom ord och uttalanden, då hade den varit avklarad för länge sedan. Men om vi låter ärligheten få en chans vet vi att politiker inte kan och inte skall bygga industrier. Vi skall skapa goda förutsättningar för näringslivet. Vi vet dessutom att efter 1950 har antalet jobb totalt inte ökat i näringslivet. Hela sysselsättningstillväxten har ägt rum inom den offentliga sektorn. Jag undrar faktiskt om inte t.o.m. socialdemokraterna så sakteliga börjat acceptera påståendet att det finns ett samband mellan höga offentliga utgifter och låg tillväxt. Det är därför mer än förvånande att socialdemokraternas recept är det gamla vanliga: höj skatterna och sätt krokben för det riskvilliga kapitalet.

För att bedriva fördelningspolitik och folkhemspolitik måste man ha något att betala välfärdsbygget med. Då måste jag säga att socialdemokraternas ekonomiska motion verkligen inte är något ROT-program för ekonomin. Man får hålla med Norrköpings Tidningar, som i slutet av januari skrev: Vad Socialdemokraterna presenterar är sifferlekar och luftpastejer, plus återfall i skattefrossa.

Med andra ord; Socialdemokraterna marscherar vidare på den s.k. tredje vägen, vilket tydligen är skattehöjarvägen. Hela tiden återkommer talet om höjd marginalsatt. De nya skatteintäkterna skulle användas till "svaga" grupper. Men alla vet att detta inte skulle göra någon större skillnad för de sämst ställda.

Socialdemokraterna föreslår en höjning av statsskatten med 5 %. Det skulle ge ca 9 miljarder, om arbetsviljan inte alls påverkas av skattehöjningen förstås. Det kan jämföras med både det ena och det andra, exempelvis med att underskottet i arbetsmarknadsfonden under slutet av 1993 växte med ca 3 miljarder varje månad.

Fru talman! Vad skulle hända med räntan som jag tidigare var inne på? Att köra i gång skattekarusellen en gång till är inte, tror jag, att bära varandras bördor. Jag är övertygad om att det är att lämna över bördorna till nästa generation.
(Applåder)

Anf. 8 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Under Tage Erlanders aktiva tid som statsminister anklagades han då och då av vissa krafter för att vara alltför undfallande mot Sovjetunionen. I stort sett samma krafter påstår nu att han skulle ha konspirerat och samarbetat med NATO. Båda påståendena är helt och i grunden felaktiga.

Det var sorgligt att se den största borgerliga tidningens löpsedlar över hela

Sverige i går anklaga Tage Erlander för att ha varit lögnare. Tage Erlander ledde Sverige under 24 år som Sveriges statsminister under mycket svåra tider, under det kalla krigets allra kallaste perioder. Han lotsade med stor skicklighet och stort ansvar Sverige igenom de svåra åren.

En kommission har nu granskat denna period. Av dessa mängder av svåra beslut har framförts två anmärkningar. Jag skulle kunna kommentera dem, men jag konstaterar i stället att kommissionen säger att det var en framgångsrik, skicklig och ansvarsfull politik.

Tage Erlander gjorde vårt land stora tjänster. Jag är stolt över Tage Erlander och hans politiska gärning. Jag känner efter gårdagen ett stort behov av att säga detta i Sveriges riksdag, vars medlem han var under så många år.

(Applåder)

Till en annan statsminister, Carl Bildt: Jag läste i Svenska Dagbladet att Carl Bildt ständigt håller ett öga på den amerikanska nyhetskanalen CNN för att hålla sig informerad om utvecklingen i världen. Det är en utmärkt kanal. Men det kanske inte skulle skada om Carl Bildt stängde av den någon gång då och då för att helt ägna sig åt vårt eget land och åt hur de svenska medborgarna har det ute i våra bostadsområden just nu. Då skulle han inte kalla det som jag sade här om gamla och sjuka för vänsterpopulism. Då skulle han inte kunna påstå att det har gått bättre än väntat. Så sade statsministern faktiskt, att det har gått bättre än väntat. Vad hade han väntat sig? Vi har ett gigantiskt budgetunderskott och en skenande statsskuld. Vi har 600 000 arbetslösa, Carl Bildt. Är inte det resultatet av en depressionsspiral, så vet inte jag vad en depressionsspiral är.

Att det var dessa förväntningar Carl Bildt hade talade han inte om i 1991 års valrörelse. Men på en punkt gav faktiskt Carl Bildt klara besked; det skulle bli lägre hyror. Med en moderatledd regering skulle det bli billigare att bo. Hur tror Carl Bildt att de människor känner sig som i dag drabbas av vräkningar, exekutiva auktioner och bostadsrättskonkurser?

Moderaterna har ju alltid lovat att göra det möjligt för alla att äga sin bostad. Men nu tvingas i stället ett stigande antal människor att lämna sina hus och hem. Det verkar uppriktigt sagt inte som om regeringen kan särskilt mycket om bostadspolitik. Ni bryr er inte om effekterna över huvud taget. Det ligger någon sorts märklig symbolik i att ni inte ens har en bostadsminister längre.

Vi socialdemokrater har nu föreslagit att man akut skjuter upp indragningen av de tre miljarderna och att de, när vi sedan tar ut dem, bör läggas ut på hela fastighetsbeståndet. Det skulle faktiskt ge många familjer en chans att bo kvar.

Carl Bildt sade att politiker måste tala sanning och att han själv alltid gör det. Förstår Carl Bildt hur de människor känner sig som i 1991 års valrörelse utlovades sänkta hyror med en moderatledd regering? Var det sanning, Carl Bildt?

Sedan vill jag säga några ord om den ekonomiska politiken. Det är nästan litet skrämmande att alla regeringsföreträdare här förvånar sig över att vi föreslog en typ av åtgärder när vi var på väg ner i konjunkturen och att vi föreslår en annan typ av åtgärder när vi internationellt är på väg upp i konjunkturen. Har ni ingenting lärt er? Förstår ni ingenting av modern ekono-

misk politik? Undra på att vi har 600 000 arbetslösa och att vi får dessa märkliga förslag. Det är det mest skrämmande jag har upplevt här i dag. Jag förstår att det går som det går i Sverige.

Alf Svensson säger att med en socialdemokratisk politik skulle räntan bli högre. En sak, Alf Svensson, kan jag lova: Vi kommer aldrig att slå ert resultat med 500 % ränta. Det är världshistoria för Sverige och för alla länder i världen. Dit når vi aldrig, kan jag försäkra.

Till Carl Bildt: Vi föreslår en kraftig skattesänkning för att sätta fart på företagens investeringar. Vi vill att företagen skall få göra direktavskrivningar som sänker skatten med 5 miljarder kronor under nästa budgetår och med 7 miljarder kronor under 1995. Vi vill alltså sänka bolagsskatten med 5 miljarder 1995. Regeringen, däremot, höjer skatten för företagen med 2 miljarder i förhållande till skattereformen. Vi bedriver en företagsvänlig politik. Vi vill ha färre konkurser. Vi vill ha fler nya företag. Ni har inte klarat ert eget hemområde. Ni har misslyckats med att bedriva en företagsvänlig politik.

(Applåder)

Anf. 9 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Jag tycker att den s.k. Erlanderaffären är väldigt typisk. Förmodligen var det mycket enkelt. Erlander gjorde någonting som var väldigt klokt, riktigt och realistiskt. Det var inte felet utan blånekandet efteråt, den politiska lögnen och den enorma förljugenheten då man försökte sopa igen spåren och dölja det hela. Detta tror jag går hand i hand med politikerföraktet.

Jag har i skriftlig form ställt frågor till utrikesministern om STASI, den östtyska hemliga polisen, om vilka politiker, vilka samhällsdebattörer, vilka fackpampar och andra som på något sätt var inblandade. Det fanns ett stort register, sades det. Jag kommer att fortsätta det jobbet sedan jag har avslutat detta.

Det var bra att Jarl Hjalmarson fick rätt, sade Carl Bildt, även om han skulle dö först. Det finns 200 rättshaverister i Sverige, som vi kanske skulle ge rätt. Varför är det bara i löjliga diktaturer som man beviljar amnesti när diktatorn har födelsedag eller något annat? Skulle inte vårt land såsom en levande mänsklig demokrati kunna säga någon gång till dessa människor, som har kämpat för sina liv och lidit av de förörrättelser som de tycker att de har råkat ut för: Förlåt så mycket. Vi missbrukade vår makt. Vi, staten, var för formella. Vi respekterar din kamp för vad du anser vara rätt. Därför får du en ursäkt och en ersättning.

Sedan skulle vi lägga ner de 200 fallen, och Sverige blev ett anständigare land.

Carl Bildt talade om ljuspunkter och framtidstro. Också jag tillhör dem som har en mycket stor framtidstro, men jag ser kanske inte lika många ljuspunkter. Jag har inte heller anledning att söka efter dem på samma sätt, eftersom jag tillhör oppositionen. Men är ljuspunkterna politikernas förtjänst, vare sig nu eller tidigare? Nej, det vi nu ser är ett resultat av den internationella konjunkturen. Jag tycker att man skall tacka de svenska företagarna, som har varit väldigt duktiga. Man skall tacka de svenska jobbarna, och man

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

skall tacka det totala haveriet för regeringens valutapolitik, vilket inträffade under svarta november 1992.

Åter till jobben. Det har talats om arbetena. Ju mer pengar man håller över Börje Hörnlund, desto bättre blir det för folket i arbetslösheten. Så låter det. Men det är klart att det inte blir så. Vår industri har krympt. Det har inte industrin i andra OECD-länder gjort, utan det är unikt för Sverige. Vi skulle behöva 500 000 jobb till, och vi skulle behöva ta bort 500 000 jobb från den alltför uppblåsta offentliga sektorn. Det behövs alltså en miljon riktiga jobb. Vad krävs för det? Jo, investeringar, lönsamma företag och ett klimat som drar hit verksamheter. Det roliga är att detta inte är omöjligt. I Sverige är 8 % av befolkningen företagare. I Danmark är motsvarande andel 15 %.

Ingvar Carlsson nämnde direktavskrivningar, nuvärdesavskrivningar och annat. Ja, jag håller med honom. Även Ingvar Carlsson har rätt ibland, som jag tidigare sade. Det är riktiga åtgärder för att få i gång investeringarna. Varför är investeringarna så viktiga? Jo, annars blir maskinkapaciteten en trång sektion. Maskinerna orkar inte, när konjunkturen plötsligt går upp. Då slår vi huvudet i taket på maskinerna, och lika många människor förblir arbetslösa i alla fall.

Varför flyttar industrin utomlands? Ja, inte därför att industriledarna är idioter eller därför att de är otrogna, utan därför att de är väldigt rationella och inser att företagen hela tiden måste konkurrera. Nu gäller att få industrin att flytta hit. Det var jag inne på tidigare, när jag talade om Jan Carlzon.

Det bästa som kan hända Sverige är att vi gör saker så att man börjar tala om Sverige utomlands på ett annat sätt. I internationella magasin skall man skriva: Varför vill alla investera i Sverige? Man skall beskriva folkhemmet, som klarade hjärntvätten och blev Europas piggaste och fräschaste land, ett framtidsland där electronic highways korsar världens vackraste landskap.

Så tror jag att man kan få i gång någonting. Och det går! Jag har berört vad som behövs av politikerna och folket i allmänhet. Jag har också nämnt bankerna. Facket då? Ja, facket är en stor makt. Givetvis måste facket flytta på sig. Arbetsrätten innebär inte någon rätt till arbete utan är ett privilegium. Arbetsrätten ger vissa jobb och hindrar andra att få jobb. Framför allt stoppar den det som nu borde ske: att jobben kommer i gång. Fråga företagen! Vad vore en lösning? Jo, att alla företag med maximalt 25 anställda får befrielse från arbetslagarna. Sedan får vi se hur det går. Då sägs det: Det blir så svårt och företagen trixar så mycket. Men det gör de inte alls. Jag tror att det skulle gå väldigt bra.

Om alternativet är att hålla pengar över Hörnlund; vad är det för vits med det? Han kunde inte ens göra av med de pengar som han fick för detta år. Nu skall han få ännu mer för nästa år. AMS blir någon sorts Uppblåsbara Barbara, som man håller på med och subventionerar. Men man kommer ingensans.

Det har talats om att räntan gick ner. Varför gick den ner politiskt? Vi var med och lugnade ner läget från april, maj och juni förra året. Observera detta! Vems budskap stämmer OECD-rapporten med om inte Ny demokratis? Jag bara undrar om vi någon gång kunde få litet erkänsla. Vi har ju faktiskt tänkt rätt i väldigt många fall. Måste man dö först? Hej då!

(Applåder)

Fru talman! Jag vill gärna ta upp diskussionen om den vänsterpopulism som Carl Bildt anklagade både Ingvar Carlsson och mig för att bedriva. Det är ett mycket märkligt synsätt. Jag kan förstå att vi inte är överens om tagen och att vi talar för olika grupper och intressen. Talar man för ett jämlikt och solidariskt samhälle, tycker man att det är ganska naturligt att ta de pengar som finns och använda dem på ett sådant sätt att de kommer så många människor som möjligt till godo, på ett bra sätt dessutom. Det är ju detta det handlar om.

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

Vänsterpartiets budgetförslag innebär att vi höjer a-kasseersättningen till 90 %, att vi höjer pensionstillskottet för de sämst ställda pensionärerna och att vi höjer ersättningsnivån för långtidssjukskrivna från 70 % till 80 %. Vi rör inte ersättningsnivån i föräldraförsäkringen. Dessa fyra frågor har vi valt ut såsom de absolut viktigaste att göra något åt. Det gör vi av rättviseskäl, av jämlikhetsskäl och av solidaritetsskäl. Vi höjer skatten för höginkomsttagare för att bekosta dessa åtgärder. Vi höjer skatten på förmögenheter, och vi säger nej till sänkta skatter på aktieutdelningar. Det är rimligt och riktigt, om man står för de värderingar som slår vakt om jämlikhet, solidaritet och rättvisa.

Det är ingenting konstigt med det, Carl Bildt. Det är inget populistiskt. Vår budget går ihop. Vi har finansierat våra förslag. Vi tycker att de är rimliga. Tjänar man över 200 000 kr om året, kan man betala mer skatt än om man tjänar mindre än 200 000 kr om året. Tjänar man över 250 000 kr om året, kan man betala ännu mera skatt. Det är inget konstigt och inget populistiskt. Det är bara en åsikt om vad som är rätt och fel och vad som är rättvist.

Jag vill ställa en fråga om pensionerna. Olof Johansson hoppades att de andra partierna skulle stå pall för särintressenas upplöpp. Med detta måste han mena stora delar av fackföreningsrörelsen, hela TCO, stora delar av kvinnorörelsen och många av de kvinnoorganisationer som finns utanför partipolitiken. Jag tycker nog att det är väl provocerande, Olof Johansson, att kalla detta för särintressenas upplöpp.

Men jag skulle också gärna vilja fråga Ingvar Carlsson hur han ser på frågan om pensionsuppgörelsen. Är det rimligt att ett av de största politiska välfärdsbesluten skall fattas i riksdagen utan att människor har haft möjlighet att sätta sig in i förslaget och säga vad de tycker, utan någon remissomgång och utan det förfaringsätt som varit brukligt tidigare, där också de fackliga organisationerna har fått vara med i diskussionen? Så har det inte varit den här gången.

Är det rimligt att man skall mangla fram ett sådant förslag före valet, så att det inte skall få vara med i valrörelsen? Vi vet dessutom att det är ett förslag som med sin konstruktion med egenavgifter inte är förmånligt för låginkomsttagare över huvud taget? Vi vet också att principen om livstidsinkomst missgynnar framför allt kvinnor. Den missgynnar dem som gör avbrott i arbetslivet. En sådan konstruktion bygger på en arbetsmarknad som vi inte kommer att ha framöver, varken för kvinnor eller för män.

Jag skulle gärna vilja få en kommentar till varför man smusslar med detta förslag och till varför det är så bråttom med att få igenom det.

Så till Bengt Westerbergs diskussion om hur det ser ut i kommunerna. Det kan väl inte vara så att Bengt Westerberg som partiledare aldrig är ute i kommunerna och ser hur det ser ut där? Det måste väl vara märkbart också för en socialminister att det i dag pågår en segregation i kommunerna runt om i Sverige, framför allt i storstäderna, som ett resultat av den ekonomiska politik som regeringen för och de beslut om skolpengar, barnomsorgspengar, privatisering och bolagisering som går som en löpeld över Sverige. Det innebär faktiskt att det blir mycket olika beroende på hur tjock plånboken är och vilka möjligheter man har att flytta sina barn från det ena dagiset till det andra, från den ena skolan till den andra osv., att bussa till områden där barnen inte har problem och där det finns kompetenta lärare. I sådana områden kan man klara sig på den skolpeng som finns.

Resultatet blir särskilda förortsområden där nivån sjunker långt under vad som är acceptabelt i fråga om barnomsorgen, skolorna, fritiden och kulturutbudet. Det är en segregation och en återgång till ett ojämlikt samhälle.

Slutligen, Carl Bildt: Vad gäller min syn på riksdagsarbetet vill jag säga att jag tycker att det är det viktigaste uppdrag som man kan ha. Jag menar att det ingår i en riksdagsledamots och inte minst i en partiledares arbete att också vara utanför detta hus, att åka runt och möta människor och prata med människor. Jag gör det mycket, och jag vet att också Carl Bildt gör det – vi krockar ibland med varandra. Vi borde alla gå ut på detta sätt. Men jag tycker också att det vore befriande om vi fick debatter i denna kammare som var mera spontana och duellliknande, inte så förutsägbara och intetsäggande.

Jag tror att denna uppfattning delas av många här i riksdagen, inklusive fru talmannen. Vi måste få det att bli mer livaktigt. Skälet härtill är att det är viktigt med politik. För mig är politiken den viktigaste uppgiften, och min viktigaste uppgift just nu är att se till att vi får bort den borgerliga regeringen och får en ny majoritet här i riksdagen efter nästa val.

(Applåder)

Anf. 11 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det var väl i och för sig glädjande att Gudrun Schyman gjorde ett försök att korrigera det intryck som hon gjorde i TV häromdagen. Visst behöver vi mera livaktiga debatter. Jag vill nu inte påstå att Gudrun Schymans bidrag till att göra dem mer oförutsägbara var speciellt imponerande. Vad hon skall säga i dessa debatter är tämligen förutsägbart.

Så några synpunkter till Ingvar Carlsson på de få minuter som står till förfogande. Först något om säkerhetspolitiken och det kalla krigets kallaste decennier. Jag delar liksom också Ingvar Carlsson den bedömning som Neutralitetspolitikskommisionen har kommit fram till, att de åtgärder som vidtogs genomfördes i nationens intresse och av nödvändighet, under en period då riskerna var större än vad vi i dag ibland kanske har klart för oss.

Det var en politik som under denna långa period, mellan 1949 och 1969, till de allra största delarna fördes i nationellt samförstånd. Det gällde för huvudinriktningen av utrikespolitiken och av försvarspolitik, med undantag för den också inom socialdemokratin uppsplitande debatten om atomvapnen. Det gällde också för inriktningen av försvarspolitik under senare delen av 1960-talet.

Undantaget under denna långa period var egentligen Hjalmarsonaffären 1959. Den mycket tillspetsade motsättning om vilken det har skrivits böcker, doktorsavhandlingar och annat handlade just om huruvida det var möjligt för Sverige att i fred förbereda militär samverkan med västalliansen NATO eller inte. Erlander sade mycket tydligt i en av kamrarna i det dåvarande riksdagshuset att det inte var så, medan Hjalmarson menade att det var nödvändigt. Nu vet vi hur det var. Tage Erlander hade själv på goda grunder tagit ansvar för åtgärder som gick långt längre än de som Hjalmarson hade förordat, och den beskrivning som han gav riksdag, omvärld och allmänhet var medvetet felaktig.

Detta var ett avsteg som påverkar en i övrigt – det håller jag med Ingvar Carlsson om – positiv bild av denna långa epok. Vi vet också att detta avsteg sedan blev ett mönster som då och då återkom i socialdemokratisk inrikes utrikespolitik. Låt oss alla av detta lära för framtiden om vikten av öppenhet, ärlighet och raka besked också i den känsliga hanteringen av nationens utrikes- och säkerhetspolitik!

Så till debatten om vänsterpopulismen. Vad består denna av? Blotta det faktum att Ingvar Carlsson får ett så starkt stöd i nästan alla sakfrågor från Gudrun Schyman visar att han är ute i de vänsterpopulistiska jaktmarkerna. Det är ju där som hon finner sitt levebröd.

Låt mig vara mera konkret om vad jag menar att vänsterpopulism är: Det är att med våldsam retorik gå till angrepp mot förslag som man innerst inne vet är nödvändigt då det handlar om att återupprätta Sveriges styrka. Det mesta konkreta exemplet på ett vänsterpopulistiskt agerande av värsta slag är självfallet uppträdandet när det gäller a-kasseersättningen. Minns retoriken! Minns orden! Ni sade att detta var det som stod allra högst upp på den lista som socialdemokraterna skulle ta sig an, om de skulle vinna valet. Minns de närmast hatiska formuleringarna, hur det sades i denna kammare att socialdemokratin aldrig kunde acceptera detta! Orden är Ingela Thaléns, och Ingela Thalén är inte vem som helst.

Jag kommer ihåg hur jag sade: Jag är beredd att slå vad om hur mycket pengar som helst att ni kommer att acceptera det, eftersom det är en nödvändig och riktig åtgärd när det gäller att sanera Sverige.

Så kommer den tysta, tysta reträtten. Ni anordnade inga presskonferenser om att ni skulle acceptera den sänkta nivån på ersättningen från a-kassan. Man hade inte låtit LO bussa hit 30 000 människor, och det hölls inga hetsande tal av Ingvar Carlsson. Det var den tysta, försmädliga reträtten.

Sådan är vänsterpopulismen. Man går ut och lovar, hojtar och skriker, och sedan konfronteras man med verkligheten, och då blir reträtten tyst men snöplig. Ni kommer också att få göra en sådan till, nämligen när det gäller företagens kapitalförsörjning. Ingvar Carlsson talar om tillfälliga skattesänkningar men de skattehöjningar som ni vill göra blir permanenta, framför allt när det gäller kapitalförsörjningen.

Dubbelbeskattningen på riskkapitalet i företagen är en dubbelbeskattning på framtidens möjligheter till jobb. Den är avskaffad i nästan alla andra länder, t.ex. i Norge och i Finland, därför att den bromsar småföretag, investeringar och jobb. Ni kan hetsa om att detta är pengar till de rika, men det är pengar till framtiden som det handlar om. Varje ansvarsfull regering vet att

desså åtgärder måste vidtas. Efter era vänsterpopulistiska utflykter i denna fråga kommer åter den tysta, tysta, tysta reträtten. Lär av era egna snöpliga misstag!
(Applåder)

Anf. 12 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Låt mig börja med husläkarna som Ingvar Carlsson berörde i sitt huvudanförande. Han hävdade att detta var en dyr, byråkratisk och dålig reform för alla. Detta är naturligtvis inte sant.

Innebörden av husläkarreformen är att alla svenskar nu för första gången själva får välja sin egen läkare. Folkpartiet har under lång tid varit pådrivande för att få den här reformen. Vi gladdes oss mycket när vi tillsammans med Socialdemokraterna fick gehör för att genomföra ett försök här i Stockholm för ett antal år sedan, i mitten på 1980-talet. Detta försök har noga utvärderats innan vi har gått vidare med reformen.

Det har visat att alla de förväntningar vi hade om ett positivt utfall har slagit in. Patienterna är nöjda. Personalen är mycket nöjd. Det har inte blivit dyrare. Vi har lyckats bygga upp ett system där man tar hand om många av problemen i första frontlinjen. På det sättet kan man avlasta senare led i sjukvården. Socialdemokraterna medverkade till detta. I Landstingsförbundet ställde de sig bakom den här tanken.

Men nu, när regeringen realiserar detta över hela riket, börjar Socialdemokraterna backa. Detta är fullständigt oförklarligt. Men detta är, som jag sade i mitt anförande tidigare, en reform där politiker ibland ställer sig upp och säger att det är fel på detta. Men patienterna uppskattar reformen. Det är det yttersta skälet till att vi tycker att det är så angeläget att genomföra den.

Gudrun Schyman tog upp pensionerna. Låt mig bara kommentera en aspekt på pensionerna. Gudrun Schyman antydde att det nuvarande systemet skulle vara mer fördelaktigt för kvinnor än det nya systemet. Just denna aspekt har noga utretts av pensionsarbetsgruppen. Ann-Charlotte Ståhlberg som har gjort dessa utredningar för gruppens räkning skrev en artikel i Svenska Dagbladet häromdagen där hon kommenterade just den fråga som Gudrun Schyman tar upp.

Hon konstaterar där att "i individernas inkomstutveckling fram till i dag finns ingenting som tyder på att 15-årsregeln skulle gynna kvinnorna som grupp mer än männen. I stället är det männen som haft mest glädje av 15-årsregeln." Hon fortsätter: "I stället har arbetare och lägre tjänstemän fått betala mer för sina pensioner än medelinkomsttagarna. Kvinnliga affärsbiträden, vårdbiträden och liknande är som grupp minst gynnade av alla i ATP. Bland dessa finns nämligen de som både arbetar i många år och har en svag löneutveckling över tiden. För varje krona de betalar till ATP får de med 15- och 30-årsreglerna tillbaka mindre än någon annan grupp."

Detta är ett av skälen till varför denna pensionsreform är viktig. Den skall skapa rättvisa för precis de grupper som jag nu har nämnt. Det borde rimligen också ligga i Gudrun Schymans intresse att skapa rättvisa för dessa grupper.

Sedan är det naturligtvis fullständigt groteskt att påstå att vi smusslar med

pensionsreformen. Det finns få frågor som har utretts under så lång tid. Den har varit föremål för remissbehandling, diskussion och debatt. Det har verkligen inte varit fråga om något smussel.

Fru talman! Låt mig till sist kommentera arbetslöshetsfrågan. Gudrun Schyman säger att sex timmars arbetsdag skulle vara lösningen på problemen. Jag har verkligen ingenting emot tanken på ett mer flexibelt arbetsliv och en mer flexibel arbetstid, men det finns inget stöd för att tro att en generell arbetstidsförkortning skulle skapa fler jobb. Det har prövats på sina håll, t.ex. i Belgien. Där konstaterade man att det, när man går ner i arbetstid och försöker behålla lönerna, mest leder till ökad produktivitet och få nya jobb.

Jag förmodar att Gudrun Schyman inte är beredd att förespråka att man skall gå ner i arbetstid och sänka sin lön så att den totala lönesumman räcker till fler. Gudrun Schyman tänker sig att man skall jobba mindre och få lika mycket betalt. På något outgrundligt sätt skall det ändå uppstå en massa jobb i samhället. Det finns inget stöd för detta.

Ingvar Carlsson ställde frågan om vi ingenting visste om modern ekonomisk teori eller modern ekonomisk politik. Jag skall erkänna att jag ofta ställde mig den frågan när Ingvar Carlsson var statsminister i slutet på 80-talet och vi hade en överhettning i ekonomin. Då var det fullständigt omöjligt att få gehör för att vi borde strama åt ekonomin. Därför sitter vi nu med en lång rad problem i svensk ekonomi. De beror på de stabiliseringspolitiska misstag som begicks under dessa år.

I den ekonomiska teori som vi baserar vår politik på spelar de mindre företagen en mycket avgörande roll. Av det Ingvar Carlsson och Göran Persson har sagt vid tidigare tillfällen har jag förstått att även Socialdemokraterna numera förstår att det är i de små företagen som de nya jobben måste komma.

Men när vi ser tillbaka på Socialdemokraternas ekonomiska politik under flera årtionden kan vi se att vi inte har varit framgångsrika när det har gällt att skapa ett gott klimat för de mindre företagen. De stora företagen har ofta sina rötter tillbaka i sekelskiftet och däromkring. Vi har inte fyllt på med nya företag som har fått växa sig starka och kunnat erbjuda människor jobb. Det är detta vi måste åstadkomma nu. Då lyssnar vi inte bara på löntagarorganisationerna, även om vi lyssnar på dem också, utan på dem som har praktisk erfarenhet av företagsamhet och som företräder företagarna. Sedan försöker vi forma en politik där vi också tar hänsyn till de krav som de ställer.

Jag reser mycket i motsats till vad Gudrun Schyman tror och träffar många småföretagare. Från många håll i landet kan jag vittna om att företagarna i dag tycker att vi har lyckats i föresatsen att skaffa ett bättre företagarklimat i Sverige. Jag är övertygad om att det också kommer att avsätta resultat i form av fler jobb under 1990-talet.

(Applåder)

Anf. 13 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! För att spara tid vill jag hänvisa till vad Bengt Westerberg har sagt här i svaret till Gudrun Schyman. Det som jag syftade på i första hand var det grundskott som kan riktas mot systemet om det inte fungerar i sam-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

spel med arbetsmarknadens avtal. Höjda löner är en viktig förutsättning för att man skall kunna betala höjda egenavgifter, som är en följd av systemet.

Sedan borde Gudrun Schyman ställa upp för att det är allra viktigast att värna om dem som har det allra sämst i det svenska samhället. Det handlar om höjd grundpension för de människor som arbetat på olika poster i vårt samhälle under lång tid men aldrig riktigt fått del av det moderna samhällets pensionssystem och som bara har folkpension eller låg ATP. Även Gudrun Schyman borde kunna anse detta vara en rättvisereform. Sedan kan man alltid diskutera detaljer i en kompromiss.

Bengt Westerberg kommenterade också konjunkturdiskussionen. Socialdemokraterna har inte mycket att hänvisa till på 80-talet när det gäller stabiliseringspolitik. Dessutom bortser Ingvar Carlsson ifrån hushållens skuldsänering. Den har pågått under lång tid. Vi har fått en högre sparkvot. Det betyder inte att generella efterfrågestimulanser i alla lägen är effektiva och leder till de resultat man avser. Har man dessutom ett stort hål i statskassan kan det vara kontraproduktivt, dvs. medverka till höjda räntor.

Ingvar Carlsson har ändrat sig om ersättningen i a-kassan, och det är bra. Därför skall man naturligtvis inte väsnas om utvecklingens riktning. Det borde ju vara viktigt att lära sig något för framtiden. Man skall inte hetsa människor på gator och torg och bibringa dem en uppfattning som inte stämmer med en hård verklighet. Jag skulle naturligtvis uppskatta om Ingvar Carlsson riktade en liten ursäkt till Börje Hörnlund som han ansåg borde avgå. Han var ju den mest förtappade människan i det här landet. Sanningen är ju att vi tar ansvar även för framtiden genom denna ganska tuffa åtgärd.

Låt mig därefter säga något om brofrågan. Jag lovade att återkomma till den. Jag har i min hand ett dokument med rubriken Minnesanteckningar från Öresundsbromöte i Köpenhamn den 11 januari 1991. Då medverkade bl.a. dåvarande kommunikationsministern Georg Andersson och den danska motsvarigheten Kaj Ikast. Kaj Ikast hälsade de svenska gästerna välkomna till Köpenhamn. Så inleds det hela.

På slutet tas en diskussion upp under dagordningspunkten "Tillåtlighetsprövningen". Det är den som vi har hanterat under de gångna månaderna. Låt mig citera vad dessa minnesanteckningar innehåller på denna punkt: "Georg Andersson redovisade den svenska proceduren för tillåtlighetsprövning och den modell som den svenska sidan fastnat för. Den innebär att vår målsättning är att få tillstånd ett hyfsat detaljerat avtal, i vilket ett förbehåll finns att förbindelsen skall prövas mot en miljölag, NRL, vilket kan påverka utformningen av förbindelsen, således ej etableringen". Det står "således ej etableringen", Ingvar Carlsson!

Detta är alltså det intryck som den socialdemokratiska regeringens representant förmedlade till den danska regeringen vid denna tidpunkt. Det var detta som han underlät att säga i klartext i avtalet och underlät att säga här i riksdagen. Man talade aldrig om de dolda avsikterna med avtalet, dvs. att bron skulle byggas oavsett miljökonsekvenser. Det var inte en tillståndsfråga – det var bara en fråga som man skulle putsa litet i kanten på.

Detta, Ingvar Carlsson, är en socialdemokratisk skandal! Ett svenskt statsråd aviserar ett lagbrott på hemmaplan i förhandlingar med ett annat

land. *Det* var verkligen regeringsmaktens förfall. Det är inte vi som står för den.

(Applåder)

Anf. 14 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag hade tänkt att använda dessa minuter till att kommentera attackerna på vårdnadsbidraget. Om någon tror att jag blir psykad av dessa attacker tror han eller hon alldeles fel. Jag känner snarast en stolthet över att vi antligen efter 20–30 år lyckats komma därhän att det skrivs propositionstexter i den fråga som åtskilliga ute i Svea rikes bygder har pläderat för. Det är inte heller särskilt svårt att möta LO-folk och socialdemokrater som gärna vill ha vårdnadsbidraget. De finns kanske inte alltid i storstaden, men ofta ute i glesbygden.

Ingvar Carlsson talar om att jag behövde ha vårdnadsbidraget för att få tillhöra de överlevande *på* arken. Om jag skall vara kitslig kan jag säga att jag hellre vill vara *i* arken än *på* den.

Jag tror att många föräldrar behöver vårdnadsbidraget för att klara den flod av problem som de möter när de själva vill ta hand om sina egna barn och ge dem omsorg i något längre tid än ett år. Jag tror att de kan, om man nu skall använda den bilden, uppleva vårdnadsbidraget som något av en ark.

Många motståndare till familjerna försöker hela tiden göra gällande att vårdnadsbidraget är ett väldigt slag mot jämställdheten. Det är naturligtvis att vända kikaren bakochfram. Att vi inte lyckats få lika lön för lika arbete – lika lön mellan män och kvinnor ute i företagen – är en skandal. Men för den skull kan man inte säga att vi måste förbjuda vårdnadsbidraget.

Det handlar inte i första hand om 2 000 kr eller 4 000 kr. Det är en väldig fixering vid dessa belopp. Det handlar om föräldrars rätt att själva bestämma om var och hur de egna barnen skall få sin omsorg och om deras rätt att få behålla sitt föräldraansvar. Det finns redan i dag massor av föräldrar som utan någon som helst ersättning väljer att ha kortare eller längre tid i arbete i hemmet. Vi skall väl ändå inte påstå att de inte har rätt till det?

Nu får den gruppen en något större valfrihet. Andra kan våga säga: Kanske är inte maximal frånvaro från de små barnens vardag det mest utvecklande för mig.

Kanske får också allt fler pappor smak på att under ett halvår eller rent av ett år efter pappamånaden glömma bort det traditionella karriärsamhället. Det tror jag i så fall att hela Sverige, också näringsliv och politik, kommer att tjäna på. Det är ändå barnens värde och inte lönens storlek som är det viktiga.

Det sägs också i dag att reformen är dyr och onödig. Det sägs och skrivs ofta. Skulle det vara dyrt att stödja föräldrars ansvar och att satsa ca 2 miljarder på de 25 % av förskolebarnen som inte har del i den offentliga barnomsorgen? Är det dyrt? Övriga 75 % får 50 miljarder.

Det sägs att reformen är onödig. Skulle det vara onödigt att skapa rättvisa? Skulle det vara onödigt att lyssna på dem som inte hör till den sociala ingenjörskonstens jetset?

Vi har beslutat att satsa 100 miljarder på broar och vägar. I Ingvar Carlssons skuggbudget satsas det, om jag minns rätt, ytterligare på åtskilligt – ex-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

Allmänpolitisk
debatt

Partiledardebatt

empelvis 14 miljarder på broar och vägar och den typen av infrastruktur. Jag tycker att det är bra att det satsas 100 miljarder på broar och vägar. Vi skall satsa flera miljarder på stridsvagnar. Jag tror att också det är nödvändigt. Men så kommer vi till barnen. Vi vill skapa rättvisa mellan familjer som har barn mellan ett och tre år. Då är det onödigt att satsa. Då är två miljarder för dyrt. De skall läggas till alla andra satsningar som görs i t.ex. skuggbudgetar.

Det finns de som jämt och ständigt försöker göra gällande att folk inte vill ha vårdnadsbidraget. Jag undrar om det finns någon reform som undersökts så mycket av SIFO och andra gallupinstitut som just vårdnadsbidraget. Jag nöjer mig med att tala om de två senaste SIFO-undersökningarna. Mellan 60 och 70 % av kvinnorna i barnafödande åldrar ville att vårdnadsbidrag skulle införas. Mellan 20 och 30 % var emot. Så blir det när föräldrarna tillfrågas.

Nu säger naturligtvis någon genast att man inte skall tro på dessa undersökningar. Då får vi säga det om alla de andra SIFO-undersökningar som någon av politikerna här i kammaren vid något tillfälle har tytt sig till.

Fru talman! När jag talar om barn och välfärdsbygge vill jag också ha sagt att det naturligtvis är viktigt att inte bara fixera sig vid vårdnadsbidraget. Vi talar om etik. Vi talar om normer. Jag skulle faktiskt gärna vilja tala om barnafrid. I det sammanhanget, fru talman, är det naturligtvis positivt att vi nu förväntar oss och fordrar att det skall bli slut på den vedervärdiga barnporren. Det är dags. Det tror jag att vi alla är överens om.

(Applåder)

Anf. 15 INGVAR CARLSSON (s):

Fru talman! Det är verkligen fantastiskt att uppleva Alf Svensson. Hans första inlägg var ett brandtal för att vi måste skära ned på alla tänkbara och viktiga områden. Hans andra inlägg var ett brandtal för att vi nu måste statsa på nya reformer. Carl Bildt kan inte ha det lätt i regeringen med sådana statsråd.

Regeringspartierna har ganska gott om tid i debatten. Jag ställde en enda fråga till statsministern, nämligen hur han tror att människor som fick löften om sänkta hyror känner sig efter de chockhöjningar som gjorts. Hade det inte funnits anledning att svara på den frågan i stället för att göra dessa våldsamma angrepp på socialdemokratien?

Bengt Westerberg talar om att socialdemokratien inte stramade åt under 80-talet. Vi tog över ett budgetunderskott på 14 %, Bengt Westerberg, och vi raderade ut det budgetunderskottet. Jag tog t.o.m. en regeringskris på att strama åt. Carl Bildt sade att man inte hjälper en regering på fallrepet. Det är skillnaden. Vi ställde upp när Sverige var i ekonomisk kris under Carl Bildt.

Nästan hela Carl Bildts inlägg var en anklagelse om vänsterpopulism. Beviset för vänsterpopulismen var att Gudrun Schyman ibland håller med mig. Med den definitionen är Carl Bildt en högerpopulist, för han får ju nästan alltid stöd av Ian Wachtmeister. Det var en ganska farlig bumerang som Bildt gav sig in på där.

Så till arbetslöshetsförsäkringen. Varför reagerar vi? Jo, ni genomför sänkningar av kapitalägarnas kostnader med 25 miljarder kronor samtidigt

som ni säger till de arbetslösa att läget är så allvarligt att vi från dem måste dra in 4–5 miljarder kronor. Det är utgångspunkten för vår indignation.

Dessutom: Vid varje demonstration utanför Riksdagshuset har jag sagt att jag icke kan lova att omedelbart återställa arbetslöshetsförsäkring, därför att Sverige rutschar utför – precis så har jag sagt, Carl Bildt. Detta har jag också sagt i varenda intervju jag har gjort med massmedierna. Jag har alltså gjort klart var jag står på den punkten. Var och en som har lyssnat på mig vet detta – och Carl Bildt borde veta det.

Varför sade jag då detta? Jo, jag visste att vi rutschade i utförsbacken. Jag sade att vi skulle få en ytterligare ökning av statsskulden, och så blev det – vi fick en ökning med 270 miljarder kronor. Men jag har också i dag sagt att när vi har fått ordning på Sveriges ekonomi igen, då står de långtidssjuka högst upp på listan, och därefter kommer de arbetslösa. Detta tror jag faktiskt att de tycker är ett bra besked.

Olof Johansson! Jag tycker att det är märkligt att ni som driver kampen mot Öresundsbron så hårt inte tar konsekvenserna när Carl Bildt säger att bron kommer att byggas. Det är det jag tycker är märkligt. Det hade varit det logiska, och regeringen hade då ombildats och fått gå vidare med tre partier. Det är för mig parlamentarism. Olof Johansson har emellertid nu drivit igenom denna remiss till Vattendomstolen, och jag upplever det bara som ett stort tricksande.

Så vill jag vända mig till Gudrun Schyman – jag vill använda mina korta minuter till att svara på frågor. En bred uppgörelse i pensionsfrågan är bra. Man får då kompromissa och ge litet grand. För mig är en tillägspension och en fortsatt ATP något så viktigt att vi har varit beredda att resonera med regeringspartierna på den punkten. Det är bra om vi kan komma överens om det.

Till Hjalmarsonaffären och Carl Bildt. Chrusjtjovs besök i Sverige utlöste en protest av Hjalmarson. Jag tycker att det var mycket olämpligt av Hjalmarson. Jag är beredd att i fortsättningen, när vi har mer tid, diskuteta Erlanders kritiserade uttalande. Jag satt i bänken bredvid Erlander, och jag gör en annan tolkning av kommissionen. Jag är också beredd att utveckla detta. Jag anser att kritiken mot Erlander på den punkten icke håller.

Jag skulle sedan vilja göra ytterligare en kommentar, riktad till Carl Bildt. Det var ingen bra helg för Carl Bildt. På lördagen annonserade ledaren för stödtrupperna sin avgång, och Ny demokrati är ju ändå en del av regeringsunderlaget. På söndagen kläddes sedan myten om Bildts utrikespolitiska fingerfärdighet av i en av de största morgontidningarna, genom professor Stefan Hedlund. Ministern och chefen för UD:s skyddsmaktssekreteriat, Rolf Lindholm, skrev i Svenska Dagbladet: Statsministern vill tydligen överge neutralitetspolitiken. Det är dock osäkert vad han vill i stället, och innan Sverige ändrar kurs borde flera frågor ställas och besvaras.

I riksdagens avslutningsdebatt den 17 december krävde jag partiledaröverläggningar – jag säger: partiledaröverläggningar – om säkerhetspolitiken. Jag förstår att statsministern fick julhelgen förstörd av turerna kring Öresundsbron, men Carl Bildt tar fel om han tror att han kan stoppa undan denna viktiga fråga. Därför blir min fråga i dag: När blir det partiledaröverläggningar om säkerhetspolitiken?

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

Till sist: Det är slående hur regeringen springer ifrån ansvaret och skyller på alla andra. Ni har ansvaret. Ni har ansvar inte bara för era särintressen utan för hela Sverige. Ni har var och en ansvar för hela regeringens politik. Bengt Westerberg har ansvar för vårdnadsbidraget. Olof Johansson har ansvar för omfördelningen från småfolk till miljonärer. Alf Svensson har ansvar för att så många äldre vanvårdas i dagens Sverige. Och framför allt: Carl Bildt har ansvar för att Sverige inte styrs, inte byggs starkare, utan urholkas i sina grundvalar.
(Applåder)

Anf. 16 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Jag har kallats allt möjligt i mitt liv. Nyligen kallades jag här för högerpopulist. Det må så vara. Jag kan i varje fall läsa och tänka, vilket det inte verkar som om vänsterpopulisterna kan – till vänsterpopulisterna räknar jag då Ingvar Carlsson och Gudrun Schyman. Det finns folk som lyssnar på den här debatten. Jag undrar om de tycker att det är jag som är den där populist. Det får de avgöra.

Det är egentligen inte värt att bemöta vad Gudrun Schyman säger, men eftersom ingen vågar bemöta vad jag säger, får jag väl gå på hennes uttalanden också. Det är bara att ta de pengar som finns, säger fru Schyman, med en otrolig ekonomisk klarsyn. Hon har alltså inte hört någonting. Hon har inte hört att de pengar som finns är minus en miljon miljoner i fru Wibbles stora svarta hål, dvs. den svenska statsskulden. Vi går med förlust, räntan galopperar, osv.

Gudrun Schyman säger sedan: Beskatta dem som tjänar över 200 000. Vi har räknat på det. Tar man alltihop och beskattar dem rakt av, får man ihop 40–50 miljarder kronor. Då behövs en kommunistisk järnrumpa som glider in – ni vet en sådan med medaljer på sidan, så att han nästan får slagsida – och konfiskerar alltihop. Det är klart, det är ju trevligt. Resultatet kommer att bli att problemet i Sverige inte är invandringen utan utvandringen. Svenskarna kommer att lämna landet. Kvar blir stödstrumpor, Gudrun Schyman, norrlänningar och några muslimer, men svenskarna sticker. Men då hindrar man dem, förstår ni! Eller hur? Det är ju enkelt! Man stoppar dem. Man bygger upp en Berlinmur och säger: Ni får inte sticka! Eller hur? Precis så har man gjort förut.

Så var det! Det gäng som en gång i tiden höll på med de grejerna fick beröm här i kammaren. På den tiden sade folk att dessa var lika goda kålsupare som engelsmän, fransmän, amerikanare och andra. Man tar sig för pannan och överväger allvarligt om man över huvud taget ens kan tänka på politik i fortsättningen.

Jag tycker, fru talman, att Ingvar Carlsson skall hålla sig till direktavskrivningar. Om han sedan hänger med på en del av våra besparingar, så skall det nog ordna sig.

Finansiera vårdnadsbidraget, Alf Svensson, så skall jag hjälpa dig, min gode vän. Finansiera vårdnadsbidraget inom den ram på 85 000 miljoner kronor som ni håller ut över svenska familjer – det går ju inte att öka på det beloppet. Vi har ett förslag som innebär att man sänker det med 20 miljarder.

Till sist, fru talman: Är Ny demokrati slut? Nej, det är det inte! Ni sitter redan och gnetar på kamrarna med att dela på kvarlåtenskapen på något sätt. Ny demokrati är ett sätt att tänka, det är ett sätt att vara, att våga ta upp frågorna på bordet och säga det som folk tänker, att också bära in frågorna här. Det finns en massa människor där ute som har sunt förnuft, personlig frihet och hänsyn till andra som sitt valspråk. Sälj inte skinnet förrän björnen är skjuten, sade en politiker som jag tyckte var rätt kul.

Kom ihåg: Anledningen till att man inte kan räkna ut Ny demokrati är att alla så småningom kommer att inse att vi har haft rätt. Folk vet det. Passa er!

(Applåder)

Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag kan glädja Ian Wachtmeister med att jag faktiskt kan räkna. Som ensamstående mamma med två stycken tonårsbarn och tidigare, innan jag kom in i riksdagen, med en vanlig socialarbetarlön, har jag fått lära mig ganska väl hur man räknar. Jag har också fått lära mig att det inte är bra att ha stora lån och stora ränteutgifter. Jag förstår också att det inte är bra för Sverige.

Men, Ian Wachtmeister, det finns de i detta land som berikar sig på detta budgetunderskott. Det finns de som lånar ut de här pengarna till den inkompetenta regeringen och som tar dyrt betalt i räntor. Det är faktiskt så att det i dag i Sverige pågår en överföring av pengar från dem som har litet och som lever på marginalen till dem som har mycket och som kammar hem de ränteutgifter som vi här håller på och administrerar.

I dag går pengarna från de fattiga till de rika. Regeringen har sedan 1990 sänkt skatterna med 87 miljarder kronor. Vad vi föreslår när jag säger att vi skall höja skatterna för höginkomsttagare är att vi skall ta in en fjärdedel av den här summan, att vi skall knapra litet i kanten och ta steg för steg. Vi vill ändå försöka återställa skattesystemet så att det blir rättvist. Det handlar om de pengar som faktiskt finns i dag. Det är sparade pengar som inte används och pengar som läggs på hög hos vissa. Det är inte rimligt att ha det på det sättet.

Samtidigt används budgetunderskottet till att skära ned och försämra välfärdssystemen. Det används för att förhindra att nödvändiga reformer kommer till och för att föra över pengar från dem som inte har till dem som har. Det är en insikt. Det går också att läsa i Dagens Nyheter i dag att pengarna finns i landet. Det är en sanning, och det har ingenting med järnrumpor att göra, Ian Wachtmeister!

Jag tycker att det är en intressant historisk diskussion som pågår här. Jag skulle vilja uppmana de andra partierna, och bl.a. Carl Bildt, att ägna lika mycket tid åt historien som vi i Vänsterpartiet har gjort. Vi har faktiskt studerat vår historia. Vi har t.o.m. låtit av partiet oberoende historiker göra detta och lagt fram en vitbok som har den träffande titeln *Liken i gardero-ben*. Jag skall gärna skicka över den till Carl Bildt.

Jag vill gärna uppmana er andra, som tror att ni har en obefläckad historia: Låt historiker se på ert partis historia! Lägg fram den i ljuset! Tala om öppet och ärligt: Här gjorde vi fel. Lär er! Det behövs om ni någonsin skall våga

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

se in i framtiden och inte bara hålla på och rota i historien. Lägg papperen på bordet och anklaga inte dem som faktiskt gör det!
(Applåder)

Anf. 18 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag skall med stor glädje läsa den där vitboken om liken i garderoben i Vänsterpartiets historia om Gudrun Schyman sänder mig den.

Problemet är ju, utan att jag skall fördjupa mig alltför mycket i detta, mycket större än så. Det hade varit väl om det enda problemet med Vänsterpartiet och kommunismen hade varit några lik i det svenska Vänsterpartiets garderob. Tyvärr orsakade kommunismen många fler lik i halva Europa.

Många av de konflikter som vi i dag har sådana svårigheter att brottas med är det oerhört bittra arvet från kommunismen. Det kommer att krävas många vitböcker för att under kommande generationer röka ut allt det elände som kommunismen har dragit över vår kontinent.

Vi trodde att vi hade gjort oss av med fascismen och nazismen. Sedan fick vi kommunismen över oss. I dag ser vi i vissa länder hur dessa krafter börjar gå hand i hand, hur en rödbrun fara går tillsammans med en aggressiv nationalism. Det är det vi måste förhindra genom det fredspolitiska arbete som inte minst ligger hos den europeiska unionen.

Ingvar Carlsson har svårt att acceptera att Tage Erlander lämnade en medvetet felaktig skildring till riksdagen 1959. Jag kan förstå respekten för personen Tage Erlander. Ingvar Carlsson var själv bisittare i kammaren under den debatten. Men fakta går icke att komma förbi.

Jag tror att det vore nyttigt, som Ingvar Carlsson sade, om vi i något annat sammanhang med mera tid och under mer avspända former kunde fortsätta diskussionen om 50-talets politik. Där finns mycket att lära. Även jag kan ha synpunkter på ett och annat som också mitt eget parti då var förespråkare för.

Det är också oerhört viktigt att vi fortsätter med en bred utrikes- och säkerhetspolitisk debatt om den i grunden förändrade situation som vi har nu. Det gör vi fortlöpande i Utrikesnämnden och i andra sammanhang, och det skall vi fortsätta med. Inte minst har vi nu anledning att noggrant diskutera vilken Sveriges roll skall vara när det gäller att medverka till en lösning nere i det f.d. Jugoslavien och i Bosnien.

Låt mig bara säga, som en förlängd bisats eller fotnot till denna debatt, att det inte är utan förvåning man tar del av socialdemokraternas utrikespolitiska talesmans förslag om att Sveriges bidrag till den internationella debatten skall vara ett krav på kryssningsrobotar mot Belgrad.

Denna politik står vi fria från. Det finns över huvud taget ingen annan i västerländsk debatt som har börjat tala om räder mot Belgrad. Det är en politik för mer av krig, inte för fred.

Under den föregående mandatperioden ökade hyreskostnader och boendekostnader i storleksordningen 50-55 %, Ingvar Carlsson. Vi lovar inte att sänka dessa hyror för alla, men vi lovar att dämpa den utvecklingen rejält. Det har vi gjort. Vi har nu de lägsta hyresökningarna som vi har haft på decennier. Vi kommer i år att ha extremt låga hyresökningar. Vi sänker kostna-

derna i nyproduktionen, och vi bäddar för en bättre bostadsmarknad längre fram.

Vänsterpopulism är att med den retorik som ni uttryckte förra året bekämpa ett förslag som ni visste var nödvändigt och sedan i tysthet acceptera det. Vänsterpopulism är att tala om kapitalägare och rika, när ni vet att åtgärderna är nödvändiga för att förbättra för de företag utan vilka vi inte får några nya jobb.

Om jag har förstått det rätt – det har ju inte varit alldeles enkelt de senaste dagarna – så är detta Ian Wachtmeisters avskedsföreläsning i denna kammare. Ian Wachtmeister sade att Ny demokrati inte är så mycket politik utan ett sätt att vara. Om det sättet att vara är som den såopera som spelats upp i TV de senaste dygnen, finns det väl åtskilligt att säga om det. Men låt oss lämna detta sorgliga spektakel åt sidan.

Om Ian Wachtmeisters insatser i denna kammare kan åtskilligt sägas, och åtskilligt har också sagts. Ingenting av det skall vara osagt. Men i en sådan här stund, när någon lämnar partiledarkretsen, får man säga något som i alla fall i huvudsak är vänligt.

Jag skulle faktiskt vilja uttala ett ord av uppskattning för att Ian Wachtmeister som få andra partiledare i opposition – jag inkluderar gärna oss själva också på den tid vi var i opposition – trots allt har visat ett engagemang för riksdagen och dess arbete. Han har, ibland med för mycket av plumphe-ter men ibland med en och annan lustighet, berikat kammarens debatter.

Han har deltagit i dem. Han har interPELLERAT och debatterat. Han har visat engagemang för denna riksdag, och han har nog så småningom lärt sig att detta inte är något tråkigt utan en arbetsplats, där hårt arbete, goda argument och stort engagemang trots allt ger möjlighet till resultat.

Vi har haft hårda duster om politiken; skandal vore det väl annars. Men den scen som Ian Wachtmeister nu lämnar är en scen som vi har lagt märke till att han har uppskattat, och något litet positivt bidrag mitt bland plumphe-terna har han trots allt gett till vårt gemensamma arbete.

(Applåder)

Anf. 19 TALMANNEN:

Bifallsyttringar från läktaren är icke tillåtna.

Eftersom Pierre Schori blev direkt angripen medger jag ett särskilt inlägg från honom på två minuter. Statsministern får sedan ett inlägg på två minuter.

Anf. 20 PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Med anledning av vad statsministern sade här skulle jag vilja säga följande: Ibland får man slåss mot fantomer.

I ett inlägg i Rapport den 7 februari påstods i påannonseringen att jag skulle ha rekommenderat FN att bomba Belgrad. Detta dramatiska påstå-ende följdes av ett inlägg som jag upplever som så hårt vinklat och så klippt och arrangerat att det sammantaget gav en helt annan bild både av vad jag uttryckte i mitt resonemang och av vad jag står för.

Dagen efter fördömde utrikesministern, utan att närmare ha tagit reda på

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

omständigheterna, mina påstådda ”uppmaningar till NATO att skicka kryssningsmissiler mot Belgrad”.

Utgångspunkten för mitt resonemang var Boutros Ghalis begäran att NATO skulle förbereda möjligheten till bombangrepp mot serbiska ställningar kring Sarajevo. Jag sade då i TV 4 samma morgon att Sverige klart och tydligt måste säga att man ställer upp bakom FN-chefens begäran som grundar sig på en resolution i säkerhetsrådet, i syfte att få fram ett tydligt budskap till Belgrad om att det nu får vara nog. Detta kunde också innebära bombanfall mot inskjutande artilleri.

Denna möjlighet, fru talman och herr statsminister, har också Socialdemokraterna i sin motion till riksdagen, utrikesutskottet i sin helhet och också denna riksdag i juni 1993 angivit för att skydda civilbefolkningen mot angrepp av exakt den typ som nu dagligen förekommer mot Sarajevo.

På frågan om inte detta skulle kunna skada oskyldiga civila svarade jag att Gulfkriget visade att man med en kryssningsmissil kunde leta sig fram längs huvudgatan i Belgrad. Jag sade också i samma program – detta är viktigt – att jag inte förordade detta för Belgrad utan att det måste vara upp till FN:s politiska och militära ledning att själv bestämma vad man skall ha för mål och medel. Jag tillade också att detta aldrig kan bli en militär lösning. Det måste till en förhandlad, politisk lösning på sikt. Men efter massakern i Sarajevo var det viktigt att utdela en tydlig och trovärdig varning till de styrande i Belgrad.

Det är, till sist, våra bröder som slaktas, det är våra barn som slits i stycken och det är våra systrar som våldtas där. Låt oss sluta att tala om fantomer, utan i stället om verkligheten.

(Applåder)

Anf. 21 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Syndares omvändelser skall alltid välkomnas. Jag tror inte att det var någon fantom, och jag tror inte att det var någon journalist som har hittat på att det har börjat resoneras om kryssningsmissiler mot mål i Belgrad.

Den som har fört in detta, låt mig gärna säga lika bisarra som förvridna resonemang i vår debatt, är Pierre Schori. Ifall han nu inser att detta var ett misstag och en förlöpning och någonting som var felaktigt, så är det bra. Sverige skall arbeta inom FN:s ram för fred. Vi skall inte sträva efter, även om det kniper en och annan rubrik, att föreslå åtgärder som eskalerar kriget, genom bombinsatser med kryssningsmissiler eller annat, mot områden som ännu inte – tack och lov! – har drabbats av detta vansinniga krigs meningslösa våld. Pierre Schori har kategoriskt tagit avstånd från vad han har sagt eller inte har sagt. Jag accepterar reträtten. Den borde ha skett tidigare, men den är välkommen i alla fall.

Anf. 22 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Ingvar Carlsson konstaterade helt riktigt att alla vi som sitter i regeringen står för hela regeringens politik. Det är alldeles korrekt. Jag kommer själv att signera den proposition om vårdnadsbidrag som kommer

att föreläggas riksdagen och stå bakom det förslag som regeringen framlägger.

Ingvar Carlsson har på en punkt riktat kritik mot vårdnadsbidraget, nämligen mot att det i vissa situationer kan bli höga marginaleffekter. Det är alldeles korrekt, men de blir aldrig så höga som om man förlänger föräldraförsäkringen, vilket jag förstår är det förslag som Ingvar Carlsson förordar.

Det är klart att innebörden av att vi ger ekonomiska möjligheter till människor att avstå från förvärvsarbete i större eller mindre utsträckning och vara hemma är att marginaleffekterna blir högre. Även för den person som Ingvar Carlsson talade om, som i det här fallet skulle få 96 % marginaleffekt, är marginaleffekten redan i dag ungefär 80 %. Det har Ingvar Carlsson fullt medvetet, hoppas jag, medverkat till. Jag står bakom den propositionen.

Ingvar Carlsson nämnde också att många äldre vanvårdas i Sverige i dag. Jag kan naturligtvis inte utesluta att det någonstans i Sverige kan förekomma vanvård av äldre. Men att ge intrycket av att det är vanligt i Sverige att gamla människor vanvårdas är att fly från verkligheten. Så är det inte.

I själva verket är situationen för de äldre på våra sjukhem, sjukhus, ålderdomshem och andra institutioner bättre i dag än vad den var för tre fyra år sedan. Det är i stor utsträckning tack vare den reform som vi gemensamt har varit med om att besluta om här i kammaren, den s.k. ÄDEL-reformen.

Ingvar Carlsson talade också om tricksande i samband med Öresundsbron. Också detta är uttryck för en stor överdrift. När Öresundsbron behandlades här i riksdagen hade Socialdemokraterna, som Olof Johansson påpekade, inte lagt särskilt många miljöaspekter på Öresundsbron. Men genom en motion från Folkpartiet och riksdagsmajoritetens försorg ställdes ökade miljökrav på Öresundsbron. Man ställde bl.a. krav på att man skulle klara av en s.k. nollösning, dvs. en vattengenomströmmning som inte skulle förstöra betingelserna för torsk och annat i Östersjön.

Det är inte orimligt att man säger att konsortiet skall visa att denna lösning kan genomföras innan regeringen säger slutligt ja. Det är precis detta som regeringen har fattat beslut om.

Till sist, fru talman, till frågan om stabiliseringspolitiken på 1980-talet. Det är riktigt att Ingvar Carlsson var med om en regeringskris 1990, som dock inte handlade om stabiliseringspolitik utan om ett stoppaket med strejkstopp och mycket annat. Av principiella skäl sade både vi och andra nej till det. Några månader senare medverkade vi faktiskt till ett stabiliseringspolitiskt paket som dock kom alldeles för sent. Ingvar Carlssons stora misstag var att inte föra rätt stabiliseringspolitik 1987/88. Det har i dag försett Sverige i mycket svåra ekonomiska omständigheter som vi nu håller på att rätta till.

Anf. 23 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Ingvar Carlsson kastade sten i glashus för en stund sedan. Före den sista repliken skall jag i alla fall kasta ut dem.

Ingvar Carlsson påstår att jag och vi i Centerpartiet medverkar till att omfördela till de rika. Vem är det som har arbetat hårdast för en nedtrappning av grundavdraget, det som sker ovanför brytpunkten som "drabbar" dem som har högsta löner? Vem är det som har eliminerat reallöneskyddet som

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Partiledardebatt

innebär en skattesänkning för dem som har det allra bäst? Det skedde genom den skattereform som Ingvar Carlsson var med om.

Vem är det som har sett till att egenavgifterna går upp till 7,5 basbelopp när ersättningen är på 5,5 i arbetslöshetsförsäkringen? Vem är det som har arbetat för höjd grundpension, som jag nämnde tidigare? Vem är det som har medverkat till att lyfta det centralistiska kommunalskattetaket och sett till att kommuner och landsting får 4,2 miljarder från årsskiftet som vi just har passerat?

Vi har inte varit överksamma i de här frågorna, Ingvar Carlsson. Det vet Ingvar Carlsson. Stenarna i glashuset har att göra med era egna bedrifter under 1980-talet. Då flyttades kapitalet utomlands och då skrevs fallskärmsavtal på löpande band. Det var spekulationens decennium. Den dåvarande regeringen kan inte ha varit helt oskyldig. Det var den politik som man förde som drev in landet i den här karusellen.

Nu har vi fått besked av Ingvar Carlsson. Miljöprövningen är ett trick-sande, säger Ingvar Carlsson. Jag tycker det är bedrövligt. Jag skall försöka behärska mig. Men det var alltså så här 1991. För socialdemokratin är det så fortfarande. Ni har ingenting lärt. Ni har ingenting förstått. Ni bryr er inte ett dyft om miljön. Kom inte en gång till, Ingvar Carlsson, och säg att ni har några bevarandeåsikter när det gäller miljön! Ni kommer aldrig att kunna bli trovärdiga!

Ni bryr er inte om Östersjön! Ni bryr er inte om Öresund! Ni är beredda att tricksa hur mycket som helst med era paket var helst de finns i Sverige! Det är vad ni har visat med era uttalanden – de hittills officiella och de hittills hemliga. Man kan ta del av mycket avslöjande läsning när det gäller er hantering av Öresundsförbindelserna. Måtte det vara sista gången som ni har ett avgörande inflytande över den sortens projekt.
(Applåder)

Anf. 24 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Ingvar Carlsson försökte häckla mig för att vårdnadsbidraget införs nu. Jag tycker att det skulle ha införts långt tidigare när det var högkonjunktur. När nu detta inte skedde kan det inte vara fel att försöka främja rättvisa i nuet. Jag gjorde, Ingvar Carlsson, en del jämförelser mellan denna satsning och andra satsningar. Det är inte så att man på inga vis i världen får syssla med reformer eller satsningar i Sveriges ekonomi. Då skulle vi alla kunna gå hem.

Vidare sade Ingvar Carlsson något som jag tycker var litet för hårt. Jag håller Ingvar Carlsson för att vara en hedersman. Det är väl att skrämmas eller att skapa en bild som inte är sann när Ingvar Carlsson säger att Alf Svensson har ansvar för att många äldre vanvårdas i dagens Sverige.

Jag kommer ihåg när Ingvar Carlsson var statsminister och hur det då projicerades bilder i radion och på TV om folk som inte vårdades på det sätt de verkligen hade rätt till. Men det skulle inte ha funnits någon idé hos mig att rusa ut och säga att Ingvar Carlsson hade ansvar för att så många äldre vanvårdades.

Ingvar Carlsson vet att man under hans regeringsperiod drog in ca 30 miljarder kronor från kommunerna. Denna regering har inte dragit in bråkde-

len av denna summa. Att pengar har dragits in vet Ingvar Carlsson minst lika bra som jag – jag vågar säga t.o.m. bättre. Det har skett för att ekonomin skall komma i balans och för att vi i framtiden skall ha en större kaka att fördela. Det är för att de äldre, de som behöver vård och omsorg, inte skall behöva komma i kläm.

Det är naturligtvis denna insikt som har infunnit sig hos Ingvar Carlsson. Han hade den säkert från början, men han vågar först nu visa att arbetslöshetsersättningen måste sänkas för att också med hjälp av den insatsen få balans och fason på Sveriges ekonomi. Detta är för att få resurser till våra äldre och behövande.

Ena gången presenteras kds som ett litet parti. Då skall vi häcklas för det. Nästa gång presenteras vi som ett parti som har ansvar för vad som sker inom hela äldrevården. Vi skall ta vårt ansvar.

Men, Ingvar Carlsson, ta också ert ansvar när det gäller situationen för Sveriges ekonomi i dag. Det vore hedervärt.
(Applåder)

Arbetsmarknadspolitik m.m.

Anf. 25 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! Den borgerliga regeringens politik med sin övertro på marknadslösningar har fört in oss i ett nytt samhälle – massarbetslöshetens samhälle. Samtidigt sitter regeringen och landets arbetsmarknadsminister totalt handlingsförlamade. När ministern väl kommer tillskott är det ofta för sent eller fel åtgärder.

Varför alla dessa missbedömningar och felsatsningar, arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund? Det är hårda ord. Men ansvaret för massarbetslösheten vilar tungt på Börje Hörnlund och den politik som han ställt sig bakom.

Sverige har förändrats. 600 000 människor saknar ett riktigt arbete att försörja sig på. De saknar arbetsgemenskap, och de saknar de möjligheter till personlig utveckling och skapande som ett gott arbete ger. De arbetslösa antal motsvarar i dag befolkningen i både Göteborgs och Malmös kommuner. Detta är ett fruktansvärt betyg på regeringens arbetsmarknadspolitik.

Över en halv miljon människor har ställts utanför. Samhället har splittrats. Sverige har blivit råare och kallare.

Långtidsarbetslösheten slår ut människor för gott från arbetsliv och arbetsgemenskap. Passiviteten och utanförskapet leder inte bara till att den arbetslöses kunskaper och kompetens förspills utan också, alltför ofta, till utslagning. Arbetslösheten bryter ned människor och familjer i vårt land.

Ungdomarna får inte ta steget ut i arbetslivet. De passiviseras och tappar tilltron till sig själva och till samhället. De fråntas viktiga år i livet.

Samtidigt ökar kostnaderna för kontantstöden med en svindlande fart – mycket mer än kostnaderna för de aktiva insatserna. År 1991 betalades 12 miljarder kronor. År 1992 ökade utbetalningarna till 24 miljarder och 1993 till 42 miljarder.

Hur kunde det bli så, Börje Hörnlund? Lovade Börje Hörnlund inte att

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

inte sitta i en regering och administrera en arbetslöshet på 6 %? Sedan sade Börje Hörnlund vid ett tillfälle att arbetslösheten absolut inte skulle gå över 7 %. Ändå blev det så, Börje Hörnlund. Arbetslösheten ökar mer och mer, och ändå sitter Börje Hörnlund kvar i regeringen. Under Börje Hörnlunds tid som arbetsmarknadsminister har arbetslösheten ökat med 12 000 personer varje månad.

Kan ett misslyckande bli större?

Arbetsmarknadspolitiken fungerar inte längre. De mål som satts upp för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder uppfylls inte. Den traditionella kärnan i arbetsmarknadspolitiken har urholkats. Regeringen uppfinner nya sysslor som t.ex. ungdomspraktik och arbetslivsutveckling. Dessa sysslor tränger undan de ordinarie jobben. Drivkraften för den arbetslösa att delta i aktiva åtgärder minskar. Det är mer lönande att stanna hemma. Byråkratin ökar. Det blir mer rundgång men inga fler jobb. Detta är innebörden av regeringens arbetsmarknadspolitik.

De resurser som tagits fram för insatser för de arbetslösa utnyttjas inte. I stället rusar kostnaderna för kontantstöden till de arbetslösa mot fruktansvärda höjder.

Det är en häpnadsväckande hushållning med landets resurser som arbetsmarknadsministern ägnar sig åt. Varför betala människor – som inte vill någonting hellre än att arbeta – för att inte göra någonting, Börje Hörnlund? Detta är inget annat än slöseri med vår viktigaste tillgång, människors vilja till arbete.

Medan pengarna för kontantstödet rinner i väg, har AMS ett stort överskott av de resurser som tilldelats av riksdag och regering. AMS föreslog redan i november regeringen att använda dessa medel till aktiva insatser inom bl.a. byggsektorn. Men Hörnlund sitter med armarna i kors, och samtidigt ökar byggarbetslösheten. Detta är verkligen häpnadsväckande.

Det handlar om stora summor – kanske 3–4 miljarder, kanske mer. Vad blir det över på AMS anslag under innevarande år, Börje Hörnlund? Eller är det så illa att Börje Hörnlund inte själv har någon uppfattning, inte ens på miljarden när, hur mycket det kommer att bli över? Det är fråga om pengar som skulle kunna användas för aktiva insatser åt de arbetslösa och bidra till att minska kostnaderna för utbetalningarna av kontantstöden. Men Börje Hörnlund kanske vill använda dessa pengar till något annat? Han har dessutom begärt att regeringen skall få två miljarder ytterligare under nästa budgetår för insatser av okänt slag.

Kan det var så att Börje Hörnlund räknar med att arbetslösheten skall minska så att alla dessa miljarder inte behövs? Det är knappast troligt. I regeringens budget ges inga förhoppningar om några förbättringar vare sig i år eller nästa år.

Vad är det arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund vill använda alla dessa miljarder till i stället för att sätta människor i arbete? Varför skall människor behöva vara arbetslösa i onödan? Det gäller t.ex. byggnadsarbetare, byggindustrin, transportföretag och anställda i inredningsbranschen. Listan kan göras mycket lång.

Regeringens underlåtenhet att vidta verkningsfulla åtgärder för att hejda

katastrofutvecklingen i byggbranschen framstår alltmer som ett uttryck för en näringspolitisk inkompetens. Återigen felbedömningar, Börje Hörnlund!

Från socialdemokraternas sida har vi sedan hösten 1991 gång på gång lagt fram förslag med bl.a. ROT-åtgärder för att stimulera byggbranschen. Nu har vi kommit dit, Börje Hörnlund, som vi varnade för, med snart 50 % arbetslöshet bland byggnadsarbetarna. Samtidigt nås vi av signalen utifrån landet att det börjar bli brist på bostäder.

Så sent som den 15 december röstade den borgerliga majoriteten i riksdagen tillsammans med Ny demokrati ner våra förslag om ROT-satsningar. I går väckte vi åter frågan om ROT-arbeten i arbetsmarknadsutskottet. När regeringen inte tar ansvar måste rimligtvis riksdagen göra det i stället.

Nu får Börje Hörnlund t.o.m. sin egen gruppleddare Per-Ola Eriksson emot sig. I Dagens Nyheter lovar t.o.m. Per-Ola Eriksson att stödja de ROT-satsningar som vi socialdemokrater har föreslagit.

Är det inte besynnerligt att Börje Hörnlund aldrig själv föreslagit någon satsning på byggbranschen? Varför är det alltid riksdagen som måste ta detta initiativ, Börje Hörnlund? Eller är det så illa att Börje Hörnlund inte själv längre har grepp över den arbetsmarknadspolitik och det departement som han skall styra över?

Med en handlingsförlamad arbetsmarknadsminister återstår nu bara för riksdagen att åter ta initiativ i denna fråga.

Herr talman! Vägen tillbaka till full sysselsättning kommer att bli svår. Vi vet av erfarenhet att det är svårt att minska den öppna arbetslösheten, när man låtit den skena i väg som regeringen gjort.

Men vi socialdemokrater tror att det är möjligt att vidta sådana åtgärder. Det finns nämligen massor med åtgärder som kan vidtas för att motverka arbetslösheten. Vi socialdemokrater har i vår arbetsmarknadspolitiska motion presenterat en rad angelägna investeringar och åtgärder som kan genomföras nu. Det är åtgärder som kommer att minska arbetslösheten.

Det handlar om skolupprustning, handikappanpassning, miljöinvesteringar, kulturinvesteringar och investeringar i kommunikationer. Det är *nu* vi måste investera!

Det handlar om förslag som innebär att raset i bostadsinvesteringarna kan hejdas. Sätt i gång de ROT-projekt som vi har föreslagit! Det är nu det är billigt att bygga, och det är nu som det finns ledig arbetskraft.

Nu gäller också att satsa mer på utbildning. Utbildning kostar, men den lönar sig på sikt, både för individen och med tanke på samhällsekonomin.

Framför allt måste arbetsmarknadspolitiken återupprättas. Det gäller att ta bort byråkratin. Slopa undantagstillståndet för ungdomarna på arbetsmarknaden, och låt ungdomarna få en ärlig chans till jobb i stället!

Herr talman! Vi socialdemokrater har lagt fram våra förslag, men var är regeringens? Vad väntar regeringen och arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund på?

Anf. 26 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! Det är alltid lätt att kritisera. Problemet brukar ligga i att komma med konstruktiv kritik. Ny demokrati presenterar hela tiden konkreta förslag, som leder till verkliga jobb och inte till tillfällig sysselsättning.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

I motsats till regeringen anser vi att riktiga jobb går före partipolitisk taktik och vinklad valpropaganda.

Det skall även uppmärksammas att socialdemokraternas partipolitik går före en aktiv sysselsättningspolitik. I Riksrådet går socialdemokratiska ombudsmän ut och offentligt varnar folk för att ta anställning i småföretag på grund av LAS. LAS går nämligen mot partiideologin. Bättre arbetslös och partitrogen är tydligen socialdemokraternas nya slogan.

Tyvärr kan man ju inte acceptera våra förslag. De kommer ju från ett annat och fel parti. Ny demokrati skulle kunna få partipolitiska poäng, och det vill man inte riskera. I stället är det tydligen bättre att blint, felaktigt och inkompetent föra en politik som inte harmonierar med verkligheten.

Vi anser att arbetsmarknadspolitikens viktigaste mål är att ge förutsättningar för att skapa riktiga och varaktiga jobb. Målsättningen är att alla arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall upphöra på sikt och att marknaden själv skall reglera arbetsmarknadsbehovet. Den fria konkurrensen skall även gälla för arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall ses som en investering för framtiden från statens, dvs. skattebetalarnas, sida och inte som konstgjord andning för att snygga till arbetslöshetsstatistiken.

Investeringar under arbetslöshet skall leda till att arbetskraften blir mer kompetent och kan klara mer komplicerade arbetsuppgifter. Sveriges stora arbetslöshetssituation kan t.o.m. leda till att Sverige får en bättre position i framtiden som ett högutvecklat samhälle med hög utbildningsnivå.

Vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste begränsas till att gälla som en sistahandsåtgärd vid arbetslöshet. Detta gäller t.ex. ALU och ungdomspraktik. Detta ställer höga krav på arbetsförmedlingarna, som måste få ökade resurser för att höja sin kompetens. De arbetssökande skall kunna kräva att få kompetent rådgivning av förmedlarna, för att kunna slussas in i arbete eller utbildning.

Arbetslösa måste aktiveras, så att de inte tappar kontakten med arbetsmarknaden.

Större krav skall också ställas på de arbetssökande att ta erbjuden anställning, även om det skulle leda till viss lönesänkning eller något förändrade arbetsuppgifter. Tas inte erbjudet arbete skall arbetslöshetsersättningen kunna dras in. Möjligheterna till förtidspensionering skall som ett led i detta begränsas. Ungdomarna måste i första hand stimuleras till fortsatta studier. Men de skall också ges möjlighet att komma in på arbetsmarknaden för att lära sig ett yrke.

Politiker, arbetsgivare och fackföreningar måste hjälpas åt att snabbt införa en ny, modern form av lärlingsutbildning. Länder med låg ungdomsarbetslöshet har lärlingssystem, ungdomslöner och en arbetsmarknadspolitik som syftar till att ge ungdomar meningsfull sysselsättning och riktiga jobb.

Konstgjord andning genom t.ex. ungdomspraktik leder till planeekonomi, detaljreglering och snedvriden konkurrens. Om ungdomar däremot får direkt utbildning i företagen, lär de sig bokstavligen för livet. Kvalificerad utbildning är nödvändig om Sverige skall klara sig i konkurrensen. Dessutom är utbildning motiverande för ungdomarna.

Det finns exempel på företag som redan i dag bedriver industriskolor. In-

tagningspoängen ligger klart över genomsnittet, och dessa skolor har cirka fyra sökande till varje utbildningsplats. Detta skall ställas i relation till gymnasieskolans yrkeslinjer, som har en intagningspoäng på ca 2,0, och där tre elever ansökt till linjen som förstahandsval.

De flesta kommuner har, med litet initiativförmåga och med stöd av gymnasieskolan och företagen, möjligheter att med gällande lagstiftning skapa industriskolor.

Herr talman! I Sverige har nu statsmakterna under en längre tid kört in i en fåra som bara blir djupare och djupare. Stöd och bidrag är kardinalord för dagens arbetsmarknad. Man skall ha stöd och bidrag för att arbeta. Man skall ha stöd och bidrag för att studera, och man skall ha stöd och bidrag för snart sagt nästan allt.

Regeringen konstruerar på löpande band konstlade sysselsättningsåtgärder med besynnerliga förkortningar som ALU, GAS och jag vet inte vad, för att dölja den öppna arbetslösheten.

Hela tiden ställer regeringen krav på underliggande led. Men hur är det med kompetensen hos de högre instanserna när det gäller att genomföra de av regeringen teoretiskt uppsatta målen?

Kan det vara så att man totalt har förlorat fotfästet och inte längre kan skilja på teori och praktik? Kan det vara så att det även inom statsmakterna borde spela en stor roll vilket kompetensinnehav chefen, direktören, företagsledaren besitter?

Låt mig för ett ögonblick granska regeringen och AMS och dess verksamhet som Ny demokrati under en längre tid med rätta angrädd. Tyvärr visar det sig att vi återigen har haft rätt. Pudeln kärna kanske egentligen är att den mest kompetenshöjande insatsen behövs inom AMS och Arbetsmarknadsdepartementet.

Jag dristar mig att påstå följande: Arbetsmarknadsdepartementet och AMS har inte den kompetens som krävs för att hantera den rådande arbetslösheten. De ligger kvar i sina djupa fåror med skygglappar mot verkligheten.

Regeringen har varit handlingsförlamad med sina teoretiska lösningar, och den har inte heller insett AMS inkompetens. Den rådande situationen på arbetsmarknaden beror på dessa ansvariga parter inkompetens.

Det är beklagligt att tvingas konstatera följande: AMS budget för arbetsmarknadspolitiska åtgärder under innevarande budgetår uppgår till 28 miljarder kronor, som regeringen anslagit. Av detta har AMS på ett halvt år förbrukat 7 miljarder, dvs. 25 %! AMS kan alltså teoretiskt under framförvarande sex månader förbruka 21 miljarder kronor.

Nu räcker tydligen inte kompetensen till för att använda detta kapital på ett vettigt sätt för att skapa riktiga jobb. AMS inser inte att man måste skapa förutsättningar för riktiga jobb i stället för att som nu dölja arbetslösheten på konstlade vägar. I sin förtvivlan att göra av med våra utomlands lånade pengar används nu anslaget, med departementets goda minne, till att bl.a. utbilda kommunal personal. Vilka riktiga jobb skapar det?

I detta läge lägger regeringen fram en budget där ytterligare 28 miljarder anslås till AMS för nästa budgetår. Det är minst sagt ansvarslost av regeringen. Ändå har man inte några nya förslag. Vi har föreslagit att man redan

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

under innevarande budgetår sätter i gång med bl.a. kommunala ROT-åtgärder, kultur-ROT-åtgärder och extra insatser för sjuk- och äldreården.

AMS har ju redan nu så stora svårigheter att göra av med inestående anslag att man på ett nästan desperat sätt utan riktigt mål kastar ut pengar. Vore det inte bättre att använda en del av dessa pengar till kompetenshöjande åtgärder där de verkligen behövs, dvs. inom Arbetsmarknadsdepartementet och AMS?

Det är hos regering och AMS man måste efterlysa en pionjär- och innovationsanda för att komma till rätta med arbetslösheten. Facit utvisar såväl regeringens som AMS inkompetens.

Hur var det med beställda, betalade AMU-kurser, som inte kunde besättas av elever?

Hur var det med datasystemet Lokalsekin, som inte var koordinerat mellan arbetsförmedlingarna och länsarbetsnämnderna och som dessutom hade ett uråldrigt program?

Hur är uppföljningen av t.ex. starta-eget-bidrag? Ger de någon effekt? Är det rätt sätt? Finns en kvalitativ vägledning? Ingen vet. Det sker ingen uppföljning och utvärdering.

Hur är det med den svarta marknaden, som man återigen i går kväll i TV påtalade omsätter 67 miljarder per år? I höstas var det en artikelserie i en aftontidning om den svarta marknaden. Vad gör politikerna? Vad gör regeringen?

I höstas togs i socialförsäkringsutskottet, på initiativ av Ny demokrati, ett beslut om att utreda fusket med sociala bidrag i Sverige. Vi försökte förgäves få arbetsmarknadsutskottet att ta samma beslut att utreda a-kassefusket. Men utskottet var inte berett att lyfta fram frågan, utan lät sig nöja med att AMS mer eller mindre utreder sig själv. Det är häpnadsväckande, eftersom detta har pågått i många år. AMS har över huvud taget inte reagerat med den kraft man kunde vänta sig.

Det är regeringen som måste ta ansvar för landet. Det är regeringen som måste ta ansvar för arbetslösheten. Det är tydligen ingen brist på pengar. Det är definitivt ingen brist på arbetslösa. Men det är brist på initiativ från regeringen.

(Applåder)

I detta anförande instämde Arne Jansson och Ulf Eriksson (båda nyd).

Anf. 27 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Låt mig först säga att jag inte instämmer med Laila Strid-Jansson.

Så går det när man för en dålig och dåligt administrerad arbetsmarknadspolitik och en dålig ekonomisk politik. Då får de som bara favoriserar marknaden vatten på sin kvarn: AMS klarar inte arbetslösheten. Nej, AMS kommer aldrig att kunna klara arbetslösheten, när regeringen för en ekonomisk politik som faktiskt borgar för hög arbetslöshet.

Jag kan instämma i mycket av vad Johnny Ahlqvist sade angående regeringens arbetsmarknadspolitik och det totala misslyckandet.

Det finns två problem med arbetslösheten. Det ena är att sysselsättningen

har vikit i Sverige – om vi skall vara seriösa, arbetsmarknadsminister Hörnlund. Vi har tappat ungefär 600 000 sysselsättningstillfällen sedan 1990, på fyra år. Det betyder att mängden bidragstagare blir väldigt stor i förhållande till mängden skattebetalare. Här ligger huvudorsaken till de statsfinansiella problemen.

Det andra problemet är naturligtvis den öppna arbetslösheten, att människor går fram och tillbaka från arbetslöshet till olika åtgärder. Det är fråga om 600 000 människor i dag. Det är ungefär 600 000 jobb som har försvunnit på fyra år.

Antalet långtidsarbetslösa är i dag 115 000, och antalet ungdomar som är öppet arbetslösa är 90 000. De icke nordiska medborgarna bland invandrarna utgör 30 % av de arbetslösa. Det är de prioriterade grupperna. Antalet ökar månad för månad, år för år.

Målsättningen med arbetsmarknadspolitik har misslyckats.

Vi har i dag ett massarbetslöshetens samhälle. Arbetslinjen har övergivits. Kontantstödets ökar mycket kraftigt, och de prioriterade grupperna offras.

En del tror och har trott på att lösningen är att ansluta sig till Europa. Både regeringen, i sin finansplan, och socialdemokratin hänvisar ofta till den europeiska utvecklingen. Men där finns massarbetslösheten sedan decennier – detta alldeles oberoende av arbetsmarknadspolitik, trygghetssystem och arbetsrättsliga metoder. Där har man nämligen satt en annan ekonomisk-politisk mål i högsätet: bekämpa inflationen. Där har monetarismen firat triumfer, och arbetslösheten har permanentats på 10 % och mer.

Många trodde i höstas, efter Delorsplanen och Allan Larssons initiativ, att det skulle ändras. Men i december kom beskedet: Finansministrarna inom Ecofin slog fast: Maastrichtvillkoren gäller. Inflationen får sin målsättning på högst 2 % år 1996. Men några mål för arbetslösheten finns inte. Man anpassar trygghetssystemen nedåt. Man sänker skatterna. Man gör arbetsrätten mer flexibel. Det är alltså precis den utveckling av borgerligt snitt som vi ser i Sverige.

Det kommer att bli mycket av social dumpning i Europa, och det kommer att bli mycket av anpassning nedåt när det gäller fackliga rättigheter och trygghetssystem, om inte arbetarrörelsen kan ta sig samman och stå för ett motalternativ på internationell basis. Det kräver inte en anslutning till EU:s politiska målsättningar.

Arbetslösheten är ett gissel. När arbetslösheten bitit sig fast i samhället skapas starkt ökade sociala klyftor och solidariska värderingar undergrävs. När människor inte kan försörja sig, trots viljan att arbeta, och när det blir svårare att behålla sin bostad skapas en otrygghet, som skadar på lång sikt. Barnen får känna av hur arbetslösheten slår mot de vuxna.

Arbetslösheten har alltid varit ett gissel för arbetarklassen. Löntagarnas ställning försvagas, och fackföreningarnas inflytande minskar, vad gäller både löner och arbetsvillkor. Arbetsmarknadens karaktär av just marknad förstärks. De starka konkurrerar ut de svaga. Företag kan välja och vraka bland arbetssökande som desperat söker sin försörjning. Segregeringen tilltar. Ojämligheten vad gäller samhällsmakt och ekonomiska tillgångar ökar starkt.

Regeringen utnyttjar det här. Regeringen har en strategi.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Fru talmannen sade i dag i en intervju i Dagens Nyheter att det borde vara mera analys i våra inlägg här och mindre skäll, därför att vi egentligen har samma mål. I några sammanhang tror jag att vi har det. Och jag tror att Börje Hörnlund skulle önska att vi inte hade så stor arbetslöshet.

Men det finns många andra i regeringen och många rådgivare som i åratal har talat för en högre arbetslöshet. Varför? Jo, därför att det gör löntagarna mjuka. Det gör att de ger efter på sina krav. Om man dessutom kan försämla trygghetssystemen, arbetslöshetsförsäkringen och arbetsrätten, avreglera arbetsrätten, införa uthyrning av arbetskraft, får man en situation där kapitalmakten ökar, där arbetsgivarna, de som köper arbetskraft, har ett oändligt mycket större inflytande än de hade tidigare. Löntagarna och deras organisationer får i motsvarande mån minskad makt.

Vi har nu kommit till den situationen. Finansplanen är full av formuleringar som inte fanns tidigare, där detta helt enkelt sägs i klartext. Man skriver:

”Höjningarna av egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen bidrar till att kostnaderna för arbetslöshet blir tydligare.

Sänkningen av kompensationsnivån vid arbetslöshet – – – bidrar till att öka incitamenten att söka och acceptera ett erbjudande om arbete samt för dem som har jobb att anpassa lönekraven så att arbetslösheten inte ökar.”

Det är klartext. Det är som om de arbetslösa inte sökte jobb, som om de höll sig undan möjligheten att arbeta. Det är en oförsämdhet utan like mot de över en halv miljon människor som desperat söker arbete för sin försörjning och för att ha sin självaktning kvar.

Jag säger att finansplanen är fylld av formuleringar om systemskiftet, om avregleringen, om att den s.k. reformeringen av arbetsrätten och socialförsäkringarna ger nya incitament till arbete. Det är ett borgerligt systemskifte, och det är ingenting som svarar mot vad arbetsmarknadsministern säger i sin bilaga, där han talar om vikten av att få in människor i produktion, vikten av att hålla nere arbetslösheten. Men resultatet visar att det är finansplanen som styr. Det är Finansdepartementet som styr regeringen.

Regeringens arbetsmarknadspolitik är utomordentligt passiv, som Johnny Ahlqvist har framfört. ROT kan vara ett typexempel på detta. Alla tre oppositionspartierna har gång efter annan motionerat om ROT, det har varit uppe i kammaren, det har varit uppe i utskottet, men ingenting händer. AMS och Boverket har lagt fram förslag om ROT – de har inte ens fått svar från regeringen. Det är ett exempel på passiviteten; det finns många andra.

Den försämrade kvaliteten på arbetsmarknadspolitiken är ytterligare en sådan sak. Här säger nu regeringen, den här gången i klartext, att man skall satsa ytterligare på ungdomspraktik och ALU, som riksdagen gång på gång har slagit fast är sistahandsåtgärder, undantagsåtgärder att ta till när inget annat biter – det har så stora nackdelar. Men det går att utnyttja stora volymer i ungdomspraktik och stora volymer i arbetslivsutveckling, som gratisarbetskraft, som naturligtvis inte förmår ställa krav, i en gråzon av arbetsmarknaden – egentligen har de inte arbete, men de utför ändå arbete. Det är mycket negativt för den offentliga sektorn, det är mycket negativt även konkurrensmässigt på den kommersiella marknaden.

Framtidsinriktade insatser som en bred kompetensutveckling lyser med

sin frånvaro trots många utredningar och förslag och trots en läpparnas be-
kännelse ibland. Om en arbetstidsförkortning och reformer som handlar om
sextimmardagen finns det tre rader. Det är intressant – regeringen tror inte
på det, trots att den frågan står på dagordningen snart sagt överallt i Europa,
inom fackföreningsrörelsen och på många andra håll. Jag tycker det är en
oerhörd slapphet.

Kommunernas välfärd kommer att minska ytterligare. Sysselsättningen i
kommunerna kommer att fortsätta att gå ned. Detta står i klartext i finans-
planen; det står också i Arbetsmarknadsdepartementets bilaga. Detta är ju
inte rimligt när behoven är så stora inom välfärden, inom skolan, inom vår-
den. Där frågar jag mig för övrigt också hur socialdemokratin har tänkt sig
att finansiera de viktiga kommunala jobben, med tanke på att man framför
ett förslag till skatteomläggning som minskar kommunernas inkomster med
3–4 miljarder kronor. Vi har föreslagit motsatsen ungefär.

Vänsterpartiets förslag har lagts fram i motioner – i den arbetsmarknads-
politiska motionen, i den ekonomisk-politiska motionen. Låt mig bara
nämna en sak som är motsatsen till den kritik jag här har framfört när det
gäller regeringens politik. Jag tänker på frågan om framtidsfonden. Vi har
sagt att nu får inte devalveringsvinsterna bara försvinna – de måste omsättas
i kompetensutveckling och i arbetsorganisationsutveckling för att höja pro-
duktiviteten i det svenska näringslivet men också inom den offentliga sek-
torn. Vi har alltså ett förslag om vinstdelning och arbetsgivaravgifter som
skall ge en impuls till en sådan förbättring av konkurrenskraften.

Anf. 28 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Den allt överskuggande politiska uppgiften är att skapa en
god arbetsmarknad över hela vårt land. Det är så av rent mänskliga skäl,
men också av ekonomiska skäl.

Herr talman! OECD fastslår i sin nyligen lämnade rapport skoningslöst:
Den nuvarande krisen – det gäller arbetsmarknad och statsekonomi – skapa-
des inte minst av missriktade åtgärder under 80-talet. Jag förstår att Johnny
Ahlqvist inte har läst och inte vill läsa den.

Sviterna från 80-talets inflations-, spekulations- och fallskärmsekonomi
har alltså kostat hundratusentals medborgare jobben och kommer att kosta
hundratusentals miljarder kronor innan vi har övervunnit dem. Vem rege-
rade då? Jag har tidigare sagt att jag inte skyller allt på en regering – det
finns många aktörer. Men låt mig slå fast att den nuvarande regeringen, lik-
som flertalet av dagens arbetslösa, betalar dessa 80-talsnotor. Lägg till det
en längre och segare internationell lågkonjunktur än vad någon räknat med!

Det är mycket allvarligt att närmare 600 000 står utanför den ordinarie ar-
betsmarknaden. Det skall alltid finnas ett antal som söker arbete eller befin-
ner sig i åtgärder, men faktum är att målsättningen måste vara att få till stånd
ca 400 000 nya arbetstillfällen. Det är ingen lätt uppgift när man har en sar-
gad samhällsekonomi, men det finns inget annat mål att sätta upp.

Sedan vill jag säga att massor av goda möjligheter nu har skapats. Jag skall
titta litet på vad som har hänt sedan hösten 1991, när det parti Johnny Ahl-
qvist tillhör lämnade regeringsmakten. Vi hade då prissatt oss ut från världs-
marknaden, och vi har nu det bästa konkurrensläget någonsin. Vi hade då

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

mist massor av marknadsandelar, och vi vinner nu kraftigt marknadsandelar. Då hade vi noll i produktivitetstillväxt i näringslivet när det var brist på arbetskraft, och nu är produktiviteten 6 % på årsbasis. På 80-talet hade kommuner och landsting vikande produktivitet – i dag har de en positiv sådan. Då jobbade ca 50 % i förlustföretag – nu är lönsamheten på väg att rättas till. Det är bekymmer i vissa små företag på hemmaplan, men det är ändå ett helt annat läge. Från hög ränta har vi via skyhögt ränta gått till den lägsta räntan på år och dag. Från att ha slagit rekord i konkurser – både i antal och storlek – har vi nu fått uppleva en dramatisk minskning.

Under Socialdemokraternas sista år varslades i industrin 7 000–9 000 människor. Det var tillställ! Nu i december var drygt 1 100 personer inom industrin varslade, dvs. i runt tal en sjundedel så många. Då investerades 80–90 miljarder per år i utlandet, och utländska investerare aktade sig noga för Sverige. Nu är utlänningarna intresserade av Sverige, och svenska företag planerar att investera ordentligt i vårt land.

Socialdemokraternas talesman här nämnde inte en enda av dessa saker i hela sitt långa tal – det var bara ett enda långt gnöl. Det skulle inte skada med litet ödmjukhet! Man skulle ju kunna försöka hjälpa till i stället för att försöka sätta käppar i hjulen. Men så brukar det vara när man har ställt till det.

Från absolut bottennivå under socialdemokraternas senare tid har hushållens förväntningar nu stigit till de största på många år. Den här uppräkningen skulle kunna göras mycket längre, men den kan också sammanfattas så här: Vi övertog en raserad ekonomi. Vi har nu lagt en stabil grund för jobb och tillväxt, i ordinarie verksamhet och i näringslivet. Det är också mycket viktigt att den här uppgången är exportledd, inte konstlad. Alla förslag som socialdemokratin kommer med går ut på att hjälpa till litet med konstlade medel.

Redan i år väntas industrins investeringar öka med närmare 20 %. Därefter fortsätter de att öka.

Jag vill nu beröra övertiden. Den är rekordartad. Det är långt mer övertid nu än då det var stor brist på arbetskraft. Man måste på alla håll och kanter med kraft predika att det nu är rätt tid att byta ut övertiden. Regeringen har vidtagit en åtgärd i och med det som vi kallar GAS, som innebär en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 15 procentenheter.

Om man ser på vad övertiden kostar finner man att det egentligen är lönsamt att byta ut den – det är dyrt med övertid. De sänkta arbetsgivaravgifterna tillsammans med att man får bort övertidskostnaderna torde i dagsläget innebära 80 kr i timmen på LO-området. Det fattas egentligen inte mycket förrän man närapå har en anställd som inte kostar någonting. I näringslivet har man också rätt att med Arbetsmarknadsverket diskutera rekryteringsstöd under högst en 6-månadersperiod.

Det viktiga är att det nu är rätt tid. Till hösten kommer det att dra i gång ordentligt. Då skall den nya personalen vara inskolad, så att den kan göra en maximal insats.

Jag har mycket täta kontakter med både det stora och det lilla näringslivet just när det gäller arbetsmarknadsfrågor. Jag känner att detta är något som kommer. Arbetsmarknadsverket måste nu med kraft arbeta med och för

företagen. Jag har haft tillfälle att utbyta tankar med både AMS-ledningen och Länsarbetsnämnden kring detta. Man är helt inne på den linjen.

Arbetsmarknadsverket får också ett antal miljoner kronor för att informera om GAS och om förändringar i trygghetslagarna med längre provanställningar vid arbetsanhopning osv., vilket AMS tycker är en helt riktig åtgärd. Man skall också informera om ungdomspraktiken. Målsättningen är att våra unga skall komma bort från gator och torg, så att de inte far illa. Det är en ambitiös och riktig målsättning.

ALU-verksamheten skall utökas. Det tidigare socialdemokratiska statsrådet, Bengt K.Å. Johansson, har tagit på sig att klara ut detta. Jag är tacksam för det.

Målsättningen måste vara att nå budgeterade mål. Jag är optimist. Jag har dessa täta kontakter. Kära kammare! Vi kommer framöver att få se många positiva saker när storföretag och småföretag aktivt går ut för att klara av sysselsättningen för våra ungdomar och göra investeringar. Vi kommer att få se mycket sådant. Mina nästan dagliga kontakter med näringslivet har gett mig den typen av upplysningar och löften.

Anf. 29 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag ber att få erinra om att repliktiden under denna debatt är två minuter för såväl ledamöter som statsråd.

Anf. 30 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vill först bemöta det Börje Hörnlund sade i sitt inlägg om OECD-rapporten. Jag har läst den mycket noga. Vad man mycket starkt kritiserar är den höga arbetslösheten i Sverige och också den arbetsmarknadspolitik som för närvarande bedrivs. Jag tror att Börje Hörnlund behöver läsa igenom den själv, så att han förstår innebörden i den.

Det är magstarkt av Börje Hörnlund att påstå att jag inte hade några förslag i min inledning. Börje Hörnlund behagade ju vända ryggen till kammaren och gå ut när jag redovisade mina förslag. Om han hade stannat kvar hade han kanske hört de förslag som jag redogjorde för. Vi har tidigare i debatten sagt att vi har förslag som motsvarar 90 000 arbetstillfällen och 30 000 platser på utbildningssidan. Börje Hörnlund kan väl inte ha undgått att i varje fall läsa om det.

Börje Hörnlund ställer stora förhoppningar till att ungdomspraktiken skall vara slagkraftig. Det är bara att konstatera att det för innevarande budgetår finns medel över på AMS anslag därför att man inte klarade av att nå upp till de mål som riksdagen lade fast för ungdomspraktiken. Man nådde upp till ungefär halva antalet.

Riksdagen fattade ett beslut strax före jul som innebär att ungdomspraktiken byråkratiseras ännu mer. Ändå tror Börje Hörnlund att detta skall ge fler arbetstillfällen. Det är häpnadsväckande att höra.

Jag skulle också vilja ha svar från Börje Hörnlund på frågan: Vilka åtgärder motsatte sig Börje Hörnlund under 80-talet?

Jag kommer ihåg att Börje Hörnlund i vårt eget utskott plussade på miljoner efter miljoner varenda gång vi behandlade vissa sorters anslag i budgetsammanhang. Så inte var Börje Hörnlund sparsam på den tiden.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Börje Hörnlund säger att man tar marknadsandelar. Det stämmer när det gäller exportindustrin. Men vi håller på att få en tudelad ekonomi i landet, precis som man har i Finland. Har Börje Hörnlund som arbetsmarknadsminister ambitionen att vi skall ha den finska modellen med 25 % arbetslöshet?

Anf. 31 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! OECD-rapporten berör arbetsmarknadspolitik, men det som ifrågasätts är om man kan vara effektiv när man har så stor volym som ca 6 procentenheter. Det är klart: ju mer volymen ökar, desto svårare blir det att i varje enskilt fall garantera effektiviteten.

När det gäller ungdomspraktiken kan jag säga att jag träffade 15 ungdomsarbetsförmedlare i Växjö som på var sitt kontor är specialiserade på ungdomspraktik. De framförde alla att det inte var några som helst bekymmer med tusenlappen och företagen.

Det här är intressant. Vi ser nu också att ungdomspraktiken ökar. Socialdemokraternas stora nummmer – avtalet om ungdomsintroduktion – hade för 14 dagar sedan gett 20–30 platser. Det bygger ni på. På precis samma sätt rabblar ni upp annat. Ni hade 50 000 platser i gymnasieskolan. Det var bra att ha i opposition. Det blev 25 000 platser. Så ihålig är er matematik nästan varje gång.

Låt mig till Hans Anderssons ära säga att det mindre oppositionspartiet verkligen skiljer sig från det stora på ett positivt sätt.

Ingela Thalén sade att de 1,9 miljarderna troligen skulle användas till vårdnadsbidrag. Kan man sjunka djupare som socialdemokratisk talesman?

Anf. 32 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Börje Hörnlund gör åter ett stort nummer av ungdomspraktikplatserna. Det är bara att konstatera att antalet platser under innevarande budgetår var 103 000. Det var det mål som riksdagen slog fast. Resultatet blev någonstans omkring 50 000.

Det är därför som man har dessa stora summor över på AMS anslag. Jag ställde inledningsvis ett par frågor till Börje Hörnlund om de skrivelser som har gått från AMS till regeringen där man föreslår att man omedelbart skall sätta i gång ROT-åtgärder som motsvarar ungefär 25 000 till 30 000 arbetstillfällen inom byggbranschen. Varför har inte regeringen tagit ställning till detta? Varför nonchalerar regeringen helt och hållet det verk som skall verkställa arbetsmarknadspolitik? Det är mycket märkligt av en arbetsmarknadsminister att han inte ens besvarar de framställningar som kommer från den myndighet som skall verkställa de beslut som vi fattar här i riksdagen.

Hur mycket blev det över på anslaget, Börje Hörnlund? Jag behöver inte veta exakt på kronan, men det hade varit intressant att veta om Börje Hörnlund har ett grepp om hur mycket pengar på miljarden när det rör sig om. Det är tydligen stora belopp det handlar om.

Börje Hörnlund nämnde att vi i socialdemokratin sjunker djupt. Jag ställer fortfarande frågan om vilka förslag Börje Hörnlund hade på arbetsmarknadspolitikens område när han själv satt i opposition. Varje gång späder man i stället på budgetunderskottet ytterligare, Börje Hörnlund.

Det talas om ljus som syns i tunneln. Börje Hörnlund säger ingenting om

de 45 000 konkurser som har drabbat Sverige och där arbetstillfällena har försvunnit. Arbetslösheten har ökat från 3 till 14 %. Detta är ett unikt rekord för en arbetsmarknadsminister att kunna bedriva en sådan politik. Det har inte hänt i något annat land att man har kunnat göra så på bara två år.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 33 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag sade just detta om konkurser. Vi har övertagit ett land som är prissatt ur världsmarknaden med ett skyhögt kostnadsläge och där 7 000, 8 000 eller t.o.m. 9 000 varsel skedde per månad under 1991. Nu har antalet konkurser minskat dramatiskt, och de är inte längre så stora. Under december månad skedde drygt 1 100 varsel inom industrin. Detta talar för att rätt grund nu är lagd. Men det tar tid att rätta till de ekonomiska bekymren och att lösa problemen på den arbetsmarknad som är följden av 80-talets politik.

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

När det gäller ungdomspraktiken är min förhoppning att målet skall nås för ungdomarnas skull. Arbetsmarknadsverket tycker att det är litet tungt, men jag tror att man kommer att få draghjälp för att kunna nå detta mål. Om det socialdemokratiska alternativet har gett 20–30 ungdomar chansen måste jag säga att tills vi har bättre alternativ måste vi behålla ungdomspraktiken. Jag vill dock ingenting hellre än att så snart som möjligt bli av med ungdomspraktiken och i stället få ut ungdomarna på den ordinarie marknaden. Men det kan inte ske i ett läge när alternativet är att ungdomar får vistas på gator och torg och människor far illa. Trots att SSU och LO talar illa om åtgärden, så tycker 90 % av ungdomarna i olika undersökningar bra om åtgärden. Åtgärden leder också till jobb efteråt i större utsträckning än en hel del andra åtgärder.

Anf. 34 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Låt mig först säga att jag är medveten om att det inte är lätt att komma åt arbetslösheten. Jag är också medveten om att det är fråga om långa processer och långsiktiga orsakssammanhang. Börje Hörnlund skall också vara medveten om att kravet på arbete åt alla som vi ställer är en grundbult i vår politik. Här får vi en fokusering på de ideologiska och ekonomisk-politiska skillnader som är helt avgörande mellan Vänsterpartiet och regeringen. Vi har också försökt vara konstruktiva. Vi var det när det gällde rekryteringsstöd och GAS. Vi drev den diskussionen hårt i våras. Vi försökte hjälpa till att förändra ett dåligt förslag från regeringen i höstas.

Konkurrenskraften har förbättrats enormt. Det beror på produktivitetsökningar i industrin. Det är mycket bra, och alla står bakom det. Det beror också på misslyckandet i valutapolitiken. Att bara förlita sig på marknaden och avreglera arbetsmarknaden är det mest passiva agerande jag kan tänka mig. Därför har vi i vår motion mycket tydligt angivit en oerhörd mängd offensiva satsningar i kontrast till regeringen.

Var finns näringspolitiken som ger jobb? Var finns investeringarna i miljöpolitiken? Var finns politiken som skall säkra den kommunala välfärden? Var finns ROT-programmen som skall göra att vi kan få hyfsade miljöer i skolor, på sjukhus och på daghem och som dessutom skall skapa jobb? Var finns kompetensutvecklingsatsningen? Den finns inte. Vi har år efter år efter-

lyst den här i kammaren. Men vi möts bara av passivitet. Jag påstår att det beror på en ideologiskt förankrad hållning från regeringens sida som är mycket väl uttryckt i finansplanen. Det finns reella krav om att övertiden skall begränsas. Se till att ta fasta på våra förslag lagstiftningsvägen, så skall vi nog komma någon vart.

Anf. 35 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag är övertygad om att Vänsterpartiet är besjälade av en anda om att alla skall ha arbete. Jag har dessutom i min tidigare gärning i arbetsmarknadsutskottet kunnat notera att man tycker att det är bra med jobb över hela vårt land. Men jag ställer också krav.

Hans Andersson sade i sitt första inlägg att han trodde på att jag är besjälade. Jag tror uppriktigt sagt inte att det finns någon i denna kammare och i närliggande hus som inte vill ha en fullgod ordinarie arbetsmarknad. Flera av mina kollegers barn är arbetslösa i dag. Ett stort antal av mina närmaste släktingar är arbetslösa i dag. Däremot skiljer vi oss i våra uppfattningar om hur vi skall få tillbaka en fullgod ordinarie arbetsmarknad.

ROT-åtgärder behöver diskuteras. Låt mig samtidigt säga att det är något fel på en sektor om det krävs bidrag överallt för att den över huvud taget skall komma i gång. Så länge vi håller på att utlova bidrag avvaktar sektorn i viss utsträckning. Egentligen skulle det finnas långsiktigt fastslagna regler. Nu är prisbilden sådan att man i många fall kan handla upp ungefär 30 % billigare än när det var som värst. Nu är det rätt tid att bygga.

Anf. 36 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Bidrag och bidrag – regeringens politik går nu ut på att passivt ge bidrag till människor som inte får göra någonting. Man ställer också gratis arbetskraft till företagens förfogande.

Huvudlinjen i regeringens politik bestäms inte av vad olika personer tycker, vem de tycker synd om eller vilka erfarenheter de har via sina barn. Huvudlinjen bestäms i enlighet med den riktlinje som politiken utformas efter. Här är regeringens politik mycket klar: avreglera arbetsmarknaden, låt marknaden fungera även på arbetskraftens område, sänk lönerna, se till att fackföreningarna får mindre att säga till om genom indragningar i arbetsrätten och se till att trygghetssystemen försämrats så att människorna blir ännu mera rädda och skräckslagna. De får svårare att finnas kvar i arbetslöshetsförsäkringen och blir beroende av socialbidrag. Det är en inhuman politik. Jag vill kalla det för en ren klasspolitik.

Det finns färdiga förslag när det gäller ROT-program. Arbetsmarknadsministern talar om bidrag. Det är i stället fråga om investeringar. Det handlar inte om att man skall betala hela bygget eller hela renoveringen. Det handlar om att ge investeringsbidrag för att en verksamhet skall kunna komma i gång. Det må väl vara bättre än att betala ett rent passivt kontantstöd.

Så till kommunerna. Hur kan man planera för att kommunerna skall fortsätta att minska sysselsättningen? Samtidigt kan vi se att skolklasserna blir allt större med fler elever per lärare. Samtidigt kan vi se sjukvårdsbäddarna ute i korridorerna och att personalen praktiskt taget inte kan jobba. I mitt

län grep Yrkesinspektionen in på Falu lasarett. Vad beror detta på? Det beror på att kommunerna får för litet pengar. Regeringen tar aktivt pengar från kommunerna.

Jag skulle kunna fortsätta att räkna upp exempel på område efter område. Det är i den meningen som jag anser att detta är en planerad politik, Börje Hörnlund. Många rådgivare och ideologer står bakom den här politiken. Det är en ren och skär högerpolitik, och det är en skam att Börje Hörnlund deltar i den.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Anf. 37 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Gratis arbetskraft talar Hans Andersson om. Såvitt jag förstår menar han då ungdomspraktiken, men inte i min utan i sin egen tappning. Regeringen vill ju debitera en tusenlapp per månad. Hans Andersson menar kanske att det är en passiv åtgärd.

Sedan var det de 6 procentenheterna, Hans Andersson. Det är i det avseendet som det kommer kritik från OECD. Kan man hålla effektiviteten när man går så högt? Ja, det finns en gräns. Jag tror att Arbetsmarknadsverket segar sig en bit över 6 %.

För 14 dagar sedan var en norsk regeringsdelegation här. Man utnämnde Sverige till världsmästare när det gäller att via åtgärder arbeta för dem som har förlorat sina jobb. De som ingick i den här ministerledda delegationen var mycket imponerade. Ni kanske också har lagt märke till att den nye finske presidenten, socialdemokrat, har pekat på Sverige som ett föredöme.

När det gäller den kommunala sysselsättningen vill jag säga att regeringen, och därmed också riksdagen, faktiskt beviljade 4,2 miljarder i våras som ett tillskott till kommunerna för att de skulle klara detta bättre. Dessutom träffar Arbetsmarknadsverket avtal efter avtal som oftast innebär att man genom kompetensutveckling icke minskar antalet anställda. Att man i kommuner och landsting via kompetensutveckling klarar jobben är positivt.

Hans Andersson är också medveten om att antalet högskole- och universitetsplatser under de här två åren har ökat med 30 %.

Anf. 38 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Det var trevligt att höra arbetsmarknadsministern instämma i min kritik mot bidragssystemet. I stället gäller det alltså att skapa de rätta förutsättningarna för att åstadkomma riktiga jobb.

Apropå OECD:s kritik, dvs. att den dåliga ekonomin grundlades på 80-talet, kan jag säga att jag instämmer. Men på vilket sätt hindrar detta konstaterande att man i dag arbetar på ett okonventionellt sätt när det gäller att skapa riktiga jobb i stället för bara sysselsättning? Snarare borde gjorda uttalande uppmåna till det.

Har jag möjligen träffat huvudet på spiken när jag påtalar kompetensbristen inom departementet och AMS?

Och vad skall AMS egentligen göra med de 21 miljarder som fanns kvar av anslaget vid årsskiftet? Man har alltså bara använt 7 miljarder under sex månader. Nu har man 21 miljarder kvar. Kommer de pengarna att användas till att dölja den öppna arbetslösheten genom temporär sysselsättning, eller kommer de att innebära förutsättningar för att riktiga jobb kan skapas?

Anf. 39 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Riktiga jobb talas det om. I uppräknningen i mitt huvudanfö-
rande pekade jag på ett tiotal punkter som gällde allt, från i princip ett tidi-
gare katastrofläge till ett mycket bra läge nu. Grunden är alltså lagd. Nu är
det i stor utsträckning näringslivet självt som har att investera. På den punk-
ten är jag optimistisk efter alla direktkontakter som jag haft med företrädare
för såväl små som mycket stora företag. Vi kommer att få många positiva
budskap här framöver.

Arbetsmarknadsverket fick redan i fjol – delvis var man nog förvånad, ef-
tersom vi bara hörde talas om penningbrist där – ca 2 miljarder över i bokslu-
tet den 1 juli. Vad blir det nu? Ja, länsarbetsnämnderna har i dagarna skickat
in sina uppgifter. Jag tycker mig se att de har litet svag tro på en del åtgärder.
Jag vet att åtgärderna kommer att öka i omfattning. Det vet jag efter de kon-
takter som jag har haft. Men som de då litet svagt tror pekar utvecklingen
mot omkring 3 miljarder kronor. Jag vill dock inte säga att det är min siffra.
Man har ju att arbeta med alla åtgärder på området och att göra bästa möj-
liga jobb. Vad det slutligen innebär vet jag inte. När det gäller överskottet
var det under månaderna 7–9 i väldigt stor utsträckning mycket låga nivåer
beträffande åtgärderna.

Delvis hängde det samman med våra beslut. Just ingen ungdomspraktik
tilläts ju under sommarhalvåret, och det gjorde att det blev litet segt i star-
ten. Det skall vi inte upprepa, ty det tar så lång tid att få upp siffrorna igen.

Anf. 40 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Oavsett hur mycket pengar som blir kvar av de här miljar-
derna – och det är klart att det blir fråga om miljarder – vill jag fråga: Varför
tycker inte arbetsmarknadsministern att det är värt att satsa på ROT-åtgär-
der? Det har ju tre oppositionspartier föreslagit. Vi kan t.ex. reparera skolor
överallt i landet som är i ett miserabelt skick. Vi kan satsa på kommunala
ROT-åtgärder, och vi kan satsa på att reparera kulturella bostäder – vilket
vi i Ny demokrati har föreslagit. Vi kan hjälpa till i fråga om sjukvård och
äldreomsorg. Det finns ju pengar över. Jag anser att de pengarna inte ograverat
skall gå in i statens budget, utan de skall användas på ett vettigt sätt.

I dag är det ju billigt att reparera. Dessutom får man något för pengarna.
Vidare är det väl så att det för att småföretag skall kunna fortleva och verka
bara finns en enda väldigt viktig sak: att man har en god relation till banker,
så att man kan låna pengar till låg ränta. Det är en förutsättning för företa-
gen. Ligger företaget i glesbygd behövs det också goda kommunikationer.

Anf. 41 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Riksdagen behandlade på sätt och vis AMS-framställningen
i december i samband med att ytterligare 500 miljoner kronor anslogs till
kommunala ROT-åtgärder och 100 miljoner kronor till äldreomsorg.

Jag är beredd att diskutera detta. Vi ses alltså för att diskutera den här
frågan. Men jag återupprepar att det viktigaste för byggandet naturligtvis är
att det förs en politik som gör att alla aktörer ser att bl.a. statsskulden är på
väg åt rätt håll och att inte upplåningsbehovet ökar.

Jag tackar Socialdemokraterna för att de på bara en månad har övergett

kravet på en sänkning av momsen med 5 %. Det skulle höja budgetunderskottet med 40 miljarder kronor. De skulle ju också lägga 7 miljarder till på rekryteringsstödet. Men nu har de förstått att när det görs upp om högst 50 % – man har rätt till 65 – finns ingen vilja att betala 80 och kasta bort 7 miljarder kronor. Socialdemokraterna nyktrar således till undan för undan, men fortfarande är de onyktra.

Räntan är det viktiga för att Sverige på allvar skall komma i gång. Det gäller inte bara företagen utan också alla enskilda hushåll, som vid rätta ränteläget börjar våga göra litet grand.

Anf. 42 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! Det tål att upprepas att det går allt bättre för Sverige. Exporten stiger. Industriproduktionen skjuter fart. Allt fler industriföretag får en ökad orderingång, och – detta är viktigt – en allt större andel av de svenska hushållen, löntagarna, tror på bättre tider och på att det kommer att gå bättre för Sverige framöver. Det är glädjande och ger förutsättningar för nya jobb, minskad arbetslöshet, ökad konsumtion osv. De goda kurvorna pekar uppåt, och de dåliga kurvorna pekar allt kraftigare neråt.

Grunden har lagts för att återskapa Sverige som en ledande industri- och företagarnation – en av huvudpunkterna i regeringsförklaringen 1991.

Herr talman! Skall vi framöver på allvar få skörda frukterna av den här framgången – framför allt gäller det de många människor som i dag går arbetslösa – är det viktigt att vi inte förstör de förbättrade förutsättningarna för näringslivet, att vi inte förstör det påtagligt förbättrade näringsklimat som regeringen genom sin konsekventa politik har åstadkommit.

Det gäller att gå vidare, men på vilket sätt? Ja, jag vågar påstå att det i fråga om nytänkandet i utvecklingen framöver gäller att våga förändra. Det är väl just beträffande insikten om att i om- och nytänkandet i förändringen våga pröva det nya och ifrågasätta det gamla – alltså just i den mentala processen – som den bästa förutsättningen, grunden, finns för att skapa nya, riktiga jobb, en förbättrad ekonomi och därmed också en bas för trygga, långsiktiga och tillförlitliga sociala trygghetssystem som arbetslöshetsförsäkring, pensioner och sjukförsäkring. Utan en sådan solid ekonomi kommer alla trygghetssystem, oaktat vilka ersättningsnivåer vi diskuterar och fattar beslut om i denna kammare, att vara illusioner för åtminstone de kommande generationerna.

Vi har påbörjat en lång debatt. Det är 30–40 talare anmälda och 10–15 personer lyssnar i kammaren. Det är kanske en proportion som är symptomatisk när vi diskuterar arbetsmarknadspolitik. Blir det en debatt som präglas av om- och nytänkande eller blir det mycket av det traditionella och gamla, det gamla som på många punkter har visat sig mindre effektivt? För min del skall jag sätta några punkter för nytänkande på dagordningen.

En sådan punkt är, som jag uppfattar det, en översyn av många regelsystem inom arbetsrätten genom att man ifrågasätter en hel del av lönebildningen, bl.a. på ungdomssidan. Men jag hyser en viss oro och en viss tveksamhet inför om det är så många som kommer att diskutera och ifrågasätta. Fler i den långa rad som nu följer kan vilja ha mer av det som har visat sig inte fungera.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Det är alldeles uppenbart att arbetsmarknadspolitikens totala volym nu har nått sådana höjder att det inte effektivt går att administrera den. Det har framkommit i debatten, det sägs klart från de myndigheter som jobbar med arbetsmarknadspolitik och det har även framkommit i den rapport från riksdagens revisorer som nyligen har lämnats av revisorerna. Verkningsgraden sjunker på toppen med de sista miljarderna. Det är förmodligen ett utslag av att det är svårt att på ett meningsfullt sätt göra av med pengarna.

Jag är alldeles övertygad om att om man kunde ändra proportionerna mellan arbetsmarknadspolitik och en aktiv näringspolitik skulle man få mycket långsiktiga vinster. Med det goda näringspolitiska klimat som vi nu har, och som betygas av alla företagare som man talar med ute på fältet, skulle man få ut betydligt fler nya jobb och mer ny tillväxt om man i stället för att satsa de sista miljarderna på arbetsmarknadspolitik ökade satsningarna på entreprenörer och innovatörer som har nära anknytning till den praktiska produktionen. Det må gälla industriell formgivning, verkstadsteknik, träteknik, verkstadsteknisk forskning, etc. Jag tycker att allt fler kommer till denna insikt och jag hoppas, herr talman, att vi i denna kammare under våren kan både diskutera och fatta beslut som leder till insatser i den riktningen.

Någonstans i den socialdemokratiska motionen om den ekonomiska politiken talar man inte överraskande om ungdomsarbetslösheten. Man frågar sig: Måste det vara en så hög ungdomsarbetslöshet? 200 000 ungdomar står utanför den reguljära arbetsmarknaden. Jag tror att svaret helt enkelt är nej. Den höga ungdomsarbetslösheten är till mycket stor del ett resultat av systemfel på arbetsmarknaden.

En stor del av dessa ungdomar skulle med andra regler för arbetsrätten, lönesättningen i kollektivavtal och andra villkor i de kollektivavtal som finns få fotfäste tidigare på arbetsmarknaden. Jag menar att det framstår som ganska uppenbart av den debatt som har påbörjats av yngre politiker, både inom denna kammare och utanför, att de gällande regelsystemen förhindrar ungdomens inträde. Ungdomarna puttas enligt LAS-systemet snabbt ut om de till äventyrs har kommit in på arbetsmarknaden, men reglerna gör tröskeln hög för de ungdomar som vill komma in. Ulf Kristersson, Fredrik Reinfeldt och folkpartister som Lotta Edholm och Karin Pilsäter har varit inne på detta. Jag har i och för sig hört väldigt litet från exempelvis Martin Nilsson och Ulrica Messing som brukar ha uppfattningar om det mesta i detta avseende. Men jag tror att även de börjar inse att det regelsystem vi nu har är utomordentligt ungdomsfientligt.

Det behöver inte vara så att de bäst utbildade, de senast utbildade skall ha svårast att komma in på arbetsmarknaden. Ungdomar har som bekant vissa problem på grund av bristande erfarenhet, men de system vi har i dag försvårar på ett onödigt sätt för ungdomarna. Det är dags för oss och även för de fackliga organisationerna samt för arbetsmarknadens parter att mer aktivt än man tidigare har lyckats med utveckla instrument. Det är bättre om nytänkarna får litet mer inflytande än traditionalisterna.

På spaning efter de nya jobben i framtiden tittar man också på de små företagen. Det är klart att det verkar som om Socialdemokraterna har nått

något slags om- och nytänkande på den punkten. Det är att gratulera, om det nu inte bara är ett verbalt sådant, utan även kan omsättas i praktisk gärning.

Socialdemokraterna hade arrangerat någon företagardag för ett antal månader sedan. Där talade bl.a. Göran Persson om att när det gällde översyn av arbetsrätten i den del som gällde småföretag var han helt öppen för ett stort antal förändringar. Det lät ju utomordentligt positivt. Det var kanske en och annan företagare som t.o.m. trodde på detta. Men när han kom hem till partihögkvarteret och den traditionella gruppen av arbetsmarknadspolitiker inom socialdemokratin var det stopp och belägg. Icke sådana djärva nytänkanden – icke! Det skulle störa den etablerade friden och ordningen.

Man kan fråga sig om det inte finns större kraft i nytänkandet på arbetsrättens område. När man hör Socialdemokraterna utlova att man skall återföra beskattningen av arbetande kapital, återföra dubbelbeskattning av utdelning på aktier blir min fråga till bl.a. Johnny Ahlqvist som är företrädare för Socialdemokraterna här: Varför skulle småföretagarna känna entusiasm, intresse, framtidstro och med arbete och slit dra fram de nya jobb som uppenbarligen går att ta fram om man känner framtidstro?

Ni saknar trovärdighet när det gäller småföretagsamheten och relationerna. Utan en alltför långgrandig tillbakablick vill jag påstå att årtionden av försyndelser inte går att reparera vid något enstaka framträdande på ett småföretagsmöte där man avger löften som man inte ens kan hålla när man kommer hem, utan man behöver vända 180 grader. Ni är inte, jag beklagar det, trovärdiga i denna skara. Därför kommer en möjlighet för er att regera att framstå som ett hot för småföretagsamheten och ett hot mot möjligheten att i de här företagen få fram de nya jobben. Det är tyvärr så. Jag måste beklaga. Det finns faktiskt en mikroskopisk möjlighet att ni skulle kunna komma till makten. Då dras ganska effektivt skynket ned för möjligheten att få fram jobben i de här småföretagen.

Europafrågan är självfallet viktig för att skapa framtidstro. Det råder inget tvivel om att näringslivet med ett ja skulle fortsätta att tro på framtiden och skapa de nya jobben. Ett nej däremot är i realiteten alltid ett ja till någonting annat. Ett nej till EU är ett ja till isolering, bristande framtidstro och därmed färre riktiga jobb, sämre ekonomi och mindre möjligheter att bygga upp välfärd och goda sociala trygghetssystem. De två punkterna – de riktiga jobben och de tillförlitliga sociala trygghetssystemen – är och förblir de viktigaste målen för den sittande regeringen för att gagna välfärd och trygghet.

Anf. 43 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Allt blir bättre, säger Anders G Högmark. Vi har just beskrivit arbetslöshetssituationen. Vi har beskrivit ungdomens situation när det gäller arbetslöshet. Vi har beskrivit den rekordartade långtidsarbetslösheten, som hotar att slå ut stora mängder människor. Finanserna blir allt sämre för staten. Det är inte så att vi minskar vår statsskuld. Den ökar, och den ökar med kraft, bl.a. beroende på att skatteintäkterna minskar med moderat politik.

Våga det nya! Ja, vad är det nya? Är det vårdnadsbidrag för att ta bort en del kvinnor från arbetskraften? Pigor – är det framtidsjobb för att öka

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

ojämlikheten, för att de bättre bemedlade skall få sina privata tjänster utförda av ett låglöneproletariat?

Arbetslöshetsförsäkringen – att låta dem som drabbas av arbetslöshet få ytterligare försäkringar därför att taket i försäkringen har satts lågt, det är rejäl moderat politik. Det är ojämlikhetspolitik i kombination med bristande näringspolitiska initiativ.

Jag tycker att det vore utmärkt med träförädlingsprogram. Jag tycker att det vore utmärkt med underleverantörsprogram – branschmässiga program för att förstärka vår konkurrenskraft – miljöinvesteringar osv. Det är mycket bra liksom att höja produktiviteten inne i företagen, ändra arbetsorganisationen och förbättra kompetensen.

Därför har vi föreslagit att en del av de oerhörda vinster som kommer att uppstå i näringslivet sätts av till fonder för att generera ny konkurrenskraft, ny kompetens i våra företag.

Anders G Högmark vet själv som revisor att det finns mycket att önska när det gäller AMS och arbetsmarknadspolitiken. Åtgärdsarsenalen har blivit sämre, och det finns många indikationer från AMS, Riksdagens revisorer, oppositionen och från många andra håll på att vi måste återgå till en högkvalitativ arbetsmarknadspolitik. Jag tycker att det är bedrövligt att Anders G Högmark vill försvara den arbetsmarknadspolitik som regeringen har stått för.

Anf. 44 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag skall börja med arbetsmarknadspolitiken, där man oaktat andra politikområden gör kanske den viktigaste insatsen i många avseenden. Men det är alldeles uppenbart att det finns påtagliga brister i effektiviteten. Det finns givetvis allt större problem att klara en så stor volym som det nu handlar om. Det tror jag att vi alla är överens om, både vi här och de som jobbar ute på fältet. Därför är det viktigt att man så att säga sätter tummen i ögat på ett antal företeelser som är mindre effektiva. Det finns all anledning för arbetsmarknadsutskottet att på olika sätt utvärdera olika åtgärder.

Det gäller inte bara att kritisera utan också att se vad vi skulle ha haft i stället. Man kan självfallet ha kritiska synpunkter på både ALU och ungdomspraktik, men frågan är, som Börje Hörnlund tidigare var inne på: Vad sätts in i stället? Där tycker jag ärligt talat att det är ganska tunt.

Allt blir bättre. Det mesta pekar uppåt när det gäller ekonomin. Allt fler hushåll, Hans Andersson, tror faktiskt, är övertygade om och har förväntningar om att det blir bättre framöver. Ekonomin handlar ju mycket om förväntningar – jag behöver naturligtvis inte undervisa Hans Andersson om det. Tror fler och fler av de svenska hushållen att det blir bättre, då börjar man öka sin konsumtion och vågar göra investeringar. Det skapar efterfrågan och bättre möjligheter för nya jobb.

Hans Andersson och även Socialdemokraterna verkar så förfärligt ledsna och pessimistiska ibland. Det ligger en fara i det. Det kanske hade funnits skäl för er också att dra några strån till stacken, nämligen att uttrycka en glädje över att så många i Sverige faktiskt är besjälade av en framtidstro och inte bara svartmålar, som ni förefaller vilja göra.

Anf. 45 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Nej, jag skulle gärna vilja vara glad. Jag är ganska optimistisk till min läggning, men det är min plikt att som folkvald se problemen. Ett problem är – Anders G Högmark borde mycket väl veta vad det betyder – att vi har slagit ut ungefär 400 000 människor, många av dem i onödan. Därmed har vi minskat arbetskraften. Formellt kan man säga att vi får lägre arbetslöshetstal. Men detta är ett jättestor problem. Nu talar vi om 1,1–1,2 miljoner utslagna eller arbetslösa som måste vara bidragstagare och som kommer att få försämringar med den nuvarande regeringen.

Vi måste öka mängden arbete. Men jag tror också att vi solidariskt måste dela på de arbeten som kan bjudas ut. Därför har vi ställt oss bakom krav på försöksverksamhet med arbetstidsförkortning. Men det ensamt är inte lösningen på problemen.

Varför är vi inte gladare? Ja, kanske därför att vi representerar stora skikt av samhället som har fått det allt sämre och känner sig allt otryggare. Anders G Högmark talar om att många familjer känner sig gladare och har större framtidstro. Det är i väldigt hög grad de som har skott sig på skattereformerna, som har ägt aktier och nu till stor del har fått skattefrihet och på så sätt får tillgångar och kan investera. Men bland de andra – löntagare som inte har förmögenheter och som har drabbats av börda på börda – råder ingen glädje. De skulle vara glada om det blev förändringar i landet. Den kanske viktigaste förändringen vore att vi fick en ny regering, som satte jämlikhets- och rättvisefrågor samt drömmen att ha alla i produktivt arbete i centrum.

Anf. 46 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Hans Andersson säger att det finns hundratusentals människor som slagits ut helt i onödan och att dessa känner vrede. Jag delar den uppfattningen. Det var många tusen i Sverige som slogs ut helt i onödan under 80-talet på grund av en utomordentligt kortsiktig och dålig politik, som direkt motverkade t.ex. småföretagsamheten och undan för undan undergrävde småföretagens möjligheter att utvecklas och anställa nytt folk. På den punkten, Hans Andersson, är vi egentligen ganska överens. Det var många tiotusentals, kanske 100 000, jobb som försvann i onödan på grund av att den socialdemokratiska regeringen inte hade större förståelse för just småföretagsamhetens villkor, inte kände småföretagsamhetens själ. Vi har en viss förmåga att göra det, inte bara i Småland, utan det finns ett antal andra människor som har den förmågan.

Det stora felet var att man förde en så felaktig politik. Det värsta är att oppositionen inte verkar förstå vad som behöver göras. Man har ingen förståelse för t.ex. behovet av att ta bort skatten på arbetande kapital utan vill återinföra den, behovet av att få bort dubbelbeskattningen etc.

Den bästa förutsättningen för fortsatt framtidstro och småföretagande är att den felaktiga politik som fördes under 80-talet inte börjar praktiseras igen efter valet. Det är den bästa garantin. Det är den bästa framtidsmöjligheten för de människor som med all rätt är bittra över att ha blivit utslagna från företag som inte klarade Socialdemokraternas näringspolitik.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Anf. 47 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Anders G Högmark är verkligen optimistisk. Han säger att hushållen tror på en bättre framtid. Men i regeringens budgetförslag skriver regeringen själv att det inte börjar bli bättre under 1994 eller 1995. Det är först 1996 som det kommer att vända när det gäller sysselsättningen. Tydligt har Anders G Högmark inte samma tro som regeringen.

Systemfelet för ungdomarna är någonting som Anders G Högmark hänger upp sig på varenda gång. När det gäller lönebildningen för ungdomarna finns det inte något avtalsområde i det här landet, utan man har lägre löner för ungdomarna. Jag trodde att vi skulle diskutera arbetsmarknadspolitik här i dag, inte vilka överenskommelser som träffas på avtalsnivå. Jag kan inte tänka mig att Anders G Högmark är av den uppfattningen att riksdagen skall överta besluten när det gäller ungdomslönerna, som Börje Hörnlund försökte hösten 1991. Det blev protester i hela landet.

När det gäller småföretagare finns det faktiskt i vår motion betydligt bättre alternativ för småföretagare än i budgetförslaget. Vi säger att vi vill sänka skatten för småföretagarna. Vi vill sänka skatten för låginkomsttagarna. De förslag på skattesidan som den borgerliga regeringen har lagt fram har inte gynnat en enda småföretagare. Däremot har de gynnat de stora kapitalägarna.

Om det är så bra för småföretagarna, Anders G Högmark, varför har 45 000 företag gått i konkurs under den period ni har suttit vid regeringsmakten? Jag är helt överens med Anders G Högmark om att arbetsmarknadspolitiken inte kan bära allt som sker i landet, utan det behövs även näringspolitik och ekonomisk politik. Men ni har den rakt motsatta uppfattningen i de förslag som ni lägger fram för riksdagen.

Anf. 48 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Johnny Ahlqvist frågar varför så många företag har gått i konkurs under de två år som den nuvarande regeringen har suttit vid makten. Den frågan är ganska enkel att besvara. Konkurserna är ett resultat bl.a. av ett antal tidigare års dåliga förutsättningar. Jag kan inte påstå att varenda konkurs är orsakad av den dåliga socialdemokratiska småföretagspolitiken. Det vore djupt oärligt, men jag kan säga att en mycket stor del av konkurserna – oförmågan att få debit och kredit att gå ihop – beror på under 80-talet uppsamlade allt sämre förutsättningar för småföretagen. Det är alldeles klart. Nu sjunker antalet konkurser tack och lov. Man börjar se resultatet av den sittande regeringens politik när det gäller näringslivet.

Jag vet att skatteminister Bo Lundgren är hemmaskriven i Johnny Ahlqvists valkrets. Om Johnny Ahlqvist och Bo Lundgren går ut och diskuterar skatter bland småföretagen i Kristianstads län är jag alldeles övertygad om att småföretagen känner mycket större tilltro till Bo Lundgrens förmåga att hantera detta område. Jag tror att de litar mer till honom och hans förmåga att kunna skapa ett skattevänligt klimat.

I min valkrets bor Lars Hedfors som är ordförande i skatteutskottet. Jag vet av egen erfarenhet från debatter att jag har mycket större trovärdighet i skattefrågor när det gäller småföretagen än vad Lars Hedfors har. Johnny Ahlqvist och Lars Hedfors företräder ju en politik som enligt sina historiska

rötter innebär att man skall plocka ut så mycket som möjligt från småföretagen. Genom skatt på arbetande kapital har man under årtionden försvårat eller omöjliggjort generationsskiften etc.

Det tar lång tid att få ett förtroende. Jag beklagar, Johnny Ahlqvist, men än så länge saknar ni småföretagsamhetens förtroende. Småföretagsamheten kommer att dra sina slutsatser inför ett hot om ert makttillträde.

Anf. 49 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! I vår motion som vi har väckt – den kommer att diskuteras i morgon när den ekonomiska politiken skall debatteras – föreslår vi skattesänkningar för småföretagarna. Det gör man inte i regeringens budgetproposition, Anders G Högmark. Det är bara att läsa innantill. Jag tror ändå att Anders G Högmark i varje fall kan förstå det skrivna ordet.

När det gäller investeringarna under 80-talet kan man konstatera att från 1982 fram till 1990 fördubblades investeringarna i det här landet. Det var många av småföretagen som stod för detta och inte bara de stora företagen. Under den period som Anders G Högmark kritiserar var den genomsnittliga tillväxten i landet ca 2 %. Hur stor är tillväxten i dag? På den frågan vill jag gärna ha svar från Anders G Högmark.

Anders G Högmark sade att vi är pessimister. Ja, det är inte så konstigt. Man har bedrivit en ekonomisk politik, näringspolitik och arbetsmarknadspolitik som har gjort att arbetslösheten har ökat från 3 % till 14 %. Det står i dag 600 000 människor utanför den reguljära arbetsmarknaden. Är det ett bra betyg för den politik som har förts i landet, Anders G Högmark?

Sedan säger Anders G Högmark att det var många jobb som slogs ut under 80-talet. Men 1989 och 1990 fick man resa till Danmark för att rekrytera folk, eftersom den svenska befolkningen inte räckte till för de arbetstillfällen som fanns i landet. Det var brist på kvalificerad och även på vanlig arbetskraft. Vid en jämförelse kan man bara konstatera att med den politik som fördes under 80-talet fanns det ingen arbetslöshet. I dag har vi 14 % arbetslöshet.

Anf. 50 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det är helt rätt att det fattades många beslut under 80-talet och många av dem var dumma. Socialdemokraterna fattade inte alla dumma beslut, men genom er regering hade ni ansvaret för det klimat som rådde under 80-talet.

Det är klart att det gjordes investeringar. Det gjordes många vansinniga investeringar inom byggnadsbranschen. Det skördar vi nu frukterna av. Det måste vara en bitter ironi för de människor som går arbetslösa. Man drev upp utvecklingen utan någon som helst förankring i verkligheten.

Johnny Ahlqvist sade tidigare att vi inte skall diskutera lönesättningar och den typen av frågor. Jag vill påstå att det inte hjälper hur mycket vi diskuterar och fattar beslut om arbetsmarknadspolitiken och om olika åtgärder riktade mot ungdomar och andra om vi inte i grunden ser över de regelsystem som skapar problemen. Är man inte öppen för förändringar, har man inte heller någon möjlighet att skapa grunden för välförhållanden framöver.

Det är klart att många tycker att jag ibland är litet pessimistisk. Men jag får väl buga och ta åt mig av Johnny Ahlqvists uppfattning att jag är den

store optimisten. Jag tror nämligen att vad Sverige i dag behöver och vad många av de männisikor som går utan jobb och längtar efter jobb behöver är ett optimistiskt ledarskap. Får man bara höra ett antal pessimistiska politiker som tror att allt är så dåligt och att det inte blir bättre, får man en väldigt liten tilltro till det politiska systemet. Dessa männisikor behöver ett politiskt ledarskap, och det är förmodligen det som gör att allt fler nu ändå tycker att vi går mot bättre tider.

Anf. 51 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Svensk ekonomi och arbetsmarknad har några dystra och jobbiga år bakom sig. Den försämring som inleddes på den förra regeringens tid i skarven mellan 80- och 90-talet har fortsatt med stor kraft. 80-talets spekulationsekonomi krävde sin tribut, och det var en av orsakerna till nedgången i produktionen, tappade marknadsandelar, brist på investeringar i Sverige och till en begynnande och accelererande arbetslöshet. Allt fler varsel utfärdades och allt färre jobb stod till förfogande. Denna negativa utveckling har fortsatt in i nuvarande regeringsperiod, och det är först under de senaste månaderna – för att inte säga de senaste veckorna – som den negativa trenden ser ut att kunna brytas. Men vi har fortfarande en situation med en arbetslöshet som för oss liberaler är helt oacceptabel och som måste bekämpas med alla medel.

Herr talman! Det är ändå hoppfullt att man i kammaren i dag talar om arbetsmarknadspolitiken i nuet och inför framtiden. Den bild som tydligt tonar fram ger hopp. På ett år har antalet varsel gått ner till en tredjedel. Det är betydligt färre antal konkurser. Den öppna arbetslösheten börjar minska. Det blir allt fler lediga jobb, och starta-eget-verksamheten har under det senaste året ökat med 50 %.

Orsakerna till detta är naturligtvis flera, men uthållighet i den ekonomiska politiken är ett nödvändigt inslag kombinerat med en aktiv arbetsmarknadspolitik och en rad nya åtgärder som har tillkommit bara under de senaste åren. Det har redan nämnts här ungdomspraktik, arbetslivsutveckling och det senaste tillskottet i form av ett generellt arbetsmarknadsstöd. Det innebär i det sistnämnda fallet att de som nyanställer under detta år får 15 % reduktion av arbetsgivaravgiften.

Som så många gånger förr måste man konstatera att arbetsmarknadspolitiken inte ensam kan lösa problemen. Det innebär att det krävs åtgärder inom snart varje politikerområde. Jag har tidigare i denna kammare sagt att en fungerande arbetsmarknad kräver "tre ben", nämligen: en aktiv arbetsmarknadspolitik, ett positivt näringsklimat, sanerade och sunda statsfinanser.

Framför allt gäller det att föra en ekonomisk politik som lägger grunden för en stabil utveckling. Företag och människor som arbetar måste få en framtidstro. Då behövs det en ökad tillväxt – som inte är detsamma som rovdrift – så att vi kan värna vårt välfärdssystem. Målen för regeringens ekonomiska politik är nya riktiga jobb och tillförlitliga trygghetssystem.

Grunden är lagd genom en rad strukturella reformer under senare år. Effekterna kommer att visas i den stigande konjunkturen. För en stabil tillväxt krävs att hotet om en galopperande statsskuld elimineras. I det långa per-

spektivet räcker det inte med AMS-jobb och AMS-insatser, utan det är riktiga jobb inom främst produktions- och tjänstesektorn som behövs.

Vi kan också glädja oss åt att exportindustrin har framgångar, att industriproduktionen har ökat och att investeringarna visar en klar uppgång. Men denna del av ekonomin är, som redan har sagts, för liten för att skapa en allmän uppgång. Vi behöver dessutom nyföretagande, både inom produktionssektorn och inom tjänstesektorn. Detta förutsätter ett positivt företags- och företagarklimat. Regeringens åtgärder för att förbättra klimatet för i synnerhet de mindre företagen innebär att skatter har sänkts, att arbetsrätten har modifierats och att försörjningen av riskkapital har underlättats.

Tyvärr måste man av och till konstatera att regeringens förslag ofta möter ett politiskt motstånd från den socialdemokratiska oppositionen. På ett sätt är det kanske inte överraskande. Socialdemokraterna har ju en tradition där man inte sällan har haft en "snål" inställning till småföretag och småföretagande. Detta har för övrigt också omvittnats av socialdemokraterna själva. Socialdemokraterna vill gärna ha företag, men de är inte lika benägna att ge människor som är beredda att ta risker och att slita hårt ett utbyte av sina insatser och rent av kunna bli framgångsrika.

Ett problem för industriutvecklingen i Sverige är att vi har halkat efter när det gäller produktion som bygger på forskning och utveckling. Det är angeläget att Sverige, som är ett väl utvecklat industriland, satsar mer på FoU-intensiv industri, vars produktion dessutom är mindre känslig för konjunktursvängningar. Produkterna är i regel också positiva från miljösynpunkt. För jobb och välfärd i Sverige är det därför angeläget med en ökad produktion av FoU-intensiva produkter. För att åstadkomma detta krävs en mer aktiv statlig innovationspolitik. Bl.a. behövs ökade möjligheter för innovatörer att få stöd när nya produkter skall utvecklas och introduceras på marknaden. I det sammanhanget förväntar vi oss förslag från regeringen till riksdagen i vår. Genom bättre klimat för småföretag i allmänhet och FoU-intensiv produktion i synnerhet bör det vara möjligt att klara utmaningen att återföra Sverige till full sysselsättning under detta decennium, men då krävs det också att en del andra förutsättningar uppfylls. En viktig sådan är att Sverige blir medlem i den europeiska gemenskapen, EU.

För jobbens skull är det vidare viktigt att ytterligare få ner räntorna. Därför måste saneringen av statsfinanserna fortsätta med stor kraft.

För jobbens skull är det också viktigt att satsa på utbildning och kompetens, på skolan, på den högre utbildningen och forskningen. Det gick en lång period – ett par decennier rent av – då det inte skedde någon utbyggnad av de högre studierna i Sverige. Nu har den högre utbildningens volym ökat mycket kraftigt sedan 1991, och med löntagarfondspengar görs satsningar på forskningen.

Herr talman! Det finns enligt min mening en felaktig uppfattning om att nedrustning av den offentliga sektorn skulle göra det lättare att få fram fler jobb. Andra hänger sig åt ensidiga rop på stora skattesänkningar. Men detta skulle leda till inte bara kvalitetsförsämringar inom barnomsorg, äldreomsorg, handikappades möjligheter, sjukvårdens funktion och en fungerande skola. Därtill kommer det faktum att många som förlorar sin offentliga, betalda

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

service inte skulle få så mycket av skattelättnaden. Inte heller skulle det vara någon lösning att spekulera i sänkta löner inom den sociala tjänstesektorn.

Det finns också här ekonomer som tycker att de som arbetar inom offentlig sektor är lågproduktiva, därför att deras arbetsuppgifter på en ren marknad inte värderas så högt, och att de därför borde få mindre betalt. Men också marknaden kan brista i förmåga att värdera arbetsuppgifter rättvist. De som får del av sociala tjänster, t.ex. sjuka, äldre och handikappade har ofta låg köpkraft, särskilt i förhållande till vad tjänsterna kostar. Därför kan de inte betala för dem. Utifrån liberala utgångspunkter är marknaden å ena sida förträfflig. Men den har å andra sidan sin begränsning. Marknaden måste ges ramar så att det blir en socialt styrd marknadsekonomi.

Visst kan kvinnor få arbete inom privat sektor, men mer än hälften av Sveriges förvärvsarbetande kvinnor finns inom den offentliga sektorn. Mer än två tredjedelar av dem som arbetar där är kvinnor. Det är ingen tvekan om att en väl utbyggd offentlig sektor har sociala värden som inte går att bortse från. Den har alltså en positiv jämställdhetssida som vi är angelägna om att slå vakt om och hävda.

I en lågkonjunktur som visserligen är i vikande, men som vi får leva med under ännu många månader, är det viktigt att vi rustar oss för en stark konjunktur där utbildad arbetskraft kommer att efterfrågas. Tidigare erfarenheter från s.k. flaskhalsar manar oss till att stimulera såväl unga som människor i långt kommen vuxen ålder att komplettera och fortbilda både sin allmänna kompetens och särskilda yrkesutbildning. Det gäller att kunna möta framtidens teknik med förnyade kunskaper.

När det gäller arbetsmarknadspolitikens allmänna inriktning, att hävda arbetslinjen, gäller det att metodiskt fullfölja den linje som riksdagen beslutade om i höstas och att regeringen i allt väsentligt följer upp i årets budgetproposition.

Herr talman! Detaljer kan självfallet behöva justeras. Men den allmänna färdriktningen, att arbete, sparande och nyföretagande måste vara grunden för framtidens arbetsmarknad, är det viktigt att hävda.

Det finns inga genvägar för att uppnå välfärd och god livsmiljö. Lägets allvar kräver att vi som parlamentariker tar ett gemensamt ansvar för en god framtida arbetsmarknad.

Anf. 52 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag blev glad när jag hörde Elver Jonsson säga att vi skulle diskutera nuet. Men som vanligt halkade Elver Jonsson tillbaka till 80-talet igen.

Låt mig säga något om 80-talet. När vi lämnade 80-talet och gick in på 90-talet gjorde vi det som det enda land i Europa som inte hade någon ungdomsarbetslöshet. Hur ser det ut i dag? I dag finns det faktiskt 90 000 ungdomar som är öppet arbetslösa. Det finns ungefär lika många som befinner sig i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Ändå säger Elver Jonsson att 80-talet inte var så bra som 90-talet har blivit. Jag kan inte förstå hur man kan tolka det som sämre att alla ungdomar har jobb än en ungdomsarbetslöshet som ligger på 180 000.

När det gäller försämringarna i arbetsrätten säger Elver Jonsson att man

måste anpassa den för att ungdomarna skall kunna få jobb i företagen. Det skulle vara intressant att någon gång få reda på om Elver Jonsson statistiskt kan bevisa att försämrade trygghet och försämringar i arbetsrätten ger fler arbetstillfällen. Tvärtom har signalerna redan kommit efter vad som hände den 1 januari. Jag kan ta Jönköpings län som exempel. Där har 700 fasta arbetstillfällen omvandlats till objektsanställningar i enlighet med den lagstiftning som för närvarande finns. Har den gett några fler arbetstillfällen? Nej, tvärtom har den ökat otryggheten. Det kommer inte att bli fler arbetstillfällen genom att arbetsrätten försämras.

Jag instämmer i att utbildningens omfattning har ökat sedan 1991. Men på vilkas initiativ har den hela tiden ökat? Vi socialdemokrater har hela tiden lagt fram förslag om utbildning och kompetenshöjande åtgärder. Varenda gång ända fram till våren 1993 har ni röstat ner dessa. Då antog ni hela det paket som vi förhandlade om med arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund, samtidigt som vi här diskuterade a-kassan. Då som först accepterade ni och insåg att utbildning faktiskt ger arbetstillfällen även i framtiden.

Anf. 53 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag får rätta Johnny Ahlqvist på en punkt. Han vill låta kammaren förstå att det, när nuvarande regering tog över, inte fanns någon ungdomsarbetslöshet. Men visst fanns det det. Det har vi haft sedan 70-talets början, så jag tror att Johnny Ahlqvist får läsa på den statistiken om igen. Däremot är det riktigt att den har ökat kraftigt. Den har ökat alldeles för våldsamt. Men det man ändå skall hålla nuvarande regering räkning för är att den nu har tagit tag i situationen. Symtomatiskt är att Socialdemokraterna var så häpna över att det kom ett ganska radikalt förslag, nämligen ungdomspraktiken. I början var Socialdemokraterna starkt kritiska mot det. Nu har man ställt upp på det. Men kom inte och säg att det var Socialdemokraterna som gick i spetsen för att vi främst skulle bekämpa ungdomsarbetslösheten.

När det gäller arbetsrätten skall jag deklarerat att jag hör till dem som också har en modifierad syn på den. Jag tycker att man från fackligt håll överdriver möjligheterna att klara arbetena med en mycket långtgående arbetsrättslagstiftning. En sådan har vi haft, men den garanterade ju inte arbeten. Det enda som på sikt kan garantera arbeten är ett näringsklimat som gör att nya arbetstillfällen kommer till och att det finns arbeten som är säkra och trygga.

Å andra sidan bör sägas att det på arbetsgivarhåll och även bland politiska företrädare här i kammaren finns de som tror att en massa jobb skulle skapas om man bara fick bort arbetsrätten. Det ligger mycket stora överdrifter i sådana påståenden. Låt oss ha en arbetsrättslagstiftning som hittar balanspunkten mellan trygghet och smidighet.

Anf. 54 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Om nu ungdomspraktiken har gett det goda resultat som Elver Jonsson tydligen vill åberopa, varför har man då inte i verkligheten levt upp till de mål som riksdagen har lagt fast? Jag återkommer till detta, för vi var överens i denna kammare om att målet skulle vara 103 000 ungdoms-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

praktikplatser. Resultatet blev 49 000. Kan man då säga att det var varit ett bra instrument? Jag håller med om att vi kritiserade ungdomspraktiken när den infördes. Vi gjorde det ur aspekten att ungdomarna gjordes rättslösa. Denna kammare beslutade om en undantagslagstiftning som inte har skett sedan beslutet om Åkarpsslagen. Detta vände vi oss emot. Vi kunde inte acceptera detta från socialdemokratisk sida. Vi accepterar fortfarande inte att våra ungdomar har gjorts rättslösa, utan vi tycker att de skall betraktas som alla andra anställda ute i det verkliga livet.

Jag vill återkomma till frågan om utbildning och kompetens, för den hänger också samman med de arbetsmarknadspolitiska målen som här har lagts fast. Vi trodde att arbetsmarknadsutbildningen skulle ge 58 000 platser. Den har i stället gett 44 000 platser. Varför? Jo, därför att Elver Jonsson, de andra borgerliga partierna och Ny demokrati drev igenom en sänkning av ersättningsnivån till 65 % för arbetsmarknadsutbildning för dem som var yngre än 25 år. Där har vi resultatet som gör att vi inte kan nå upp till målet. Samtidigt pratar Elver Jonsson om hur viktigt det är med utbildning och att stärka sin kompetens. Men ni har ju själva handlat rakt emot detta.

När det gäller den offentliga sektorn höll Elver Jonsson ett lovtal i sitt inledningsanförande om hur viktig den är. Det ställer jag upp på. Jag håller fullt och fast med om hur viktig den offentliga sektorn är både för jämställdhetsprincipen och för kvinnorna. Men varför ställde ni er då inte bakom vårt förslag den 15 december om att inte skicka ut ytterligare 20 000, av vilka 99 % är tjejer, i arbetslöshet? Detta har vi återkommit till i vår motion.

Efter Elver Jonssons uttalande och efter Bengt Westerbergs stora uttalande i somras om att man inte skulle öka arbetslösheten inom den offentliga sektorn förväntar jag mig att Elver Jonsson och Bengt Westerberg ställer upp på det förslag som vi har lagt.

Anf. 55 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är viktigt att påminna om att ungdomspraktiken inte skall vara någon ersättning för de riktiga jobb som snarast skall komma i fråga. Det är en sistahandsåtgärd och skall inte vara någon form av gratis arbetskraft. Tänk bort ungdomspraktiken, Johnny Ahlqvist och kära socialdemokrater, och vi hade haft en förskräcklig situation från socialpolitisk synpunkt.

Det är angeläget att framhålla att nya riktiga jobb måste komma till. Det förutsätter ett positivt näringsklimat och sunda statsfinanser, som bl.a. kan möjliggöra låg ränta och dämpad inflation.

Jag tackar för att det råder samstämmighet om den offentliga sektorns värden. Men så ställer Johnny Ahlqvist den retoriska frågan: Varför ställde ni inte upp på våra förslag? Ja, det görs oerhört mycket för att just komma ifrån den svåra situationen att det i en lågkonjunktur avskedas människor, t.ex. på sjukvårdsområdet. Där satsas pengar, vilket innebär att Arbetsmarknadsverket via länsarbetsnämnderna träffar avtal om kompetenshöjande insatser, som medför att man kan undanröja varsel och uppsägningar inom sjukvården.

Vi tycker att det är angeläget att så sker. Men det är viktigt att man inte "läser in" en arbetsgrupp på för höga tal utan klarar strukturförändringen

och en kompetenshöjning. På den punkten känner jag att arbetsmarknadsutskottet och riksdagen är nog så överens.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

Anf. 56 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Elver Jonsson talade mycket om allmänna spörsmål, men eftersom han är vice ordförande i arbetsmarknadsutskottet, finns det anledning att få besked om hur han ser på det faktum att vi har en rekordhög arbetslöshet, en rekordhög långtidsarbetslöshet, en rekordhög ungdomsarbetslöshet och allt fler människor med utomnordiskt medborgarskap i ren arbetslöshet. Samtidigt finns det kvar av de av riksdagen anvisade medlen. Arbetsmarknadsverket har ett överskott av medel. Vi från oppositionen har sagt att det kommer att bli på detta sätt, eftersom regelsystemen har försämrat drivkraften att få in människor i vettig verksamhet. Man sänkte stödet till företagsutbildning.

När det gäller utbildningsvikariat finns en låsning, som gör att dessa kan stoppas om inte någon ändring sker. Det ser inte ut att bli någon ändring enligt budgetpropositionen. Vi visste att det skulle bli så här framför allt på utbildningssidan när det gäller studiefinansieringen och utbildningsbidragen. Nu när arbetslösheten är långt högre än förra året, har vi vid januari slut tappat ungefär 20 % av arbetsmarknadsutbildningen. I stället har vi oerhört stora volymer av det som Elver Jonsson själv säger – med all rätt, eftersom det är riksdagens beslut – skulle vara en "sistahandsåtgärd" och som inte håller den kvalitet som man har anledning att förvänta, nämligen ALU och ungdomspraktik. Hur ser Elver Jonsson på detta och på att ROT-initiativen från AMS ännu inte har fått något positivt svar samtidigt som byggarbetslösheten på många håll ligger över 50 %?

Anf. 57 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Hans Andersson undrade vart den rekordhöga arbetslösheten hade tagit vägen i mitt anförande. Men jag påtalade den och framhöll att den från liberala utgångspunkter är helt oacceptabel. Vi kan också konstatera att inte bara Sverige känner av arbetslösheten. Danmark har i decennier haft tvåsiffriga öppna arbetslöshetstal. Norge, där man brukar vara lika duktig som vi i Sverige på att ha en låg arbetslöshet, hänger oss i hälarna när det gäller den öppna arbetslösheten – för att inte tala om våra stackars finska vänner som har uppemot 20 % öppen arbetslöshet och där den vinnande presidentkandidaten uttalade att Sverige för en arbetsmarknadspolitik som man gärna borde ta till i Finland för att klara situationen.

Vi kan konstatera att det finns ett helt batteri med insatser, och jag tycker, Hans Andersson, att vi med den minskande arbetslöshet som nu avtecknas vid horisonten är på väg i rätt riktning. Det gäller att backa upp dessa insatser och ge dem genomslag med full kraft.

Hans Andersson frågade, också det retoriskt, varför ROT-verksamheten inte får genomslag. Jag tror att det beror på det som arbetsmarknadsministern nämnde. Så länge vi ställer nya pengar i utsikt, avvaktar man alldeles för länge. Det är oerhört gynnsamt att man i kommunerna gör de upprustningar som vi alla önskar, men vi skall vara försiktiga med att avisera nya medel. Det har en förlamande inverkan på igångsättandet.

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Anf. 58 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag drar då slutsatsen att Elver Jonsson såsom vice ordförande i arbetsmarknadsutskottet inte tycker att det är en egendomlig situation att anslagna pengar ligger kvar och skvalpar utan att kunna användas beroende på regelsystem och annat samtidigt som även prioriterade grupper har en rekordartad arbetslöshet. Detta är, menar jag, en gränslös cynism och en osedvanlig politisk impotens, som tar sig uttryck i denna passivitet.

Jag tror nog att de liberala utgångspunkter som Elver Jonsson talade om tar sig andra uttryck. Jag försökte i mitt huvudanförande ta upp en del av de frågorna. Finansplanen är full av åsikter om vikten av att avreglera arbetsmarknaden, att utnyttja försämringsarna av arbetsrätten och att, genom att försämma trygghetssystemet t.ex. på arbetslöshetsförsäkringen, se till att människor blir tvingade att böja knä ännu mer för att få sitt arbete.

Elver Jonsson står i själva verket bakom det som uttrycks i denna liberala finansplan, nämligen att skattereformerna skall fortsätta på det sätt som man har inlett. Kommunerna skall även i fortsättningen få sin ekonomi försämrade. Därmed kommer vi helt enkelt att få en fortsatt utslagning i kommunerna, vilket kommer att drabba välfärden. Då blir det, såvitt jag förstår, inga riktiga jobb inom omsorg och vård utan möjligtvis på sin höjd AMS-initiativ för att senarelägga uppsägningar. Liberala utgångspunkter – ja, men en ruskigt cynisk politik av vice ordföranden i arbetsmarknadsutskottet.

Anf. 59 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det må Hans Andersson tycka. Men om Hans Andersson läser igenom mitt anförande i lugn och ro, kommer nog också han fram till att det finns sådant som en vänsterpartist kan ställa sig bakom.

Hans Andersson påstod att det skulle ske en allmän avreglering av arbetsrätten, men det är inte sant. Den modifierade förändring som skedde vid årsskiftet efter ett riksdagsbeslut har många arbetsrättsspecialister sagt var ytterst marginell. Det handlar inte om att skrota arbetsrätten utan om att justera den och göra den hanterlig för båda parter.

Jag tycker att Hans Andersson skall erinra sig sitt eget uttalande i sitt huvudanförande, då han med statsmannapatos sade att det inte är lätt att komma åt arbetslösheten. Om den insikten torde vi vara överens. Därför krävs det ett gemensamt parlamentariskt ansvarstagande för en svår situation. Men en klar ljusning är i sikte.

Anf. 60 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Det råder inget tvivel om att arbetslösheten är ett av våra största problem i dag. Debatten här i kammaren visar också att det råder en bred samstämmighet om vikten av att få fler människor i arbete. Frågan är inte om utan hur vi på bästa sätt skall klara av den gigantiska uppgiften att få bortemot en halv miljon människor i riktiga jobb.

Regeringen slår i finansplanen fast detta som ett av de centrala målen fram till slutet av 1990-talet. För att nå delmålet en halverad arbetslöshet fram till 1998 krävs en hög, ja t.o.m. mycket hög och stabil utveckling.

Förutsättningarna för detta har skapats: skattereformen, den förändrade företagsbeskattningen, förbättrade villkor för småföretagande, avskaffande

av offentliga monopol, satsningar på forskning och utbildning samt århundradets största satsning på infrastruktur. Alla dessa insatser är var och en på sitt sätt investeringar som utgör en god grund för framtiden nu när konjunkturen har vänt. Kds har varit med i den process som har lett fram till förverkligandet av dessa förutsättningar.

En av de viktigaste enskilda faktorerna för en förbättrad sysselsättning är att investeringarna ökar. Bruttoinvesteringarna i näringslivet är nu på väg uppåt och beräknas öka med närmare 9 % under 1994. En viktig förutsättning för att varaktigt få upp investeringarna på en högre nivå är att räntorna kan hållas nere. Av den anledningen är det av största vikt att regeringens saneringsprogram fullföljs. Räntenedgången under det senaste året innebär en stimulans av ekonomin med ca 55-60 miljarder under den kommande tvåårsperioden. De här sambanden känner OECD väl till. I den senaste rapporten, som kom häromdagen, fick vi veta att vårt saneringsprogram trots detta borde ha varit dubbelt så kraftfullt, dvs. borde ha uppgått till 150 miljarder kronor.

Herr talman! Om förslagen i socialdemokraternas ekonomiska motion genomförs riskerar vi med stor sannolikhet att få en motsatt effekt, vi får i stället höjda räntor. Även om man nu plötsligt släppt kravet på en ofinansierad momssänkning lämnar man ifrån sig ett förslag som innebär en ytterligare underbalansering av statens budget och dessutom ytterligare ofinansierade utgifter för andra delar av den offentliga sektorn.

Ekonomer från IMU och OECD dömer ut denna form av expansiv finanspolitik som oansvarig redan när budgetunderskottet bara är 3-4 % av BNP. Vårt budgetunderskott är ca 13 % av BNP!

De jobb socialdemokraterna anser sig skapa kommer nästan uteslutande i den offentliga sektorn. Samtidigt kritiserar man regeringen för att de offentliga utgifternas andel av BNP vuxit till över 70 %. Min fråga till Johnny Ahlqvist blir: Var finns logiken i detta?

Vidare vill socialdemokraterna finansiera sina förslag med tämligen omfattande skattehöjningar. Bl.a. vill man återinföra dubbelbeskattningen på aktieutdelningar, dvs. placera Sverige i den exklusiva, men föga smickrande, lilla grupp som beskattar avkastningen på kapital som satsas i företag hårdare än avkastningen på passivt banksparande. Såvitt jag har förstått är alla ansvarsmedvetna ekonomer överens om att just aktieutdelningar är det mest riskvilliga kapital som vi har ute i näringslivet.

Johnny Ahlqvist! Om ni nu vill dubbelbeskatta kapitalinkomster, vore det då inte bättre att lägga dubbel skatt på bankräntor i stället?

Slutsatsen av era förslag blir att ni vill skapa nya jobb i den offentliga sektorn men på den privata sektorns bekostnad. Det anser vi kristdemokrater helt ohållbart.

Herr talman! De nya jobben måste komma i den privata sektorn. Med världens högsta skattetryck och enorma underskott i de offentliga finanserna finns inga hokus-pokus-metoder som möjliggör något annat på sikt.

Under perioden 1971-1992 minskade sysselsättningen i den privata sektorn med nära 6 % i Sverige, medan den ökade i USA med 41 %, i Japan med mer än 23 % och i EG med 7 %.

Samtidigt ökade sysselsättningen i den offentliga sektorn i Sverige med

mer än 13 %. Det som vi nu ser är hur ohållbar denna utveckling i verkligheten är.

Från kds har vi länge betonat småföretagens betydelse för de nya jobben. Glädjande nog delar allt fler den uppfattningen. Under de senaste tio åren har 7 av 10 nya jobb i näringslivet skapats i företag med mindre än 200 anställda. Regeringen har tagit flera beslut som underlättar utvecklingen för småföretagen. Med tanke på kapitalets stora rörlighet över gränserna likaväl som med tanke på såväl företagets som företagarnas rörlighet måste vi vara medvetna om att försämrade villkor för företagande i Sverige nu snabbare än någonsin tidigare i vår historia kan få påtagligt negativa konsekvenser för sysselsättningen i Sverige.

I stället är det av största vikt att vi fortsätter på den av regeringen inslagna vägen och ser till att vidmakthålla och skapa konkurrenskraftiga villkor för företagande i Sverige. Från kds ser vi särskilt fram emot att några av Innovationsutredningens förslag blir verklighet. Att patent och innovationer som annars riskerar att exporteras till andra länder verkligen stannar i Sverige är en sådan viktig åtgärd. Exempelvis skulle royalty på patenterade uppfinningar kunna vara skattefri under ett par år för att höja innovationstakten och underlätta kommersialiseringen av många uppfinnares möda och påhittighet i Sverige.

Men ett förbättrat företagsklimat handlar inte bara om regeländringar och skattesatser. Minst lika viktigt är att den allmänna synen på företagande och företagare är positiv. Socialdemokraterna säger att man gillar företag, stora men nu också små. Men hur är det med företagaren? Det finns inget företag som inte börjat med ett stenhårt arbete av någon eller några med en idé om en produkt, en konstruktion eller en affärsidé. Nej, företagaren/uppfinnaren är inte särskilt populär i socialdemokraternas Sverige. Jag vågar det påståendet. Socialdemokraternas inställning är ungefär lika logisk som att påstå att man gillar tennis men inte tennisspelare.

De tusentals seriösa företagare vi har i Sverige måste få bli något av nationens hjältar. Skulle Sverige vinna OS-guld i ishockey i Lillehammer, försäkrar jag att både Carl Bildt och Ingvar Carlsson skulle stå i gratulanternas kö.

Herr talman! Är det inte på tiden att politiker på alla nivåer ställer sig i kö för att gratulera företagare som lyckas dra hem nya order och skapa förutsättningar för nya jobb? Det gäller både kommunalt och på riksplanet.

Ungdomsarbetslösheten och långtidsarbetslösheten måste angripas på bred front. Vi får inte vara rädda för nya grepp. Olika sätt att främja tillväxten av jobb finns, t.ex. inom tjänstesektorn, och de måste provas förutsättningslöst. Från kds har vi föreslagit en särskild u-skattsedel, som skulle ge ungdomar upp till 25 år en möjlighet att starta eget och sälja hushållstjänster momsfritt och med kraftigt reducerade arbetsgivaravgifter. Vi tror att det ur statsfinansiell synpunkt skulle vara ett effektivare system än det förslag som lämnats i utredningen om tjänstebeskattningen om rätt till avdrag för hushållstjänster i inkomstslaget tjänst.

Reaktionen på vårt förslag om u-skattsedel har blivit ett föraktfullt tal om att kds vill ha tillbaka "pigsamhället". Det handlar inte om det. Det handlar om att ge ungdomar en chans till arbete och till att ta vara på sig själva och att stärka deras kreativitet och självförtroende.

I Växjö ordnade kommunen sommaren 1993 så att arbetslösa skolungdomar och studenter fick jobba just inom denna sektor. Det gick till så att den som ville ha hjälp t.ex. med gräsklippning, städning, rensning av jordgubbsland, vindsstädning osv. ringde en förmedlingscentral. Det kostade beställaren 100 kr för sex timmars jobb, och den unge fick 100 kr för att arbeta sex timmar. Kommunen stod som arbetsgivare och gick emellan och betalade avgifterna. Resultatet? Under de cirka två månaderna utförde ca 350 ungdomar ungefär 1 450 dagsverken. Gissa om man var belåten!

Det finns inom denna sektor ett behov genom vilket vi politiker kan skapa möjligheter för arbetslösa ungdomar till meningsfullt arbete.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att den här debatten visar att vi ser olika vägar att få fram de nya jobb som kan ta oss ur det slöseri som den förödande arbetslösheten med alla dess sociala konsekvenser innebär. Ändå måste målsättningen vara att hitta breda politiska lösningar. Med ca 600 000 arbetslösa är det en absolut nödvändighet.

Anf. 61 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det blir mycket svårt att hitta några breda lösningar med kds. I vårt budgetalternativ har vi lagt fram förslag som innebär att statens finanser stärks på ett betydligt bättre sätt än genom regeringens förslag. Skall man ta alla utfästelser om skattesänkningar och mindre socialavgifter som Harald Bergström tog upp i debatten på allvar lär nog det statsfinansiella läget bli betydligt sämre än det redan är. Jag tror inte att det går att hitta några breda lösningar där.

Jag tycker också att vi skall gratulera de företag som tar hem order och skapar arbetstillfällen. Men vi skall inte heller glömma bort alla de människor som arbetar på företagen, Harald Bergström. Det enda budskap Harald Bergström har haft till dessa människor är att försämrat trygghetssystemen och göra det lättare för företagen att gallra ut dem. Det är det budskap som vi fått från kds och Harald Bergström.

När det sedan gäller vår motion och var vi vill skapa nya arbetstillfällen tror jag inte att det finns någon överväldigande majoritet för att det blir inom den offentliga sektorn. Vi har sagt att rekryteringsstödet är ett av de viktigaste instrumenten för att få fasta arbetstillfällen. Det används i störst utsträckning inom den privata sektorn.

Det är oerhört viktigt att vi slår vakt om ungdomarna. Om man läser kds ungdomsförbunds förslag till hur vi skall lösa arbetslösheten för ungdomarna i framtiden skall det vara ett frivilligt arbete där det inte skall utgå någon lön över huvud taget. Är det så Harald Bergström tycker att vi skall lösa ungdomsarbetslösheten? Då tycker jag att ni skall gå ut och redovisa för ungdomarna att de inte skall ha någon lön alls.

Anf. 62 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Johnny Ahlqvist säger att vi vill ha skattesänkningar. Ja, jag skulle gärna önska skattesänkningar. Men den momssänkning som ni har föreslagit, Johnny Ahlqvist, vad är det för något om inte en skattesänkning? Ni har ju tvingats släppa det kravet nu. Det ledde rätt i fördärvet. Tala inte om skattesänkningar när ni föreslår ökningar själva!

Johnny Ahlqvist säger att vi glömmer bort de arbetande i företagen och att vi kds:are skulle vilja försämbra trygghetssystemen och gallra ut genom förändringar av arbetsrättsliga lagar. Det handlar om att stärka företagens möjligheter att behålla de arbetande, inte om att gallra ut och försämbra. Det handlar om att ge möjligheter för företagen att stärka sina positioner. Det handlar också om att göra detta på ett sunt sätt. De förändringar i arbetsrätten som är genomförda ger möjligheter för bl.a. de små företagen att genomföra detta på ett vettigt sätt.

När det gäller ungdomar och offentligt stöd handlar det inte om att ge dem stöd. Det handlar om att sätta i gång dem och ge dem möjligheter att starta. Det handlar inte om att stoppa upp det hela. Kdu:s förslag om oavlönat frivilligarbete har jag aldrig sett. Jag kan inte förstå var Johnny Ahlqvist har läst det någonstans.

Kdu har frågat ungdomar om de är villiga att få något lägre lön och i stället få jobb. Då fick de respons, Johnny Ahlqvist. Det är viktigare för ungdomarna att jobba än att få en mycket hög lön. Det är precis vad Växjöexperimentet också visar. Man fick mycket god respons på detta.

Det har talats om pigsektorn här. Att kunna få hemarbetet bra utfört är en av de viktigare bitarna i vår välfärd. Socialdemokraterna har glömt detta. Alla skall ut och jobba. Vad har det medfört? Det har bl.a. medfört bekymmer för familjerna.

Anf. 63 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Om jag skulle utveckla vad jag känner för pigsystemet skulle det ta de två minuter som jag har till förfogande i min replik. Jag tycker inte att vi skall bygga ett samhälle där människor skall tvingas att göra jobb åt andra som råkar ha en god ekonomi och ett kapital. Det finns människor som är utslagna och kanske blir tvungna att ta dessa arbeten. Om det är detta kds propagerar för tycker jag att ni skall redovisa det öppet.

När det gäller skatterna för småföretagare vill jag för tredje gången i den här debatten – om det inte är fjärde gången – upprepa vad som står i vår motion. Vi vill sänka skatten för småföretagare och låginkomsttagare. Regeringens förslag innebär höjda skatter för låginkomsttagare och småföretagare. Det förslaget står väl Harald Bergström bakom. Han ingår ju i regeringsunderlaget.

När det gäller de offentliga utgifterna lägger ni ju fram konkreta förslag genom ert vårdnadsbidrag. Det innebär att man ökar kostnaderna för staten. Då minskar man möjligheten att klara statsskulden. Vi har lagt fram ett förslag som kommer att diskuteras i morgon av dem som diskuterar finansfrågorna. Det förslaget innebär att vi stärker budgetsaldot betydligt mer än vad regeringens förslag gör.

Jag har inte hört att Harald Bergström ens i sitt inledningsanförande tog upp något om arbetsmarknadspolitik. Det är den vi är här för att diskutera i dag. Men jag förstår att Harald Bergström inte vill beröra det ämnet. Den arbetsmarknadspolitik som har bedrivits sedan 1991 är inte värd namnet arbetsmarknadspolitik.

Anf. 64 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Johnny Ahlqvist sade att vi tvingar ut människor att jobba åt andra. Såvitt jag har förstått utför väldigt många ett jobb på sin arbetsplats som är precis likadant som det man gör hemma. Man städar, lagar mat, syr kläder och gör en hel massa saker som man gör hemma också. Vi vill skapa en frivillig möjlighet för ungdomar att litet lättare komma in i den här sektorn. Vi vill göra den vit i stället för svart.

Vi vill sänka skatterna för att ge möjligheter till jobb. Johnny Ahlqvists och Socialdemokraternas förslag är att höja skatter.

Vi har verkligen konkreta förslag när det gäller vårdnadsbidraget för att ge valfrihet för familjerna. Vi har bedövande många undersökningar som visar att socialdemokratiska kvinnor väldigt gärna vill sköta sitt hem om de ges en möjlighet till det. Vårdnadsbidraget är en liten början på detta. Det är också en valfrihetsreform och en rättvisereform. Det är så jag ser det.

Debatten skulle handla om arbetsmarknadspolitik. Om jag inte har talat om arbetsmarknadspolitik undrar jag hur Johnny Ahlqvist definierar det begreppet. Det måste vara ett mycket litet begrepp som bara inrymmer arbetslöshetsåtgärder.

Anf. 65 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att notera att det är som Harald Bergström säger. En mycket stor andel av de jobb som har skapats har skapats inom mindre och medelstora företag. De har skapats under den tid, bl.a. 80-talet, som innehöll så mycket dåligt, med finanssvindel och spekulationsaffärer. De har skapats med den arbetsrättsliga lagstiftning vi hade. De har skapats med de trygghetssystem som hade byggts upp och med den skattelagstiftning som var i kraft fram till att de började rasa under den nuvarande regeringen. Det är viktigt att komma ihåg.

Man tar mun full och talar om ansvar för statsfinanserna och samtidigt medverkar man till och röstar på en politik som successivt minskar statsinkomsterna genom att sänka skatterna. Att föreslå kostnadskrävande reformer av typ vårdnadsbidrag är fullständigt oseriöst. Harald Bergström säger själv att det skulle vara en av de nya idéerna att återinföra pigjobb. Jag får fram att det skall bli en betalning på litet drygt 16 kr i timmen för ungdomar. Vad är det för jobb? Och några skall vi köra tillbaks från arbetsmarknaden och från arbetskraften. Det är de som skall få 2 000 kr i vårdnadsbidrag.

Vad skapar den här pigarbetsmarknaden? Den kommer att öka ojämlikheten. Några skall göra de enkla hushållstjänsterna åt andra. Det kommer att bli en expansion av lågproduktiva jobb. Hur kommer det att förstärka Sveriges konkurrenskraft och utöka vår kompetens? Det kommer att bli den absoluta motsatsen, Harald Bergström. Det är en ärkekonserverativ politik som egentligen är helt värdig kds.

Anf. 66 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det skapades många småföretag under 80-talet, Hans Andersson. Jag är mycket väl medveten om att den nedgång vi har haft när det gäller antalet arbetande i vårt samhälle har skett med de trygghetslagar som finns. Men jag är också medveten om att när det gäller

att återanställa och få in nytt folk i arbete bromsar de arbetsrättsliga lagar vi har nu. Det nämnde inte Hans Andersson. Det vill inte Hans Andersson ta med i bilden.

Så till frågan om trygghetssystemen. Ja, det är riktigt att det är en verklig vånda att t.ex. behöva sänka a-kassan till 80 %. Men vad har vi att välja på? Vi måste skära i utgifter för staten över hela linjen. Från OECD säger man att besparingsprogrammet borde ha varit dubbelt så stort.

Jag har aldrig hört eller förstått att det talas om 16 kr i timmen för ungdomar. Tanken har varit att de skulle få arbeta fritt och göra sin egen lönesättning. Där vill vi inte ha den socialistiska tanken om att det skall *sättas* löner, varken från fackföreningarna eller från statsmakternas sida. Ungdomarna skall få prova sig fram själva och ta ut vad de är värda på den marknad som då bildas.

Det är en fråga om frihet. Det är inte fråga om att öka ojämlikheterna – ungdomarna vill ju detta. Vi har sett det. Vi vet det. Det är bara fråga om att skapa möjligheterna för dem, och det är det jag vill. Om sedan politiken är ärkekonserverativ eller inte bryr jag mig inte om, Hans Andersson. För mig gäller frågan att ge ungdomar och arbetslösa möjlighet att jobba.

Anf. 67 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det är inte lätt att förstå det här. Jag gjorde en enkel division med 100 kr och 6 timmar, men jag missförstod situationen. Det var inte fråga om att sätta löner över huvud taget, utan om vad man kunde få i full frihet. Det är *värre* än en ärkekonserverativ politik, Harald Bergström. Detta är ren och skär reaktionär politik som sätter den svage i ett ännu svagare läge. Det kan knappast vara realistiskt att kds skall stå för ett sådant förslag.

Det skapades många småföretag, och många har gått i konkurs. Många av konkurserna har inneburit brottslighet. Det är svår materia. Det är besvärligt på olika sätt.

Jag tycker att företagare ofta är värda all respekt, precis som de anställda. Ofta arbetar man mycket bra ihop. Jag tror inte att man har något behov av att få gratulationer, för att använda en liknelse från idrottsvärlden. Man kan ofta beundra en idrottsman, men jag brukar vara mer tveksam till den "svans" som springer efter AIK:s och Djurgårdens lag. På samma sätt känner jag när Harald Bergström talar om vikten av att gratulera och bocka och buga för företagarna. Jag tycker att Harald Bergström placerar sig i "svansen", och den har vi inte särskilt mycket behov av.

Det finns inslag i kds politik som är intressanta – låt mig säga det. Det kan gälla frågor kring skatteväxling, där kds och andra partier har lagt fram ett förslag. Idéerna går ut på att växla skattesystem så att man belastar miljöfarlig och energislukande verksamhet hårdare och arbetskraft mindre. Det finns några få udda intressanta synpunkter, men i stort sett står ni bakom en reaktionär politik som har gjort så att en oändlig massa människor kommit in i arbetslöshetsarmén. Ni försöker utnyttja det läget till att få dem att acceptera arbeten som egentligen inte ens lönesätts och än mindre innehåller trygghet.

Anf. 68 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Vill man missförstå och misskreditera så gör man det.

Jag nämnde att Växjö kommun hade gjort ett experiment med 100 kr i lön för 6 timmars arbete. Det är inte det vi talar om. Det är ett exempel som visar på intresset för denna sektor. 350 ungdomar ställde upp på det. I vårt förslag är det inte fråga om att vare sig kommunen eller någon annan skall sätta lönen, utan det skall ungdomarna själva göra. Vi ville skapa förutsättningen för att de skulle få chansen, men det kallar Hans Andersson reaktionärt.

Hans Andersson säger att småföretagen är värda respekt. Ja, det är de verkligen. Men de har sannerligen inte fått mycket del av den respekten. Hur tar den sig uttryck? Jag har inte förstått att Hans Andersson har visat respekt. Han har i stället gnällt på dem, velat beskatta dem och försökt hacka på dem.

Att tillhöra "svansen" när det gäller att gratulera är en fråga om att visa uppskattning. Jag förstår att detta slags psykologi är okänd i den värld som Hans Andersson lever i.

Anf. 69 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag noterar att Harald Bergström har gjort en uppvisning i reaktionär politik som leder till en omåttlig mängd orättvisor i samhället. Den ligger långt ifrån det ideal som bibeln uttrycker i termen "Bären varandras bördor". Den stämmer närmare med det jag menar med kristen etik i politiken.

Herr talman! Det är med stor besvikelse jag noterar att arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund har avvikit. Han har gästspelat en kort stund. Jag hade laddat upp med ett stort antal frågor, men sin vana trogen lämnar Börje Hörnlund debatten väldigt tidigt. Jag tycker att det är en upprörande nonchans mot kammaren. Det här är en viktig arbetsmarknadspolitisk debatt – kanske den viktigaste debatt vi för i dag. Människor förväntar sig att vi skall föra den.

Börje Hörnlund har läst ur den svarta boken om 80-talet, och den föreläsningen har vi lyssnat till många gånger. Han har inte talat om att 80-talet präglades av full sysselsättning och att 80-talet innebar att 450 000 nya jobb kom till. Han har inte talat om att det var den socialdemokratiska regeringen som tog initiativen till att få ned inflationen. De borgerliga använder allt emellanåt den skrytvals som säger att *de* har klarat inflationsproblemet.

Nu säger Börje Hörnlund att det inte är lätt att bekämpa arbetslösheten med en sargad ekonomi. Men vem har sargat ekonomin? Vem är det som har styrt under 90-talet och raserat ekonomin? Till följd av den ekonomin försvann kunderna för de företag som bildades under 80-talet. Har man inga kunder kan man inte sälja, och då kan man inte tillverka. Då går man i konkurs. Av den anledningen har vi haft 10 000-tals konkurser under 90-talet.

Sysselsättningsgraden har sjunkit dramatiskt. Många 100 000-tals människor står utanför arbetsmarknaden. Det blir mer och mer meningsfullt att diskutera dessa frågor utifrån sysselsättningsgrad och inte utifrån arbetslöshetstal, men arbetslöshetstalen är också skrämmande.

AMS har fått mycket pengar för att bemästra denna situation. Men vad

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

hjälper det att AMS har mycket pengar om den ekonomiska politiken rase-
rar grundvalen för en sund samhällsekonomi och en sund arbetsmarknads-
politik?

Den ekonomiska politiken har medverkat till att öka arbetslösheten. Nå-
gon tecknade bilden av en person som sitter i en eka som har gått läck.
Läckan växer, men personen i ekan försöker bemästra det enbart genom att
skaffa sig ett större öskar och gör ingenting för att täppa till läckan. Det är
en ganska bra bild av ekonomisk politik och arbetsmarknadspolitik av bor-
gerligt märke.

Socialdemokraterna föreslår aktiva åtgärder för att öka antalet arbetstill-
fällen och minska kostnaderna för arbetslösheten. Regeringen förhåller sig
passiv. Nu förhindrar den till råga på allt AMS från att använda sina pengar
på effektivast möjliga sätt. Det var på detta område jag hade viktiga frågor
till arbetsmarknadsministern.

Den 19 november i fjol skrev AMS – det var styrelsen för AMS som stod
bakom – en framställan till regeringen om att få använda beräknat överskott
till att stimulera byggverksamheten i ROT-projekt av olika slag. Den 15 de-
cember i fjol hade vi en debatt om detta. Jag ställde frågor till arbetsmark-
nadsministern, men han försvann också då ur kammaren. Han har inte sva-
rat AMS. Vi väckte en interpellation och hade interpellationsdebatt den 27
januari. Vi fick inga besked.

Jag hörde i Ekot häromdagen att Börje Hörnlund hade uppträtt för kom-
munpolitiker av centermärke nere i Malmö och sagt att han nu var beredd
att inleda förhandlingar med oppositionen om detta. Det är så dags!

Börje Hörnlund har uppträtt i kammaren i dag, men han har inte givit
några besked på den punkten. Riksdagen har för övrigt ingen anledning att
vänta på besked från regeringens sida längre. Riksdagen bör ta initiativet
självt, och vi har lagt fram förslag om det i arbetsmarknadsutskottet. Efter
dagens debatt utgår jag ifrån att det finns en majoritet i riksdagen som är
beredd att ta de initiativ som behövs för att AMS äntligen skall kunna få
använda de pengar som finns för att stimulera sysselsättningen i ROT-pro-
jekt.

Jag hade många andra frågor till Börje Hörnlund, men han är alltså inte
här.

Vi har väl alla under den gångna veckan varit ute på fältet och mött männi-
skor. Jag var i Malå. Jag blev påmind om avsaknaden av näringspolitik. Re-
geringen har dragit sig ifrån ansvaret för gruvprospektering, och det hotar
gruvnäringen, som är en viktig del av våra näringar i skogslänen.

Man sade till mig att man vill bygga ut utbildningsvikariaten i kommunen,
men att man nu har upptäckt att regeringen har satt ett tak för utbildningsvi-
kariaten och att det därför inte går. Det finns pengar hos AMS, men man är
genom sådana här restriktioner från regeringens sida förhindrad att använda
pengarna på vettigaste sätt.

Vem är beredd att här i kammaren svara i Börje Hörnlunds ställe?

Anf. 70 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Georg Andersson faller in i Hans Anderssons tal om reaktio-
när politik och säger att kds skapar ojämlikhet och orättvisor genom sina
förslag när det gäller ungdomsarbete.

Så kommer det förrådiska tal som Socialdemokraterna nu har lärt sig. De har lärt sig ett Bibelord: Bären varandras bördor. Är då det enda sättet att bära varandras bördor att genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder ge ungdomar pengar? Jag menar att det är riktigare och ett mycket större mått av förvaltarskap att ungdomarna får ta fatt i sin egen situation, att de får möjlighet att göra något av sin situation. Ge dem, t.ex. genom vårt förslag om en u-skattsedel, en möjlighet att bli små entreprenörer inom sektorn hushållstjänster. Det är tanken bakom vårt förslag.

Det är viktigare, Georg Andersson, att lära sig förvalta sitt eget kapital än att bära varandras bördor genom bidrag. Dessutom är detta frivilligt. Vi ger dem en möjlighet, men vi vill inte tvinga någon.

Anf. 71 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Begreppet "bären varandras bördor" har jag inte lärt mig av något bibelstudium med Harald Bergström. Det är ett tema, ett motto, som jag har lärt mig väldigt mycket tidigare än jag lärde känna Harald Bergström.

Det handlar inte enbart om pigdebatten – den är marginell i det sammanhanget – utan det handlar om hela den ekonomiska politiken. Kds står bakom den orättvisa ekonomiska politik som innebär att ett fåtal välbeställda kan tillskansa sig stora skatteförmåner, medan arbetslösa och sjuka tvingas konstatera att ersättningen minskar och medan vi ute i samhället ser sjukhuskorridorer fyllda med sjuksängar. Sedan prisar man det faktum att landstingen nu rationaliserar – de tvingas till det av ekonomiska skäl.

Vi har motionerat om att staten skall hjälpa kommunerna att i den här situationen behålla människor i sysselsättning inom vård och omsorg i kommuner och landsting. Frågan är: Hur ställer sig kds till det förslaget? Ni avvisade det i höstas. Vi återkommer nu, och ni får en ny chans. Är det inte i linje med en strävan mot en rättfärdig politik och att bära varandras bördor att göra det yttersta för att förbättra situationen för sjuka och arbetslösa och inte sprätta ut miljarder till de mest välbeställda?

Anf. 72 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Också jag lärde mig det här bibelordet bra långt innan jag lärde känna Georg Andersson – om jag ens känner Georg Andersson.

Georg Andersson talar om att tillskansa sig fördelar, utnyttja möjligheterna och att de rika skor sig på de fattigas bekostnad. Georg Andersson, vi har aldrig någonsin varit med om en sådan kapitalöverföring till de rika som den under 80-talet, med den inflation vi hade då. Vi har aldrig någonsin tidigare varit med om det, så tala inte om att tillskansa sig fördelar. På 80-talet gavs verkligen möjligheterna att göra det.

Landstingen tvingas rationalisera, kommunerna likaledes. Ja, de gör det. Vi levde över våra tillgångar, och ett sätt att ta ansvar för sig själv och för sin situation är att betala de skulder vi har dragit på oss. Vi drog på oss skulder, och vi måste nu dra ner, bromsa ner litet. Genom de företagna skatteförändringarna, de företagna företagsvänliga operationerna, kommer tillväxten att hjälpa oss, om vi kan bromsa ner just utgiftsökningar och spara in där det går. Landstingen tvingas då till rationaliseringar.

Anders G Högmark nämnde att det var en mikroskopisk sannolikhet att Socialdemokraterna skulle få makten till hösten efter valet. Om den mikroskopiska sannolikheten blir verklighet, kommer vi att få uppleva att besparingarna fortsätter. Det finns ingen annan väg att gå än den. Det är också ett sätt att bära varandras bördor. Det kan vara lika obehagligt som det är för en nyopererad på ett sjukhus att tvingas stiga upp mycket snabbt efter operationen, även om det gör ont. Men det är ändå för patientens bästa.

Anf. 73 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är ett mycket märkligt resonemang som Harald Bergström för, virrigt, osammanhängande och reaktionärt. En sak kan jag försäkra Harald Bergström. Om vi kommer tillbaka till makten, kommer vi att föra en politik som är präglad av större rättvisa än vad nuvarande politik är. Den fullständiga rättvisan uppnår vi inte, men vi kommer att sträva mot rättvisa. Den nuvarande regeringen har släppt det målet och strävar i en helt annan riktning.

Harald Bergström säger att man inte medvetet har överfört till de rika. Jag vill uppmana Harald Bergström att besinna vad han säger, att försöka analysera den politik som regeringen för. Den innebär ju att rika gynnas genom skattelättnader. De som har kunnat placera pengar i aktier får sin utdelning skattefritt, och skatten på kapital sänks. Ni bryter upp skattereformen, som hade som grundbult att skatt på arbete och kapital skulle likställas. Nu frångår ni det, till förmån för kapitalet, som får skattelättnader, medan arbetet belastas hårdare.

Vi måste betala våra skulder, självklart, men vi skall göra det solidariskt och bära varandras bördor solidariskt.

Harald Bergström säger till de sjuka: Ni måste förstå att landet är fattigt och att ni därför får lov att ligga i korridoren. Ni måste förstå att landet är fattigt, så ni kan inte ligga här så länge som ni egentligen behöver, utan ni får stiga upp tidigare och gå hem.

På detta sätt stimulerar man till en ökad arbetslöshet, som i sig medverkar till djup orättvisa i samhället. Det är skandal, och det rimmar väldigt illa med det högstämda talet om kristen etik.

Anf. 74 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Georg Andersson får ursäktas om jag nu lämnar teologins höjder och kommer ner till teorin och kanske rent av praktiken.

Georg Andersson utfärdar här löften om att Socialdemokraterna i regeringsställning skall eftersträva större rättvisa, och det skulle då vara intressant att veta om det är en återgång till 1980-talets politik som Georg Andersson alldeles nyss berömde. Är det spekulationsekonomin vi i så fall får tillbaka, eller är det den låneekonomi som blev helt ohållbar? Blir det fråga om en situation då investeringarna ånyo försvinner ur landet, eller kan ni komma att ge er ut på valutaäventyrligheter liknande dem före skattereformen, som gjorde att hela ekonomin kom i olag? Sedan slutade det med att Georg Andersson och Ingvar Carlsson föreslog ett stoppaket som gjorde att regeringen föll. Är det den politiken som nu förordas än en gång? Jag är i så fall direkt motståndare till den typen av rättvisa.

Men om vi kan ena oss om en politik där företagandets villkor ändå ges sådana sunda dimensioner att det blir intressant att investera i Sverige, att nya arbetsplatser skapas och att vi får en tillväxt som gör att den sociala omsorgen, som jag tror att det finns en stark majoritet för i denna kammare, faktiskt går att upprätthålla – ja, då ställer jag mig mer optimistisk till att vi med olika regeringar framöver skall kunna hävda ett välfärdssamhälle. Jag har i mina inlägg sagt att detta är oerhört angeläget, och jag hoppas att både regering och riksdag vill medverka till det.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Anf. 75 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Har Elver Jonsson svårt att förstå vad som menas med rättvisa?

Vi har väckt en omfattande motion om den ekonomiska politiken. Den har diskuterats ganska flitigt i massmedierna, och vi har presenterat viktiga delar av den här i dag. Det blir också en ekonomisk debatt i morgon. Jag rekommenderar er att lyssna till den.

Vi kräver en hårdare beskattning av kapital och en lägre beskattning av de sämst ställda. Det är en del av rättvisepaketet.

Under 80-talet skedde stora investeringar. Antalet sysselsatta ökade med 450 000. Det var inget dåligt resultat. Men 80-talet medförde också vissa bekymmer, stora bekymmer. Vi fick ingen hjälp av Folkpartiet att lösa de problemen. Vi fick hjälp att genomföra en skattereform, men den har ni sprungit ifrån på de viktiga punkter som gäller balansen mellan beskattning av arbete och kapital. För detta är vi djupt besvikna på Folkpartiet.

När det gäller spekulationen, som iscensattes av marknaden, stod inte Folkpartiet på barriaderna och försökte hindra den. När vi försökte kyla ned ekonomin med momshöjning och investeringsavgifter i storstadsområdena fick vi ingen hjälp av Folkpartiet. Så inte vet jag varför Elver Jonsson tar upp den debatten. Det är ju rena bumerangen för Folkpartiet att aktualisera den frågan.

Ni ville ju gå snabbare fram med valutaavregleringen och de fria marknadskrafterna. Nu kör ni på det spåret, och det har visat sig vilka svårigheter ni skapar. Det blir ingen tillväxt med den politiken. 90-talet har ju hittills haft en ständig nedgång av bruttonationalprodukten. Därmed har vi allihop blivit fattigare, och arbetslösheten bidrar till att ytterligare öka fattigdomen i samhället.

Anf. 76 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det stämmer att 90-talet haft en nedgång, som Georg Andersson sade. Den startade med den socialdemokratiska regeringen under 1990 och större delen av 1991. Det var då arbetslösheten sköt fart. Det var då arbetsplatserna blev färre, varslen ökade och konkurserna mångfaldigades. Det har fortsatt in i denna regeringsperiod. Det sade jag i mitt huvudanförande. Först under de senaste veckorna har den trenden sett ut att kunna brytas.

Georg Andersson sade att en ökning av sysselsättningen skedde. Ja, men det var naturligtvis inom den icke konkurrensutsatta sektorn sedan investe-

ringarna försvann, och det skedde i hög grad med lånade pengar och en hel del spekulation.

Georg Andersson sade att de inte fick mycket hjälp. Men visst fick de det! Utan Folkpartiet hade det inte blivit någon skattereform. Problemet var att Socialdemokraterna genomförde en valutareform långt tidigare, och den ställde till trassel. Energiuppgörelsen blev möjlig tack vare att Folkpartiet tillsammans med Centern gjorde upp med Socialdemokraterna, och vi fick en näst intill enig riksdag i frågan om en ny jordbrukspolitik. Så säg inte att Folkpartiet inte var med i oppositionsställning!

Nu vill Georg Andersson göra gällande att det var marknaden som åstadkom spekulationsekonomin. Vad gjorde då regeringen? Problemet var att Socialdemokraternas innersta krets hade att göra med den marknaden. Försäkringspengar skingrades, och denna låne- och spekulationskarusell fick hålla på.

Jag vill bara säga något kort om motionen och dess förslag till satsningar. Ett av problemen är att det är svårt att veta om det blir så många jobb. Villkoret är ju att andra aktörer också går in: kommuner, statliga verk, osv. Vi vet inte hur mycket det ger. Därför måste siffrorna starkt ifrågasättas.

Men om vi på sunda premisser kan åstadkomma insatser som ger fler människor arbete är det viktigt att riksdagen ställer upp. På den punkten tycker jag att alla som är verksamma i denna kammare skall ha en hög beredskap.

Anf. 77 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag uppfattar det så att Elver Jonsson kände sig litet träffad och sårad av min kritik. Det är bara att konstatera att den träffade någorlunda rätt.

Den borgerliga regeringen förlitar sig på och skryter över att exportindustrin går så bra nu. Men det är huvudsakligen på grund av ett misslyckande. I ett ögonblick av klarsyn sade ju Carl Bildt att ett misslyckande är ett misslyckande, och ett sådant var det när man inte kunde behålla kronkursen. Det var den kraftigaste devalvering som har skett i modern tid, och på den bygger man nu sin ekonomiska framgång.

I mina trakter ser jag att sågverksindustrin går jättebra. De klyver timret i rasande takt och skickar det utomlands till goda priser. Jag ser på detta med stor skräck. Det innebär ju att vi nu inte förädlar råvarorna i Sverige. Vi skapar inte särskilt mycket ny sysselsättning utan bara tillfällig sysselsättning inom den exportindustrin. Vi skickar råvaror, precis som ett u-land. Detta innebär ganska många problem, som jag tycker att det vore viktigt att gemensamt analysera.

Med hänvisning till arbetslöshetstalen sade Elver Jonsson att det nu har vänt. Det är ju sådana rapporter vi får allt emellanåt i massmedierna: att arbetslösheten nu minskar.

Det senaste var att antalet öppet arbetslösa har minskat med 11 000 i januari. Men samtidigt har det skett en ökning av arbetsmarknadspolitiska åtgärder med 21 000 platser. Så antalet riktiga jobb har inte ökat, tvärtom. Samtidigt har dessutom antalet deltidsarbetslösa ökat med 32 000 i förhållande till situationen i fjol, vilket ingen har talat om i dag. Situationen är

alltså inte särskilt ljus, även om man kan trösta sig med att exportindustrin går bra.

Anf. 78 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Enligt min mening har politiken de senaste 15-20 åren handlat om att omfördela makt och pengar i Sverige, från dem som inte har till dem som har. Självfallet kan man inte i ett valprogram eller i en politisk debatt formulera sig på det sättet. Man säger alltid, nästan oavsett vilka åtgärder man föreslår, att det handlar om att rädda jobben, skapa sysselsättning osv. Men det praktiska resultatet blir ofta det motsatta.

Jag tänkte ägna några ord åt regionalpolitiken, även om vi snart, inom en månad eller så, kommer tillbaka till den debatten.

Arbetslösheten är ju också ett regionalt problem. När arbetslösheten i landet är låg, är vi i Norrbottens län vana vid att ha en 3-4 gånger så hög arbetslöshet i de svagaste kommunerna. Den siffran har gått ned, så nu har vi bara dubbelt så hög arbetslöshet som i övriga landet.

Så ser det ut i de flesta industriländer. Om vi reser runt i Europa eller i andra länder ser vi hur den oreglerade marknadsekonomin fungerar. Det är inte bara klyftorna mellan klasser, mellan rika och fattiga och mellan män och kvinnor som är tydliga, utan även klyftorna mellan olika regioner.

Tidigare livskraftiga industriregioner ligger öde. Folk som bor kvar lever ofta i maktlöshet, misär och hög arbetslöshet. Inte så sällan frodas alkoholmissbruk och kriminalitet. Den verkligt höga andelen av arbetslösheten finns i de regioner som hamnat på efterkälken. Självfallet finns också regioner som sjuder av aktivitet och som har en någorlunda fungerande ekonomi, även om det finns klyftor och arbetslöshet även där.

Så är det i den europeiska unionen, i den union som så många i den politiska eliten hoppas att vi snart skall tillhöra. Bortåt 20 miljoner människor är arbetslösa, bortåt 50 miljoner är fattiga, lågproducerande, lågkonsumerande, och det försvagar ekonomin i de länderna.

Om vi inte hade haft en strävan efter regional balans i politiken i Sverige under de senaste 30 åren, hade vi varit mer lika andra delar av världen. Även om vi anser att obalanserna har varit stora även i Sverige, hade de varit mycket värre utan de beslut och åtgärder som statsmakterna har vidtagit.

Jag tänker då inte främst på de ca 2,6 miljarder som vi lägger direkt i statlig regionalpolitik. Det finns en rad andra faktorer som har haft en avgörande betydelse. De är den kommunala skatteutjämningen som nu ifrågasätts, utbyggnaden av högskoleväsendet så att man i fler delar av landet får nära till högskolor, en tidvis bra regional fördelning av satsningar på vägar, järnvägar och telekommunikationer, det produktionsinriktade Norrlandsstödet till jordbruket, den statliga servicen inom bl.a. post- och försäkringsväsendet, polis, bilbesiktningen, stödet till kultursatsningar, inte minst arbetsmarknadspolitiken och slutligen: För den nordligaste delen av landet har de statliga företagen spelat en viktig roll.

På många av de här oerhört viktiga områdena är nu regeringspolitiken och EU-anpassning ett hot mot den regionala balansen. Flera forskare och sakkunniga varnar i artiklar för den här utvecklingen. Åtstramningen av kommuner, avregleringar, bolagiseringar, privatiseringar, ett försvagat regionalt

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

jordbruksstöd och en försvagad arbetsmarknadspolitik utgör ett hot mot den balans som vi trots allt har uppnått. Vi väntar med spänning och kanske med viss oro på den regionalpolitiska propositionen.

Ibland dyker det upp triviala analyser om att tillväxt är förknippad med befolkningstätare regioner. Därav drar man slutsatsen att det är storstäderna vi skall satsa på, för att de skall vinna kampen med storstäder i andra länder. I de andra länderna studerar man ofta just de nordiska ländernas regionalpolitik, därför att man nu upplever de egna regionala klyftorna som ett stort problem.

Jag anser att vi i stor utsträckning under det senaste decenniet har sysslat med satsningar på just storstäderna. Det har satsats på E 4, E 6, E 3, Öresundsbron, Dennispaket, Adelsonpaket, snabbtåg mellan storstäderna osv.

Enligt propositionen Näringspolitik för tillväxt skulle 100 miljarder gå till storstadsområdena 1991. Miljarder drogs in från bl.a. televerket för att man skulle klara av detta. Georg Andersson var en av de ansvariga för den här propositionen. Man kan fråga sig var den tillväxten är nu. Borde den inte nu ha inträffat?

I parollen "Hela Sverige skall leva" ligger naturligtvis också att storstäderna skall leva. Men vi får inte heller hamna i en naiv övertro på storstäderna som ekonomiska motorer. 1980-talets fastighetsspekulation var en tro på fastighetsmarknaden i storstäderna som slog helt slint.

Vi kan inte flytta skogsindustri till Arlanda. Vi kan inte flytta vattenkraftsstationer till Sturup och malmfältsgruvor och SSAB till Landvetter. Vi kan se till att det finns en modern infrastruktur och, inte minst, goda möjligheter till dator- och faxkommunikation till orter över hela landet och till våra grannländer. Det kan bli en injektion för de tjänsteföretag som i högre grad skulle kunna lokaliseras till landsbygden.

Anf. 79 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Mot bakgrund av Bengt Hurtigs inlägg alldeles nyss tycker jag att det är märkligt att höra en företrädare för Vänsterpartiet diskutera de här frågorna. I de länder och områden där hans idéer har varit förhärskande under lång tid, kan vi konstatera att det finns massarbetslöshet och social misär. De fattiga i Västeuropa som man talar om är mycket välbeställda jämfört med invånare i de länder där Bengt Hurtigs idéer har varit förhärskande.

Sverige har under 1970- och 80-talen fört en politik som i viss mening har varit särpräglad. Den kom att kallas den tredje vägens politik. Den utmärktes av en sak som jag tror att få människor i Sverige har observerat, men som många internationellt har uppmärksammat desto mer. Den har inneburit att man i Sverige under två decennier har sänkt reallönerna i förhållande till omvärlden.

Vi har allt sedan 1970-talet bedrivit en politik som har inneburit det. I vissa, elaka, fall kallar man det för lönedumpning. Det är helt enkelt en hög-inflationspolitik som tillsammans med devalveringar har undergrävt reallönen. Vi känner väl till orsakerna till detta. Vi har haft en löneförhandlingsordning som kanske var något av den minst lyckade i Västeuropa. Vi har haft höga skatter och omfattande offentliga monopol.

Sammantaget har detta inneburit att Sverige ganska raskt har rasat nedför när det gäller löne- och välfärdsligan. Om Sverige hade gått med i EG 1973, när Danmark och Storbritannien blev medlemmar, hade Sverige blivit EG:s rikaste medlemsland. Om vi skulle gå med nu, 20 år senare, skulle vi kanske ligga på tionde eller elfte plats bland de 16 medlemsländer som EG, eller EU, möjligen får efter utvidgningen.

I Sverige har man skaffat sig konkurrenskraft genom att sänka reallö- nerna. Det kan man göra. Men nackdelen med detta är att man samtidigt gör sin ekonomi mer omodern. Georg Andersson berörde detta mot slutet av sitt anförande. En successiv omodernisering av Sverige är vad denna den tredje vägens politik har inneburit. Lönesänkningar i förhållande till omvärlden har varit det centrala.

I slutet på 1980-talet och i början på 90-talet kunde man tro att Socialdemokraterna hade tänkt om och var beredda att bryta med 70- och 80-talets politik. Men när man läser och hör inläggen här i dag – det gäller även motionerna väckta under den allmänna motionsperioden – får man intryck av att Socialdemokraterna nu är tillbaka i den tredje vägens politik, tillbaka i 70- och 80-talets reallönesänkningsspolitik, höginflationspolitik och, i förlängningen, devalveringspolitik.

När man ser ut över Europa kan man konstatera att de regeringar som har varit minst lyckosamma med att klara av den höga arbetslösheten oftast har varit de på vänsterkanten. Vi vet att den faktiska arbetslösheten i Östeuropa, under socialisttiden uppgick till 30-40 %. Vi vet att socialdemokratiska partier också i Västeuropa ofta har mycket svårt att hålla tillbaka arbetslösheten.

Inom EG diskuterar man mycket skillnaden mellan Portugal och Spanien. Det sedan länge socialistiskt regerade Spanien har en fem gånger högre arbetslöshet än det borgerliga Portugal. Vad beror det på? Båda länderna har haft en hyfsad, god, eller, med svenska mått mätt, en mycket god tillväxt.

Det har väl berott på det som så ofta är orsaken, nämligen att borgerliga regeringar har lättare att reformera arbetsmarknaden och få mer välfungerande arbetsmarknader än socialdemokratiska. I Spanien har den socialdemokratiska regeringen i och för sig försökt att reformera arbetsmarknaden men inte lyckats ändra t.ex. de omfattande reglerna om anställningstrygghet som har funnits kvar sedan Francotiden. De reglerna har lett till en 22-procentig arbetslöshet i Spanien. Jag tror att just oförmågan att tackla arbetsmarknaderna är en grundläggande svaghet i de socialdemokratiska regeringarnas politik.

Jag skulle vilja fråga Socialdemokraterna, om man nu antar att Socialdemokraterna vinner höstens val: Innebär det att man i praktiken på något sätt vill gå tillbaka till den politik som fördes under 70- och 80-talet? Innebär det en återgång till tredje vägens politik, dvs. att vi återigen skall få se det mönster som kunde ses efter 1982 års regimskifte? Vi minns mycket väl hur det gick. Det var hela sekvensen med skattechocken, kraftig utbyggnad av den offentliga sektorn och offentliga monopol. Det var den traditionella socialdemokratiska politiken som genomfördes.

Kjell-Olof Feldt sade så träffande att om denna politik skulle misslyckas skulle vi få se arbetslöshetens stålbad. Politiken misslyckades, och vi fick ar-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

betslöshetens stålbad. Om Socialdemokraterna nu kommer tillbaka, skall vi åter få se en politik som innebär en upprepning? Det skulle innebära en ytterligare successiv reallönesänkning, så att Sverige kanske blir Västeuropas fattigaste land. Sedan blir det en krasch med en arbetslöshet på nivåer som vi hittills aldrig har sett.

Jag tycker att det är angeläget att få svar på dessa frågor. Är det i klartext tredje vägens politik som är Socialdemokraternas recept på att möta framtiden?

Anf. 80 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! De kommandoekonomier som funnits i Östeuropa har aldrig varit några förebilder för mig. Det är otroligt att man kan vara så blind inför marknadsekonomins problem i Västeuropa och som ett slags rättfärdigande hänvisa till sammanbrotten av ekonomierna i öst. Det är som om Lennmarker skulle ha fått röta i sitt potatisland och säga att det inte gör så mycket därför att grannens potatisland har frusit bort. Så kan man inte resonera.

Vi kan konstatera att systemet i öst var ett stort misslyckande. Men för den skull behöver vi inte bli blinda för den situation som råder i vår del av världen.

Hur kommer de borgerliga partierna att möta de ökande behoven av regionalpolitiska satsningar som alla avregleringar och bolagiseringar kommer att leda till för glesbygden enligt många bedömare? Det är en konkret fråga som rör dagens människors oro i samband med att telesystem, post, järnvägsförbindelser, bankväsende och butiker försvinner från landsbygden i den skärpta konkurrensens och avregleringens anda. Ni måste ge ett svar, om inte i dag så senast i den regionalpolitiska propositionen.

Anf. 81 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Det ekonomiska och sociala system som fanns i Östeuropa lever fortfarande kvar i alltför många länder där. Det är fråga om ett statligt ägande av allting och planhushållning. Det finns inte en marknadskraft så långt ögat når på många håll. Detta har inneburit just denna gigantiska, faktiska arbetslöshet. Även om många formellt hade anställning, saknade kanske hälften jobb i bemärkelsen meningsfullt arbete att utföra under dagen. Det är kanske den mest grymma formen av arbetslöshet. Det råder en enorm social misär på sjukhusen, i behandlingen av handikappade och av socialt utslagna. Det är naturligtvis en fattigdom av en dimension som vi i Västeuropa över huvud taget inte ser till någonstans.

Jag tycker att det finns anledning att erinra oss detta, Bengt Hurtig, när vi diskuterar dessa frågor. Den typ av förslag som ni för fram innebär i allt väsentligt en reglering av marknader och statlig styrning av näringslivets utveckling. Det har naturligtvis effekter, i större eller mindre grad beroende på hur mycket man vill vrida på kranen.

Vi kan se på debatten om arbetslösheten i hela Västeuropa. Ingenstans föreslås en återgång eller hårdare reglering. Det gäller att få mer välfungerande arbetsmarknader och en mer välfungerande marknadsekonomi. Det är de mera välfungerande marknadsekonomierna som har lägst arbetslöshet.

Det går inte att reglera fram en låg arbetslöshet. Det finns det inga exempel på.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

Anf. 82 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Lennmarker undviker att svara på min fråga. Det är naturligtvis bekvämt. Den diskussion som förs i OECD-länderna om avreglering har inte lett till någon minskad arbetslöshet i Europa. I stället har den inre marknaden lett till ökad arbetslöshet.

EU-kommissionen kom fram till i en utredning vad den inre marknaden skulle kunna leda till. Experterna kom fram till att det skulle vara ökad arbetslöshet och ökade regionala obalanser. Då föredrog EG-kommissionen att stoppa rapporten i byrålådan. I höstas fick vi reda på att rapporten fanns. Det var då den offentliggjordes.

Det ligger en hund begravnen i fråga om avregleringssystemet och hur lösningen på problemet fungerar.

EG gjorde redan 1987 en utredning. De ansvariga för regionalpolitiken uttalade stor oro för vad som skulle kunna hända. Kostnaderna för insatser för att uppnå regional balans skulle bli mycket större än vad EG:s kassa orkade med. Kommissionen har konstaterat detta.

Anf. 83 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! EG har dragit en slutsats i precis rakt motsatt riktning. EG har arbetat mycket kring frågan om varför den europeiska arbetslösheten är så hög. Framför allt har jämförelser gjorts med USA och Japan – två andra stora marknadsekonomiska områden. EG har kommit fram till att stelheten på den europeiska arbetsmarknaden är huvudproblemet. Det diskuteras bl.a. i den rapport som publicerades i vitboken i december. Diskussionen cirkulerar kring att vi i Europa har stelare strukturer än i de två andra områdena.

Både Nordamerika och Japan är länder som har lägre skatter, mindre offentlig sektor och en friare arbetsmarknad. I USA är det ett system med få spärrar vad gäller att komma ut och in på arbetsmarknaden. Det är lätt att avskeda, och det är lätt att anställa. Japan har motsatsen, men i gengäld ett mycket smidigt system för att variera lönerna. Lönerna används som en regulator i stället för arbetskraften.

Denna debatt förs i Europa. Bakom detta ligger erfarenheten att socialdemokratiskt styrda länder har betydligt högre arbetslöshet än borgerligt styrda länder. De recept som har kommit från socialdemokratiskt håll har visat sig inte hålla. Det är ingen som är belåten och som säger att detta är bra. Men man får i stället jämföra med vad som är minst dåligt. I den jämförelsen får man ändå säga att avregleringen och skapandet av den inre marknaden gör en bättre fungerande arbetsmarknad mer central.

Anf. 84 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Debatten om arbete och sysselsättning är viktig. Denna fråga har haft högsta prioritet hos den nuvarande regeringen.

Georg Andersson berättade om det positiva som hände på 80-talet. Då blev jag litet konfunderad. Devalveringen 1982 fick inte någon eftervärld.

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Det blev svängrum i stället för svängrem. Det gav felaktiga signaler. Den omstrukturering som skulle ha skett under den längsta högkonjunkturen Sverige har haft skedde inte. Det gjorde att den svenska ekonomin fullkomligt punkterades under 1989. Sedan har det varit ett fritt fall i den svenska ekonomin.

Verkningarna av 1980-talets spekulations- och inflationspolitik har också inneburit stora vedermödor för enskilda och företag.

Vi straffade ut oss från marknaden under 80-talet. Tyvärr var också spekulationsobjekten under det årtiondet många gånger fler än de framtidsinriktade investeringarna. Det har i sin tur lett fram till alla kriser. Det har därför varit en dubbelt svår uppgift att sanera statens finanser samtidigt som det måste ges goda förutsättningar för investeringar i näringslivet. Arbetet har gått ut på att skapa sådana betingelser för vårt näringsliv som lett, och leder, till riktiga och varaktiga jobb.

Regeringen har vidtagit mycket omfattande kortsiktiga insatser inom arbetsmarknadspolitikens område.

Georg Andersson sade att regeringen inte bedriver någon arbetsmarknadspolitik. Jag tror inte att någon regering har satsat så mycket på arbetsmarknadspolitiska åtgärder som denna regering. Det har skett i form av ungdomspraktikplatser, ALU-projekt, mycket stora utbildningsinsatser, starta-eget-projekt och mycket mer. Årets budgetförslag innehåller också åtgärder som berör 400 000 personer.

Men de viktigaste åtgärderna kommer att bli att skapa riktiga jobb. Det gäller därför att se till att dels redan befintliga företag får möjlighet att överleva och utvecklas, dels att nya företag ges möjlighet att födas, växa och utvecklas. De nya arbetstillfällena kommer också att tillskapas främst i de små och medelstora företagen.

Det har vidtagits en rad åtgärder för småföretagen under den nuvarande regeringens tid. Jag vill här nämna några.

Vad gäller bättre riskkapitalförsörjning har industri- och nyföretagarfonden tillskapats och startat. Under det år som den har varit i gång har över 1 000 lån beviljats. Utvecklingsfonderna har ombildats till bolag, och de kommer att förfoga över 2,5 miljarder i riskkapital – alltså även den miljard som socialdemokraterna ville dra in. Kvinnornas situation har tagits upp i detta sammanhang; man säger att även de skall ha tillgång till riskkapitalet. Riskkapitalbolagen har 6,5 miljarder kronor.

Något av det viktigaste är att bankerna börjar tillfriskna. Jag vill här ge Odd Engström en eloge för ett mycket fint arbete i bankakuten.

Sänkt ränta är den bästa hjälpen för både den enskilde och företag. Därför är den ekonomiska politiken så viktig. Med de resurser som nu finns kommer det att bli lättare att låna i de svenska bankerna. Det börjar komma in mycket pengar i banksystemet, och dessa pengar måste lånas ut. Det kommer att ge utrymme för investeringar.

Tillväxthämmande skatter och avgifter har sänkts. Vi har exempelvis fått sänkta arbetsgivaravgifter. Skatten på arbetande kapital har sänkts. Vi har fått sänkt turistmoms, sänkta energiskatter, sänkt skatt för egenföretagare och fåmansbolag, och kvittningsrätten för nystartade företag har återinförts.

Dessa åtgärder har inneburit ungefär 14 miljarder i sänkta skatter för småföretagen; det stimulerar till nya jobb.

Vad gäller förbättrad forskning och utbildning har stora insatser för våra högskolor gjorts. Teknikbrostiftelser kommer att bli en god tillgång i den tekniska utvecklingen.

Jag håller med Georg Andersson om en sak, nämligen att skogsråvaran behöver förädlas bättre i vårt land. Det har också under förra året i näringsutskottet föreslagits att man skall göra så. Nu måste vi gå vidare med det. Skogsråvaran är den viktigaste råvaran vi har, och den behöver förädlas i större utsträckning här i landet.

Det har gjorts stora satsningar i infrastrukturen. Vägar och järnvägar har under det senaste året fått 13-14 miljarder kronor, och det glesare länsvägnätet har fått specialdestinerade medel.

Ytterligare viktiga förslag kommer under våren som innebär bättre råd, stöd och kapital till uppfinningar och innovatörer. Det har varit svårt att få i gång verksamhet kring uppfinningar i vårt land; man har sålt uppfinningarna till utlandet. Men vi behöver dessa nya produkter så väl i vårt land. Det är därför riktigt att stimulera både med råd och kapital.

Under den allmänna motionstiden tog jag upp frågan om att vid våra högskolor inrätta utbildning för entreprenörer. Vi har många typer av utbildningar i vårt land. Men de allra flesta utbildningar riktar sig till blivande löntagare, medan mycket få utbildningar finns att tillgå för blivande entreprenörer och företagare. Vi borde inrätta betydligt fler utbildningar som riktar sig till just denna grupp.

Vårt land behöver många nya företagare. Det vore därför riktigt att satsa mer på en sådan utbildning. Det skulle vara bra om det satsades på exempelvis högskolan i Karlstad. Den utgör ett bra exempel med god grund att bygga på.

Under det senaste året har jag också åkt runt mycket och träffat olika företagorganisationer. Jag har kunnat märka att ur en mycket strävsam situation har det uppstått ett slags folkrörelse runt företagandet i vårt land. Det har uppstått olika nätverk mellan företag. Ett sådant nätverk är Open Viking Network, som leds av innovatören Anders Rosén. Detta nätverk har samlat stora skaror runt omkring i vårt land. Dessa människor sprider budskapet om möjligheterna att vara företagare, för att därmed skapa nya jobb. Det är ett exempel på en stimulans som finns.

Som jag sade tidigare har många företag haft det synnerligen strävsamt under de senaste åren. Man skall inte förringa de svårigheter som kvarstår, men trots dem kan man se en rad ljuspunkter. Det har talats om dem tidigare. Produktiviten har höjts, bytesbalansen är mycket bra, exporten har utvecklats bra, varslen om uppsägningar minskar och nyanmällda jobb ökar. Så kan man räkna upp den ena punkten efter den andra. Det visar att det finns en begynnande tillförsikt och framtidstro.

Anf. 85 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Eftersom arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund inte behagar vara närvarande och jag inte får tillfälle att nu diskutera ett antal frågor med honom – han företräder regeringen, men också Centerpartiet – stäl-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

ler jag nu frågan till Kjell Ericsson. Jag hoppas att han kan svara för Centerpartiet i denna debatt.

Min fråga gäller de pengar som AMS vill använda till ROT-projekt. I arbetsmarknadsutskottet har vi socialdemokrater tagit initiativ i denna fråga. Kommer Socialdemokraternas initiativ att få Centerpartiets stöd? Det skulle vara väldigt välgörande för marknaden om Kjell Ericsson kunde ge något besked om det, den marknad som man i många andra sammanhang talar så väl om.

Det är nämligen så, att i och med att AMS framställning kom till regeringen väntar sig naturligtvis marknaden ett besked. I avvaktan på att ett bidragssystem skulle inrättas har man naturligtvis dragit ned på sina planer och aktiviteter. Att regeringen över huvud taget inte lämnat något besked har i sig varit till skada. Det hade varit bättre med ett klart nej i november i fjol än att hålla frågan öppen. Ju förr man kan få besked om detta från regeringen eller riksdagens majoritet, desto snabbare kan ROT-projekt komma i gång, och därmed kan arbetslösheten bland byggnadsarbetare minska. Arbetslösheten bland byggnadsarbetare är i vissa län uppe i 50 %. Denna fråga är alltså väldigt angelägen.

Anf. 86 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Det har satsats mycket medel på arbetsmarknadspolitiken, som jag sade i mitt huvudanförande. Det har satsats på ungdomspraktik, ALU-platser, utbildning osv.

Det har uppstått ett visst överskott hos AMS. Precis som Börje Hörnlund sade i sitt anförande beror detta överskott på att man under sommarmånaderna hade dragit ned på verksamheten. Det fanns inte ungdomspraktikplatser osv. i samma utsträckning då. Hur mycket pengar som återstår kan jag i detta läge ej ange.

Om Georg Andersson satt här i kammaren och lyssnade under Börje Hörnlunds anförande hörde kanske Georg Andersson att Börje Hörnlund var beredd att diskutera insatser på detta område. Det är vad jag också kan säga genom att hänföra till Börje Hörnlunds anförande.

Anf. 87 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis litet trist att behöva föra denna debatt på ett sådant här sätt, i frånvaro av arbetsmarknadsministern. Men det är ju inte mitt fel, och det är inte kammarens fel. Det är arbetsmarknadsministerns fel.

Jag noterade också att arbetsmarknadsministern sade att han är beredd att diskutera. Det var den sista replik som han fällde i replikskiftet mellan Laila Strid-Jansson och honom, efter en lång debatt. Sedan försvann han från kammaren, och vi fick inget tillfälle till diskussion med arbetsmarknadsministern på denna punkt.

I och för sig är det inte längre så intressant. Arbetsmarknadsministern har låtit alla tågen gå i denna fråga. Nu är det i stället intressant att få reda på vad riksdagens majoritet kan komma att säga. Jag har respekt för att Kjell Ericsson inte har mandat att uttala sig för Centerpartiet. Men jag vill ändå testa honom i denna fråga. Han är ju den ende som är tillgänglig i denna kammardebatt för diskussion i frågan.

AMS är väl medveten om hela problematiken. Jag sitter själv med i AMS styrelse. Jag behöver ingen information från Börje Hörnlund om vad AMS överskott beror på. Det beror på regelsystemets förändringar, som regleringen är skyldig till. Men när det nu är så, är det viktigt att använda pengarna på ett förnuftigt sätt.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 88 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Georg Andersson är indignerad över att Börje Hörnlund inte är kvar i plenisalen. Arbetsmarknadsministern har en oerhört stor arbetsbörda. Han har många besökare, och han besöker många. Han tar emot alla på bästa sätt. Därför kunde han inte vara kvar här.

Arbetsmarknadsministern var ändå med i debatten i den första rundan, där bl.a. Socialdemokraternas företrädare ställde frågor och fick svar. När det gäller frågan om AMS-medel sade han att han var beredd att diskutera ROT-pengar.

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Anf. 89 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Det var en väldigt lång rad positiva åtgärder för småföretagen som Kjell Ericsson räknade upp. Om det hade varit bra åtgärder borde det vara en väldigt fart på småföretagen, och de skulle anställa massor av folk. Men så är det inte.

Småföretagare som man träffar är trots allt inte så nöjda. De pekar på en rad problem som de ställs inför. Kjell Ericsson nämnde riskkapitalmarknaden, och den är alldeles för trög. Regeringen har alltså börsnoterat de stora riskkapitalbolagen, och det innebär att de egentligen inte kan ta några risker, därför att aktieägarna då drabbas och riskerar att få problem på börsen.

Ett annat problem är den ekonomiska brottsligheten, som förvrider konkurrensen och försätter företagen i svåra situationer, och som ibland tvingar dem till skattefusk och andra "grå" åtgärder för att de skall klara sig. Regeringen har varit alltför passiv på det här området under dessa tre år.

Ett tredje problem som småföretagarna pekar på är att efterfrågan har försvunnit, på grund av åtstramningspolitiken. De människor som brukade beställa saker av dem törs inte göra det nu, av rädsla för att inte klara sin egen ekonomi.

Det är på de här områdena som man måste vidta åtgärder. Det går inte i längden att gödsla levebrödsföretag. Det finns alltså företag som egentligen inte är intresserade av att expandera, därför att de vet vad de har men inte vad de får. Det stimulerar inte till några nya jobb. Stimulansen måste riktas mot de nya företagen och mot de företag som vill expandera.

Anf. 90 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror att de insatser som har gjorts för småföretagen är oerhört viktiga. Mycket av det som småföretagarna själva krävde före valet 1991 har genomförts under den här perioden. Avsikten var att det skulle tillskapas nya jobb, och det har också skett.

I den senaste småföretagarbarometern uttalas en stor tillförsikt, och det framgår att småföretagen har nyanställt och kommer att anställa ytterligare. De tror också på ökad produktion framöver.

En sak som är viktig, som jag har nämnt många gånger här i kammaren, är riskkapitalet. Företagen måste få tillgång till det. Det har tillskapats nya åtgärder, med Industri- och nyföretagarfonden, med Utvecklingsfondernas medel och med riskkapitalbolagen. I och för sig har riskkapitalbolagen inte fungerat som vi ville från början, men de börjar bättra sig. Man trycker på att det behövs ytterligare medel. Det är trots allt fråga om ganska mycket kapital.

Det som är ännu viktigare är att bankerna kan fungera som banker. Företagen skall kunna vända sig till bankerna, och relationerna mellan dem måste vara normala. Då kan de också diskutera olika investeringar, och företagen kan få den hjälp och det stöd som de behöver. Så har det inte varit, på grund av spekulationsekonomin under 1980-talet, där bankerna råkade mycket illa ut.

Därför har vi nu lagt en mycket god grund för nyföretagande och småföretagande i det här landet, och den skall vi bygga vidare på.

Anf. 91 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Alla de stimulansåtgärder som har vidtagits borde verkligen ha givit bättre resultat. Man gör en felkalkyl när man bortser från att en stor mängd företag – kanske omkring 50 % – inte är intresserade av eller inte har möjlighet att expandera. Det kan röra sig om privatpraktiserande läkare, advokater eller andra företagare, som har en viss omsättning, som bygger på en speciell kompetens. Om de får sänkta skatter och en massa stimulanser blir det enda resultatet – i värsta fall – att de förkortar sin arbetstid och förlänger sin semester. De kan nämligen inte anställa mer folk och vidga sin verksamhet, på grund av att deras företag ser ut på ett visst sätt.

I den senaste SAF-tidningen görs en analys av förhållandena inom den europeiska unionen, där man pekar på att en stor del av företagen helt sonika inte är intresserade av att expandera. Det är också någonting som vi måste ta med i analysen av näringspolitiken och den ekonomiska politiken i detta samhälle.

Anf. 92 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! De stimulansåtgärder som har vidtagits för småföretagen är bra för alla. Företag är bra, vare sig de är små, medelstora eller stora. Vi behöver alla typer av företag – även enmansföretag. Alla företag är små från början, men de kan bli större.

Man kan inte ha en selektiv beskattning av enmansföretag eller tvåmansföretag, utan beskattningen måste gälla alla småföretag. Tidigare fanns det ingen rättvisa i systemet, utan egenföretagen och fåmansföretagen var diskriminerade i förhållande till exempelvis aktiebolagen. Nu har en rättvis beskattning införts – skatten har sänkts med 2,5 miljarder. Dessa insatser är mycket viktiga.

Regeringens ytterligare åtgärder i fråga om GAS, med möjligheten till rekryteringsstöd, är också en bra sak. Det kommer att generera nya arbetstillfällen, och företagen kommer att anställa. All övertid innebär, som jag här har redovisat, många nyanställningar under det närmaste året, när företagen ser att omfattningen av order ökar.

Det finns alltså många ljuspunkter att peka på, inte minst den att utländska investerare återvänder till Sverige. Det finns en rad exempel på detta på senare tid, och det är också positivt. De olika åtgärder som har vidtagits stimulerar alltså till ett bra företagsklimat i det här landet, och de stimulerar också till nya arbetstillfällen.

Anf. 93 MÄRTHA GÅRDESTIG (kds):

Herr talman! Jag ämnar tala om regionalpolitik i kvinnoperspektiv.

Parollen Hela Sverige skall leva har citerats tidigare i debatten i dag. Om det skall vara möjligt måste det finnas livsbetingelser i glesbygderna – även för kvinnorna.

Detta är en mycket viktig samhällsfråga, som är avgörande för ett fungerande samhälle. Bristen på kvinnor i norra Norrlands inland påverkar t.ex. livet och hälsan för de ensamma männen, enligt forskningsresultat från Samhällsmedicinska enheten.

Regionalpolitiken måste ta hänsyn till att människor inte är lika; det finns skillnader mellan kvinnor och män, det finns olika sätt att leva, och förutsättningar är olika i skilda delar av landet.

Det behövs ett nytt grepp på regionalpolitiken – ett kvinnoperspektiv. Kvinnors problem och behov har hittills i stort sett varit osynliga.

Det som landsbygdens och glesbygdens kvinnor i dag upplever som de största problemen är de bristande möjligheterna att försörja sig där, att få inflytande i samhället och att få del av samhällets resurser på motsvarande sätt som männen.

De åtgärder som gynnar kvinnor och de verksamheter som de bedriver är alldeles för få, och de utgör en begränsad del inom regionalpolitiken.

Varje län behöver bygga upp ett regionalt resurscentrum – huvudsakligen med tonvikt på kvinnor. Några län har kommit i gång på litet olika sätt. Vilken form och funktion som de regionala resurscentrumen skall ha måste kunna variera utifrån de olika behov som finns i länen. Ett övergripande mål för alla är att kvinnoperspektivet så småningom skall vara integrerat i all verksamhet.

Jag menar att en viss del av länsanslagen borde vikas för att skapa regionala resurscentrum. För att länsstyrelserna skall kunna utnyttja dessa medel måste de presentera ett program för kvinnobefrämjande åtgärder. De regionala resurscentrumen blir viktiga redskap för att genomföra programmen. Genom en bred förankring i nätverk, kvinnogrupper och myndigheter garanterar programmen att länets kvinnoinsatser drar åt samma håll och att medlen utnyttjas på ett effektivt sätt.

För att kunna samla erfarenheterna från det som görs runt om i landet behövs sedan ett nationellt resurscentrum. Detta nationella centrum bör ha till uppgift att följa projekt, att förmedla kontakter, tips och idéer, att skapa möten mellan kvinnor, att initiera och stödja projekt, att initiera forskning, att samordna, att utveckla kurser och utbildningar samt att svara för nordiska och internationella kontakter.

Glesbygdsmyndigheten bör få i uppdrag att på motsvarande sätt som länsstyrelserna formulera ett nationellt program för åtgärder med huvudsaklig tonvikt på kvinnor på landsbygd och i glesbygd.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Såväl Norge och Danmark som Finland har kommit i gång med nationella centrum.

Det behövs ett stabilt forum som kan följa och analysera arbetet ute i länen, biträda t.ex. statliga utredningar med sin expertkunskap och verka för att föra in kvinnoaspekter i politik och samhällsplanering på olika områden. Genom ett nationellt resurscentrum kan alla dessa behov tillgodoses.

Att starta och driva ett eget företag är för många kvinnor på landsbygden alternativet till ett lönearbete som inte finns. Kvinnor startar ofta enskild firma, koooperativ eller annan typ av företag som missgynnas av gällande regler när det gäller att få lån.

Kvinnor lånar i regel lägre belopp än män. Kapitalinsatsen är lägre när kvinnor startar företag. Kvinnor tycks ha svårare än män att få banklån. Kvinnor klarar sig, eller tvingas klara sig, på hälften av den finansiering – eget kapital, lån och bidrag – som manliga nyföretagare får.

Kvinnor vill inte ta stora ekonomiska risker utan tar små steg. Den som vill starta företag utan att ta stora risker skall inte missgynnas – snarare tvärtom!

I dag tillgängliga finansieringsformer tar inte i tillräcklig utsträckning hänsyn till kvinnliga nystartares situation, och det är inte överraskande att endast var sjunde företagare och var femte företagsstartare är kvinna.

Det måste finnas goda möjligheter till olika former av lån från utvecklingsfonder m.m. utan krav på att det är ett aktiebolag. Många kvinnor föredrar t.ex. kooperativa företagsformer.

I stödområdena är det vanligt att ha flera jobb, antingen parallellt eller säsongvis. Det borde vara möjligt att studera på halvtid eller ha annat arbete på halvtid samtidigt som man startar eget företag. Därför bör starta-eget-bidraget kunna användas mer flexibelt, i synnerhet i stödområden.

Nyföretagarlånet är inte anpassat för kvinnliga företagare. Lånebeloppet har för hög nedre beloppsgräns. Nivån bör sättas så att lånet passar även för kvinnliga företagare.

Herr talman! Samhället är inte enkönat. Kvinnor och män fungerar olika, har olika vardagsverklighet, tänker och talar olika, har olika behov. All politik, inte minst regionalpolitik, måste anpassas efter detta faktum – annars blir kvinnor osynliggjorda och missgynnade.

Anf. 94 MONICA ÖHMAN (s):

Herr talman! Först några ord om arbetsmarknadsministerns närvaro i kammaren.

Frågan om ROT-program har faktiskt ställts här i kammaren tidigare i dag av Johnny Ahlqvist, socialdemokratisk talesman i arbetsmarknadsutskottet. Då var arbetsmarknadsministern närvarande, men han gav inget svar. Den fråga jag ställer mig är: Är det så att ministern tar emot alla besökare, lyssnar på dem och pratar med dem – utom om de är riksdagsledamöter?

Herr talman! I en intervju i Folkbladet Östgöten i mars 1992 sade arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund: Jag tänker inte sitta kvar och administrera en arbetslöshet på 6 %.

I dag, nästan två år senare, är arbetslösheten mer än det dubbla, och ministern sitter kvar – och jag tänker inte kräva hans avgång; jag brukar inte

ägna mig åt sådant. Men man kan då inte påstå att arbetsmarknadsministern har tagit krafttag för att bekämpa arbetslösheten.

Vi socialdemokrater har under de gångna åren gång efter annan lagt fram alternativ till passiv arbetslöshet, men intresset för samarbete för att få i gång jobb har inte varit särskilt märkbart.

Arbetslöshet är en stor tragedi för dem som drabbas. Vad som händer med familjerna, hur barnen mår och vad detta får för konsekvenser kan vi inte utläsa i dag.

Arbetsmarknadssituationen har lett till att nära på varje familj i Norrbotten har någon familjemedlem som saknar arbete.

Värst drabbade är våra ungdomar, som inte får en reell chans till en fast förankring på arbetsmarknaden. Även kvinnornas situation försämrats nu raskt genom de neddragningar som sker i den gemensamma sektorn.

Trots att det ser mörkt ut finns det möjligheter, men då måste politiska beslut till. Det måste finnas en medvetenhet och en vilja att återskapa en fungerande näringspolitik.

Basindustrierna är, och har så varit under lång tid, ryggraden i Norrbottens näringsliv. De omfattande investeringar i mångmiljardklassen som för närvarande pågår i LKAB är mycket positiva och säkerställer en fortsatt gruvdrift.

SSAB har under senare år gjort betydande vinster. Trots detta har viljan att investera i företaget i Luleå inte varit särskilt stor.

Mot denna bakgrund är det beklämmande att se att regeringen faktiskt visar större intresse av att realisera ut SSAB-aktier än att påverka företaget att göra satsningar för framtiden.

Massa- och pappersindustrin i länet spelar i likhet med övrig basindustri en mycket stor roll. Den norrbottniska skogsindustrin måste, i likhet med skogsindustrin i övriga delar av landet, investera i ökad förädling och modern teknik för att klara konkurrensen i det nya Europa.

Statligt företagsägande har betytt mycket för Norrbotten. Som länsbo önskar jag naturligtvis att det skall göra det även framgent. Men ett stort orosmoln hänger över länet, nämligen privatiseringen.

Den borgerliga regeringen verkar till varje pris vilja sälja ut våra statliga företag och därmed även landets naturresurser. Det handlar inte om en god affär för att frigöra kapital för investeringar utan om en realisation med ideologiska förtecken. Nu tycker jag att det är dags för riksdagen att säga ifrån att vi inte säljer våra naturtillgångar.

Herr talman! För att vända den nedåtgående spiralen måste vi lägga om den ekonomiska politiken så att den skapar förutsättningar för jobb och så att bördorna fördelas rättvist. Det måste bli slut med att bara gynna de välbeställda.

Vi måste få en fungerande arbetsmarknadspolitik där tiden i arbetslöshet används till framför allt kompetenshöjning och därmed bättre förutsättningar för framtiden. Regeringen verkar satsa all kraft på gratis arbetskraft i form av arbetslivsutveckling och ungdomspraktik.

Udden är hela tiden riktad mot dem som har det sämst ställt. I debatten kan man höra att det är de för höga ungdomslönerna, att det är arbetsrättens regler eller att det är de alltför förmånliga reglerna vid arbetslöshet som gör

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

att ungdomarna inte får jobb. Men det är ju inte sant! Regeringen verkar ha inriktat sig mer på att bekämpa de arbetslösa än på att bekämpa arbetslösheten.

I Norrbotten har vi goda förutsättningar – det är ett rikt län. Vi har en väl utbyggd högskoleutbildning, om vi bara får bevara den och fortsätta att utveckla den.

Vi som bor i detta stora län – det handlar om en fjärdedel av landets yta – tycker att vi kan kräva samma förutsättningar som andra delar av landet. Vi tycker att kommunikationerna kan byggas ut hos oss så att vi kan bygga vidare i länet.

Jag har bara kort velat ge några exempel på hur det ser ut i Norrbotten och visa att det finns förutsättningar. Vi har utvecklat detta närmare i en motion som vi lämnade in i januari månad.

Vi norrbottningar känner oro för våra ungdomar. Våra unga familjer lämnar länet när en konjunktursvängning kommer i de sydliga delarna av landet. Norrbotten har inte råd att förlora sina unga – det är de som är framtiden. För att klara detta krävs det politisk vilja och kloka beslut, beslut som kan ge dessa människor en tro inför framtiden i det län som sett dem födas och där de vill stanna kvar.

I detta anförande instämde Ewa Hedkvist Petersen och Bruno Poromaa (båda s).

Anf. 95 KJELL ERICSSON (c): replik

Herr talman! Även Monica Öhman uttalar indignation över att arbetsmarknadsministern inte finns här i plenisalen nu. Han var dock här i flera timmar innan den här rundan började. Då debatterade han också dessa frågor.

Monica Öhman säger att arbetsmarknadsministern inte vill prata med riksdagsledamöter. Jag tror att det är få statsråd som har deltagit i så många debatter här i kammaren som just arbetsmarknadsministern. Han har ställt upp mycket i olika debatter, bl.a. frågestunder och interpellationsdebatter.

Företagare träffar han för att få fram jobb. Han lägger ner ett enormt arbete på detta.

Man säger att han inte har gjort någonting för att skapa arbetstillfällen och att han inte bryr sig om de arbetslösa. Det har aldrig från någon regerings sida satsats så mycket som det har gjorts nu i form av olika åtgärder. Som jag sade tillkommer det 400 000 olika arbetstillfällen i den här budgeten, i form av ungdomspraktik, ALU, utbildning och annat. Framför allt skapar vi riktiga, varaktiga jobb. Det är det viktigaste. Detta jobbar arbetsmarknadsministern med i mycket hög grad.

Anf. 96 MONICA ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag tycker faktiskt inte att det känns riktigt bra att Kjell Ericsson och jag skall diskutera huruvida arbetsmarknadsministern fullgör sitt uppdrag som minister eller ej. Det känns fel att ta den debatten här.

Jag har så många gånger hört att det aldrig har satsats så här mycket. Nej, men det har heller aldrig varit en sådan här arbetslöshet sedan vi föddes.

Sanningen är den att Socialdemokraterna i krisuppgörelsen hjälpte till att framtvinga nya pengar till arbetsmarknadspolitik.

När vi nu diskuterar detta kan man fråga sig hur många jobb som har skapats genom de skattesänkningar som bl.a. regeringsledamöterna har fått. Hur mycket har det gett i form av arbete?

Vi inledde diskussionen med att tala om ROT. Ministern var här när frågan ställdes i förmiddags. Då hade ministern kunnat svara. Vi har genom medierna fått veta att han är beredd att diskutera detta. Det känns beklämmande, allra helst som han innan han blev minister satt i arbetsmarknadsutskottet tillsammans med många av oss andra som är kvar.

Anf. 97 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern berättade också här i kammaren att han är beredd att diskutera ROT. Det var inte i medierna, utan det var här i kammaren han sade det. Därmed är den frågan besvarad.

När det gäller frågan om att skapa nya jobb kan jag säga att det framför allt gäller att se till att vi får en jordmån för företag, så att det går att få fram nya jobb. Det har också gjorts. Nu nyanställs det många fler än tidigare. Det är också mycket färre varsel än tidigare. Sammantaget gör detta att det kommer att bli en mycket positiv förändring framöver. Det kommer till nya arbetstillfällen. Jag kan inte här i dag svara på exakt hur många det kommer att bli, men det är mycket positivt på gång.

Anf. 98 MONICA ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Grunden till debatten oss två emellan är som sagt ROT-programmet. Nu ligger bollen hos riksdagen. Nu är det vi riksdagsledamöter som har att säga ifrån hur vi tycker att dessa pengar skall användas. Jag hoppas på Centerpartiets medverkan i den frågan.

Anf. 99 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Riksdagen har nu under mer än tre timmar diskuterat det största politiska problem som vi har i Sverige: den rekordhöga arbetslösheten.

Det är en viktig debatt. Det har många talare sagt. En debatt skall innehålla konstruktiva förslag till åtgärder. Den skall också leda fram till konkreta åtgärder efter debatten.

Med mer än 600 000 människor utanför den reguljära arbetsmarknaden krävs det att både debatten och åtgärderna snabbt ger resultat ute i det samhälle där så många människor går utan arbete i dag.

Särskilt allvarlig är situationen för de unga människorna. I det län jag kommer från, Gävleborgs län, var andelen 18–24-åringar som stod utanför den ordinarie arbetsmarknaden under 1993 i genomsnitt 35 % per månad. Januari, som nu har förflutit av det nya året, har inte visat på någon minskning. Den här höga siffran är konstant också i år.

Alldeles för få i denna stora grupp ungdomar får i dag tillgång till utbildning. Så är situationen i Gävleborgs län. Den är likadan på de flesta håll i landet.

Herr talman! Under debatten i dag har jag från flera borgerliga debattörer

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

fått höra samma sak. De använder olika formuleringar men har ändå samma budskap, nämligen att vi socialdemokrater inte har några förslag. När de har sagt detta har de återgått till att lidelsefullt och ingående beskriva 1980-talet, sett med borgerliga ögon.

Det är klart att det kan vara intressant att höra vad som hände på 80-talet, men det är ingen konstruktiv debatt. Vad det handlar om är resten av 90-talet och det århundrade som snart tar sin början, då dessa unga människor skall vara det nav som samhället snurrar kring.

I en motion har vi socialdemokrater från Gävleborg i all blygsamhet föreslagit ett antal åtgärder för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Vi har föreslagit att de regler som i dag gäller för utbildningsvikariaten skall vitaliseras. Vi menar att villkoren för de arbetsgivare som anställer ungdomar på utbildningsvikariat bör förbättras. Vi tycker också att ett system med ungdomsintroduktion skall införas, med rekryteringsstöd till arbetsgivarna, samt att utbildningsbidraget skall höjas till samma nivå som kontantstödet. Som det nu är premieras passivitet, medan den för nationen och för den enskilde så viktiga utbildningen blir mindre intressant.

Herr talman! Att inte satsa mer helhjärtat på utbildning och kompetenshöjning än vad regeringen gör är desto mer olyckligt i en tid då vårt land, liksom övriga industriländer, redan är ett bra stycke på väg in i tjänste- och informationssamhället. Det kräver mer av kunskap och kompetens hos oss alla. Informationsteknologin stormar fram på bred front och ökar kraven på medborgarna.

I det socialdemokratiska budgetalternativet föreslås en massiv satsning på utbildning och kompetensutveckling, dels för att nationen skall stå väl rustad att möta framtiden, dels för att man på kort sikt effektivt skall kunna bekämpa den höga arbetslösheten.

Eftersom flera socialdemokrater före mig i den här debatten utförligt har redogjort för dessa förslag tänker jag bespara kammaren en upprepning. I stället skall jag kort beröra frågan ur ett regionalt perspektiv.

Jag kommer alltså från Gävleborgs län. Det är ett län som har den lägsta eftergymnasiala utbildningsnivån i hela landet och den högsta arbetslösheten, i konkurrens med Norrbotten och några län till.

Det finns ett tydligt samband. I de glest befolkade länen och regionerna som vi har i vårt land finns landets största behov av högre utbildning och förbättrad kompetens. Där finns också våra minsta högskolor. Om de skall ha en rimlig chans att klara av de stora utbildningsbehov som finns måste de få de större resurser som vi har föreslagit från socialdemokratiskt håll.

Vi vill satsa mer på de mindre högskolorna. De är viktiga spjutspetsar mot den framtid som i många stycken redan är här. Som jag ser det, herr talman, är det väl använda pengar.

Jag hade också i mitt anförande velat ta upp en diskussion om situationen på byggarbetsmarknaden. Jag är också en av dem som både hörde och såg Börje Hörnlund i massmedierna. Jag är säker på att det inte var Bosse Parnevik; det var Börje Hörnlund. Han sade att det skulle ske satsningar på 3 miljarder.

Börje Hörnlund är här. Jag begär inte att Kjell Ericsson också skall svara mig. Jag hoppas att det initiativ som har tagits av socialdemokraterna i ar-

betsmarknadsutskottet skall tas emot seriöst av åtminstone Centerpartiet, så att det snabbt blir några åtgärder. De behövs snabbt.

Tack!

Anf. 100 PER ERIK GRANSTRÖM (s):

Herr talman! Sverige har under den nuvarande regeringens hittillsvarande period drabbats av massarbetslöshet. Även Dalarna, som jag kommer ifrån, är hårt drabbat av den höga arbetslösheten. Antalet personer i arbete har under de första åren på 90-talet minskat med 15 %. Det är en av de största minskningarna i landet. I industrin och skogsnäringen har många arbetstillfällen försvunnit.

Samtidigt är Dalarna ett län med stor tillgång på skogsråvara. I Sverige avverkar vi och förädlar endast ca 65 miljoner av en tillväxt på ca 100 miljoner kubikmeter skog per år. Enligt bedömningar råder även i ett internationellt perspektiv ett underutnyttjande av tillgången på skogsråvara.

Omsorgen om miljön ställer högre krav än vad vi i dag kan leva upp till. Vårt sätt att möta problemen bygger i huvudsak på restriktioner. Angreppssättet har visat sig otillräckligt och har inte lett till ett långsiktigt hållbart resultat.

De stora hoten mot vår miljö kan härledas till att så mycket i vårt samhälle bygger på att man skall utnyttja fossila råvarulager. Drivmedel till bilar och eldningsolja till uppvärmning är två energianvändningar som medverkar till förorening och miljöförstöring. Men även kemisk industri har olja som bas för många av sina produkter.

För att klara miljöfrågorna i framtiden är ett byte av produktionsbas en nödvändighet. En målmedveten och långsiktig ombyggnad av samhället i ekologisk riktning kan bidra till att förena miljömålet och sysselsättningsmålet. Inte minst för skogslänen öppnar insatser som bidrar till ökad användning av förnyelsebar skogsråvara nya möjligheter.

Med denna grund går det att dra slutsatsen att det inte räcker med ökade satsningar på de två nuvarande huvudgrenarna av skogsbaserad industri. Sverige som nation måste också förbereda framtiden genom att utveckla nya förädlingskedjor med skogen som råvarubas.

Inom den träförädlande industrin – sågverken, snickeriindustrin etc. – finns en stor andel små och medelstora företag med mycket svag egen forsknings- och utvecklingsverksamhet. Branschforskningen inom TRÄTEK är viktig men underdimensionerad i förhållande till de framtidsinriktade behoven. Sågverken har för närvarande god avsättning och föga tid för utvecklingsarbete. Snickeriindustrin, framför allt i regioner som Dalarna där den varit inriktad mot hemmamarknad och byggverksamhet, är däremot på väg att slås ut i viktiga delar.

För den träförädlande industrin krävs därför både riktade och snabba åtgärder och långsiktiga satsningar med inriktning mot kompetensuppbyggnad i företagen och utveckling till en ekologiskt anpassad kunskaps- och designintensiv produktion.

Utnyttjandet av skogen som energikälla är under utveckling. Flera anläggningar är i drift i Gävle-Dala-regionen, bl.a. genom insatser från Mellan-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

skog, landsting och åtskilliga kommuner och företag. Även den småskaliga användningen behöver utvecklas, bl.a. för att ersätta elvärme i småhus.

Fortsatt stöd till investeringar i anläggningar är nödvändigt. Här behövs också både teknisk utveckling för att möjliggöra miljövänlig, bränsleeffektiv eldning och organisk utveckling för att skapa bränsleförsörjning för lokala marknader.

Användningen av biobaserade drivmedel måste öka på sikt. Frågan har behandlats i flera utredningar utan att leda fram till något nämnvärt resultat. Planering för en drivmedelsfabrik pågår i Hedemora. Mellanskog är engagerat i motsvarande utveckling i flera kommuner i Gävleborgs län. Det är angeläget att initiativ i den nu beskrivna riktningen utvecklas samtidigt som forskningen fortsätter.

Även den mer avlägsna framtiden måste förberedas nu. Nya bryggor måste slås mellan forskning och utbildning som är inriktad på industriell utveckling och sådan som är inriktad på areell produktion.

Ett viktigt mål bör vara att bryta den snäva sektoriseringen i forskning, utbildning och näringsliv. För detta krävs ett radikalt nytänkande. Sveriges Lantbruksuniversitet söker sig i riktning mot att bli ett naturresursuniversitet. Utvecklingen är dock långsam och hårt uppbounden i den traditionella organisationen med en skogs- och en lantbruksfakultet. Kopplingen till det industriella systemet domineras av traditionell skogsindustri och livsmedelsindustri.

För att åstadkomma en ny inriktning bör det därför skapas ett nytt naturresurs- och industriuniversitet. Detta kan göras genom att man slår samman SLU och en befintlig eller nyskapad teknisk högskola. Med en sådan kombination skulle vi i Sverige få en resurs med fokusering på kombinationen av areell produktion och ny teknik.

En sådan resurs bör också arbeta med regionala enheter för att utveckla förmågan att utnyttja specifika naturtillgångar maximalt. En sådan enhet skulle kunna byggas upp av SLU:s nuvarande enhet i Garpenberg och med ingenjörsutbildningar inom Gävle-Dala-regionen som bas. Motsvarande möjligheter finns på andra håll i landet.

Med vad jag framfört har jag velat ge uttryck för att en satsning på forskning och utveckling av skogsråvarans användning skapar ökad sysselsättning. Men det är också ett led i att byta till en miljövänlig produktionsbas. Detta kan bidra till en regional utveckling.

Anf. 101 IRÉNE VESTLUND (s):

Herr talman! Under de år som jag har varit ledamot av riksdagen, har bruksbygderna genomgått en stor förändring. Jag har haft anledning att under flera debatter här i kammaren ta upp de problem som omstruktureringar, utflyttning och förändrad arbetsmarknad innebär för en bruksort som Avesta. Även i länet i övrigt är arbetslösheten och utslagningen av företag ett stort problem. Det kommer Bengt-Ola Rytting att ta upp.

Staten har genom riktade insatser, bl.a. via Bergslagsdelegationen, möjliggjort exempelvis förstärkning av högskoleutbildning och andra högre utbildningar. Samarbetet över länsgränserna öppnade nya möjligheter och var en av de många positiva effekterna av den satsningen. Tyvärr är det sagt att

bryta mönster i en bruksort, men nödvändigt. Personligen känner jag att vi är på väg att göra flera personer i ortens egen befolkning medvetna om att mobilisering av den egna kraften är A och O för en positiv utveckling. I dag omstruktureras de gamla basnäringarna. De blir mer effektiva men får färre arbetstillfällen.

Den naturliga räddhågan att satsa på nya produkter, idéer och utveckling av befintliga företag skärps av den synnerligen låsta situationen på penningmarknaden.

I söndags hade jag besök av en idérik man från hemorten. Även om enbart en tiondel eller kanske en tjugondel av vad han funderade på skulle kunna resultera i nya jobb så vore det bra. Men som så många andra innovatörer är han inte ekonom och kanske inte heller "pappersmänniska". Jag vet att han ursäktar mitt påstående. Men både han och andra borde kunna ha en naturlig nisch att arbeta utifrån där vi genom ett ekonomiskt positivt synsätt kunde ge möjligheter för kreativiteten hos uppfinnare och innovatörer att gå vidare. I vår motion under den allmänna motionstiden om stödområdesplacering tar vi bl.a. upp detta och pekar på att länsstyrelserna är det naturliga navet för ett system som snabbt kan mobiliseras när en ort som Avesta ånyo utsätts för förändringar. Detta är ett bra sätt att arbeta på.

Jag vet att ortens egen utvecklingspotential måste tas till vara. Men det gäller också att uppmuntra och "puscha" företagen, så att de vågar satsa på sina företag och så att de tar till vara ledig teknisk och ekonomisk kapacitet för att även därigenom öka beredvilligheten hos både yngre och äldre att satsa på kompetensutbildning.

De nya företagen lyser med sin frånvaro, trots att den borgerliga regeringen anser sig vara utomordentligt kunnig när det gäller småföretagarsatningar – enligt den uppräknning som flera borgerliga talare tidigare har redovisat. För att vi skall kunna få människorna i våra bygder att vilja satsa på kompetensutveckling måste de också kunna se att de har jobb. Då kan vi inte, som någon borgerlig talare uttalade – ja, han uttryckte sig kanske inte precis som jag – konservera tjänarsyndromet, alltså lågutbildade och låginkomsttagare. Det är naturligtvis ett utmärkt sätt att förhindra att våra ungdomar går in i en högre utbildning.

Jag står naturligtvis inte här och talar om krisorter. Det vore fel. Framför allt vore det fel att säga att Avesta är en krisort. Avesta är i stället en rätt typisk bruksort som ännu inte kommit från arvet när det gäller att förlita sig på en stor arbetsgivare. Vi är också bärare av den positiva bruksandan, med ett rikt kulturliv och en väl uppbyggd social service, där vi mår om vårt föreningsliv – ett nav i vår demokrati.

Avesta är en ort mitt i bruksbältet som nu måste komma i åtnjutande av ett system som ger oss ekonomiskt stöd utan stelbenthet – ett system som ger förutsättningar för snabba och effektiva åtgärder med en regional förankring och ett regionalt ansvarstagande. Det är därför som vi motionerar om att få komma in i stödområdet.

Anf. 102 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! I valrörelsen 1991 sade jag ungefär så här: En borgerlig regerings målsättning är att sänka skatterna, och de agerar därefter. En socialde-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

mokratisk regerings målsättning är att hävda den fulla sysselsättningen, rät-
ten till arbete, och man agerar därefter.

Jag hade fel på en punkt. De skattesänkningar som den borgerliga rege-
ringen har genomfört berör nämligen bara de redan rika – inte vanliga män-
niskor, för de har fått sina skatter höjda.

Vad är det då som sker i det svenska samhället? Ja, regeringen strävar mot
en teoretisk dröm om den perfekta marknadsekonomin. Men en sådan
marknadsekonomi finns inte, och kommer aldrig att finnas.

Priset för det här misslyckade experimentet får vi i skogslänen betala. I
Dalarna innebär det att vi nu har en öppen arbetslöshet som omfattar 15 000
personer. Under det 80-tal som Olof Johansson tidigare här i dag sade var
katastrofalt för glesbygderna var utvecklingen precis den motsatta i vårt län.
Där ökade förvärvsfrekvensen för kvinnor från 65 % till 78 %. Vi fick sam-
manlagt 13 400 nya jobb i Dalarna, och de var ganska jämnt fördelade över
länet.

Nu har arbetskraften minskat med 15 %. Det är alltså 15 % färre männi-
skor som skall dra försorg om vår försörjning i framtiden. Byggsektorn är i
princip död i Dalarna och också i stora delar av landet i övrigt.

Vi socialdemokrater har gång på gång under årens lopp begärt ett rejält
ROT-program för att rädda sysselsättningen och för att rädda efterfrågan
inom byggsektorn. Men detta har regeringen avvisat, eller också har man
kommit med något halvhjärtat och ineffektivt i den vägen. Krafttag måste
till. Det finns ju en mängd objekt. Byggnads och Byggmästareföreningen i
Dalarna har tagit fram ett mycket bra underlag. Det är bara att sätta det
som sägs där.

Men det här får verkningar också utanför byggsektorn. Träindustrin är,
som Per Erik Granström redan har sagt här i kammaren, väldigt viktig i vårt
län. Från 1990 till nu har fallet inom den sektorn varit stort. När det gäller
träarbetare i husfabriker var 478 personer verksamma 1990. Nu är 38 perso-
ner kvar. 13 husfabriker har förvandlats till fem.

Därutöver har den statliga lokaliseringpolitiken inneburit att vi har förlo-
rat 350 statliga jobb, och detta slår naturligtvis oerhört hårt och grymt mot
ungdomar. Vi har en mycket stor ungdomsarbetslöshet, och jag är rädd för
att det kommer att vara en tung börda att bära i framtiden.

Naturligtvis är det regeringen som bär ansvaret för att det har gått som det
har gjort. Det är märkligt att Börje Hörnlund kan acceptera den politik som
nu förs. Men det är ännu märkligare att centerpartister runt om i landet låter
saker ha sin gång. Det kan icke ligga i deras intresse att en sådan här nylibe-
ral experimentverksamhet får fortsätta.

Jag har ställt samma fråga många gånger, men jag har aldrig fått något
svar. Jag hoppas dock att Birgitta Hambræus har ett svar att ge här senare
i dag.

Vi socialdemokrater från Dalarna har lagt fram mer än 30 konkreta förslag
om hur man kan motverka arbetslösheten och få hjulen att snurra igen.

Några axplock: Vi har föreslagit att insatser görs på sådant sätt att lands-
tinget inte i nuvarande konjunkturläge skall behöva säga upp personal. Vi
har lagt fram förslag som handlar om att tomma överblivna kommunala lo-
kaler skall kunna byggas om och få andra användningsområden – till nytta

för näringsliv och sysselsättning. Naturligtvis föreslår vi också satsningar på vägar och järnvägar. Vi vill att telenätet förbättras. Det är en viktig förutsättning för jämlika förhållanden på vår arbetsmarknad. Vi har förslag om högskoleplatser, exportkrediter och ett trätekniskt centrum. Vi vill göra hemmamarknadsföretag till exportföretag, om resurser ges.

Sedan ett litet inpass om a-kassan. Regeringen har nu genomfört en sänkning av a-kasseersättningen. Vi socialdemokrater har inte kunnat föreslå en höjning. Men den stora skillnaden är att regeringen vill sänka a-kasseersättningen, medan vi socialdemokrater vill *höja* den så fort vi på något sätt kan göra det.

Anf. 103 LEO PERSSON (s):

Herr talman! Jag vill först instämma i det Per Erik Granström, Iréne Vestlund och Bengt-Ola Rytting har anfört. Sedan vill jag försöka göra en objektiv bedömning av skogslänens och i synnerhet Dalarnas regionala förutsättningar.

Jag kan konstatera att det finns "störningar" som kanske beror på att alla inte tillräckligt har uppmärksammat tempot i den omdaningsprocess som pågått inför våra ögon under ett par tre år. Jag avser förstås den regionaliseringsiver som statsmakten, näringslivet och även många andra aktörer på arenan med sådan förkärlek har ägnat sig åt de senaste åren.

Det har funnits en allmän uppfattning om att man skulle decentralisera den centrala förvaltningen till regionplanet. Men det måste ha gått fel när nu samma krafter verkar för att från det regionala planet tillskapa storregioner som i många fall känns mycket egendomliga och som gör att arbetet i skogslänen och i länen i övrigt blir mycket tungrovt. Kvar i många av länen har endast blivit avdelningskontor, helt i avsaknad av beslutskompetens.

Några exempel på ombildade och regionaliserade verk på den statliga sidan är som bekant Telia AB, Posten, Vägverket m.fl., där Bengt-Ola Rytting påpekade att 350 arbetsplatser hade försvunnit. Jag vill uppehålla mig litet vid Vägverket och regeringens beslut från 1993 att Vägverkets produktionsverksamhet skall bolagiseras.

Jag vill läsa upp några citat ur NSD: "För oss i glesbygden är det här mycket oroande. Förutom alla de förlorade vägverksjobben, är risken stor att vägunderhållet hamnar i händerna på ett privat företag som har monopol och vars enda målsättning är att maximera vinsten." Detta skriver kommunalråden Kent Ögren i Jokkmokk, Per Lavander i Arvidsjaur och Owe Pekari i Pajala.

Detta är representativt för hur man känner det i glesbygdskommunerna i hela landet. Man upplever att den kommande bolagiseringen med konkurrensutsättning av Vägverkets produktionsdivision kommer att få negativa effekter som nedläggning av vägstationer och mycket annat.

Det är märkligt att man skall kunna låta trafiksäkerheten bli utsatt för konkurrens och att den skall kunna hanteras utifrån vinstintressen. För trafikanterna i vårt vägnät är det i hög grad en rättvisefråga. Trafikanterna har, oavsett var i landet de bor, rätt till en viss lägsta grundtrygghet när det gäller drift och underhåll av vårt gemensamma vägnät.

Sammantaget kan man säga att detta innebär att särskilt glesbygden blir

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

den stora förloraren när Vägverkets produktionsdivision bolagiseras därför att det inte blir så vinstrikt och intressant att jobba vidare där.

Ett annat område som jag också skulle vilja beröra är nedläggningen av Trätågs verksamheter, främst i Dalarna och i Härjedalen. Jag har läst följande i ett pressmeddelande i dag: "Miljöförstöringen ökar men STORA och Korsnäs AB påstår sig tjäna pengar genom att flytta transporter till lastbilar från Trätågs järnvägstransporter. Kostnaderna vältras över på samhället. Miljökostnaderna ökar, trafikolyckorna ökar, vägslitaget ökar, bullret ökar, sysselsättningen minskar, mot detta ställs minskat järnvägsunderhåll på 0,5 miljoner kronor och ökade företagsvinster."

Socialdemokraterna i Dalarna tar miljöfrågorna på allvar, vill jag påstå. Man tycker att företagen inte skulle få spekulera på detta sätt. Den här överflyttningen kan inte få passera genom samhällets regelverk helt i motsatt riktning mot de ingångna avtal om minskad miljöpåverkan som finns, både nationellt och internationellt.

Vidare blir sysselsättningseffekterna långsiktigt förödande. Detta är bara början på en medveten avvecklingsprocess av järnvägstransporterna av tungt gods. Om den här principen godkänns finns det inget stopp för fortsatt avveckling.

Mina synpunkter på Trätågs regionalpolitiska effekter är att SJ har ett stort övergripande statligt ansvar för tunga transporter och för att medverka till en bra miljöprofil. Vi politiker talar ofta om att det är viktigt att ha de här synsätten. Men nu får företagen en chans att tjäna någon extra krona.

Posten är en annan verksamhet som också har flyttat ut transporterna från järnväg till väg. Det betyder totalt att man kommer att ta bort underlaget för järnvägar i glesbygd. Inlandssågar och annat får begränsade möjligheter att transportera sitt virke när man från SJ och andra påstår att järnvägstrafiken blir så olönsam att den inte längre kan upprätthållas.

Det kan vara dödsstöten för många glesbygdskommuner om man stimulerar till en sådan här utveckling. Därför tycker jag att det här är helt oacceptabelt. Jag tycker att det måste komma till åtgärder. Jag skulle ha velat höra arbetsmarknadsministerns synpunkter på hur man skall komma till rätta med detta. Men kanske Birgitta Hambraeus har något bud med sig.

Anf. 104 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Hur skall vi bäst bekämpa arbetslösheten i Sverige? Erfarenheten visar att det är genom att föra en egen ekonomisk politik och genom att inte anpassa oss till EU. Arbetslösheten är sedan lång tid mycket högre i EU än hos oss. Ju mer vi har anpassat oss till dem, desto fler arbetslösa har vi fått.

I EU-kommissionens avis, dvs. svaret på vår medlemskapsansökan, finns en kurva över arbetslöshetens utveckling i Sverige i jämförelse med EU. I början av 70-talet var arbetslösheten låg och ungefär lika både hos oss och hos dem. 1973 hände det något. Arbetslösheten började stiga brant i EU och var över 10 % 1984. Den minskade till 7–8 % 1988, men steg sedan igen 1990.

I Sverige behöll vi den höga sysselsättningsgraden under hela 70- och 80-talen, trots lågkonjunktur, oljekris och därmed följande nedläggning av

varvsindustrin och omstruktureringen av järn- och stålindustrin. 1990 ökade arbetslösheten hos oss plötsligt och kraftigt.

I OECD:s statistik visas samma mönster. Danskarna, som hade 1 % arbetslöshet 1973, när de gick med i EU – dvs. dåvarande EEC – fick raskt ökande arbetslöshet, upp till 10 % år 1982 och 11 % 1992. Norge, som stannade utanför, behöll sin låga arbetslöshet och kom över 3 % först i slutet av 80-talet, då även Norge började anpassa sig till EU. EU:s arbetslöshet har under 70- och 80-talen varit tre fyra gånger högre än Sveriges och Norges.

Men vid slutet av 80-talet börjar vi likna EU. Hur kommer detta sig? Det var mycket som hände på 80-talet, men nog är det svårt att värja sig för miss-tanken att det var när vi närmade oss EU, knöt kronan till ecun och började anpassa oss som vi också blev mer lika dem i arbetslöshet.

Det krävs verkligen starka bevis för att medicinen mot arbetslöshet skulle vara en ytterligare anpassning till EU, så till den grad att vi ger upp rätten till självbestämmande och går med i en union.

Man tror att de 20 miljarder som vi måste betala till EU varje år skall kunna uppvägas av ökade investeringar. Det är vad regeringens finansplan räknar med. Det är mycket svaga bevis. Man säger också att bakgrunden är osäker. Man har frågat ett antal företagare. Hade man frågat andra företagare kanske man hade fått andra svar. Som medlem i EU har vi inte längre rätt att gynna företag i vårt land och kompensera dem för långa avstånd och vårt geografiska läge t.ex.

Ja, mina kära vänner på dalabänken, jag anser att det är en olycka att Sverige sedan 80-talet, med regeringar från både socialdemokrater och borgare, har börjat föra denna nyliberala ekonomiska politik. Det är en stor olycka, som både Socialdemokraterna och regeringspartierna har varit överens om. Men så länge vi är ett fritt land kan vi ändra på en felaktig politik. Genom Maastrichttraktaten har den nyliberala ekonomiska teorin skrivits in i EU:s grundlag. Det anses alltså viktigare att bekämpa inflationen och budgetunderskottet än arbetslösheten. Medlemsländerna har inte längre rätt att bedriva en egen ekonomisk politik.

Jag tillhör den överväldigande majoritet i Sverige som anser att alla har rätt till arbete, att arbetslöshet är det allra värsta slöseriet. På 30-talet avskaffade vi arbetslösheten genom att utarbeta en egen variant av Keynes ekonomiska modell. Det gjorde vi i Sverige. Nu är Sverige ett av de länder i världen som kommit längst in i det postindustriella samhället. Jag anser att det är oklokt av oss att frångå oss möjligheten att finna en ny svensk modell för den ekonomiska politiken som passar framtiden.

Anf. 105 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att vi skall placera våra problem så pass långt utanför landets gränser som Birgitta Hambraeus gör. Hon påpekar visserligen att det nyliberala i politiken är förödande för sysselsättningen. Det håller jag med om. Det fanns också nyliberala inslag i den socialdemokratiska politiken på 80-talet, men de var inte överordnade målet om full sysselsättning. Där är den stora skillnaden.

Vår arbetslöshet är hemlagad till allra största delen. Här har regeringen gjort åtstramningar av konsumtionen i första hand. Man har på detta sätt

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

bekämpat inflationen, anser man, en inflation som det knappast finns någon risk för. Man har också som mål att minska den offentliga sektorn. Man vill öka, som man säger, incitamenten i ekonomin, alltså den ekonomiska ojämlikheten, orättvisan. Man vill förändra maktstrukturerna i samhället, och man har kommit långt på den vägen. Men priset är en stor arbetslöshet.

Det är bra att Birgitta Hambraeus efterlyste en ny svensk modell för ett samhälle med full sysselsättning. Jag tror att det är väldigt viktigt att ha ganska mycket av gamla beprövade metoder men med ny tillämpning som skall ligga till grund för den nya svenska modellen, om vi skall klara sysselsättningen framgent. Med den inriktning som politiken nu har är detta omöjligt.

Anf. 106 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag tror att vi är överens om ganska mycket. Får jag då fråga: Anser Bengt-Ola Rytting att det är möjligt för Sverige att föra en självständig ekonomisk politik när EU faktiskt förbjuder det och när EU bedriver en nyliberal politik? Skulle vi som medlemmar kunna rätta till de misstag som vi båda anser att våra regeringar har begått?

Anf. 107 BENGT-OLA RYTTING (s) replik:

Herr talman! Det finns utan tvivel ett starkt internationellt tryck på den svenska ekonomin som gör vårt handlingsutrymme mindre än vad det en gång var. Men det hindrar inte att man kan hävda den fulla sysselsättningen om man verkligen vill.

Om vi ansluter oss till Maastrichtavtalet anser jag personligen att en framforcerad valutaunion och en mycket stark och självständig centralbank är inslag som icke får förekomma om vi på sikt skall klara sysselsättningen.

Anf. 108 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Sverige för nu förhandlingar om att bli medlem i en union där socialdemokrater, socialister och kristdemokrater har givit upp kampen för en politik som inte har nyliberala förtecken. Hur skulle vi självständigt kunna klara oss från denna nyliberala ekonomiska teori när vi inte har rätt till egen ekonomisk politik?

Anf. 109 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! För fyra år sedan lämnade jag in en motion om att vi i Sverige behöver ytterligare en teknisk högskola. Det är med stor tillfredsställelse jag kan konstatera att jag i dag har hela den socialdemokratiska riksdagsgruppen med mig i detta förslag.

Motiveringarna för en ny teknisk högskola är i allra högsta grad näringspolitiska. Sverige måste som nation producera högteknologiska produkter. För dessa växer den internationella efterfrågan, och här är inte heller priset det främsta konkurrensmedlet. Det ekonomiska utgångsläget blir därför mycket gynnsammare för tillverkare av mobiltelefonutrustningar, avancerade energi- och miljötekniska produkter m.m. Då slipper vi den devalveringsekonomi som vi haft under de senaste 15 åren.

En förutsättning för den svenska välfärden ligger i den fulla sysselsätt-

ningen, inte i en övergång till lågproduktiva arbeten i rika människors hus-håll och trädgårdar eller fler skoputsare, varmkorvförsäljare osv., något som så mycket diskuterats i dessa dagar. Vad vi måste göra är att mer målmedvetet satsa på arbetskraftens kompetens och kvalitet. För Sveriges välfärd är det viktigt att andelen mer avancerade produkter ökar i vår export. Vi får bättre betalt. För högteknologiska produkter växer de internationella marknaderna.

Mot denna bakgrund är det bekymmersamt att den svenska industrin relativt sett har en så stor andel lågteknologiska produkter jämfört med de ledande industrinationerna. Enligt en utredning som dåvarande Statens industriverk, nuvarande NUTEK, avlämnade 1990 utgjordes endast 15 % av den svenska exporten av högteknologiska varor jämfört med 35 % för Japan och 31 % för USA. Tyskland hade en andel något mer än Sverige, 17 %, men Tysklands lågteknologiandel i exporten var väsentligt mindre än den svenska.

Vi måste, som det framhålls i den socialdemokratiska partimotionen, öka vår andel högskolestuderande. För att klara detta måste en ny teknisk högskola etableras. Egentligen behöver antalet civilingenjör- och forskarexamina fördubblas fram till år 2000 med bibehållen och höjd kvalitet.

Den svenska industrin har byggts upp med skogen och malmen som bas, och detta präglar fortfarande svensk industri. Det är Mellansverige och Bergslagen som har varit Sveriges industriella hjärta. Där finns en industriell tradition med många medelstora företag, som måste öka kompetensen och få tillgång till mer utbildad arbetskraft för att få till stånd den nödvändiga utvecklingen.

Industrins motstånd mot att anställa högre utbildad arbetskraft är ett allvarligt hot mot vår framtida svenska industriutveckling. Det står i kontrast till utvecklingen utomlands och kan på sikt medföra en snabbare utflyttning av svensk forskning och utveckling till utlandet. Så sent som i slutet av 80-talet var en av orsakerna till vissa företags utflyttning från Sverige bristen på civilingenjörer för forsknings- och utvecklingsverksamhet.

Där det finns en teknisk högskola är andelen tekniker, naturvetare och forskare ca 4-5 % av arbetskraften. Så är det i Stockholm, i Göteborg och i Östergötlands län. Men det län som har den i särklass högsta andelen tekniker utan att ha en stor högskola är Västmanlands län, som har 3,2 % tekniker och forskare i arbetskraften, dvs. mer än Malmöhus län som har 2,6 %.

Den främsta orsaken till detta är att ABB hittills trots det låga utbildningsutbudet lokalt lyckats relativt väl med att rekrytera tekniker. Detta kan komma att bli svårare i framtiden. Dessutom har den väldiga ABB-koncernen på ett helt annat sätt än dåvarande ASEA alternativa lokaliseringar för såväl produktion som utvecklingsenheter över hela världen.

Regionalpolitiskt är Mellansverige en underförsörjd region när det gäller utbildning, speciellt när man tar hänsyn till de större företagens tyngd i regionen. Här finns också många medelstora och mindre företag som har ett stort behov av en kunskapsmässig injektion.

I Västerås finns en hög beredskap för en etablering. Det finns förstklassiga lokaler för en teknisk högskola, som enligt aktuell planering kan färdigställ-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

las med sex månaders framförhållning efter beslutsdatum. Dessa kan förhyras, och därmed behövs inga statliga medel för anläggningsinvesteringar.

För ABB:s utveckling och för den industriella utvecklingen i Mellansverige är det därför av stor betydelse att vi får en högre nivå på den tekniska utbildningen i en stad som Västerås. Därför måste den nya tekniska högskolan förläggas till Västerås, vilket är av stor vikt för näringslivets utveckling också nationellt.

Anf. 110 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Den situation på arbetsmarknaden som vi nu befinner oss i är just den som så många varnat för under årens lopp. Klarsynta samhällsdebattörer såg tidigt vartåt det lutade, men de som hade ansvaret ville inte lyssna.

När Carl Bildt varnade för följderna av 70- och 80-talspolitiken kallades han för svartmålare. När Kjell-Olof Feldt så småningom insåg vartåt det bar-kade fick han inget gehör hos sina egna partikamrater. Han tvingades att lämna sin ministerpost.

Det är arvet efter den socialdemokratiska politiken under 70- och 80-talet som är den yttersta orsaken till att så många människor i vårt land i dag saknar arbete.

Problemen kan omöjligt avhjälpas med en återgång till den politik som har skapat problemen.

Denna debatt borde handla om vad det är för faktorer som kan lyfta oss ur arbetslöshetens stålbad.

Det är beklämmande att behöva konstatera att inte en enda socialdemokrat har visat något intresse för att debattera det som är själva grunden för trygga arbeten, nämligen företags- och näringspolitiken.

Företagsklimatet och hur vi skall få investeringar som ger arbeten i vårt land borde vara temat för debatten i dag när arbetslösheten skall diskuteras. Det hade varit betydligt rimligare om rubriken för denna debatt hade varit Näringspolitik för tillväxt och riktiga arbeten.

Arbetslösheten kan bara minskas genom att vi får fler riktiga arbeten. För detta krävs att lönsamma företag ges goda förutsättningar att verka i vårt land.

Vi behöver flera företagare. Skall vi klara jobben, måste det skapas en tillit inför framtiden hos dem som överväger att bedriva företagsverksamhet.

Tillförlitliga konkurrenskraftiga spelregler och tydliga signaler om att det är viktigt och hedervärt att starta och driva företag och att tjäna pengar är några av grundvillkoren för att nya företag och nya arbeten skall kunna komma till stånd.

Det är ett långsiktigt arbete att återskapa förtroendet för Sverige som ett bra land för svenska och utländska företag att verka i efter det socialdemokratiska förstörelsearbetet.

Helt avgörande för en förbättrad arbetsmarknadssituation är att Sverige blir medlem i den europeiska unionen. Osäkerhet om EU-medlemskapet fungerar som en broms på företagens investeringsvilja samtidigt som beslut om nyanställningar skjuts upp.

Ingen svensk näringsgren, vare sig hemma hos mig i Västmanland eller någon annanstans, mår bra av att stå utanför det europeiska samarbetet.

EES-avtalet är i och för sig bra, men det ger inte den långsiktiga nödvändiga säkerhet som endast ett medlemskap kan ge.

EG-medlemskap var alltför lång tid en fråga där Socialdemokraterna betedde sig som strutsen. Europa var inte intressant. Den inställningen påverkade det svenska näringslivets agerande på ett sätt som drabbade arbetsmarknaden negativt.

I slutet av 80-talet blev det allt tydligare att investeringarna försvann ur vårt land. Svenska företag valde att förlägga sin verksamhet till EG-området för att därmed säkra tillgången till den europeiska marknaden. Utländska investeringar uteblev och arbetslöshetssiffrorna började stiga.

Under våren 1991 ägnade näringsutskottet en hel dags hearing åt denna bekymmersamma utveckling. EG-frågans betydelse för arbete och välfärd var uppenbar, och på sommaren 1991 lämnade den socialdemokratiska regeringen in den svenska ansökan om medlemskap i EG.

Osäkerhet om medlemsfrågan är en av de viktigaste faktorerna som påverkar investeringsvilja och möjligheter för människor att få arbete. Medlemskap är avgörande för utländska företags inställning till Sverige. För dem är vårt land ointressant så länge som vi inte är med i EU. Vill vi få amerikanska, japanska, tyska eller andra utländska företags investeringar till Sverige och därmed nya arbeten är det ett grundvillkor att Sverige blir medlem i den europeiska unionen.

De tolv medlemsstaterna har satt som mål att Sverige skall bli medlem i början av år 1995.

Varje parti som vill minska arbetslösheten borde ta sitt ansvar i Europadebatten. Socialdemokraterna har varit alltför tysta sedan medlemsansökan lämnades in.

Med dagens arbetslöshetssituation i Sverige är det viktigt att medlemskapsfrågan förs i hamn så snabbt som möjligt. Inte minst för att få riktiga arbeten borde alla politiska partier göra allt vad man förmår för att påverka förhandlingsprocessen positivt.

Politiska utspel som medverkar till förseningar och som sprider tveksamhet om tidtabellen är ytterst olyckliga i ett läge där vi mer än någonsin behöver tillit hos företagen, svenska som utländska, en tillit som krävs för att de skall vilja och våga investera och anställa folk i vårt land.

Ett nej till svenskt medlemskap skulle innebära stora nackdelar och risker för möjligheterna till arbete i Sverige.

I en debatt i riksdagen om arbetslöshet och sysselsättning är medlemskapsfrågans betydelse central. Ingen sakfråga är viktigare för att få fler riktiga arbeten till Sverige än att vi blir medlemmar i det europeiska samarbetet.

Anf. 111 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Är det så att Karin Falkmers åsikter är representativa för hur de borgerliga tänker när det gäller att lösa arbetslöshets- och sysselsättningsproblemen, då förstår jag att det har gått så illa när vi har haft borgerliga regeringar. 1976–1982 hade vi en borgerlig regering som skapade jätte-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

stora underskott i statens budget. Investeringarna inför framtiden minskade med 40 %. Så fort det blev en borgerlig regering 1991 fick vi den kraftigaste ökning av arbetslösheten som vi någonsin har haft i det här landet. Investeringarna sjunker.

Sedan säger Karin Falkmer att vi socialdemokrater inte har några konkreta förslag om hur sysselsättningsproblemen skall lösas. I mitt anförande pekade jag på att svensk industri måste satsa på mer högteknologiskt innehåll i produktionen. Det är en förutsättning för att vi skall kunna konkurrera med Japan, Tyskland och övriga framstående industriländer.

Det är nödvändigt att tjäna pengar. Därför göder man nu företagen. Man ger skattelättnader på 25 miljarder. Detta leder varken till jobb eller investeringar, utan det leder till spekulation. Det är på sitt sätt en återupprepning av 80-talets spekulationsekonomi. Sådant ger inga jobb, vare sig i Västmanland eller i andra delar av Sverige.

Anf. 112 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Låt mig inleda med det som jag är överens med Roland Sundgren om, nämligen värdet av utbildning, forskning och teknologisk utveckling. Men att det råder brist på civilingenjörer beror bl.a. på den flummiga utbildningspolitik som fördes i Sverige under den socialdemokratiska regeringen, då man satte frågetecken inför vad kunskaper egentligen innebär.

Sedan över till sakfrågan. Alla vet, även Roland Sundgren, att det är bris-terna i 70- och 80-talets politik som har lett fram till dagens situation. Låt mig citera Kjell-Olof Feldts ord på SACO-kongressen 1989 – då var det inte borgerlig regering. Han sade att Sverige skulle tvingas genomgå arbetslöshetens stålbad och att den tredje vägens politik skulle leda ut över stupet. Detta är i dag bevingade ord. Dess värre är detta i dag en del av vår verklighet.

Kurvan över industrisysselsättningen vände brant neråt i slutet av 1989. Från den tidpunkten och fram till valet 1991 försvann ungefär 10 % av alla industrijobb. Det säger sig självt att det kommer att ta lång tid att komma till rätta med problem som har skapats under 20 års tid. Vi har gjort åtskilligt konstruktivt under de drygt två år som vi har haft ansvaret. Vi kan lova att vi, om vi får ansvaret efter nästa val, kommer att vända utvecklingen. Redan i dag ser vi de positiva effekter som ett ändrat näringsklimat faktiskt har bidragit till.

Anf. 113 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Jag hoppas att detta land skall bevaras från en fortsatt högerregering också efter valet i höst. Annars kommer det att leda till en fullständig katastrof för landet. Budgetunderskottet ligger nu på 200 miljarder och fortsätter att öka med 172 miljarder nästa budgetår. Det är fruktansvärda scenarier som vi ser framför oss.

När Kjell-Olof Feldt talade om ett arbetslöshetens stålbad var det en varning för de kostnadsökningar som följde i avregleringens spår.

Jag debatterade i denna kammare med Lars Tobisson och Anne Wibbe under våren 1985. Jag var emot avreglering. Det blev sedan på hösten en avreglering av kreditmarknaden. Det var ett starkt tryck bl.a. från Karin

Falkmers partivänner. Vi skulle naturligtvis ha gjort avregleringen försiktigare och tagit litet mer tid på oss. Det var avregleringen som drev upp kostnaderna och som orsakade problemen.

Det skulle vara intressant att få diskutera skolan. Jag läser i det senaste numret av Teknisk tidskrift, där man frågar: Skall Sverige skrota verkstadsindustrin? Man talar om den nuvarande regeringens bristande samordning mellan Utbildningsdepartementet och Näringsdepartementet. Den kommer att på sikt slå ut svensk verkstadsindustri och dess behov av kunniga människor i industrin. Detta skrevs så sent som för en vecka sedan i Teknisk tidskrift.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Anf. 114 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att påminna Roland Sundgren om den offensiva satsning på forskning, utbildning och en ny högskolepolitik som har skett sedan den borgerliga regeringen tog vid samt på den satsning på kompetenscentrum för att binda utbildningssidan närmare näringslivet, som vi använder bl.a. löntagarfondspengarna till.

Det är intressant att lyssna till Roland Sundgren. Den socialdemokratiska inställningen till företagare i Sverige står i klar dager när han säger att det som vi har gjort bara gynnar kapitalet. Då förstår inte Roland Sundgren vad det handlar om. Att ta bort dubbelbeskattning på riskkapital är ju en viktig sak för att företagen skall få en investeringsmöjlighet och därmed kunna göra nyanställningar.

Att ta bort skatten på det arbetande kapitalet i företagen, som är verksamt för att göra företagsklimatet mer positivt, var något som Socialdemokraterna starkt motsatte sig. Vi ser att det i företagsvärlden råder en optimism i dag. Men faktum kvarstår att näringslivsklimatet var illa skadat efter Socialdemokraternas framfart under årens lopp. När villkoren i Sverige upplevdes som mindre förmånliga röstade arbetskraft, kapital, företagare och företag med fötterna och sökte sig till regioner där förhållandena upplevdes som mer rimliga.

Den finanshysteri som vi har upplevt, vilken skapades på 80-talet, är en följd av de villkor som den socialdemokratiska regeringen satte upp på den ekonomiska spelmarknaden.

Anf. 115 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! I slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet kunde man läsa och lyssna till en nationalekonom vid namn Lars Calmfors. Han gav då uttryck för en samhällsåskådning och ett ekonomiskt synsätt som gjorde gällande att Sverige genom att skapa en arbetslöshet på ca 5–6 % bättre skulle kunna behärska den ekonomiska utvecklingen. Då skulle vi kunna hålla inflationen i schack och landet skulle blomstra.

Calmfors fick många supportrar. De hade glömt arbetslöshetens elände. De hade också glömt att det efter högkonjunktur kommer lågkonjunktur och att det inte går att inteckna framtiden.

Calmfors och hans meningsfränder vann sympati under den här tiden. Många aningslösa anslöt sig till tron på marknadens välsignelse. Inflationen och arbetskraftsbristen skulle lösas genom planerad arbetslöshet.

Utan att förhåva mig var vi ganska många som var mycket kritiska till detta synsätt. Signaturen Turpo i LO-tidningen, nr 50–52 i december 1990, fångade vad många av oss kände: "Att rekommendera en omfattande arbetslöshet, utslagning och många människors undergång som lösning på våra ekonomiska svårigheter är inte bara grymt och hänsynslöst, det är också ekonomiskt dåraktigt. Det gjorde man i industrialismens barndom när man inte visste bättre. Men när ett sådant förslag läggs fram av nationalekonomer i dag, några hundra år senare, kan man bara konstatera att man inte har med forskare att göra utan med charlataner och skojare!"

Det kan tyckas vara ganska hårda ord, men inte desto mindre sanna! I slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet förespråkade SAF, borgerliga politiker och många ekonomer en politik där man med berätt mod skulle skicka hundratusentals människor ut i arbetslöshet. En del har ändrat sig sedan dess. Men vad hjälper det?

Nu skriver vi 1994. Arbetslösheten har inte bara nått de där 5–6 procenten. Nej, nu handlar det om mer än det dubbla. Regeringens ekonomiska politik har skapat en arbetslöshetssituation som blir utomordentligt svår att ta sig ur. Ca 700 000 människor är utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Calmfors ekonomiska politik, modell 90, har nu praktiserats i drygt två år. Den inhemska efterfrågan och ekonomin är i botten. Människor kastas ut från sina hem.

Senhösten 1991 valde den tillträdande borgerliga regeringen bort den fulla sysselsättningen. Nu ser vi resultatet. Arbetslösheten skenar utan kontroll för samhället. Lärdomen vi har fått är att det inte går att planera en arbetslöshet. Antingen är vårt mål full sysselsättning eller så blir det som den situation vi nu har.

I Örebro län är drygt 20 000 utanför den ordinarie arbetsmarknaden. 13 000 är öppet arbetslösa, varav 3 000 ungdomar. Det är resultatet av en politik där arbetslösheten är ett medel i den ekonomiska politiken. På annat sätt går det inte att förklara bristen på insatser för att vända utvecklingen.

Det är också den känsla som de arbetslösa har. Jag träffade några av dem i förra veckan. Det finns initiativförmåga och kamplust. Det finns idéer för att skapa jobb. Men regeringen använder pengarna till att sänka skatterna. De pengar som finns för arbetsmarknadspolitik låser man in. De får inte användas för att ge dessa ungdomar möjlighet att förverkliga sina idéer. Det är skamligt. Det är cyniskt. Det vittnar om den brist på medmänsklighet som präglar regeringens hela politik.

Vi socialdemokrater i Örebro län har i en av våra motioner föreslagit att länsarbetsnämnden och arbetsförmedlingarna skall få använda pengarna där de gör bäst nytta. Man skall utifrån de lokala förutsättningarna få disponera medlen så att man kan uppnå bäst effekt. Får vi stöd för dessa förslag kan såväl de unga arbetslösa som de litet äldre känna framtidstro och hysa förhoppningar om att komma ur arbetslöshetseländet. Men är det en politik som den borgerliga riksdagsmajoriteten är intresserad av? Hittills har vi inte sett några sådana tendenser, varken i budgetförslaget eller under dagens debatt.

En offensiv för fler jobb lär vi tyvärr inte få se förrän svenska folket har röstat fram en socialdemokratisk regering.

Herr talman! Ett av Sveriges absolut största problem är just den höga arbetslösheten, vilket vi har debatterat här i dag. Det är en uppfattning som delas av hela svenska folket, men Sveriges regering tycks inte inse detta. Att så är fallet visar regeringen med sin brist på politik för att komma till rätta med den höga arbetslösheten. Det allvarligaste av allt är den höga ungdomsarbetslösheten. Arbetslöshet är ingen bra start på vuxenlivet.

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Herr talman! Mitt anförande i dag är en hälsning till regering och riksdag från två unga människor från Örnsköldsvik: Per och Anna, båda 20 år. De sitter här på läktaren och lyssnar, lyssnar för att få besked om vad vi vill göra för att de och deras kompisar skall få arbete. Låt mig läsa deras hälsning. Så här säger Per och Anna:

"Vi är många ungdomar som just nu står inför en oviss framtid, en framtid som för många saknar morgondag. Att inte ha ett arbete att gå till, att inte fylla någon funktion, att inte vara delaktig i sin egen framtid skapar otrygghet, passivitet och utslagning såväl ekonomiskt som socialt. Det är för oss helt obegripligt hur man kan föra en politik som sätter oss unga på undantag, hur man vill få undan arbetslösa genom tillfälliga arbetsmarknadsåtgärder, medan man i själva verket struntar i att göra något åt arbetslösheten. Ungdomspraktiken har blivit regeringens främsta instrument, när det borde vara en nödlösning. Regeringen saknar vilja att komma till rätta med arbetslösheten. Det är synd, för den kommer att finnas kvar, om ingen slår näven i bordet och gör något. Vi tror att politiken kan lösa detta, om den rätta viljan finns. Vårt råd är därför: Bekämpa arbetslösheten – inte de arbetslösa.

Vi unga, vi vet att arbetslösheten finns där. Dagligen flåsar den oss i nacken genom media, tomma platsjournaler, föräldrar och slutligen vi själva så fort vi lämnat studierna. Allt detta vet vi, men vi accepterar det inte. Vi vill se ansträngning, se ungdomar i det ordinarie arbetslivet. Vi vet att vi behövs.

Sedan företag gjort sig av med folk, kan vi på många håll konstatera att det i allt större utsträckning arbetas övertid, en övertid som skulle kunna vara en återanställning eller rent av en nyanställning. Därför vill vi se att rekryteringsstöd tillämpas så att vi ungdomar ges möjlighet på arbetsmarknaden.

Sedan vill vi att arbetslösa skall ges möjlighet till fortbildning och omskolning med en ersättning som motsvarar a-kassan. Varför bestraffar de borgerliga partierna dem som vill studera i stället för att gå arbetslösa? En ersättning som motsvarar a-kassan är en absolut förutsättning. I dag förlorar man på att ta en anvisad utbildning. Det är ju inte bara individen som förlorar, utan även samhället förlorar.

Många tycker att dagens ungdom har fått livet serverat för sig. Men tänk efter. Ställer ni upp på en sådan beskrivning? Arbetslöshet, höga hyror, oro och otrygghet.

Slutligen vill vi ungdomar att ni, Sveriges riksdag, skall förstå att det inte är bidrag som vi vill ha. Vi vill känna delaktighet och vara en viktig komponent i arbetslivet och samhällsutvecklingen. Visserligen är vi arbetslösa men absolut inte värdelösa."

Herr talman! Detta var hälsningen från Anna Burland och Per Nylén. Vi

här i riksdagen måste ta vårt ansvar och se till att arbetslösheten bekämpas. Vågen dit är utstakad. Den finns i de socialdemokratiska motionerna.

Anf. 117 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s):

Herr talman! Aldrig i modern tid har så många värmänningar som nu varit arbetslösa, och särskilt hårt slår arbetslösheten bland ungdomar. Också långtidsarbetslösheten har ökat, och många arbetslösa riskerar att för lång tid, kanske för alltid, ställas utanför samhället.

Arbetslösheten är ett problem för dem som blir arbetslösa, för deras familjer och även för samhället. Samstämmig forskning visar att arbetslöshet framkallar ohälsa, försämrad självbild, stress, oro och försämrad tro på framtiden. Detta gäller både ungdomar och vuxna. Den ekonomiska stressen, dvs. att inkomsterna i familjen minskar, har stor betydelse för hur pass allvarliga konsekvenserna blir av arbetslösheten.

Undersökningar i bl.a. Hagfors, utförda av Centrum för folkhälsoforskning i Karlstad, visar att en rad skador uppstår redan under uppsägningstiden. Drygt var fjärde järnvägsarbetare i Hagfors uppgav försämrad stämning i familjen under själva uppsägningstiden. Forskningen visar också att ett nytt jobb, fast eller tillfälligt, snabbt har motsatt effekt.

För de samhällen som drabbas av hög arbetslöshet finns en rad negativa effekter dokumenterade. Yngre personer, främst de unga kvinnorna, flyttar från orterna. De sociala banden skadas, och underlagen för service försämrar. Konflikterna mellan olika grupper ökar, t.ex. mellan invandrare och svenskar.

Kraven på arbetsmiljön minskar under tider av hög arbetslöshet. Flera studier visar att övertiden är som störst när arbetslösheten är högst. Bara för Värmlands del beräknas övertiden i januari i år motsvara 1 500 årsarbetstillfällen.

Konsekvenserna av arbetslösheten finns på många plan. Det är i syfte att försöka hindra de nämnda effekterna som vi socialdemokrater på Värmlandsbanken föreslår en rad åtgärder för Värmland. Vi efterlyser en bred och offensiv näringspolitik, där alla politikområden måste samverka för att pressa ner arbetslösheten. Vi anser bl.a. att en förstärkning av Utvecklingsfondens resurser bör ske.

Det är naturligt att satsa på infrastrukturen när det är lågkonjunktur. Det är nödvändiga och viktiga åtgärder för att skapa arbete och tillväxt i Värmland. Det handlar om upprustning av riksvägar och länsvägnät.

Det handlar också om att rusta upp järnvägsnätet till Stockholm, Oslo och Göteborg. Det handlar om en ny länsflygplats i Värmland. Det handlar om att sjöfarten på Väneren skall garanteras långsiktigt. Det handlar om att bygga ut telekommunikationerna.

Det krävs också ett sammanhållet, långsiktigt och genomarbetat program för att vända utvecklingen inom byggbranschen i länet. Ett sådant program bör innehålla åtgärder som gör det möjligt att bygga bort brister i boendet, renovera lokaler och bostäder samt byta ut vatten- och avloppssystem. På kulturområdet är det aktuellt att bygga ett nytt länsmuseum i vårt län. I dag är 46 % av alla Värmlands byggjobbare arbetslösa. Om inte något görs, kommer en hel bransch att slås ut, och kunskaper kommer att gå förlorade.

Planerna på att etablera ett internationellt inriktat centrum för forskning och utbildning i risk, sårbarhet och säkerhet, ett riskcentrum, har under det senaste året tagit form i Karlstad. Arbetet sker i samarbete med Lunds tekniska högskola och innebär att ett nätverk skapas mellan olika forskargrupper, som arbetar i landet och utomlands. Navet i nätverket skall centret i Karlstad bli med uppdragsverksamhet, utbildning och forskning.

Vidare hoppas vi att ett centrum för brottsförebyggande arbete kan skapas. I Karlstads kommun och i Karlstads polisdistrikt har en väl fungerande brottsofferorganisation byggts upp under de senaste åren. Med anledning av den stora erfarenheten kring brottsofferstöd och ett väl utbyggt samarbetsnät i dessa frågor, bl.a. med Centrum för folkhälsoforskning i Karlstad, vore det mycket bra och viktigt att ett centrum fick utvecklas.

Vi vet att arbetslösheten slår hårt mot ungdomar, och därför vill vi socialdemokrater göra ett försök att avskaffa ungdomsarbetslösheten i Värmland. Vi vill ge ungdomar upp till 25 år en arbets- eller utbildningsgaranti. Det handlar om att inrätta flera olika saker: fler utbildningsplatser, fler utbildningsvikariat, fler platser inom komvux m.m. Det handlar om kulturarbete för ungdomar och ett företagsträningsprogram för ungdomar. Det handlar om särskilda insatser för miljöarbeten inom ramen för Miljöaktion Värmland. Det handlar om datautbildning av mer avancerad sort och mycket annat.

Herr talman! Aldrig i modern tid har så många värmlänningar varit arbetslösa. Därför behövs en rad åtgärder på olika områden för att bekämpa arbetslösheten och skapa arbete.

Anf. 118 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Jag tackar talmannen för att jag fick byta plats i debatten. Därigenom hann jag också delta vid några viktiga sammanträden, bl.a. om riksdagens framtida lokaler.

Fru talman! Kampen mot arbetslösheten är den viktigaste uppgiften nu och under de kommande åren. Ingen kraft får sparas när det gäller att hitta vägar till nya varaktiga och produktiva jobb.

Det betyder att arbetsmarknadspolitiken, i vid mening, inte bara handlar om olika arbetsmarknadsåtgärder. Det handlar också om en offensiv näringspolitik och en regionalpolitik som syftar till att utveckla hela Sverige liksom om att bedriva en ekonomisk politik som inte tänder nya inflationsbrasor eller försämrar vårt lands position i ekonomiskt hänseende.

Från Centerns sida tar vi detta på allvar. Vi tar också aktivt vårt ansvar för dagens svårigheter i regering och riksdag. Valet 1994 kommer i mycket att handla om en trovärdig politik för investeringar och arbete.

Det gäller att kräva politiskt ansvar inte bara för dagsläget, som oppositionen så gärna vill göra, utan även för de försummelser som den socialdemokratiska regeringen under 80-talet gjorde sig skyldig till och som bidragit till det svåra arbetsmarknadsläge som vi nu har i Sverige. Jag vill nämna några punkter i detta sammanhang. Det gäller för det första eftervärden efter devalueringen 1982, för det andra 80-talets spekulationsekonomi och för det tredje fortsatta felaktiga åtgärder trots att det fanns klara och tydliga signaler om en nedgång i ekonomin.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Av detta har vi i Centern dragit den lärdomen att det nu krävs en fast finans- och penningpolitik som inte på kort tid förbrukar den återhämtning som redan har skett i svensk ekonomi och som har goda förutsättningar att drivas vidare.

Investeringarna i näringslivet måste öka, och samtidigt måste de offentliga utgifterna minskas. Detta kan och måste ge underlag för skapandet av nya jobb, även inom den offentliga sektorn. Vi kommer inom denna att möta ett stort vårdbehov. Till följd av befolkningstalens utveckling kommer vi längre fram också att få tillgodose ännu större behov av vård.

Aldrig tidigare har det satsats så stora resurser mot arbetslösheten som just nu. Diskussionen tidigare i dag har till stor del handlat om de arbetsmarknadspolitiska insatserna och deras fördelning.

Självfallet kommer Centern att arbeta för att den offensiva arbetsmarknadspolitik som regeringen inlett också fullföljs. Det är intressant, fru talman, att notera att när vi riksdagsmän från Skaraborgs län träffade vår länsstyrelse och bl.a. länsarbetsdirektören, chockade denne oss – som han själv sade – med att för första gången säga att man på arbetsmarknadssidan såg mer positivt på utvecklingen än vad regeringen gjort i sin finansplan. Det gällde investeringarna, antalet nyanmällda jobb och nedgången i antalet varsel. Det var små förändringar, men ändå med en positiv inriktning.

Länsarbetsdirektören tog också upp en annan fråga, som har diskuterats i dag, nämligen byggnadssektorn. Enligt uppgifterna i budgeten förväntas en stor nedgång, som på sina håll närmar sig vad som motsvarar det antal lediga lägenheter som behövs för en normal årsomsättning. Men det krävs också reparationer samt om- och tillbyggnader, åtgärder som har diskuterats tidigare här i dag.

Vi har också från Centerns sida observerat detta och har i flera motioner väckt förslag som vi kommer att diskutera under riksmötets fortsättning.

Eftersom det i detta avsnitt av debatten, fru talman, hämtas många exempel från de egna länen, vill också jag göra det i detta sammanhang. En nedgång i antalet arbetstillfällen i Skaraborgs län beror på ett ganska samfällt riksdagsbeslut, nämligen om nedläggning av flygflottiljen F 6 i Karlsborg. Regeringen har under fjolåret placerat Karlsborgs kommun i tillfälligt stöd-område, vilket har givit positiva effekter. Det behövs emellertid ytterligare medel. En ytterligare förutsättning är att turistföretag får ingå bland de företag till vilka särskilt stöd kan lämnas. Vi har tagit upp detta i riksdagen, och jag hoppas att riksdagen skall ta sitt ansvar för nedläggningsbeslutet, i linje med vad som uttalades i samband med att det fattades.

En annan fråga som starkt berör Skaraborgs län är jordbrukets utveckling. Det har i början av denna vecka lagts fram en rapport som visar att en mycket stor andel av skaraborgarna är beroende av jordbruket. Det krävs en jordbrukspolitik och resultat av EG-förhandlingarna som inte slår undan grunden för en stor sysselsättningssektor.

Med detta, fru talman, vill jag konstatera att den aktiva näringspolitik som inletts måste fullföljas. De kommande jobben finns till stor del i de små och medelstora företagen.

Anf. 119 RUNE EVENSSON (s):

Fru talman! Jag skall i mitt inlägg ta upp bostadspolitik och byggandet. Det låga byggande som är ett resultat av regeringens politik har nu lett till att hela byggbranschen befinner sig i en kris. Arbetslösheten bland byggnadsarbetarna är nu uppe i 31 %, och lägger man till dem som är i någon form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, stiger andelen till 40 %.

Den låga nivå som byggandet nu har nått är skadlig för landet. I nästa led drabbas byggmaterialindustrin, i nästa möbelindustrin osv. Mycket kunande och kompetens försvinner nu i takt med avskedanden och konkurser. Det låga byggandet har fört oss till en klar bottennotering inom OECD-området även i detta sammanhang, något som kommer att leda till framtida överhettningar när byggbehoven ökar.

Många försök görs från olika områden att försöka få regeringen att förstå det allvarliga i situationen. Byggnadsarbetarna och Byggtreprenörerna har skrivit till och uppvaktat regeringen i frågan, men ingen reagerar. Ingen i regeringen visar något ansvar. Ingen visar någon vilja att ta sig an problemen.

Nu ser vi vådan av att vi inte har något bostadsdepartement, att ingen i regeringen har det direkta ansvaret. Den samlade uppfattningen från dem som i dessa frågor söker komma till tals med regeringen är: Det finns ingen att tala med. Ingen förstår dem. Ingen är intresserad. Bo Lundgren, som ansvarar för bostadsfinansieringen, har i alla fråge och interpellationsdebatter sedan 1991 bara skyllt på den förra regeringen. Detta blockerar all saklig diskussion.

Generaldirektörerna för AMS och Boverket har tillskrivit regeringen om att få använda 2,5 miljarder av AMS anslag som ej utnyttjats förra året, att användas till ROT-åtgärder. De har inte fått något svar på sin begäran. Ett positivt svar här skulle ge både jobb och bättre bostäder. Bådadera är angeläget.

Jag hörde tidigare arbetsmarknadsministern säga att han är beredd att diskutera detta. Men det har nu gått tre månader utan att någonting har hänt, och arbetslösheten ökar ytterligare. Frågan är hur lång tid som skall förflyta innan det blir något resultat av Börje Hörnlunds funderande.

Byggandet väntas falla ytterligare under 1994 och 1995. Detta får enligt min uppfattning inte ske. Byggandet är en viktig motor i samhällsekonomin. Vad som nu behövs är en radikal omläggning av politiken på detta område. Bostadsbyggandet är för lågt. Vi bygger i dag motsvarande en tredjedel av behovet. Detta leder till bostadsbrist senare. Vi vill stimulera en ökning av bostadsbyggandet.

Också ombyggnadsverksamheten förväntas minska, trots att stora dokumenterade behov finns. Miljonprogramsområdena behöver byggas om. Boverket har nyligen presenterat en inventering av ombyggnadsbehovet. Den visar att det finns 275 000 lägenheter byggda före 1951 som ej blivit ombyggda sedan dess. Det skulle motsvara ett ombyggnadsbehov på omkring 40 000 lägenheter per år. Vi vill satsa på detta.

Den svenska befolkningen blir allt äldre. Det innebär ökat behov av äldre bostäder. Det behövs en kraftig utbyggnad av för äldre särskilt anpassat

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

boende. Många befintliga äldreboendestäder behöver byggas om för att motsvara tidens krav. Detta vill vi satsa på.

Vi vill också satsa på renovering av dåliga bostads- och skolmiljöer, renovera kommunala byggnader i övrigt, byta ut utslitna VA-ledningar, satsa på samlingslokaler m.m.

Under den allmänna motionstiden har det från oppositionspartierna väckts motioner om ökad satsning på byggandet. Det bör nu finnas en majoritet här i riksdagen för en radikal ändring av den hittills förda politiken på detta område, en ändring som bryter regeringens handlingsförlamning.

Även i regeringen ingående partier har nu signalerat att de tröttnat på regeringens politik på bostadsområdet och att ett brett ROT-program måste tas fram. Detta inger visst hopp om att vi här i riksdagen skall kunna få majoritet för ett sådant program. Det är önskvärt att denna fråga behandlas skyndsamt, med tanke på den akuta situation som råder inom byggandet.

Anf. 120 INGVAR JOHNSON (s):

Fru talman! Vi i norra Älvsborg har drabbats hårdare än de flesta av kraftiga personalminskningar i industrin. För att återskapa dessa jobb krävs därför en rad riktade insatser både för att utveckla befintligt näringsliv och för att skapa en ny struktur.

Regeringen har varit passiv, och många regeringsförslag har direkt motverkat en positiv utveckling i vår del av landet. Det behövs därför en ny politik för fler jobb till norra Älvsborg.

Vi socialdemokrater från valkretsen har därför i en motion krävt satsningar på utbildning, forskning, kommunikationer, ökat byggande, stärkt kommunal ekonomi och en satsning på att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.

I Fyrstad uppvisar arbetslösheten bland de högsta talen i landet, med nästan 17 % utan jobb. Jag tycker att regeringen trots detta inte har tagit situationen på allvar. Jag menar att regeringen därmed sviker Fyrstad, som på några år har förlorat hela 14 000 arbetstillfällen.

Som exempel på hur lätt regeringen tar på regionens problem vill jag nämna följande.

När över 4 000 jobb på mycket kort tid försvann vid regionens största företag möttes de arbetslösa av hurtfriska uppmaningar om att starta eget. Så verklighetsfrämmande såg regeringen på de drabbades situation.

När Fyrstad nu kräver att de pengar som Volvo skall betala tillbaka för Uddevallafabriken skall tillfalla regionen, säger Börje Hörnlunds närmste medarbetare att "Fyrstad inte är värre drabbad än andra regioner". Så litet vet arbetsmarknadsministern tydligen om situationen i vår region.

När bilindustrin och dess underleverantörers behov av utvecklingsstöd blev allt större lade Per Westerberg ner Verkstadstekniska delegationen. Så liten känsla och förståelse hade han för industrins behov.

Vi socialdemokrater från regionen har i motioner föreslagit stöd för att tidigarelägga trafikinvesteringar i Fyrstad, öka byggandet, satsa på strategigruppen för industriell utveckling och ett Business and Innovation Centre, ge ökade resurser till vuxenutbildning, högskolan, forskningsprojekt samt att inrätta ett resurscenter för kvinnlig företagsamhet.

Jag skulle vilja uppmana de borgerliga ledamöterna från regionen att stödja dessa offensiva förslag. Jag tycker att de är mycket avgörande för Fyrstads och Dalslands utveckling.

Dalsland har ju särskilt stora behov av insatser som utvecklar deras näringsliv. Regeringens passivitet har drabbat landskapet. Ett exempel på detta är nedläggningen av den verkstadstekniska delegationen, som jag nämnde tidigare. I Dalsland är hela 40 % av de industrisysselsatta anställda hos underleverantörer. Därför hade den verkstadstekniska delegationens arbete varit viktigt. Därför är också projektet Bilkomponent i Västsverige särskilt viktigt.

För att återskapa ett allsidigare näringsliv i Dalsland bör tjänsteföretag lokaliseras dit. Det behövs upprustning av grusvägar och broar, riksvägsstandard på hela 45:an genom Dalsland liksom förbättrad standard på Bergslagsbanan. Det behövs ökade möjligheter till högskoleutbildning på distans, bl.a. yrkesteknisk högskoleutbildning.

Jag är också övertygad om att det finns stora möjligheter att utveckla turismen som en allt viktigare näringsgren. Dalsland har stora tillgångar genom sitt unika sjösystem och sin orörda natur. Dalslands kanal, som är en hörnpelare i den dalsländska turismen, bör förklaras som riksintresse.

Mittenälvsborg med sin omfattande byggmaterielindustri har drabbats särskilt hårt av att regeringen i praktiken har strypt byggandet i landet. För Alingsåsområdet är det därför nu dubbelt viktigt att satsa på ROT-projekt och ökat byggande i allmänhet.

För att utveckla Mittenälvsborg krävs även satsningar på goda kommunikationer. Vi har i motionen nämnt satsningar som upprustning av Herrljungabanan, E 20, härskogevägen i Lerum samt färdigställandet av väg 181 till Vårgårda.

Det är också viktigt att öka såväl ungdomars som vuxnas möjligheter till utbildning. En särskilt viktig satsning är den s.k. Teknikstugan i Alingsås. Den skall medverka till att intressera fler flickor för teknikutbildning.

Fru talman! Till sist skulle jag vilja säga att norra Älvsborg har drabbats hårt av arbetslösheten. Men valkretsen har också mycket stora tillgångar i form av en framgångsrik industritradition. Den bärs upp av människor med mycket goda yrkeskunskaper. Men jag menar också att det behövs en ny politik för att ta tillvara de tillgångar som finns i vår hembygd.

Anf. 121 STEN ÖSTLUND (s):

Fru talman! I våra gemensamma socialdemokratiska motioner från Väst-sverige har vi påvisat det allvarliga läge som råder i regionen när det gäller arbetsmarknaden, näringslivets utveckling och arbetslösheten. Vi har också redovisat en rad förslag till en bättre utveckling av arbetsmarknaden.

Läget är lika svårt i praktiskt taget varje del av regionen. Den största arbetsmarknaden, Göteborgsregionen, utgör inget undantag. Liksom i andra delar av landet svänger nu konjunkten för den exportberoende industrin. Men det sker från en låg nivå, den lägsta som någon i dag kan minnas. För att sysselsätta dem i regionens metallavdelningar som i dag går arbetslösa krävs det en exceptionell uppgång i sysselsättningen.

Arbetslösheten i avdelningarna varierar från 16 % till 39 %. Var fjärde

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
politik m.m.*

Metallarbetare går arbetslös i dagens Sverige. Verkstadsindustrin utgör en särskilt tung del av industristrukturen i Västsverige.

För att ge en bild av strukturomvandlingen påspädd med den djupa konjunkturedgången 1991 kan med fördel Metalls Göteborgsavdelning anföras.

År 1974 hade avdelningen 35 000 aktiva medlemmar i jobb. Sedan dess har antalet mer än halverats till 17 000. Varvsindustrins bortgång har naturligtvis betytt mycket, men långt ifrån allt. Då fanns det fyra företag med mer än 3 000 anställda i Göteborg. I dag finns ett, Volvo. Det var då, som nu, det största, men även där har närmare 2 000 jobb försvunnit. Då fanns det ca 3 000 anställda i mindre företag. I dag har det minskat till under 1 000 anställda i de små företagen på Metallavdelningens område, trots att antalet företag i stort sett är detsamma. Det gäller så små företag att de inte har någon facklig klubb.

De statliga indragningarna från kommunsektorn har därtill varit förödande för Göteborg. Det beräknas att staden, utöver vad som gäller för en normalkommun, drabbats av indragningar och minskade inkomster på cirka två miljarder kronor, vilket motsvarar närmare fem skattekröner.

Den borgerliga majoriteten har satt upp sparmål i en närmast osannolik omfattning. De genomförs nu i en arbetsmarknadssituation som är den värsta under detta sekel. Det beräknas att kommunen kommer att ha 2 000–3 000 övertaliga i sin organisation efter att ha minskat antalet anställda från 72 000 till 63 000.

Detta är anställda som väl skulle behövas i kommunens skötsel, i dess skolor och i vård av barn, gamla och sjuka. Men de kommer inte att få några jobb i kommunens organisation. Det är göteborgare som nu hänvisas till alternativet arbetslöshet. De får leva på de andra samhälleliga medel som kan stå till buds. I byggbranschen är läget än värre. Där är vi på väg mot en arbetslöshet på över 50 %.

Regeringens företrädare talar i dag länge och gärna om den svängning som nu sker i industrin. Många av riksdagens borgerliga ledamöter har också fallit in i samma trall. De vill att vi skall dela deras glädje över de ljus de säger sig uppleva så starkt. Men samtidigt redovisar regeringen att arbetslösheten kommer att ligga kvar på 14 % t.o.m. 1996.

Fru talman! Den bild vi kan se kan inte kallas ljus. Jag tror inte att den kommer att bli det heller med den nu förda politiken. Det skapas inga jobb genom försämringar i arbetsrätt och genom att man skär i ersättningssystemen. Det skapas inte heller några jobb genom sänkta skatter för kapitalägarna. Det skapas bara ännu större skillnader och otrygghet för dem som drabbas av arbetslösheten.

Småföretag och nyföretagande används nu närmast i besvärjande form som det som skall klara oss ur krisen. Tillåt mig tvivla! Om det skulle gå att komma tillbaka till samma sysselsättning i de små företagen i verkstadsindustrin i Göteborg som 1974 behöver det skapas drygt 2 000 jobb där. Det är inte fler än de som i dag går arbetslösa i avdelningen.

Den vägen kommer det inte att bli en så god arbetsmarknad i det privata näringslivet inom överskådlig tid att det kan balansera upp de nedskärningar som den borgerliga politiken initierar i kommuner och landsting.

Det går inte heller att den vägen bereda jobb till alla arbetslösa inom byggsektorn. Vi måste få en annan politik som åtminstone bromsar nedrustningen i den offentliga sektorn. Vi måste få en annan politik som tar de arbetslösa i byggsektorn i anspråk. Bara i Göteborg beräknas arbetslösheten under 1993 ha kostat 4,3 miljarder kronor. Vi måste få en politik där samhällets medel satsas på arbete och skapande av värden i stället för på passivt kontantstöd.

Fru talman! Vi socialdemokrater i Västsverige har lagt fram förslag som verksamt skulle bidra till att förbättra läget. Vi har också redovisat förslag i partimotioner och på annat sätt. Det är dessa förslag som nu bör genomföras om vi skall få en vändning som innebär sysselsättning och arbete även i vår region.

Anf. 122 GUNNAR THOLLANDER (s):

Fru talman! Jag skall belysa situationen i Uppsala län samt de möjligheter som finns och de krav vi socialdemokrater har när det gäller att ta vara på dessa möjligheter.

I slutet av förra året var 13 954 personer utan jobb i Uppsala län. Det är nästintill en fördubbling jämfört med situationen året innan. Av dessa var 24 % utan ersättning. De belastar därmed kommunernas socialbidragskonton. Närmare hälften har varit arbetslösa i mer än ett år och en tredjedel är långtidsarbetslösa ungdomar.

Mot den bakgrunden kan vi självfallet inte acceptera att regeringen har gett upp i stället för att satsa på aktiva åtgärder för de arbetslösa.

Byggnadsavdelning i Uppsala län betalar i genomsnitt ut 1 miljon kronor om dagen i arbetslöshetskassa utan att ett enda byggjobb blir utfört. Det är ett enormt slöseri med samhällets resurser.

Under högkonjunkturåret 1989/90 hade Länsarbetsnämnden i Uppsala län i genomsnitt 107 000 kr per arbetslös för aktiva åtgärder. Under lågkonjunkturåret 1992/93 var motsvarande siffra 80 000 kr per arbetslös. Det betyder att det i ett läge då arbetslinjen behöver förstärkas finns 27 000 kr mindre per individ. Det är inte mindre utan mer resurser som behövs.

Under första hälften av budgetåret 1992/93 hade Länsarbetsnämnden i Uppsala län möjlighet att hålla arbetsmarknadsutbildningen på nivån 3 000 personer. Denna nivå fick sedermera kraftigt minskas då de medel som behövde satsas inte sköts till. Innevarande budgetår ligger arbetsmarknadsutbildningen på en nivå av ca 2 000 personer.

Länsarbetsnämnden i Uppsala län har redan visat att man med den befintliga organisationen kan hålla utbildningar för betydligt fler personer än i dag. Vi anser därför att ytterligare medel skall satsas på arbetsmarknadsutbildning i länet så att åtminstone nivån 3 000 utbildningsplatser återigen kan er nås.

Sedan 1989 finns det i Uppsala län en länsgrupp under namnet "Kvinnor på landsbygden". Ett av målen för gruppen är att starta ett permanent resurscentrum för kvinnor i länet med särskilda resurser för att lyfta fram kvinnors traditioner och arbete.

I dagens kärva arbetsmarknadsläge, inte minst inom den offentliga sektorn där många kvinnor slås ut från arbetsmarknaden och går ut i arbetslös-

het, krävs riktade insatser. Vi anser därför att verksamheten borde permanentas och breddas i sitt innehåll med inriktningen att nå även andra grupper av kvinnor.

Uppsala län är ur befolkningsstatistisk synvinkel ett tillväxtlän. Med detta följer ett särskilt ansvar för att bostadsbyggandet hålls på en hög nivå. Så är dock inte fallet.

Andelen outhyrda lägenheter hos allmännyttan är mindre i Uppsala län än i riket i övrigt. Nästan ingen produktion av nya lägenheter i kombination med en liten andel tomma lägenheter kan i en högkonjunktur komma att skapa stor bostadsbrist.

Bygghandeln har alltså rasat ihop till ett minimum. Nästintill halva byggarbetarkåren i Uppsala län är utan jobb. För att minska arbetslösheten bland byggnadsarbetarna och för att behålla kompetens och kunskaper inom branschen tills bostadsproduktionen åter kommer i gång vill vi föreslå att det görs ytterligare satsningar på ROT-projekt inom byggsektorn. Det finns ett mycket stort antal objekt i de bostadsområden som följde av miljonprogrammet.

En inventering av kulturmiljövårdsområdet i Uppsala län som länsstyrelsen låtit göra visar att det finns akut behov av upprustning och åtgärder för kulturhistoriskt värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer motsvarande ca 40 miljoner kronor. Det skulle ge ca 10 000 dagsverken. Inköp av nödvändigt material skapar också indirekt viktiga arbetstillfällen inom bl.a. byggmaterielindustrin. Det finns viktiga projekt i bruksorterna i Norduppland – t.ex. i Karlholm, Lövsta, Harnäs, Österbybruk och Söderfors. Byggnadsarbetarna i Enköping har också kartlagt behovet av reparationer och ombyggnader inom sitt område.

Fru talman! Med det redovisade har jag tagit fram de problem med arbetslöshet som vi har i Uppsala län. Jag har också visat vilka angelägna behov som vi socialdemokrater kräver att samhället satsar sina resurser på, så att fler arbeten skapas i Uppsala län.

I detta anförande instämde Björn Kaaling (s).

Anf. 123 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Stockholms stad och Stockholms län har i dag den högsta arbetslösheten någonsin. I vårt område finns över 85 000 personer utanför den reguljära arbetsmarknaden. Över 30 000 av de arbetslösa är ungdomar under 25 år.

Vi har tidigare vant oss vid att Stockholmsregionen har en arbetsmarknad som ständigt efterfrågar arbetskraft. Många tycks tro att detta förhållande alltjämt är rådande, men det är numera en ren myt. Jag har nyss nämnt de höga siffror för arbetslösheten som visar att Stockholmsområdet ligger alldeles i närheten av riksgenomsnittet. Det är en ny upplevelse i dessa områden. Befolkningen här kräver åtgärder för att få i gång arbetsmarknaden igen.

I slutet av 60-talet och under första delen av 70-talet utlokaliserades ett stort antal tjänsteföretag från Stockholm till olika delar av övriga landet. Det betydde att städer som Jönköping, Norrköping, Umeå m.fl. fick ett rejält tillskott av nya jobb. Samtidigt åderläts förstås Stockholm i motsvarande

grad. Det kunde till nöds accepteras, eftersom arbetsmarknaden här hade stor växtkraft.

Även vid de återkommande nedgångarna i ekonomin klarade sig Stockholmsområdet ganska hyggligt. Skattebetalarna i Stockholms stad och i länet bidrog genom skatten till utflyttningarna av de statliga företagen, trots att åtgärderna inte var okontroversiella i alla sammanhang. De flesta länder ser normalt ett växande huvudstadsområde som en värdefull tillgång som också påverkar tillväxten i landet i övrigt.

I dag är alltså Stockholmsområdet i fråga om arbetslöshet jämförbart med andra regioner. Så till vida har regeringens politik medfört en negativ utveckling. Arbetslösheten fortsätter att öka.

Vi har försökt att på olika sätt få regeringen att medverka till en arbetsmarknadspolitik där Stockholmsproblemen beaktas på samma sätt som problem i andra regioner. Men i regeringen finns ingen som lyssnar. Det är framför allt på två betydande områden som kritiken mot regeringen står särskilt stark.

Samtidigt som arbetsmarknadsläget i storstaden är svårt delar staten ut pengar för att flytta arbetstillfällen från Stockholm till andra delar av landet. Ett företag i Bromma som ansåg att vinstmarginalerna började bli väl knappa har t.ex. fått stöd för att flytta en del av verksamheten till en annan del av landet. Skattebetalarna tvingas betala 5,5 miljoner i form av statliga medel för den utflyttningen. 26 personer i Stockholm miste sina jobb.

Företagen har självfallet rätt att flytta både till och från Stockholmsområdet. Men det avgörande skall inte vara att staten bidrar med ett antal miljoner. Det skall vara en ut- respektive inflyttning som inte förändrar konkurrenskapaciteten mellan de olika företagen.

Ett annat område är bostadsmarknaden. Alla prognoser med inriktning på sekelskiftet som finns visar att det föreligger en stark efterfrågan på nya lägenheter. Trots vetskapen om detta närmar sig bostadsbyggandet i vår region nollpunkten alltmer. Ungefär 40 % av byggjobbarna är utan jobb. Andra återigen är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Med den upphöjdhet som regeringen intar i denna fråga finns det små möjligheter att vinna gehör för ökade insatser. Regeringen borde först ställa sig frågan varför bostadsbyggandet är så lågt, det lägsta sedan 1941. Vi hör allt som oftast regeringens företrädare berätta om den låga inflationen, den låga räntan och de lägsta produktionskostnaderna på långliga tider. Ändå är det ingen som vågar bygga. Vad är orsaken?

Det är ingen svårighet att sätta fingret på den ömma punkten. Det är den nya bostadsfinansieringen som infördes efter regeringsskiftet 1991 som är den helt primära orsaken. Byggfolk av alla kategorier, från företagare till byggjobbare och kreditinstitut, vågar inte längre lita på regeringen. Det är inte bara det att vi är på väg mot ständigt höjda boendekostnader, vilket gör att många utestängs från sin bostad därför att de inte kan betala de ständigt ökande kostnaderna, utan det saknas också en plan för det framtida bostadsbyggandet. Man litar inte på regeringen, man vet att de ekonomiska förutsättningarna efter hand kommer att ändras, och på de premisserna kommer aldrig bostadsbyggandet att sättas i gång.

Slutligen, fru talman: Det har i den här riksdagen väckts massor av motio-

ner om ett förstärkt ROT-program. Det är nu omöjligt för regeringen att låta bli att för riksdagen lägga fram ett förslag om ett förstärkt ROT-program. Här finns nämligen en klar majoritet som ånyo tvingar regeringen att ta ett initiativ, precis som riksdagen tvingade regeringen 1992.

I detta anförande instämde Sylvia Lindgren (s).

Anf. 124 KRISTINA PERSSON (s):

Fru talman! Det sägs att man inte kan gå ur en kris med samma tänkande som när man gick in i den. Det gäller i vart fall människor. Krisen måste förändra. Jag tror att detsamma gäller samhällen och ekonomier. Jag tror inte att dagens rekordhöga exportöverskott eller andra lösningar som regeringen har anvisat är lösningen på krisen med hög arbetslöshet i Sverige, lika litet som devalveringarna på 70- och 80-talen var det. De är mer att betrakta som smärtstillande medel som ger en frist, tid att söka nya, varaktiga lösningar.

Jag ser emellertid inga tecken på att regeringen är inbegripen i ett sådant seriöst arbete med att tänka nytt, att finna nya vägar för att få sociala behov och resurser att mötas.

När vi för drygt 20 år sedan i Sverige talade om kris, var det framför allt tillväxtens fysiska gränser som fokuserades. I dag rör krisen i lika hög grad den nya fattigdom som brer ut sig i arbetslöshetens spår, i Sverige och i Europa. Lågkonjunkturen har satt sökarljuset på tillväxtens sociala gränser, svårigheten att skapa ett samhälle där alla har plats, där alla är behövda, ett samhälle som är såväl dynamiskt och konkurrenskraftigt som gott för människorna att leva i.

I måndags den här veckan samlades ett antal ledande forskare och chefer inom miljö-, ekonomi- och biståndsområdet för att diskutera konkurrensens gränser, "limits to competition", och den rapport med samma namn som den s.k. Lissabongruppen hade skrivit. Det var en politiskt inte särskilt homogen församling, men slutsatserna var ändå ganska entydiga. Marknadskrafter och konkurrens är inte lösningen på de stora och avgörande utmaningar som världssamfundet står inför – miljö, fattigdom, arbetslöshet och växande sociala klyftor. Slutsatsen blev att det behövs mer av reglering och lagstiftning för att problemen skall kunna lösas.

Marknaden är inte heller lösningen på Sveriges problem. De recept som den här refererade OECD-rapporten förespråkar har bidragit till att leda Europa in i massarbetslöshet och fattigdom.

Jag tror att man kan säga att den svenska krisen framför allt är social och politisk. Allt färre personer kan producera alltmer, och en stor del av det som vi konsumerar kommer att kunna produceras billigare och bättre någon annanstans. Andra tar över den produktionen, och de *skall* ta över om de, t.ex. Östeuropa, skall ha en chans till goda levnadsvillkor i framtiden.

Sveriges enda möjlighet är att vi blir bra på att producera och sälja det som vi har eller kan skaffa oss särskild kompetens för. Det är kompetens, kunskap, som skapar konkurrenskraft i morgondagens ekonomi. Det gäller också individer, inte bara samhällen.

Vi behöver inte oroa oss för de välutbildade, de rörliga. De kommer att behövas. Men var skall de lågutbildade få jobb?

När man frågar sig var de nya jobben finns måste man fråga sig vilka behov människor har. Som jag ser det finns behoven i dag framför allt inom vård, utbildning, omsorg, kultur, fritid och miljö – tjänster som riktar sig till individer och hushåll.

Det finns två helt olika sätt att tillgodose dessa behov. Det ena är ökade löneskillnader, som gör det möjligt för dem som tjänar bra att köpa de tjänster som de lågt avlönade utför. Det betyder ett samhälle som alstrar fattigdom och utslagning. Det är det slags samhälle som Clintonadministrationen i USA i dag kämpar för att komma ur. Den andra vägen är att finansiera angelägna tjänster skattevägen, det som hittills har varit den svenska modellen.

Frågan är hur vi skall ha det i framtiden. Behoven växer. Samtidigt är statsskulden över 1 000 miljarder och de årliga budgetunderskotten runt 200 miljarder. Det går inte att skapa ett gott och socialt välfungerande samhälle utan kompromisser mellan hög produktivitet och sociala behov. För att få en rimlig fördelning måste åtminstone en del av denna kompromiss uppnås genom skatterna. Men det behövs också nytänkande, en annan social organisation och en mobilisering av det s.k. civila samhället genom kooperativ, folkrörelser, m.m. Industrin, byggandet och de industrinära tjänsterna kommer nämligen inte att klara av att suga upp mer än en del av de 600 000 arbetslösa.

Min pessimism när det gäller varaktiga lösningar av arbetslöshetskrisen är så stor, att jag inte ens vill avfärda diverse s.k. pigförslag utan vidare. Jag tror inte att det är avdragsrätt för hushållstjänster som kommer att ge oss klassamhället åter, utan det är snarare arbetslöshet och inlåsning av människor i lågavlönade yrken utan möjlighet att ta sig ur, t.ex. genom utbildning.

I stark sammanfattning tror jag att de viktigaste bidragen till krisens lösning finns att söka enligt ungefär följande linjer.

Det politiska samarbetet över nationsgränserna måste fördjupas. Det handlar om en ekonomisk politik som skapar jobb men också om fördelningspolitikens förutsättningar i form av skatter och social minimilagstiftning.

Det behövs också kraftfulla insatser för kompetensutveckling. Bristen på initiativ och förslag från regeringen förvånar. I de socialdemokratiska motionerna till riksdagen finns många konkreta förslag. Jag tror att det skulle behövas en ny historisk kompromiss på svensk arbetsmarknad, en återhållsamhet när det gäller lönerna i utbyte mot kompetenshöjning på bredden. Det räcker inte med att satsa på eliten när det gäller kompetens.

Det behövs en samverkan mellan fack, arbetsgivare, regering och riksdag för att åstadkomma både volym och kvalitet i utbildningen. Dessutom: Många personer i utbildning skapar luckor för arbetslösa.

Behovet av kompetenshöjning gäller inte bara löntagarna utan även företagen och företagarna. En del av Sveriges ekonomiska problem ligger i att företagen inte efterfrågar kompetens. Det är därför som Sverige snabbt har rutschat ner till tionde plats på Europas löneliga. Vi har fel struktur på vårt näringsliv.

Jag tror också att vi måste...

Anf. 125 TALMANNEN:

Den medgivna tiden är tyvärr sedan länge passerad.

Anf. 126 KRISTINA PERSSON (s):

Fru talman! Jag ber om ursäkt. Det är första gången jag står i den här talarstolen. Det kanske förklarar varför jag felbedömde tiden.

Anf. 127 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag kan konstatera att intresset för hur Stockholms läns 1,9 miljoner invånare har det inte finns hos de borgerliga på länsbänken. Det var ändå trevligt att arbetsmarknadsministern kom tillbaka till kammaren. Välkommen!

Stockholmsregionen har många ansikten. I vår region finns de resursrika och starkaste människorna men även de fattiga och sköraste. I dag ökar den fattiga gruppen lavinartat. I slutet på året stod över 85 000 personer utanför den reguljära arbetsmarknaden. Det är nästan lika många människor som det bor i Sundsvalls kommun. Av dessa är 30 000 ungdomar.

I min hemkommun Nacka söker 2 756 personer arbete, och det finns 188 lediga jobb.

Ingen annanstans i Sverige är skillnaden mellan människornas levnadsstandard större än i vår region. Här finns de HIV-smittade, här finns missbrukarna, och här finns de hemlösa – men även de mest välmående och resursstarka i landet. Här finns också de mest slitna bostadsområdena – men även de bästa boendemiljöerna för de lyckligt lottade med arbete och goda inkomster. För de senare finns det många möjligheter till personlig utveckling genom olika utbildningar och näringslivets olika personliga satsningar. Listan skulle kunna göras mycket längre.

Ingen annanstans i landet är ojämlikheten och segregationen så påtaglig som här i Stockholmsregionen. Därför håller inte regeringens regionalpolitik, som tycks utgå ifrån att storstäderna har stora fickor som bara går att ösa resurser ur.

Regeringens storstadsfientliga politik tar inte hänsyn till storstäderna och den verklighet som 1,9 miljoner stockholmare lever i. I vår region finns 19,4 % av Sveriges befolkning, och vi får ungefär 10 % av statsbidragen.

Jag skall här visa på två områden där regeringens politik har fått förödande konsekvenser för vår region.

Det statliga utlokaliseringsbidraget har fört med sig att flera företag har flyttat till glesbygden, vilket Oskar Lindkvist nämnde, trots att t.ex. Stockholms skärgård i flera avseenden kan likställas med den norrländska glesbygden. Det är inte rimligt, fru talman, att i en lågkonjunktur tömma storstadsområdena på industrier och företag. Det för bara med sig att man flyttar runt problemen.

Regeringens skattepolitik ökar också de klyftor, som redan finns i Stockholmsregionen. Skatterna för hushållen, särskilt de sämst lottade, har höjts, medan regeringen sänker skatterna för höginkomsttagare och kapitalägare. Segregationen ökar ytterligare.

Jag kan bara med sorg i hjärtat konstatera att 24 % av de barnfamiljer som anlitat barnomsorg i min kommun Nacka i dag är beroende av socialbidrag.

Detta beror på att taxor och avgifter har höjts sedan Carl Bildt började styra detta land.

Det finns stora möjligheter att motverka den öppna arbetslösheten. Det finns alternativ till regeringspolitiken. Våra förslag bygger på att man redan nu börjar planera och skapa förutsättningar för en uppgång i konjunkturen. Det är nu vi skall investera i infrastruktur och byggsektor. Jag vill nämna några exempel på åtgärder som skulle kunna sättas i gång omedelbart.

I dag har vi 0,2 % lediga lägenheter i länet. När konjunkturen förhoppningsvis svänger kommer t.ex. alla ungdomar, som i dag tvingas bo kvar hemma eller har tvingats flytta hem igen, att vilja ha en bostad. Vi har också lägenheter som behöver rustas. Ett annat exempel är lägenheter som behöver rustas och anpassas för äldre. Det är heller ingen hemlighet att många av våra kommunala lokaler behöver en ordentlig upprustning.

Ett av de stora problemen som försvårar dessa åtgärder är kreditgivningen. Regeringen måste sätta press på bankerna och på AMS. I denna region har vi enats om att vi borde få låna en miljard för att få fart på ROT-sektorn. Det är ett krav som för övrigt alla partier har ställt sig bakom.

Vi har inte blivit förskonade från arbetslöshet i Stockholm. Det är snarare tvärtom. Vi missunnar inte de län som får regional- och arbetsmarknadspolitiskt stöd det stödet. Meningen är inte att regioner skall ställas mot varandra; det har vi inte råd med. Men vår region måste också få de resurser som behövs för att den skall kunna möta framtidens krav.

Kommunikationer

Anf. 128 HANS STENBERG (s):

Fru talman! Väl fungerande kommunikationer är av grundläggande betydelse för att människor skall kunna leva och arbeta i hela landet. En bra infrastruktur är också en förutsättning för en god näringslivsutveckling. Tillgång till snabba och säkra gods- och persontransporter, såväl inom landet som till marknaderna i Europa, är en del av ett sådant system.

För att vi skall kunna uppnå detta föreslår vi socialdemokrater att en nationell plan för kommunikationerna skall utarbetas, liksom en strategi för ett miljöanpassat trafiksystem. Vi har också i våra motioner föreslagit ett antal åtgärder inom de olika trafikslagen för att minska trafikens miljöpåverkan.

Anslagen till drift och vidmakthållande av statliga vägar och järnvägar behöver ökas med sammanlagt 4,6 miljarder kronor. Detta skulle också skapa nödvändiga och värdefulla arbetstillfällen. Vi vill dessutom ge Luftfartsverket och SJ möjligheter att öka sina investeringar.

En allt viktigare kommunikationsform är den moderna informationstekniken. Både av regionalpolitiska och miljöpolitiska skäl är den fortsatta utvecklingen av denna kommunikationsform av mycket stor betydelse.

För att vi i framtiden skall ha ett väl fungerande, modernt kommunikationssystem krävs investeringar i kommunikationssystemet i storleksordningen 2 % av BNP. Det gäller vägar och järnvägar men också sjö- och luft-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Kommunikationer

fart samt telekommunikationer, inklusive satsningar på den moderna informationsteknologin, som jag nyss nämnde.

Investeringar i den storleksordningen måste naturligtvis ske så att de ger maximal samhällsnytta. Av den anledningen bör en kommission tillsättas för att utarbeta en nationell plan för kommunikationerna i Sverige. Till grund för arbetet bör ligga en samlad bedömning av 1988 års trafikpolitiska beslut; detta för att man skall uppnå en helhetssyn på gods- och persontransporter, inklusive hamnar och sjöfart.

De investeringar som vi nu gör skall vara inriktade på ett miljöanpassat trafiksystem som samtidigt bidrar till en ökad välfärd och tillväxt. I planen skall också ingå förslag till långsiktig finansiering av kommunikationerna.

Tillgången till fungerande kommunikationer är i hög grad en fråga om välfärd och rättvis fördelning. I arbetet med att bygga upp det framtida kommunikationssystemet måste många avvägningar göras utifrån politiska utgångspunkter. Det finns därför all anledning att överväga en ny organisation för trafikverken och se över möjligheterna till politisk styrning.

Fru talman! Jag vill avsluta med några ord om vägarnas betydelse för skogsindustrin.

Skogsindustrin har en oerhört stor betydelse för Sverige som industrination och står för en avgörande del av landets exportinkomster. Därför är det oerhört viktigt att den svenska skogsindustrin kan vara med i främsta ledet vid utvecklandet av ny teknik och nya produkter. Om den svenska industrin inte kan vara det kommer vi snart att konkurreras ut av massafabriker och pappersbruk i tätbefolkade områden som har en helt annan tillgång till returfiber än vad den svenska massa- och pappersindustrin har.

En satsning på ny och konkurrenskraftig miljövänlig teknik i skogsindustrin kräver färskt virke som råvara. Med den nya tekniken får det inte ta mer än högst två tre veckor från avverkningsen till dess att det blir massa av virket.

För att skogsindustrin skall våga satsa på den nya tekniken är det nödvändigt att det finns ett fungerande vägnät – året om. Därför är det helt oacceptabelt att en stor del av vägnätet i skogslänen måste stängas under flera veckor varje år.

Med hänsyn till skogsindustrins stora betydelse för landet är det av nationellt intresse att vägstandarden i skogslänen höjs, så att vägarna åtminstone blir farbara hela året.

Anf. 129 KENNETH ATTEFORS (nyd):

Fru talman! Infrastrukturuområdet är mycket brett, så man får välja en liten del av det hela. Jag hade tänkt tala litet grand om den långsiktiga sjöfartspolitik. Det var med glädje jag såg kommunikationsministern komma in i kammaren, eftersom jag hade tänkt ställa en fråga på slutet.

Internationellt råder helt nya strukturella förutsättningar för sjöfartsnäringsen som generellt sett är gynnsamma för den svenska sjöfartsnäringsen.

Medlemskap i EU i kombination med ett förändrat svenskt synsätt på infrastrukturinvesteringar inom sjöfarten är också en viktig förutsättning för att den svenska "hemmarelaterade" Europasjöfarten skall kunna utvecklas positivt i framtiden. Om den gör det kommer det också att innebära att öv-

riga verksamheter inom näringen får en betydelsefull hemmabas för sin rekrytering, produkt- och marknadsutveckling.

Den nuvarande osäkerheten kring den framtida sjöfartspolitikerna inom EU, i kombination med de gynnsamma internationella ramförutsättningarna, understryker snarare behovet av att vi från svensk sida formar en egen politik med ett europeiskt perspektiv – detta i syfte att kunna påverka den framtida sjöfartspolitikerna inom EU och den internationella utvecklingen. Denna sjöfartspolitik skall självfallet också gynna en svensk handelsflotta under svensk flagg.

Det är i dessa perspektiv som utformningen av en svensk näringspolitik för sjöfarten och behovet av infrastrukturella satsningar inom sjöfartsområdet bör ses. Det betyder att det finns skäl att se på de svenska sjövägarna och hemmasjöfarten i ett framtida, europeiskt perspektiv.

Det finns också skäl att se på integrationen mellan land- och sjötransporter, på forskningen om sjöfartens infrastruktur och anslag till denna, herr minister, samt på utbildning som exempel på områden för ökade svenska investeringar i sjöfartens infrastruktur. Man bör studera hamn- och stuveriverksamheten i ett totalsvenskt perspektiv, fru talman.

Med det menar jag att det ju finns vissa stuverimonopol som kan vara besvärande. Jag vet att herr kommunikationsministern har svarat på frågor om detta här i kammaren vid ett tidigare tillfälle för några månader sedan.

I en öppen värld och i ett öppet Europa måste Sverige se till sina egna intressen först och främst. Det måste till en nationell samling kring sjöfartsnäringens problematik. Svensk sjöfart är inte bara en fråga för de ombordanställda; det är en bransch som består av 60 000 personer.

Fru talman! Låt oss inte tappa dessa arbetstillfällen till andra länder! Vi måste se om vårt eget hus i ett öppet Europa.

Vi har märkt en krismedvetenhet hos inblandade parter och en ökad vilja att ge problemen i svensk sjöfartspolitik en långsiktig lösning till nationens bästa. Vi tycker att regeringen snarast borde tillsätta en brett sammansatt parlamentarisk kommitté med inkallade experter från t.ex. rederier, hamnar, stuverier, mäklare, varv, utrustningsleverantörer, sjöfartsjurister, catering-verksamhet, sjöfartskonsulter, sjöfartsutbildare och berörda fackföreningar.

Kommittén skall lägga fram förslag på hur den svenska sjöfartsnäringen bör se ut på lång sikt för att den verkligen skall hålla. Vi vet ju hur det kan bli med majoritetsskiftningar i denna kammare. Vi kan aldrig få en redare att investera i fartyg och sätta dem under svensk flagg om han inte vet hur det blir med hans ägodelar.

Eftersom herr ministern är här kan jag kanske få ställa en fråga. Visserligen har jag redan varit uppe på Kommunikationsdepartementet och föredragit detta litet grand. Halvpositiva signaler har då kommit. Men eftersom ministern alltså är här frågar jag ännu en gång om ministern kan se positivt på gjorda vädjan från en ringa parlamentariker. Det handlar alltså om huruvida vi kan få till stånd en parlamentarisk kommitté som kan komma med en långsiktig lösning beträffande den svenska sjöfartspolitikerna, så att denna verkligen blir hållbar.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Kommunikationer

Anf. 130 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! De största satsningarna inom Kommunikationsdepartementets område under de kommande åren gäller två områden: vägar och järnvägar.

De trafikpolitiska ståndpunkter som Vänsterpartiet bygger sina krav och motionsförslag på kan sammanfattas på följande sätt. Kommunikationsstrukturen måste förändras i grunden för att miljön skall kunna räddas, samtidigt som kommunikationsbehoven tillgodoses. Därför måste en långsiktig samhällsplanering bidra till ett minskat behov av gods- och persontransporter. Varje trafikslag bör bära sina egna samhällsekonomiska kostnader.

Frågan om en fungerande kollektivtrafik är en viktig jämställdhetsfråga. Det är inte alla vuxna individer som har tillgång till bil. Kvinnor, äldre, barn och ungdomar har större behov av en fungerande kollektivtrafik. Spårbundna trafiksystem och miljövänliga sjötransporter skall prioriteras. Vägtrafiken, framför allt tunga landsvägstransporter, och flygtrafiken måste minskas. Järnvägsnätet måste byggas ut och rustas upp så att de behov som Banverket har redovisat blir tillgodosedda.

Regeringen och riksdagen måste aktivt verka för en svensk medverkan i en samordnad alleuropeisk järnvägspolitik. Som ett led i detta arbete behövs det ett nordiskt nät för snabb- och höghastighetstågen. Regeringens kommunikationspolitik är tvetydig och brister i ett längre tidsperspektiv. Kännetecknande för regeringens kommunikationspolitik är att man å ena sidan vill höja bensinskatter och å andra sidan planerar att bygga nya motorvägar. Å ena sidan vill man minska kväveoxidutsläppen. Å andra sidan vill man bygga Öresundsbron, vars trafik kommer att generera ökade koloxidutsläpp.

På punkt efter punkt är det tydligt att det är starka särintressen, såsom bil- och oljeindustrier samt byggföretag, som styr regeringens kommunikationspolitik.

Vad som saknas är en samordning av olika trafikslag – järnvägar, vägtrafik och, inte minst, sjöfart. Investeringar i hamnar, samordning av terminaler och utveckling av kust- och insjöfartstrafik finns inte heller med någonstans.

När det sedan gäller järnvägssatsningar har man från regeringens sida skrutit med den stora Mälarbanesatsningen. Frågan är egentligen: Kommer tidtabellen att kunna hållas när det gäller Mälardalen? Troligtvis inte.

Denna osäkerhet sprider sig nu när man går ut och säger att SJ skall bolagiseras. Vem skall då investera i tågmateriel? Det går ju inte att å ena sida bygga ut järnvägstrafiken när man å andra sidan inte vet vem som skall trafikera järnvägen. Därför blir det troligtvis en brist i investeringarna när det gäller tågmateriel.

Beträffande vägar och broar befinner vi oss i exakt samma situation som när det gällde Öresundsbron. Först kommer man att fatta beslut om vägar och broar. Sedan skall man göra en miljökonsekvensutredning. Vi har tyffallet i regeringens proposition när det gäller Dennispaketet. Det riktas förödande kritik från flera remissinstanser som ställer sig tvivlande till miljöinsatserna. Men pengar har anslagits. Troligen kommer projekten att genomföras.

Likaså riktas det kritik från flera andra håll. Det finns inte något samband mellan folklig förankring och de investeringar i vägar och broar som skall

göras. Åtminstone de ledamöter som sitter med i trafikutskottet har fått en propå. Det gäller Byfjordens intresseförening. Man har ett citat från Svenska Dagbladet som jag tycker är ganska bra:

"Om det gällde att till varje pris hålla cementproduktionen och caterpillarna i gång skulle vi lika gärna kunna bygga pyramider, effekten på näringslivet och tillväxten skulle bli ungefär densamma."

Det är en ganska förödande kritik som riktas mot de här gigantiska vägsatsningarna. Nu tycks det också gå en sorts bolagiseringsvåg genom Kommunikationsdepartementet utan någon som helst analys och konsekvens. Om man vore ärlig – och det skall man kanske vara när man talar om moral och etik – skulle man tala om att det här först och främst är en ideologisk fråga.

Sedan vänder jag mig direkt till kommunikationsministern. När det gäller Vedabron har det framkommit att det kommer att bli stora problem med avisningen av brovajrarna. Troligtvis kommer man att bli tvungen att ha eluppvärmda vajrar. Vilka kommer kostnaderna att bli?

Det verkar som om Kommunikationsdepartementet så att säga har gjort något illa. Det enda man skall arbeta med är ju en nollösning. Det skulle vara roligt om det kom en pluslösning från Kommunikationsdepartementet.

Nu talas det också om datamotorvägar. Det måste vara litet pinsamt om statsministern, som det verkar, måste ta hand om detta för att man skall komma till rätta med datamotorvägarna. Detta borde ha kommit från Kommunikationsdepartementet. Men man får väl vara tacksam för att det kommer från något håll. Dessutom är det ett gammalt vänsterpartistiskt förslag på kommunikationsområdet.

Anf. 131 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag har med stort intresse tagit del av oppositionens motioner på kommunikationsområdet. Jag har också med stort intresse lyssnat på Karl-Erik Persson, som sade några saker här som jag måste kommentera. Han sade att det inte finns någon folklig förankring beträffande de investeringar som nu skall göras i järnvägar och vägar.

Fru talman! Detta är ett mycket anmärkningsvärt uttalande med tanke på det beslut som denna kammare fattade den 8 juni och som var det första i sitt slag. Det var visserligen något tumultartat i kammaren just den natten. Jag vet inte hur Karl-Erik Persson hade det. Vid nämnda tillfälle lade Sveriges riksdag fast vilka vägar och järnvägar som skall utgöra de nationella stråken i vårt land. Sedan dess har Vägverket och Banverket bearbetat det inriktningsbeslut som riksdagen fastställde. För några dagar sedan inkom förslag till departementet om hur detta konkret skall genomföras i form av en tioårig investeringsplanering.

Jag tror faktiskt att Karl-Erik Persson där har tagit grundligt fel, liksom han gjort på många andra punkter. Jag skall återkomma till några av dem litet senare.

När jag läser oppositionens motioner konstaterar jag att mina vänner inom socialdemokratin återigen slår in öppna dörrar. Allt det som man vill ha är faktiskt redan på gång. Investeringsarna – inklusive de avgiftsfinansierade projekten när det gäller vägar, järnvägar, flyg, sjöfart och telekommu-

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Kommunikationer

nikationer – kommer faktiskt att överstiga de planeringsramar som ni talar och motionerar om.

Enbart Telia, som numera bara är en av ett flertal teleoperatörer i vårt land, kommer att investera i storleksordningen 70 miljarder kronor under tioårsperioden. Det kan bli mera när användningen av de nya teletjänsterna på allvar kommer i gång. Alla Telias investeringar betalas av dem som ringer, inte över statens budget.

Det vore naturligtvis befängt att ge Telia en tioårig planeringsram. Innan bläcket ens torkat när det gäller en sådan plan skulle förutsättningarna ha förändrats så mycket att planen i praktiken var värdelös. Planekonomin har spelat ut sin roll även inom telekommunikationerna. Teknikutvecklingen på detta område går så svindlande snabbt att det inte finns möjlighet att planera i detalj. Det finns, som jag sade, en mycket stor investeringsbudget och det som ingår i den genomförs med konsekvens.

Som bekant offentliggjorde statsministern i måndags en bred nationell satsning för att öka användningen av informationsteknologi, framför allt sådan som utnyttjar telekommunikationer. När det gäller själva telenätet har vi i Sverige faktiskt de allra främsta möjligheterna i världen att ta till oss den här tekniken. Det gäller det legala ramverket genom telelagen, som faktiskt gör Sverige till den mest öppna telemarknaden i Europa. Det gäller tillgången på den viktigaste utrustningen för att kunna utnyttja tjänsterna, nämligen persondatorn. Sverige har en mycket hög tillgång och användning per capita.

Men det finns några områden där vi ligger rejält på efterkälken. Det gäller framför allt inom utbildningsväsendet. Dataanvändningen inom grundskolan, gymnasiet och med vissa få undantag högskolan är direkt bristfällig. Detta trots att skolan när den i många kommuner drabbas av stora besparingskrav skulle kunna spara väldigt stora summor samtidigt som undervisningen förbättrades om man rätt kunde utnyttja den nya informationsteknikens möjligheter.

Bristerna i informationsteknologianvändningen inom utbildningsväsendet är särskilt allvarliga eftersom det är de som i dag utbildas som skall svara för den ekonomiska tillväxt som är nödvändig för att i framtiden klara statens finanser. Utöver att få samhället att fungera gäller det pensionerna, omvårdnaden av de äldre och miljöskulden.

Även när det gäller den offentliga förvaltningen, sjukvården och nätverk av småföretag finns det stora möjligheter att effektivt utnyttja informationsteknologin och telekommunikationer. Det fordras faktiskt krafttag inom respektive departement för att vi skall komma till rätta med de uppenbara svagheter som finns. Här har varje ansvarigt statsråd en viktig uppgift när det gäller att gripa sig an de enorma utmaningar som man möter inom respektive område.

Inom vårt departement, Kommunikationsdepartementet, arbetar vi nu på att ytterligare snabba på spridningen av de s.k. på- och avfarterna på de elektroniska motorvägarna. Inom den närmaste tiden är det framför allt inom två områden som tekniken utvecklas mycket snabbt. Det ena är möjligheten att via det vanliga telenätet knyta ihop datorer med avancerad kommunikation.

Den personator som nu står på mitt bord på departementet har fått ett kretskort och en kamera. Den kan knytas ihop med en liknande dator var som helst i hela världen. Då kan jag se den jag talar med och överföra bilder, kartor och diagram samtidigt som jag interaktivt arbetar med materialet tillsammans med den person som jag talar med i andra änden av tråden.

Detta är inte bara möjligt för mig. Alla de som har AXE-anslutning – och det är i dag ungefär två tredjedelar av alla abonnenter – kan få tillgång till den här tekniken via det vanliga telenätet. Det är heller inte så svindlande dyrt, särskilt inte om man jämför med vad det kostar att resa långa sträckor. Jag tror att den här tekniken faktiskt kommer att förändra arbetslivet i grunden. Jag tror att vi kommer att fortsätta att resa, visst kommer vi att göra det, men på ett annat sätt. Det blir mer för att träffa människor och lära känna nya människor och kanske mindre för ett rutinarbete med dem som vi redan känner.

Det andra området är publik elektronisk post. Vi hörde häromdagen att statsministern nu kan utväxla elektronisk post med president Bill Clinton. Det är naturligtvis en mycket viktig symbolisk sak, men kanske inte det allra viktigaste. 170 000 människor i Sverige har tillgång till den publika elektroniska posten. Men användningen är ännu alltför liten och blygsam. Jag kan ta ett exempel. Banverket, som för övrigt har landets näst största telenät – fiberoptiknätet som ligger i våra järnvägar – har nu också skaffat sig elektronisk post. Varje tjänsteman vid verket kan nu nås på samma sätt som exempelvis president Clinton nås av användare över hela världen. Praktiskt innebär detta att den demokratiska förankringen av Banverkets planer kan snabbas upp. När länsstyrelser och kommuner ansluts kommer man att kunna utväxla ritningar och beräkningar betydligt snabbare än i dag. Inom mitt departement planeras också ett antal ytterligare åtgärder för att öka tillgängligheten till publik elektronisk post.

Avregleringen i kombination med små företag är dock inte alltid utan problem. Två branscher där finansiering med hjälp av statliga lönegarantier och obetalda skatter på ett väldigt allvarligt sätt påverkat konkurrensen är inom taxi och åkerinäringen. På många orter har en ärlig företagare som betalar alla de skatter och avgifter som lagen föreskriver väldigt svårt att klara sig. Regeringen kommer därför inom kort med en proposition om den yrkesmässiga trafiken för att ytterligare ta itu med de här problemen. Vi gör det inte, som vissa branschföreträdare har gett uttryck för, för att försvåra för branschen att verka. Vi gör det för att en ärlig företagare skall få en sportslig chans att konkurrera på lika villkor med dem som skor sig på samhällets skyddsnät. Det är de som fuskar som tvingar fram åtgärder. När känslan för etik och moral luckras upp inom delar av en bransch måste staten reagera, även om det kan medföra olägenheter och merkostnader också för de ärliga.

Anf. 132 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Kommunikationsministern är orolig och bekymrad över hur jag har det. Jag brukar försöka ordna så att jag har det ganska bra.

Jag vet att kommunikationsministern har stora svårigheter att lyssna. Det får jag väl leva med. Jag sade inte att jag var emot alla investeringar. Om

kommunikationsministern har läst oppositionens motioner, som han skröt med, borde han ha sett att Vänsterpartiet inte är emot alla investeringar.

Det är riktigt spännande att vara med och ställa frågor till kommunikationsministern. Man kan få svar på helt andra frågor. Det är faktiskt roligt. Det här har jag bevis på. Jag ställde en fråga i kammaren om Öresundsbron och fick reda på hur fort man kunde färdas från Göteborg till Köpenhamn och hur fort man kom till Hamburg. Den frågan ställde jag aldrig.

Vårt förslag när det gäller tele- och datakommunikationerna har vi fört fram i flera motioner. Det måste faktiskt vara litet pinsamt. Det ligger under Kommunikationsdepartementets område. Nu har det gått så långt att statsministern tycks sätta sig i ledningen för detta. Det tycker jag är bekymmersamt. När vi träffas inom trafikutskottet borde vi faktiskt försöka ta tag i de här problemen. Jag tror också att det här är den framtida satsningen om vi skall ha ett levande Sverige där alla orter har möjlighet till kommunikationer. Det är en del av den utveckling vi har. Det var kanske lika bra att vi satsade mer pengar på det här än på att bygga nya gigantiska motorvägar, som den befolkning som bor runt de här platserna egentligen inte vill ha. Det var det jag menade.

Anf. 133 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Karl-Erik Persson tycker att det är bekymmersamt att statsministern ställer sig i spetsen för det här nationella initiativet. Jag vet inte om han har hört talas om president Bill Clintons och vice president Al Gores initiativ. Detta är ett motsvarande sektorsövergripande initiativ som berör en mängd olika sektorer. Det rör inte alls enbart kommunikationssektorn. Det berör utbildningssektorn. Det berör Näringsdepartementets område. Det berör Finansdepartementets område i dess egenskap av dataansvarigt departement. Vi tycker att det är helt naturligt att statsministern har tagit detta initiativ och att vi närmast berörda statsråd är med i det arbetet.

Vi har organiserat arbetet på vårt departement. Tillsammans med de generaldirektörer som är berörda har jag bildat ett råd för att hantera frågorna inom vårt område. Det gäller Telia och Posten. Posten är en oerhört viktig kontaktyta mot svenska folket och kan bli en ny möjlighet att skapa ökad trafik i de elektroniska motorvägarna. De existerar faktiskt, Karl-Erik Persson. Det är mest trafiken som saknas. Den skall skapas genom bl.a. detta nationella initiativ.

Jag har läst Vänsterpartiets motion. Jag blir litet förvånad. Ni vill minska byggandet av vägar med 2 miljarder. När man hör Karl-Erik Persson kan man tro att ni vill stryka bort allt som har att göra med de stora vägsatsningarna, men det är alltså marginellt. Det är 2-3 % i marginalen som ni vill ändra på. Ni vill öka underhåll av vägar och järnvägar, också marginellt. Det är små förändringar, men orden är ganska stora.

Anf. 134 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Det var ytterligare en konstig replik av kommunikationsministern. Statsministern var ju tvungen att ta itu med dessa problem. Det verkar som att Kommunikationsdepartementet inte orkar med denna satsning.

Det här är ingen ny teknik. Vi använde den i Ljusnansberg redan i början

av 80-talet. Tyvärr fick vi ingen hjälp, och dataskolan där med den teknik som kommunikationsministern beskriver gick omkull.

Jag känner faktiskt inte Bill Clinton men har sett honom på bild. Jag vet inte om vi skall föra in honom i den här debatten. Han kanske skulle kunna göra en insats för departementet om han vore här, men nu är han tyvärr inte här.

Kommunikationsministern ondgör sig över att vi vill dra ner med 2 miljarder kronor när det gäller investeringar i nya vägar. Men vi vill faktiskt satsa dessa pengar på underhåll av de vägar som vi redan har i dag och där Vägverket sätter upp skyltar med varning för spårig vägbana. Man har ingen möjlighet att upprätthålla underhållet. Det tycker jag faktiskt är ett slöseri med pengarna och en dålig investering. Det ökar inte trafiksäkerheten. Det finns faktiskt ställen med 6–7 cm spår i vägbanan. Alla som åker bil någon gång vet vilka konsekvenser det kan få om vi t.ex. får vatten på dessa vägar. Jag tycker inte ministern skall ond göra sig över att vi vill satsa pengar på sådant.

Anf. 135 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Karl-Erik Persson uppehåller sig vid att det är bekymmersamt att Kommunikationsdepartementet inte skulle ha orkat med satsningen på informationsteknologin. Sanningen är den att det som har med informationsteknologin att göra på Kommunikationsdepartementets område ligger främst i världen. Vi har byggt ut fiberoptiknätet i Sverige. Vi har avreglerat. Vi har en telelag som gör det möjligt för alla operatörer som är intresserade av den verksamheten att komma i gång. Nog sagt om detta.

Jag är imponerad av att Vänsterpartiet vill omfördela 500 miljoner kronor till ökat vägunderhåll. Man skall kanske påminna sig, fru talman, om att det sedan sommaren 1991 har satsats på länsvägar och länsjärnvägar, utöver ordinarie anslag, över 5 000 miljoner kronor, alltså 5 miljarder. Det är naturligtvis välkomna pengar, men jag tycker att orden inte står i någon rimlig proportion till de förslag som ni kommer med.

Anf. 136 HANS STENBERG (s) replik:

Fru talman! Karl-Erik Persson sade att kommunikationsministern har svårt att lyssna. Jag kan konstatera att antingen jag eller kommunikationsministern har svårt att läsa.

Mats Odell säger att han har läst våra motioner och menar att vi socialdemokrater slår in öppna dörrar i våra motioner. Han säger att det vi föreslår redan har föreslagits av regeringen i propositionen. Det är någonting som inte riktigt stämmer. Under t.ex. anslaget för drift och underhåll av statliga vägar föreslår vi drygt 4,1 miljarder mer än regeringen. Är det så som kommunikationsministern säger, att regeringen också föreslår dessa pengar, är det naturligtvis glädjande. Då får man utgå från att pengarna kommer i kompletteringspropositionen. Det känns oerhört bra att ha fått ett sådant besked.

Anf. 137 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag talar alltså om de totala planeringsramarna under perioden framöver. Där talar Socialdemokraterna om 200 miljarder, inklusive

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Kommunikationer

tele, flyg och sjöfart. Med de investeringsplaner som finns – dels de som beslutats av riksdagen med finansiering genom antingen direkta anslag eller lånegarantier för avgiftsfinansierade projekt som Öresundsförbindelsen och storstadspaketen, dels de som ingår i Telias investeringsplan för de kommande tio åren – är vi uppe i dessa 200 miljarder. Det är vad jag sade.

Anf. 138 HANS STENBERG (s) replik:

Fru talman! Det förklarar det hela något. Tydligt är det fortfarande stora skillnader i de pengar som vi vill satsa på drift och underhåll av statliga vägar. Då blir man genast litet dystrare. Om kommunikationsministern hade kommit några minuter tidigare till kammaren än vad han gjorde, hade han hört mitt inlägg. Där redogjorde jag för situationen för skogsindustrin, där man är oerhört bekymrad över att det faktiskt inte alltid finns vägar som det går att använda året om. Det vore oerhört värdefullt om man kunde få en höjning av anslagen till drift och underhåll av vägarna, så att de åtminstone går att använda hela året.

Anf. 139 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Som jag sade i min replik till Karl-Erik Persson har vi sedan sommaren 1991 haft extra anslag till upprustning framför allt av de mycket små länsvägarna och även vissa länsjärnvägar på drygt 5 miljarder. Om jag jämför – det kanske inte behöver göras en dag som denna – detta med de anslag som fanns under den tid då Hans Stenbergs parti hade ansvaret för Kommunikationsdepartementet, innebär detta en mycket dramatisk ökning av både investeringarna och underhållsanslagen.

Jag önskar att Hans Stenberg och jag tillsammans skall kunna verka för att också höja underhållsanslagen. Självklart har vi den ambitionen. Jag tycker inte att det brister i att ta fram förslag på vad som bör ökas utan på hur det skall finansieras på ett realistiskt sätt.

Det är möjligt att Hans Stenberg och jag skiljer oss åt när det gäller synen på huruvida det är rimligt att fortsätta med en så pass kraftig upplåning som den totala socialdemokratiska politiken innebär, vilka effekter det långsiktigt får på sysselsättningen genom att ränteläget påverkas osv. Det är där som skillnaden ligger.

Förra året hade Socialdemokraterna ett förslag i en trafikpolitisk motion som gick lös på 200 miljarder och som icke ens skuggats in i den övergripande budgetmotionen. Jag är glad att det nu har skett en förbättring på den punkten.

Trots allt handlar det om att föra en långsiktigt trovärdig ekonomisk politik. Det går att fortsätta att låna, men då vältrar vi över skulden på kommande generationer.

Anf. 140 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Fru talman! Det är med glädje jag hör ministern tala om telekommunikationer och att departementet sätts på högtryck för att försöka få en nationell samling för telepolitiken i Sverige. Det är precis vad vi har skrivit i vår motion, och det var förmodligen den motionen som ministern hänvisade till. Det är mycket glädjande.

Även vi var med på beslutet den 8 juni om investeringar för 98 miljarder. När man sitter i trafikutskottet kommer man mer och mer till insikt om att trafikutskottet är ett fantastiskt stort utskott, speciellt om man är ensam för sitt parti att handlägga alla ärenden. Men ganska snart kommer man fram till att vi håller på att dubbelinvestera och investera totalt fel. En sådan investering är t.ex. Botniabanan. Detta har vi tagit fram i en motion, där vi vill skrota hela Botniabaneprojektet. Den sista satsning som vi är med på är att bygga för ungefär 1,1 miljarder för att dra ner spår till kusten för att transportera 400 000 ton pappersmassa från Modo. Till min förfäran ser jag då att dessa pappersmasseton tas från svensk sjöfartsnäring som i dag i princip kör på vägar som är gratis. Vi kan inte hålla på att dubbelinvestera på det sättet. Våra förslag är att man skall skrota hela 7,9-miljardersprojektet och satsa dessa pengar i regionen.

Fru talman! Jag hoppas att ministern inte har ett horn i sidan till mig när det gäller sjöfartspolitik. Den frågan fick jag inte svar på, men det är väldigt viktigt att jag får det. Jag har kanske varit litet hård i mina uttalanden om att ministern inte förstår sig på sjöfart. Om ministern känner sig stött, ber jag så hemskt mycket om ursäkt.

Anf. 141 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag känner mig inte ett dugg stött över att från en yrkesman inom sjöfarten få påtalat att jag kanske inte har "trampat däck" lika mycket som Kenneth Attefors har gjort och att jag därmed inte har lika stor erfarenhet.

När det gäller frågan om en parlamentarisk kommitté har vi enligt vårt tidigare besked lagt fram en proposition om en ny sjöfartspolitik, som är antagen. Vi har fått med oss parterna på sjöfartsmarknaden på en långsiktig inriktning. Vi har finansierat detta. Det är vad som nu måste få verka. Vi kan inte hålla på att ändra hela tiden inom sjöfartsnäringen. Detta måste nu ses som fasta och långsiktiga spelregler. Det vore en felaktig signal att nu tillsätta en sådan kommitté eller kommission. Om det skulle visa sig att svensk sjöfart trots dessa stora satsningar som görs – över 400 miljoner kronor om året – ändå skulle minska i omfattning, är jag beredd att diskutera Kenneth Attefors förslag. Då får vi samlas och se vad som måste göras för att åstadkomma en långsiktig utveckling.

När det gäller detta med dubbelinvesteringar tycker jag inte att Kenneth Attefors skall begränsa sig till den första etappen – det är ju nämligen bara fråga om den första etappen av Botniabanan. Denna järnväg skall sammanknytas med den upprustade Ostkustbanan och bilda ett underlag för en stark regional utveckling utefter Norrlandskusten, vilket skall ge underlag för en bättre arbetsmarknad och en bättre näringsutveckling i hela denna mycket viktiga region i vårt land.

Anf. 142 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Fru talman! Jag vet att vi här i kammaren har antagit förslaget om de 400 miljoner kronorna. Men jag har varit ute och talat med de inblandade parterna. De – och det gäller särskilt redarna – tycker inte att detta är långsiktigt. Grunden för mina påståenden är just att jag har varit i kontakt med

Sjöfartsförbundet, redare och annat folk. Jag vet att dessa inte anser att det hela är riktigt så långsiktigt som ministern anser.

Sedan vill jag bara framföra en varning. Socialdemokraternas partimotion är skriven på det sättet att det kan tänkas att det skulle kunna bildas en majoritet i denna kammare som för fram de tankar som jag har i vår motion. Jag hoppas att jag skulle slippa det, men så ligger det till i alla fall.

Anf. 143 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag har stor respekt för de kontakter som Kenneth Attefors har med sjöfartsnäringen. Jag har det här avtalet på departementet. Det är undertecknat av såväl Redareföreningen, Sjöfolksförbundet som de båda befälsförbunden. Det är detta som jag har att utgå ifrån.

Riksdagen har fattat ett beslut. Jag tycker nog ändå att politik måste bedrivas med större långsiktighet än att man då skall tillsätta en kommission som skall arbeta fram nya lösningar i stället för dem som man just har antagit efter en ganska omfattande utredning.

Det är naturligtvis intressant att Kenneth Attefors värjer sig för att hans egen motion skall gå igenom här i kammaren. Men det kanske mera är ett uttryck för de problem som för närvarande råder inom hans parti.

Anf. 144 BERTIL PERSSON (m):

Fru talman! Man skall bygga broar mellan folk, och alldeles särskilt bör man bygga en väg mellan Malmö och Köpenhamn. Det är det mest angelägna projektet i Skandinavien för närvarande.

Tyvärr har Öresundsbron blivit en symbolfråga för motståndet mot EU, för motståndet mot bilar, för motståndet mot tillväxt och dessutom ligger Öresund lagom långt från Stockholm för att man skall kunna mobilisera full indignation mot projektet.

Man har tidigare huvudsakligen skyllt på miljöaspekter. Det har nu visat sig att dessa till största delen är lösta. Visserligen behöver Centern ett par månader till av utredningar – och det tycker jag att man skall få – men man har i stället fått gå över till att diskutera projektets ekonomi för att försöka hitta möjligheter att upppamma indignation mot EU, bilar och tillväxt.

Denna förbindelse har utretts sedan 1877. Det torde vara det vägprojekt som har utretts mest, inte bara i Skandinavien utan i hela Europa. Det är i själva verket ett fall för Guinness rekordbok.

Det är en nyckelfråga för Öresundsregionen att få vettiga förbindelser. Enligt alla utredningar baseras tillväxt på tillgången till universitet och flyg. I Öresundsregionen finns det 3,2 miljoner människor, tre universitet och en internationell storflygplats, som vi hittills inte har kunnat få en vettig fast förbindelse till. Dessa måste knytas samman.

Detta kan bli Europas femte K-region och den sjätte regionen i storstadsproduktion. Det kan bli ett kraftcentrum i förening med Hamburg och Berlin, dit det bara är 30 mil, alltså halva sträckan jämfört med Stockholm.

Det är bra med starka regioner. För närvarande har vi bara en stark region i Sverige, och det är Stockholm–Arlanda–Uppsala. Denna region mjölkar vi alla och drar nytta av när det gäller stöd till fattigare regioner i landet. Det

vore bra att ha fler starka regioner att mjölka. Det vore bra för hela landet, eftersom det ger resurser både för tillväxt, för jobb och för miljön.

De nuvarande färjorna smutsar ner och har mycket sämre regularitet och turtäthet än vad som vore fallet med en bro. De fastnar i isen när det är isvintrar. Då blir det stopp i trafiken. På kvällarna vet man inte om man skall bli nerspydd eller nerslagen.

Det andra alternativet som har diskuterats har varit en biltågtunnel, vilket ger föga vinster jämfört med färjorna. En tunnel skitar inte ner så mycket som färjorna, men det är precis samma problem vid i- och urlastning. Det tar lång tid och tågen går bara enligt tidtabellen samtidigt som det kräver stora rangelområden.

Det är 17 km mellan Malmö och Köpenhamn och 17 km mellan Malmö och Lund. Det hade varit bra med en biltågtunnel. Då hade vi naturligtvis rivit upp autostradan och borrar en tunnel och kört bilarna på tåget till Lund.

Det är alltså fråga om en väg- och tågtunnel. Tågen är angelägna och subventioneras av vägarna. Det är en förbindelse som bär sig vilken prisnivå man än har, därför att trafiken anpassas till prisnivån och man får bärkraft om man väljer trafikmängden genom priserna.

Fru talman! Om det hade varit öken, fjäll eller berg mellan Malmö och Köpenhamn, hade den här vägen byggts för längesedan. Nu är det grunt vattnet. Dessutom kan stockholmarna hindra skåningarna att bygga den väg som vi har velat ha i över 100 år. Det måste bli ett slut på detta. Den här regionen behöver knytas ihop.

Anf. 145 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Som liberal vill jag vara med och skapa ett samhälle där människor, idéer och varor kan förmedlas och transporteras snabbt och effektivt. Väl utbyggda kommunikationer inom Sverige är nödvändigt för näringsliv och sysselsättning i alla delar av landet. Resor till och från arbetet, service-ställen och fritidsaktiviteter är viktiga för ett fungerande vardagsliv. Goda kommunikationer med utlandet är en förutsättning för Europasamarbetet. Vid ett EU-medlemskap är det viktigt för både oss i Sverige och medborgarna i övriga EU att vi kan erbjuda ett kommunikationsnät av högsta standard och kvalitet.

Det är alltid samhället som har det övergripande ansvaret för att kommunikationerna fungerar. Men detta faktum hindrar inte att trafikföretagen drivs i annan regi, tvärtom. Trafiknäringen kännetecknas fortfarande av alltför många regleringar och monopolbildningar.

Folkpartiet liberalerna vill främja konkurrensen mellan trafikföretag för att konsumenternas behov skall tillgodoses till rimliga priser. Som det ser ut i dag är priserna inom många transportgrenar alltför höga, eftersom konkurrensen är eftersatt. Privatiseringarna måste dock genomföras på ett rimligt sätt, så att konkurrensen främjas och statsverkets kostnader hålls nere.

Även om bilarna påverkar miljön i negativ riktning är de oundgängliga i dagens samhälle. Bilen kommer så långt vi kan skåda framöver att vara det bästa transportmedlet för en stor del av resorna samt också för godstransporterna framöver. Åtta av tio persontransporter företas av privatbilar. Det är därför viktigt biltekniken utvecklas, så att bilarna blir mindre skadliga för

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Kommunikationer

miljön i framtiden. Mycket har gjorts, men tillverkarna behöver framöver göra ytterligare för att främja utvecklingen på området.

Bilismen kräver dock ett väl fungerande vägnät. Under den borgerliga regeringens tid har stora summor satsats på att förbättra vägnätet. På många håll höjs nu vägnas standard och kapacitet rejält. Detta är välkommet, då underhållet av våra vägar eftersattes under de socialdemokratiska regeringarna under 1980-talet. Vägnarna måste i hela landet hålla en sådan standard att säkerhet kan garanteras och transporter med t.ex. råvaror kan nå fram till industrin. En god vägstandard är en förutsättning för att hela Sverige skall leva och utvecklas.

Fru talman! Det ligger stora värden i ett väl fungerande och väl utbyggt järnvägsnät. I det beslut om stora satsningar på infrastruktur som riksdagen antog våren 1993 görs stora satsningar på nyinvesteringar i järnvägar. Det gäller bl.a. Mälarbanan, Svealandsbanan, Nordlänken och Ostkustbanan – banavsnitt som jag som folkpartist med glädje nu ser byggas och rustas upp.

Under 1980-talets högkonjunktur byggdes flygplatser på många håll runt om i Sverige. Speciellt i glesbygden är flygplatserna viktiga för bygdens överlevnad. Problemet är att många av de små flygplatserna i bl.a. Norrland brottas med stora ekonomiska problem. I många fall är det kommunerna som äger och driver flygplatserna. En olönsam flygplats som är en nödvändighet för bygden kan bli en hård belastning för den kommunala ekonomin. För att dessa flygplatser, främst i Norrlands inland, skall kunna överleva är det av största vikt att de kan få del av någon form av regionalpolitiskt stöd.

Fru talman! Jag skulle också vilja ta upp någonting om kommunikationsnätet i den region som jag representerar, nämligen Väst-sverige. Den väst-svenska regionens naturgeografiska förhållanden och omfattande industriella verksamhet tydliggör att kommunikationerna som en sammanlänkande faktor är av avgörande betydelse. De bidrar till hela regionens växtkraft och vidareutveckling.

Med några undantag när händer inte särskilt mycket på vägsidan i Väst-sverige. Det finns planer framtagna på satsningar i miljardklassen, men inga pengar är beviljade. Det gäller t.ex. E 6 genom Bohuslän, men också andra tunga projekt som riksvägarna 45 och 40 samt E 20. Detta sker i ett läge när anläggningsindustrin och dess underleverantörer ser sig nödsakade att friställa åtskillig kompetent arbetskraft. Det finns en risk att genomförandet av beslutade projekt dröjer in på nästa högkonjunktur, med de konsekvenser som detta kan få. Aldrig någonsin har priset på anläggningsarbeten varit så lågt som nu. Konkurrensen mellan företagen är hård. Kostnaderna ligger i dag 30–35 % under 1991 års prisnivå.

Norge/Vänerlänken utgör den norra delen av järnvägen mellan kontinenten och Norge via Sverige. Banverket och de norska järnvägsmyndigheterna har gemensamt konstaterat att konkurrenskraften i denna järnvägsförbindelse mellan Göteborg och Oslo har stora fördelar ur såväl regionalpolitisk som transportteknisk synpunkt. Detta innebär att denna järnvägssträckning bör prioriteras av Banverket.

Länken kommer också att medge ett attraktivt alternativ till flyg och bil på sträckan Göteborg–Oslo och för mellanliggande stationer, framför allt i Tvåstadsområdet. Projektet innebär att den nuvarande linjen från Göteborg

till Trollhättan, vilken har god standard men som i dag är enkelspårig, byggs ut till dubbelspår på i första hand sträckan upp till Dalsland. Därefter sker en kraftig standardhöjning och ombyggnad som medger snabbtågskoncept och tunga expressgodståg genom Dalsland. Investeringen kan merutnyttjas för Vänerlänken med fortsättning upp mot Karlstad som samtidigt är en alternativ sträckning mot Stockholm. Dessutom ingår SJ:s planerade godsflöde från norra Sverige till Göteborg och eventuellt Uddevalla.

Fru talman! Att vi har ett bra infrastrukturnät är en förutsättning för att Sverige även i fortsättningen skall vara ett land med både en väl utvecklad välfärd och livskraftiga företag. Därför är det angeläget att Sverige också efter den 18 september i år får en regering med ett stort liberalt inslag som kan vara en garant för detta.

Anf. 146 HANS STENBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Kenth Skårvik klagar över att vi socialdemokrater inte underhöll vägarna tillräckligt bra under 80-talet. Det ges ett lysande tillfälle att nu, när vår motion om driftanslaget på vägområdet skall behandlas, stödja den socialdemokratiska motionen som föreslår ytterligare 4,1 miljarder till drift och underhåll av statliga vägar.

Anf. 147 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Fru talman! Nuvarande regering har i sin proposition satsat mycket mer pengar än vad den socialdemokratiska regeringen gjorde under 80-talet. Vid många tillfällen hade vi motioner som föreslog högre anslag än vad socialdemokraterna gjorde. Vi förde också förhandlingar med socialdemokraterna vid flera tillfällen. Jag ser att Georg Andersson nu börjar att närma sig Stenberg och vill ge honom replikrätt på mitt inlägg. Men Georg Andersson vet också att vi vid flera tillfällen förde förhandlingar i dessa frågor.

Anf. 148 HANS STENBERG (s) replik:

Fru talman! När man pratar om vägar och investeringar i infrastrukturen föredrar nästan alltid regeringspartierna att tala om 80-talet i stället för vad som skall göras i framtiden. Jag kan också påminna om att socialdemokraterna så sent som i förmiddags, när ekonomin diskuterades, anklagades för att ha överhettat ekonomin under slutet av 80-talet. När man sedan kommer fram till kvällen anklagar de borgerliga oss socialdemokrater för att vi under den period då vi påstods ha överhettat ekonomin inte investerade ytterligare i vägar och järnvägar. Det måste finnas något samband med vad man diskuterar, även om ämnesrubrikerna är olika.

Nu talar vi om 90-talets investeringar. Vi kan konstatera att vägunderhållet är eftersatt. Det finns en möjlighet att stödja ett finansierat förslag som satsar 4,1 miljarder mer på vägarna. Det förslaget tycker jag att Kenth Skårvik skall stödja.

Anf. 149 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle gärna stödja förslaget om jag visste att det fanns pengar till det just nu. Jag utgår från att Socialdemokraterna inte satsade pengar på vägar under 80-talet beroende på att de såg att pengarna inte

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Kommunikationer

räckte till. Det finns väl utan tvekan ingen av oss som inte skulle vilja ha bättre vägar, men vi får bygga vägar efter den ekonomi vi har. På grund av att det inte fanns pengar för detta under den socialdemokratiska regeringstiden på 80-talet kunde inte vägarna byggas ut på det sätt som vi kanske alla egentligen skulle ha önskat. Men det var trots allt socialdemokraterna som regerade just då.

Anf. 150 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Fru talman! Kenth Skårvik nämnde prioritering av investeringar av Nordlänken, dvs. järnvägen från Göteborg till Oslo. Vi i trafikutskottet har prioriterat om ungefär 1 miljard kronor från Nordlänken till Botniabanan, en järnväg som jag inte vill skall byggas. Texten i propositionen och betänkandet som vi antog var så finstilt att vi knappt visste om det. Jag blev själv förvånad när generaldirektören berättade detta för mig. Jag frågade Rune Thorén om han verkligen hade varit med om att omprioritera 1 miljard kronor från västkusten till Norrland där ingen bor.

Jag vill rikta mig till Kenth Skårvik. För de 7,9 miljarder kronor som det kostar att bygga Botniabanan skulle vi i stället kunna låta folk få flyga gratis i hundra år.

Götalandsbanan som är droppen som urholkar stenen så att säga skall förr eller senare byggas. Detta är Rune Thoréns symbolik över det hela. Kan vi verkligen bygga en jättemotorväg mellan Göteborg och Jönköping för flera miljarder kronor? Kan vi dessutom bygga en snabbspårsjärnväg mellan Jönköping och Göteborg för 13 miljarder kronor, när vi nu har ett snabbspår mellan Stockholm och Göteborg via Skövde? Vad tycker Folkpartiet liberalerna om detta? Kan man verkligen dubbelsatsa på detta sätt? Finns det så mycket pengar i Sverige för detta? Är herr Skårvik medveten om miljarden från västkusten till Norrland?

Anf. 151 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Fru talman! Riksväg 40 är från trafiksäkerhetssynpunkt inte någon bra väg. Den behöver byggas ut till motorvägsstandard på flera ställen från Göteborg till Jönköping.

Till Götalandsbanan har vi inte beviljat några pengar. Det vet Kenneth Attefors. Vi har i stället lagt ett stort ansvar på de berörda kommunerna, som får vara med och satsa. Jag hoppas att vi under våren skall kunna diskutera vad som skall hända med Götalandsbanan. Det viktigaste just nu är att se till trafiksäkerheten på existerande vägar. Då är det angeläget att bygga ut de vägar som i dag inte är helt och hållet trafiksäkra.

Förmedlingen av pengar mellan Botniabanan och Nordlänken var jag kanske inte helt medveten om. Men vi har ju själva i trafikutskottet bestämt att vi skall göra denna förbättring av den första etappen av Botniabanan. Den står vi bakom.

Anf. 152 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Fru talman! Vi är totalt överens med Folkpartiet liberalerna om att det skall vara motorvägar mellan de stora städerna, främst av säkerhetskäl. Vi vill inte att vi själva eller våra vänner skall avlida på vägarna.

Det var glädjande att höra att Folkpartiet liberalerna ställer upp på att det inte är staten som skall finansiera järnvägen mellan Jönköping och Göteborg utan kommunerna, som till stora delar tar sitt ekonomiska ansvar. Med tanke på kommunernas ekonomi lär det väl inte bli så mycket av de planerna.

Ja, det blir en miljard till Norrland. Banan byggs nu för 1,1 miljarder ner till kusten, så att man kan hämta pappersmassa från sjöfarten, som redan har en gratis infrastruktur. Man blir nästan förvånad. Ministern sade här att man skall bygga en länk från Umeå norröver. Men där finns ju redan en järnväg som man skulle kunna förbättra. Jag föreslår inte att man skall ta bort de 7,9 miljarderna till regionen utan att man anslår dem till redan befintlig infrastruktur, t.ex. skogsbilvägarna så att massaindustrin får vägar att köra på. Det behövs inte en järnväg till där uppe.

Det var glädjande att höra om Götalandsbanan. Den stoppas tydligen fr.o.m. nu.

Anf. 153 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Fru talman! Jag vill göra ett tillrättläggande. Först och främst har vi inte råd att bygga en Götalandsbana just ju i den rådande ekonomiska situationen. Då har vi sagt i trafikutskottet att man får förhandla med kommunerna. Över huvud taget är jag emot att kommunerna skall betala sådana här stora järnvägssatsningar. Det var likadant i fråga om Väst kustbanan och andra banor. Vi har reserverat oss mot detta. Jag tycker att vi skall förhandla med kommunerna om Götalandsbanan. Om de nu vill ha den snabbare än vi klarar av i den rådande ekonomiska situationen, får de vara med på något sätt och hjälpa till.

Anf. 154 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag vill bara säga några ord om de kommunala flygplatserna. Kenth Skårvik menade att de behöver få del av ett regionalt stöd. Det är mycket glädjande att vi, trots det mycket bistra statsfinansiella läget, har kunnat göra den stora satsning som görs i årets budgetproposition på just de kommunala flygplatserna. Det finns kommuner i Norrlands inland som satsar mer än en skattekrona för att kunna upprätthålla den livsnödvändiga livlina som en flygförbindelse utgör.

När vi har lyckats utlokalisera företag, framför allt med hjälp av den utomordentligt goda standarden på telenätet, så att vi kan producera mycket kvalificerade tjänster så gott som var som helst i vårt land, har flyget fått en absolut avgörande betydelse. Därför är det glädjande att vi i år har lyckats fördubbla anslaget till kommunala flygplatser. 20 av de 30 miljonerna skall stanna i skogslänen. Dessutom finns det fem ganska stora kommunala flygplatser, nämligen Kristianstad, Växjö, Trollhättan, Borlänge och Kramfors, som i trafiken har legat i ett resultatutjämnningssystem med Arlanda. Även där genomförs nu en rättvisereform, som i inledningsskedet innebär att man ökar resultatutjämnningen från Luftfartsverket till dessa fem flygplatser från ca 7 miljoner till ca 30 miljoner. Sedan skall man delta i samma rationaliseringsprogram som de statliga flygplatserna. Det har uppskattats oerhört. Jag har faktiskt från Kramfors fått ett av de varmaste tackbrev som jag någonsin

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

Allmänpolitisk
debatt

Kommunikationer

fått såsom minister. Före kommunalrådet förklarar att tolv års kamp nu är avslutad. Här har regeringen, Kenth Skårvik, gjort en ganska stor insats för att förbättra den mycket allvarliga situationen.

Anf. 155 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Fru talman! Jag är tacksam över att regeringen har gjort detta. Jag tror att det, precis som kommunikationsministern säger, är nödvändigt att man får behålla dessa tvärförbindelser i Norrland och att vi bevakar detta. Det är också angeläget att se till att även de små flygplatserna får en möjlighet att fortsätta sin verksamhet. Sedan är frågan hur vi rent ekonomiskt skall kunna hjälpa dem. Det är möjligt att de kan göra på samma sätt som järnvägen gör med olönsam trafik. Huvudsaken är att vi följer utvecklingen och gör någonting för dessa kommuner. Tvärförbindelserna måste finnas.

Anf. 156 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Väl fungerande kommunikationssystem över hela landet är avgörande för en positiv utveckling, för tillväxt och för nya jobb. Det handlar om vägar, järnvägar, hamnar och flygplatser men också om post- och telekommunikationer. Den nya teknik som har utvecklats på telekommunikationsområdet och som kommunikationsministern här tidigare har talat om skapar väldiga möjligheter. Många arbeten kan utföras oavsett var man bor. Via en PC, modem och bra teledningar kan man sköta olika typer av jobb lika bra från Karesuando eller Smögen som från Stockholm, Bryssel eller New York.

Det är viktigt att denna teleteknik snabbt görs tillgänglig över hela landet. Där är den nya telelagen ett stort steg i den riktningen, där vi ju omdefinierade den grundläggande teletjänst som skall vara tillgänglig för alla till att omfatta även telefax och datakommunikation.

Kommunikationsministern talade här om elektroniska motorvägar. Skall vi fortsätta med liknelser från det transportnätet, tycker också jag det är viktigt med elektroniska motorvägar, men låt oss inte heller här glömma länsvägar och småvägar. Också de behövs i detta elektroniska system.

Jag nämnde också postområdet, som är viktigt för att hela landet skall kunna leva och utvecklas. Den nya postlag som riksdagen nyligen tog ställning till ger en bra grund för en god postservice över hela landet även framgent.

Det är glädjande att det råder en stor politisk enighet kring de trafikpolitiska målen. Ett problem är dock att vissa av dessa mål är mer eller mindre motstridiga. Jag skulle i detta sammanhang vilja lyfta fram två av de trafikpolitiska målen som jag och Centern tycker borde få större tyngd. Det gäller dels det regionalpolitiska målet, dels miljömålet.

Inom några veckor kommer stora delar av länsvägnätet att avstängas för tung trafik på grund av tjälskador. Inte minst gäller det skogslänen. Detta är oacceptabelt eftersom skogsindustrin är vår viktigaste näring med ett nettoexportvärde i dagsläget på ca 50 miljarder kronor. Detta berörde också Hans Stenberg i sitt anförande.

Det här är ett dystert facit från tidigare regeringar, ytterligare ett eftersatt område, något som vi inte kan leva med på sikt. Vi måste inte minst för

skogsindustrins skull se till att dessa vägar är farbara året om. Detta är ett exempel på vad jag menar med att det regionalpolitiska målet i trafikpolitiken måste ges en större tyngd.

Jag vill beträffande miljömålet säga att samtidigt som transporter av personer och gods är helt avgörande för samhällets funktion och utveckling utgör de också ett mycket stort miljöproblem.

Vi har i årets budgetproposition fått redovisat att de nationella miljömålen för trafiken inte uppnås. De åtgärder som vidtagits för att minska de negativa miljöeffekterna från transportsektorn räcker inte till. Trafikverkens senaste redovisning pekar på att vi inte klarar vare sig koldioxid-, kväveoxid- eller svaveldioxidmålen.

Därför är det helt avgörande att vi nu tar krafttag för att byta system och ersätta de miljöskadliga transporterna med ekologiskt riktiga system. Det görs nu satsningar på järnvägarna. Det gamla centerkravet att 40 miljarder skall satsas under en tioårsperiod är nu på väg att förverkligas, och det är en viktig del i detta.

Det är också viktigt att man satsar på rätt trafikslag på rätt ställe. I vissa områden, framför allt i storstadsregionerna och i tätortsområdena, finns det ordentligt underlag för att satsa på kollektivtrafik. Vi måste där se till att den blir effektivare, så att privatpersoner som skall pendla till jobbet, uträtta serviceärenden osv. får ett verkligt alternativ till bilen.

Men det krävs för att miljömålen skall nås också helt andra lösningar. Jag har varit inne på överföring av transporter till kollektiva spårburna system. Det krävs också stöd för utveckling av ny teknik för elbilar, nya motorer, nya biobaserade bränslen osv.

Det går att förena effektiva transportsystem med en bra miljö, men det går inte av sig självt. För detta krävs många politiska initiativ.

Jag skulle vilja använda den sista halvminuten av min taletid till att vända mig till brofundamentalisten Bertil Persson. Han konstaterade i sitt anförande att stockholmarna försöker hindra skåningarna från att få Öresundsbron byggd. Även jag försöker stoppa denna bro, och jag vill inledningsvis påpeka att jag inte är stockholmare.

Öresundsbron har, säger Bertil Persson, blivit en symbol för motstånd mot EU, bilar och tillväxt. Jag har hört mycket dumt i denna kammare, men detta är i varje fall i närheten av ett rekord. Det handlar här bl.a. om att få en uthållig tillväxt och om att klara miljösystemen och de ekologiska systemen. Det är så, Bertil Persson, att en regering där Centern ingår inte schackrar med miljölagstiftningen. Jag förstår att Bertil Persson är mycket besviken över detta.

Anf. 157 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Man kan för det första konstatera att det som diskuterades när Koncessionsnämnden tog upp detta var koldioxidproblem. Det är inte något lokalt Skåneproblem utan ett världsproblem, eftersom det handlar om växthuseffekten. Det problemet kan angripas precis lika lätt i Stockholmsregionen, i synnerhet som trafikvolymerna på kringfartslederna i Stockholmsregionen kommer att vara sex till sju gånger större än vad man någonsin räknar med i samband med Öresundsbron.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Kommunikationer

För det andra vill jag påpeka att man när det gäller Bältförbindelsen har sett vilka effekterna blir. Vad som hände när man byggde i Bälten var att de stora musslorna försvann när man rensade rent på botten. I stället fick man många mindre musslor på samma plats, och mängden musslor ökade. Detta ökade också antalet ejdrar, som lever på musslor. Man har alltså fått en ökning antalet ejdrar i Stora Bält. Det är den enda väsentliga förändring som har skett. Huruvida detta är en förbättring eller en försämring vill jag lämna till andra att bedöma.

Anf. 158 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Koldioxidproblematiken är ett globalt problem, säger Bertil Persson, och så långt är det riktigt. Men det måste innebära att vi på varje ställe där vi kan ingripa för att minska koldioxidutsläppen måste göra det. Det handlar om Skåne-regionen, om Stockholmsregionen och om andra regioner. Det är bl.a. därför som vi har haft en del olika uppfattningar om Denispaketet och även om en del andra storskaliga lösningar. Vi måste angripa detta på alla de ställen där det är möjligt.

Bertil Persson sade i sitt tidigare inlägg att om det hade varit öken eller berg i stället för vatten mellan Malmö och Köpenhamn, hade man säkerligen redan byggt en förbindelse. Ja, det är ganska självklart. Om det hade varit öken eller berg där, hade vägbygget knappast hotat den ekologiska balansen i världens största innanhav.

Jag tycker att denna liknelse var ovanligt illa vald, även för att vara vald av Bertil Persson.

Anf. 159 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! För det första är detta faktiskt utrett mycket noga. Men det är också mycket värdefullt att vi får en tredimensionell utredning som visar att det går att göra en nollösning. Avsikten är ju att åstadkomma en sådan lösning, vilket innebär att genomströmningen skall bli oförändrad.

Men vi skall samtidigt komma ihåg att vi har en landhöjning, som leder till att södra Sverige stiger med en halv meter på 100 år. Trots nollösningen kommer torsken alltså inte att överleva i Östersjön. När landhöjningen så småningom försvårar saltvatteninflödet, kommer torsken att dö ut i Östersjön. Jag tycker inte att det är något positivt, men jag vill påpeka att det ändå kommer att inträffa, och då kommer det att finnas annan fisk i Östersjön.

Anf. 160 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Först en kommentar till den jämförelse med Stora Bält som Bertil Persson gjorde. Jag vill göra en annan jämförelse med Stora Bält. Hitills är notan på Stora Bält-förbindelsen i storleksordningen 60–70 % större än vad som motsvarar kalkylerna. Också det kan vara en nyttig läxa.

Bertil Persson tar upp landhöjningen, som naturligtvis kan vara intressant i ett mycket långsiktigt perspektiv. Men i så fall är det bara att vänta ett tag till, så får vi förr eller senare den fasta förbindelsen, Bertil Persson.

Anf. 161 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Jag har begärt replik bara för att visa att det finns fler partier här i riksdagen vilka värnar om miljön, speciellt inom trafikområdet.

Vi behöver faktiskt inte satsa för många miljarder på den kollektivtrafik i storstadsområden som vi nu talar om. Vi har i denna kammare till bilforskning anslagit 120 miljoner kronor, vilket är en ansevärd summa pengar i förhållande till populationen. USA har anslagit 1 miljard dollar till forskning om elhybridbilen.

Vi kan i någon mån ta åt oss äran av detta, eftersom det var vi som förra året motionerade härom. Förslaget i klimatpropositionen var i princip en blåkopia av motionens förslag, och det har i årets budget resulterat i 30 miljoner kronor till denna forskning.

Elving Andersson säger att vi skall föra över allting till järnväg. Vet herr Andersson om att vi när vi senast träffade Banverkets chef fick uppgiften att det inte finns mycket kapacitet kvar? För att klara detta skulle man behöva bygga ut fyrspårstrafik eller något liknande. För att få råd med sådana investeringar fick vi nog sätta in ett tredje skift på Tumba sedelbruk.

Anf. 162 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill rätta Kenneth Attefors, som menade att jag hade sagt att allt skall föras över till järnväg. Det har jag inte sagt, men jag har framhållit att en stor del kan överföras till järnväg. Jag har också sagt att det är viktigt att utveckla systemen där de har de bästa förutsättningarna att utvecklas. Där det finns stora trafikströmmar och underlag för persontransporter, godstransporter osv. skall man i första hand satsa på att utveckla järnvägen.

Men jag betonade också att det på många håll i vårt land inte finns något alternativ till privatbilen och till lastbilen för att klara transporterna. Där måste vi satsa resurser på att upprätthålla en bra standard på vägnätet.

Kenneth Attefors hänvisar också till den satsning som nu görs för att utveckla alternativa framdrivningssätt för fordon – elfordon, hybridfordon osv. Jag måste göra Kenneth Attefors litet besviken genom att berätta att det har funnits motioner om detta i Sveriges riksdag ganska långt innan Ny demokrati skapades. Med tanke på vad som har hänt under de senaste dagarna kommer de kanske att finnas kvar också efter det att det partiet har upphört. Men jag håller med om att den kraftfulla satsning som nu görs är positiv. Vi skall hjälpas åt för att det skall bli så bra som möjligt.

Anf. 163 KENNETH ATTEFORS (nyd) replik:

Herr talman! Då kan vi bara konstatera att jag har gjort en enorm nytta i den här kammaren eftersom det är först nu, sedan jag kom in här i riksdagen, som pengar blivit anslagna till utvecklingen av detta fordon. Jag anser att det kommer att vara 2000-talets bil. Det finns inga andra lösningar som jag ser det.

Anf. 164 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Det kan ju finnas ytterligare en anledning till att detta nu äntligen förverkligas än att Kenneth Attefors har blivit invald i riksdagen. Det kan ju också bero på att vi i samband med förra valet fick en ny regering som tar tag i de här frågorna med större allvar.

Anf. 165 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag vill återvända till telefonfrågorna. Elving Andersson tar upp frågan om AXE-utbyggnaden. Han talar om de elektroniska motorvägarna och att det också behövs elektroniska småvägar och grusvägar.

Låt mig säga att det är mycket glädjande att vi vid ingången av detta år hade 66 % av de svenska teleabonnenterna anslutna till ett digitalt system, det s.k. AXE-systemet. När detta år är slut har 80 % av de svenska abonnenterna anslutits till det. Den här utvecklingstakten är en uppsnabbning jämfört med de planer som fanns. Vi kommer redan 1997 att ha de allra flesta permanenta hushållen anslutna till AXE-systemet. Detta är en tidigareläggning med minst tre år. Det kommer att finnas några sommarstugor som då ännu inte har detta. Där väntar man på en radiobaserad teknik som då kommer att finnas kommersiellt tillgänglig.

Låt mig också knyta an till den mycket allvarliga frågan om trafiksektorns miljöbelastning som Elving Andersson tog upp. Det görs väldigt mycket där. Jag vill hänvisa både till miljöbilagan i finansplanen och till det som står i Kommunikationsdepartementets bilaga. Där har vi lyft fram att vi inte kommer att klara detta utan ytterligare åtgärder. Därför är det mycket glädjande att den s.k. Trafik- och klimatkommittén nu arbetar för högtryck. Den kommer att lägga fram sitt betänkande på vårkanten. Det innebär att oerhört kraftfulla åtgärder måste genomföras för att vi skall kunna klara av detta. Jag är övertygad om att regeringen och de partier som ingår där är beredda att ta dessa krafttag. Det är helt nödvändigt.

Miljöpolitik

Anf. 166 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Mycket har hänt sedan jag sprang omkring på sandstränderna hemma på det gotländska Sudret. Då trodde man ännu att det man slängde i Östersjön försvann på något sätt. Nedsmutsningen av vattnet har i en del avseenden blivit betydligt värre sedan dess. Men genom ökad kunskap och medvetenhet har man också förbättrat en hel del. Den stora skillnaden mellan 50-talet och 90-talet är, som jag ser det, just kunskap och medvetenhet. Vi vet i dag att vattnet inte för bort allt, inte tål allt och inte renar allt. Vi vet mer än vi omsätter i praktiken. Och vi vet att vi har mycket mer att lära.

En annan skillnad, som är högst påtaglig i dessa sammanhang, är kontakterna med staterna på andra sidan Östersjön. I dag är gemensamt arbete för ett gemensamt vatten en självklarhet, åtminstone i teorin. I praktiken går ofta budgetunderskotten, sysselsättningen och välfärden förbi miljöhänsynen i kön till knappa statliga resurser. Det gäller såväl i vårt land som i andra länder.

Behovet av minskade utsläpp, reningsverk och bättre energiförsörjning är väl kända av oss. Men det finns också andra miljövärden att ta sig an runt Östersjön. I de gamla öststaterna finns biotoper som har gått förlorade i väst. Såväl flora som fauna har högst skyddsvärda inslag som i dag hotas av ivrig privatisering och en hårdhänt exploatering. Stora militärområden kan inne-

hålla såväl farliga kemikalier och radioaktiva material som stora naturvärden. Vi behöver ha en beredskap också för detta och gemensamt med andra utarbeta strategier för att bekämpa dessa faror och bevara dessa värden.

Från socialdemokratiskt håll saknar vi den genomtänkta strategin för det svenska miljöarbetet i Öst- och Centraleuropa, d.v.s. det område som huvudsakligen påverkar vattnet i Östersjön. Jag vill citera vad jordbruksutskottets majoritet skrev i betänkandet om klimatpropositionen 1993. "Inte minst med hänsyn till problemens storlek och de avsevärda resurser som avsätts bör en samlad redovisning av de totala statliga satsningarna inom miljösamarbetet med Östeuropa lämnas till riksdagen. Utskottet förutsätter att så kommer att ske och förväntar sig att en redovisning framläggs för riksdagen under hösten 1993."

Vi socialdemokrater trodde inte riktigt på det där, och det visade sig att vi hade rätt i våra farhågor. Det kom ingen redogörelse. Någon genomtänkt och klaggörande redogörelse och strategi för det svenska miljöarbetet med och för Öst- och Centraleuropa finns inte. Den som vill veta hur 1992 års beslut om stöd till energieffektivisering, förnybara energikällor och andra miljöåtgärder har verkställts får inte mycket annat än myror i huvudet av regeringen.

Vem har överblicken över miljö- och energisamarbetet med Öst- och Centraleuropa? Var sker samordningen? Vilka är visionerna?

Och hur samagerar man inom miljö- och energiområdet med andra samsamarbetsområden? Detta arbete sker i dag på flera departement och avdelningar och på minst 15 olika myndigheter. En följd av detta är att de särskilda medel som avsatts för miljösamarbete inte har utnyttjats fullt ut. Det är skrämmande när vi vet behoven.

Herr talman! Jag sade i min inledning att miljömedvetandet har ökat kraftigt. Det visar bl.a. de många kommuner som vill arbeta på ett mer aktivt sätt med miljöfrågor i Öst- och Centraleuropa, ofta genom vänorter. Min kommun Gotland, som har den estniska ön Saaremaa eller Ösel som vänort på andra sidan vattnet, hör till de kommuner som har aktualiserat frågan om miljösatser där.

Det är inte helt enkelt att fastställa vad som är möjligt, effektivt och lämpligt för kommuner i internationellt miljöarbete. Det finns bl.a. ett stort intresse för handel med överlåtbara utsläppsrätter. Det är mycket intressant men inte problemfritt. Dessa möjligheter bör utredas så att man kan ta till vara det intresse som finns ute i kommunerna. Det bygger ofta på ett stort engagemang bland enskilda.

Men vi måste också vara vaksamma så att vi inte begår misstag i vår iver. Att skicka sitt gamla kylskåp till ett område som saknar teknik för omhändertagande av CFC är t.ex. ingen miljövänlig biståndsåtgärd.

Herr talman! Fartygsolyckan utanför Gotland i höstas, där en last av gödsel läckte ut, visar att det inte enbart är de kemikalier vi klassar som miljöfarliga som kan skada miljön. Vi måste se över beredskapen för olyckor till sjöss och fastställa ansvarsfrågorna för såväl innehåll som själva fartyget. Det är precis lika orimligt att lämna ett vrak i vattnet som att lämna ett bilvrak på land. Men i det förra fallet finns det ingen tillämplig lagstiftning.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

Detta, herr talman, hör till de många uppgifter som vi måste lösa för att rädda Östersjöns miljö framöver.

Anf. 167 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Miljömålen är viktiga, men miljön går egentligen inte att budgetera. Hittills har miljöfanatiker och politiker med stora visioner i sin beskattningsiver skrämt bort de vanliga människornas engagemang. Trots detta har ett fint och äkta engagemang växt upp hos våra ungdomar. Det är mycket glädjande.

Så sent som för ett par dagar sedan hörde jag på radion en intervju med en studerande i Lund som var med i en miljögrupp som heter Q 2, tror jag. Det sades att man där även tar fram realistiska lösningar på miljöproblemen. Man engagerar sig.

Det är en ny stil när det gäller miljöengagemang som vi välkomnar. Det är känt att det förekommer många demonstrationer och liknande. Det tycker vi är negativt på ett sätt. Det är bättre att komma med konstruktiva förslag.

Det är vår övertygelse att det måste finnas en folklig förankring för att miljöförbättringsåtgärder, t.ex. kretsloppssamhället, skall lyckas. Om man inte har denna förankring kommer ett kretsloppssamhälle inte att kunna fungera. Människor följer inte reglerna om de inte är intresserade.

Vi anser vidare att ett gott innovationsklimat ger god miljö. Miljölösningarna ligger hos näringslivet, som måste svara upp mot konsumenternas krav.

Sverige bör inte ensidigt skärpa miljölagstiftningen och genom att åberopa "förorenaren-betalar-principen" införa nya miljöavgifter, skatter och pålagor som får till resultat att svenska företag kan komma att utsättas för högre kostnader än sina konkurrenter inom EU.

En skillnad i produktionskostnaderna ger sålunda upphov till att företag flyttar sin tillverkning eller väljer att investera i länder eller områden där det blir ekonomiskt mest fördelaktigt. Följden blir att man exporterar nedsmutsningen till ett annat land i Europa, men importerar varorna. I dagens samhälle, där de stora miljöproblemen är gränsöverskridande, är detta att lura sig själv. Det kan i stället totalt sett bli en försämring på grund av sådana regler.

Så vill jag nämna åtgärder i Östersjöområdet. Miljösituationen i Baltikum har visat sig vara katastrofal. Föråldrade kärnkraftverk och avfallslager utgör en allvarlig säkerhetsrisk för vår livsmiljö. Den radioaktiva sjön Sillamäe i Estland är ett exempel på sådant riskområde.

Vi i Ny demokrati anser därför att huvuduppgifterna på hela miljöområdet är att genom internationellt samarbete verka för att återställa Östersjöregionens miljö och för att utveckla Östersjöområdet i positiv riktning.

Arbetet med att genomföra åtgärdsprogrammet samt att finna finansieringslösningar kommer att bli viktigt under de närmaste åren. De svenska insatserna inriktas på att maximera miljöförbättringen per investerad krona. Det innebär att svensk miljö förbättras genom att investeringar i reningsverk och anläggningar i Baltikum och Polen görs i ökad omfattning.

Vi anser att de miljöåtgärder som hittills gjorts har lett till reella förändringar och konkreta resultat i alltför liten grad. Konsultrapporter och kun-

skapsöverföring kan förbättras. Nu måste klara och höga krav ställas på mottagarländerna samt på inblandade biståndsorganisationer och företag.

Kraven skall bl.a. innebära konkreta och tydliga mål, delmål och tidsplaner. För att uppnå detta menar vi att det är nödvändigt att öka kontrollen av de svenska investeringarna. Insatser i reningsverk i de baltiska länderna är bra, men vi anser emellertid att insatserna i Polen är minst lika viktiga, varför vi i vår biståndsmotion föreslår en satsning i Polen.

Eftersom floden Wisla i Polen ensam tillför över hälften av alla föroreningar i Östersjön anser vi att det är av största vikt att göra något konkret för miljön. Vi vill att 75 miljoner av biståndspengarna skall användas till att bygga ett reningsverk med svenskt material.

Så går jag över till att tala om fordon. En hel del av oss har varit på Bilsalongen och fått höra att man från bilhåll anser att en hel del av avgasproblemen har lösts på ett tillfredsställande sätt. Vi från Ny demokrati har den uppfattningen att vi har nått en bra bit på väg med dagens bilar. De problem som återstår är till för att lösas. Vi ser dem inte som något hinder. Vi inser att man behöver bilen. Därför skall man ta itu med och lösa problemen.

Vi fick se lösningar – t.ex. vätgasmotorn – på utställningen, vilket också var väldigt intressant.

Anf. 168 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Efter valet 1991 bildade Carl Bildt, enligt vad han själv tyckte, Sveriges mest kompetenta regering. Jag utgår från att vi kan gå långt tillbaka i historien – dess motsvarighet finns icke.

Det var i och för sig glädjande att miljöpolitiken utpekades som ett av de områden som rangordnades högt i regeringsförklaringen. Regeringen skulle ange tydliga miljömål. Det sades i regeringsförklaringen att man skulle ställa bestämda miljökrav och använda effektiva styrmedel.

Därmed kan vi ställa höga krav på regeringen. Den är den mest kompetenta, och den har en i sak berömvärd regeringsförklaring i detta stycke.

Under mandatperioden har vi hört dessa löften upprepas vid flera tillfällen, men oftast i futurum. Vi har sett bra problembeskrivningar och bakgrundsteckningar mot vilka det inte finns mycket att invända. Däremot har vi sett få konkreta förslag.

Miljöpropositionerna har kritiserats för att vara tandlösa. Såvitt jag har förstått har miljöministern nästan instämt i det eller åtminstone antytt att det nog skulle ha sett litet annorlunda ut om han själv hade fått bestämma.

När det gäller den ekonomiska politiken betonas ständigt nödvändigheten av tillväxt. Få gånger talas det om att denna tillväxt måste ligga inom de ekologiska ramarna. Få förslag som kommer att styra den ekonomiska tillväxten enligt ekologiska lagar har redovisats. Det handlar ju inte om någonting som är önskvärt i största allmänhet och kanske nödvändigt på sikt, utan det är någonting som vi måste börja med nu. Det handlar inte om ideologier; det handlar om naturlagar.

Om det nu är så att regeringen i sin förklaring har redovisat höga miljöambitioner tycker jag att det är dags att miljöministern redovisar vilka konkreta ändringar man har uppnått med anledning av deklarationen om miljöpolitik i regeringsförklaringen. Jag begär inte att miljöministern på stående fot skall

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

prestera det, men det är någonting som Sveriges folk faktiskt har rätt att förvänta sig.

Om vi betraktar människan som art så har hon varit framgångsrik – så framgångsrik att hon blivit ett hot mot sig själv och mot jordens överlevnad. Inte bara den egna artens utan också andra arters överlevnad står på spel.

Det här kan vi naturligtvis inte fortsätta med. Vi är alla ense om att vi inte kan ignorera de ekologiska sambanden utan att undergräva vår egen existens. Att arten har varit framgångsrik i meningen att ha förökats betyder ju inte att alla människor lever ett gott liv. Tvärtom är möjligheterna att använda jordens resurser fördelade på ett fruktansvärt orättvist sätt mellan industrialiserade länder och utvecklingsländer och också inom de olika länderna.

Det vi kallar produktion är till stor del konsumtion av naturresurser. Hela vårt ekonomiska system är uppbyggt kring denna förmenta produktion och dess tillväxt. Om vi skall lyckas vrida utvecklingen rätt måste vi respektera den ekologiska verkligheten.

Vi kan inte göra något annat än att basera vår produktion på att utnyttja naturens resurser optimalt – inte maximalt, vilket sker i dag. Vi måste förändra innebörden av begreppen tillväxt och ekonomi.

Det har tagit mänskligheten ganska kort tid att förvrida utvecklingen, och vi måste nu arbeta mycket målmedvetet för att vrida den rätt. Om vi skall lyckas med detta måste vi naturligtvis ha långsiktiga planer.

Låt oss som ett tankeexperiment sätta som ett mål att Sverige om 30 år skall vara ett kretsloppssamhälle. Vi måste behandla naturen på det viset, så att den uthålligt kan ge vår försörjning och en bra livsmiljö. Låt oss bryta ner 30-årsperspektivet i tre faser, skissa på handlingsprogram för de faserna och lägga fram mer detaljerade förslag för den närmaste 10-årsperioden.

Det är nödvändigt att upprätta olika branschprogram och att redovisa och följa upp dessa kontinuerligt. Branscher som bör komma i fråga är naturligtvis bilbranschen, stålindustrin, jordbruket, byggbranschen, kemikalieindustrin och skogsindustrin. Det är den typen av målinriktade program för de branscher där vi vet att vi har en konsumtion, inte produktion, som måste till.

Anf. 169 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag kommer att ägna mig åt dem som har talat, försöka följa deras tankegångar och ta fasta på dem och inte komma med några förbättringar, långa utsagor.

Låt mig till att börja med säga som en recension att jag tycker att Ulla Pettersson hade ett intressant, sakligt anförande. Det är inte alltid man får höra sådant från det partiet. Max Montalvo gav en sökande inledning men visade egentligen en ganska negativ inställning till miljöåtgärder utom i närområdet. Jan Jennehag hade den krävande attityden.

Jag tillhör dem som mycket sällan förklarar mig nöjd på det här området. Mot bakgrund av de problem som vi har att hantera finns det bara en enda rimlig attityd, och det är otålighet och att man aldrig är riktigt färdig eller nöjd. Det måste vara en självklarhet för alla som arbetar inom miljöområdet.

Varför är det så? Dels beror det, som jag sade, på att problemen är stora, dels beror det på att det handlar om hela samhället, i varje fall om man har en helhetssyn. Då måste man få samhället att fungera som en helhet, och det betyder att det inte bara handlar om ett miljödepartement och en miljösektor, utan att alla sektorer måste ta sitt ansvar. Detta borde vara en självklarhet. Det är ganska elementärt.

Det som vi har ägnat oss åt under de senaste två och ett halvt åren är ganska tunga, trögrörliga system. För det första handlar det om att knyta samman ekonomi och ekologi så att vi får styrning också den vägen, där vi ofta agerar som konsumenter. Det handlar om att vi sätter pris på miljön, att vi sätter rätt pris på miljön, och att vi på det sättet medverkar till att skapa en uthållig utveckling. Då krävs beräkningsmetoder som är någorlunda användbara, rättvisande, och det krävs ekonomiska styrmedel som tar fasta på just principerna att förorenaren skall betala men att det självfallet också skall kombineras med förbud och restriktioner.

Det är ett avgörande område, och man kan naturligtvis alltid säga att det borde ha gjorts mer. Det ansåg vi också i opposition, när vi väntade i tio-tolv år på att något skulle hända. En hel del hände också i slutet på 80-talet och början på 90-talet genom Miljöavgiftsutredningen. Det är riktigt. Men det första hände tidigare, under Fälldinregeringarna, när vi började hantera kärnkraftssamhällets konsekvenser med avgifter.

Samma sak gäller i fråga om kretsloppet. Vi har i vårt moderna samhälle brutit sönder så pass mycket att det är nödvändigt att återställa kretsloppet. Det handlar inte enbart om att hantera ökande mängder av avfall, utan det handlar också om att se den resurs, det värde som ligger i detta och att använda det så effektivt som möjligt, att få systemen att fungera. Det handlar alltså om att förändra samhället, hela samhället, och det är klart att det gör man inte under en valperiod. Det är bara löjligt att ens antyda något sådant. Det handlar om decennier av arbete.

En annan viktig fråga är samhällsplaneringen, att inta ett samhällsplaneringsperspektiv med miljöansvar. Detta är viktigt för att försöka undvika det som ständigt skakar om i debatten, när man kommer in efteråt, för sent för att reparera och försöka ställa till rätta. I stället måste vi försöka se och tänka efter före för att förebygga skador.

På det området har vi emellertid ärvt en del, och där har det också funnits en del konflikter under senare tid. Öresundsförbindelsen är en sådan, Densipaketet är en annan. Det finns många fler att nämna, men dessa är de två tydligaste.

Det fjärde området är det internationella arbetet, som ju är hur stort som helst. Under den här perioden har det dominerats av dels en världsmiljökonferens och uppföljningen av den. Ni har här i riksdagen kring årsskiftet fått en proposition om hur vi försöker att applicera det tänkandet – arbetet med Agenda 21, alltså handlingsprogrammet för det tjugoförsta århundradet – på den lokala nivån. Det visar vad det också handlar om, nämligen det långa perspektivet.

Dessutom har vi färdigförhandlat med EG/EU, och det blev ett hyggligt resultat. Men problemen är inte borta i och med detta. Det är ju inte så en-

kelt med sektorintressena heller i övriga Västeuropa. Naturligtvis återstår det mesta arbetet.

Det gäller just att försöka använda den europeiska unionen som en hävstång. På det globala planet handlar det om Europa/EU, USA och Japan – om man får dem att röra sig i rätt riktning är det mycket värt, också för oss. Däremot får man aldrig resonera så att man skall vänta på dem, för då vet ingen hur länge man får vänta. Vi väntar inte heller, och därför får man en del kommentarer av den typ som Max Montalvo lade fram i sitt anförande, nämligen: Det är farligt! Akta konkurrenskraften! Gör helst ingenting, för då flyttar industrin. Jag tror inte att man kan resonera på det sättet.

Det gäller att ligga i fronten, så långt det är möjligt för ett litet land, och att på det sättet driva på. Det är det enda sättet att väcka respekt internationellt. Det är ingen tillfällighet att Sverige är ett av de kanske 15 länder från vilka miljöministrarna vid de informella mötena sammankallas. Sverige är ett av de länder som är inbjudna om två veckor i Indien för att diskutera hur vi skall driva det globala samarbetet vidare. Vi finns med bland de 15 som ligger främst, som är bestämmande i världen på miljöområdet, och det är viktigt att utnyttja den positionen.

Öst- och Centraleuropa är självfallet viktigt att ta upp. Det är därför vi har prioriterat detta i budgeten. Det handlar om mycket små pengar i förhållande till behoven, som är omätliga. Det är därför som jag på det nordiska planet har försökt åstadkomma en samordning av de nordiska resurserna. Det finns, Ulla Pettersson, en mycket bra rapport om allt som görs i nordiskt perspektiv i Öst- och Centraleuropa. Så varför bara ägna sig åt Sverige? Jag kan nog fixa den rapporten. Den finns med i Nordiska rådet-sammanhanget, eftersom vi har tagit fram den gemensamt.

Om man vill gräva djupare i detaljerna finns det självfallet därutöver mängder av projektlister från BITS, ÖSEK och andra organ som hanterar den "östmiljard" som vi har att tillgå varje år, utöver alla miljöinsatser. Det är självklart att vi i Miljö- och naturresursdepartementet håller ett öga på alltsammans som har med miljö att göra.

Låt mig också kommentera detta med utsläppsrätter och sådant. Visst är det en viktig och intressant tanke. Det gäller naturligtvis att maximera utbytet av de knappa pengar som man satsar. Men man får akta sig för att byta bort sitt eget ansvar på det sättet. Ett eget ansvar har man alltid. Att ingenting göra hemma för att kunna göra någonting någon annanstans är sällan en tillräcklig utgångspunkt.

Jag delar självfallet Ulla Petterssons syn på beredskapen för Östersjön. Det har vi ju haft en frågedebatt om, så jag behöver inte gå in närmare på det.

Låt mig också kommentera det som Max Montalvo sade. Jag skall bara nämna att Q 2 var Q 2000. Gruppen föddes i samband med UNCED-processen och förberedelserna i Sverige. Regeringen gav just den här gruppen och dess föregångare ekonomiskt stöd och utrymme i förhandlingsarbetet. Det är ett gott exempel på hur regeringen har stöttat – men inte lagt sig i – ungdomarnas miljöarbete och miljöengagemang. Det var bara som en förklaring till vad det var för organisation. Den har gjort ett väldigt viktigt och stort arbete.

Jag skulle kunna läsa upp långa listor, men allt finns sammanfattat på ett utmärkt sätt i det material som Miljö- och naturresursdepartementet gett ut. Det kan jag lämna över till Jan Jennehag, så att han får läsa de långa katalog-listorna. Då behöver jag inte ta av den knappa tiden till det här.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 170 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! Miljöministern sade att jag hade haft en krävande attityd i mitt anförande. Ja, visst – med en regering som är kompetent och med en förklaring som inger förhoppningar blir det naturligtvis följden.

Miljöministerns anförande var annars sympatiskt och resonerande. Jag tror definitivt – precis som jag antydde – att vi hade kunnat gå betydligt snabbare fram när det gäller konkreta detaljer om miljöministern själv hade fått bestämma.

Alldeles riktigt; det handlar om samhällets förändringar och, miljöministern, det handlar om decenniernas förändringar. Därför måste vi planera utifrån att arbetet skall bedrivas under decennier. Det skall finnas en handlingsplan som sträcker sig över många år men som börjar med något konkret, varom vi allihop kan vara överens.

Max Montalvo och jag – och kanske ytterligare andra i kammaren – var på bilmässan i går. Där fick vi veta av biltillverkarna att det man har åstadkommit egentligen inte är frukten av marknadens krafter utan av de lagar och tvingande bestämmelser som statsmakter runt om i världen har tagit fram. Jag tror att vi inte kommer ifrån detta; marknaden förmår inte utan styrning från samhällets sida ta hänsyn till miljön. Det är till dessa styrningar vi skall ha fram konkreta detaljer. Det är där jag menar att det brister, trots miljöministerns digra lista.

Detta var bakgrunden till min attityd. När man har en hög svansföring får man också finna sig i att bli granskad.

Anf. 171 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill gärna gå in på några konkreta exempel. Vi tog t.ex. ett principbeslut våren 1991 på bilområdet. Det var den nu sittande regeringen som sedan konkretiserade och genomförde de åtgärder som handlar om miljöklasser för personbilar, lastbilar och bussar, höjd bilskrivningspremie etc. Det var hösten 1991, så det var en rivstart för förverkligandet av de principer som riksdagen tidigare hade beslutat sig för.

Därefter har vi gått vidare på olika sätt. Det har inte alltid varit populärt, men det är självklart att vi måste försöka pressa fram alternativa drivmedel. Det kan man göra genom att beskatta det som man vill pressa ut ur systemet, och det har vi också gjort vid flera tillfällen – inte alltid med riksdagens goda minne.

Vi har differentierat drivmedelsbeskattningen så att vi har fått bort det livsfarliga giftet bly ur bensinen på mycket kort tid. Det borde naturligtvis ha varit gjort för mycket länge sedan. Det var fullt möjligt att med ekonomiska styrmedel klara en sådan sak på kort tid. Men det är inte alla åtgärder som är möjliga att hantera på det sättet.

Vi hade en rad förslag; jag skall inte repetera dem alla. I samband med klimatpropositionen tillsatte vi en rad utredningar för att ta tag i de mer lång-

siktiga frågorna, dvs. hur fordonen skall utvecklas och vilken inriktning vi skall ge det arbetet för att komma ifrån den typ av omoderna motorer och bränslen som vi har. Här är miljöklassningen den väg som vi har valt i Sverige, och det är den vägen vi skall fortsätta på.

Men det är riktigt att vi kan göra mer på det området, även på ganska kort sikt. Jag har åtskilliga förslag i den vägen.

Anf. 172 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! Det är utmärkt att regeringen har kommit med de förslag som miljöministern redovisade. Det är inte det jag vänder mig emot. Snarare är frågan från vilken ände vi närmar oss problemet.

I dag försöker vi bedöma vilka förbättringar som ter sig rimliga med ett traditionellt synsätt på tillväxt och produktionsutveckling. Vad tål branscherna ekonomiskt i konkurrens med marknaderna i den övriga världen? Men jag menar att vi måste bedöma vilka minskningar som är nödvändiga och därefter ställa frågan hur de skall uppnås. Där kommer det långsiktiga perspektivet in, och precis som miljöministern betonade så handlar det om samhällsförändringar.

Bilbranschen är ett utmärkt exempel på detta. Vi diskuterar utifrån vad bilbranschen tål för närvarande, inte utifrån vilka förändringar vi måste uppnå under några decennier för att vi skall få en uthållig utveckling. Det är det synsättet som måste karaktärisera vårt arbete. Det är från den änden arbetet måste börja bedrivas handlingsinriktat.

Anf. 173 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tänker inte polemisera mot den hållningen. Självfallet delar vi den. Men det handlar om att välja ett antal strategiska attackpunkter i det nära perspektivet. Det har vi gjort.

Det är ingen tillfällighet att vi har prioriterat ekonomiska styrmedel. Vi har prioriterat att försöka komplettera den katalog som har funnits sedan tidigare och att därefter gå vidare och beräkna våra utgångspunkter på rätt sätt. Det är självklart, både när det gäller de övergripande, nationella räkenskaperna och annat.

Vi försöker ta det både politiskt och pedagogiskt viktiga greppet att tala om att det finns en miljöskuld likaväl som det finns en statsskuld, dvs. att om vi ingenting gör så är det inte gratis. Det kostar. Någon skall betala någon gång. Vi försöker också klargöra att det inte är självklart att vi skall använda de skattebaser som vi har på exakt samma sätt decennium ut och decennium in. Därav debatten om skatteväxling.

Hela denna serie av långsiktiga, ekonomiskt påverkande åtgärder ingår ju i en strategi som går ut på att göra samhället mer miljöanpassat. Detta kompletteras med en rad åtgärder av teknisk karaktär. Jag går inte in på dem; de har för många detaljer. Men där är miljöklassningen av fordon och bränslen det viktiga. Vi måste inrikta oss på att komma bort både från dagens förbränningsmotorer och från dagens fossila bränslen. Detta är en självklar utgångspunkt för varje långsiktigt syftande miljöpolitik.

Anf. 174 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Miljöministern säger att vi har en negativ inställning till miljön. Sedan tillägger han "utom i närområdet". Jag är inte riktigt säker på vad han syftar på. Att vi skulle ha en negativ inställning till miljön är helt fel uppfattat av miljöministern.

Det jag försökte få fram är att vi menar att en miljöpolitik måste ha folklig förankring. Konsumenterna skall styra miljökraven mer. Vi tror inte på straffavgifter och sådant i oändlighet. Vi tror att det försämrar vår situation i förhållande till vår omvärld. Det är viktigt att svenska företag kan konkurrera på lika villkor, och då går det inte att bara hålla på med sådant.

Om jag förstod det som miljöministern sade om "utom i närområdet" rätt så syftade miljöministern på att vi inte sade någonting om de globala problemen. Resultatet av de 140 miljökonferenser som har hållits i världen är ganska klen. På det området finns det nog mycket att göra.

När det gäller inställning till miljön kan vi nog vara litet skeptiska, men annars är vi inte negativa. Vi gör för vår del en satsning på miljön, men på ett mer realistiskt plan. Det gäller att få folket att komma med i återvinningsområdet – annars blir det ingenting av det heller.

Jag tycker att det är roligt att vi är överens om något. Det är vi om Q 2000. Det gör inte saken sämre. Det här initiativet och det som kommer ut av det är ett ypperligt tillskott till miljödebatten. Det är jättebra.

Anf. 175 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag skall till att börja med vänligt konstatera att vi är överens om en sak till, nämligen att folklig förankring är viktig när det gäller miljöpolitiken och politik i allmänhet. Däremot ogillar jag när man talar om straffavgifter.

Det handlar om att fullfölja en princip som diskuterades här i Stockholm 1972. Det var inte första gången i världen, men ändå. Jag trodde att det hade trängt in som en allmän, gemensam kunskapsgrund för alla som diskuterar sådana här frågor. Principen är att förorenaren skall betala, eftersom man ändå inte kommer ifrån kostnaden. Det är mer rättvist att förorenaren betalar än att skattebetalare i allmänhet betalar. Man skall inte tro att man kan smita ifrån notan. Det finns inga gratisluncher på det här området.

Om man har det synsättet så är det klart att det också innebär att konsumenten får en riktigare signal om vad konsumenten som individ skall köpa, eftersom priset blir mer korrekt. Om man däremot struntar i att sätta rätt pris på miljön är det klart att konsumenten inte får någon möjlighet till styrning. Då får han kostnaden via skattsedeln i stället.

Det jag syftade på var Max Montalvos exempel att man kan tänka sig att satsa på avloppsreningsverk runt Östersjön. Det är mycket bra. Det är precis det vi gör. Vi har just en utredning på gång som skall komma med förslag den 1 mars om ett avloppsreningsverk i vartdera Estland, Lettland och Litauen. Detta är ett konkret arbete. Det är inte det enda, men det är ett av de större projekt som vi ägnar oss åt i österled för närvarande. Vi har naturligtvis inte avskrivit Polen, men vi tar i första hand initiativen i de tre baltiska republikerna.

Anf. 176 MAX MONTALVO (nyd) replik:

När det gäller miljöavgifterna tycker jag att vi inte skall vara värst i världen. Det vill vi påpeka. Vi är medvetna om att det måste finnas på några områden.

Vi reagerade mot att man nämnde avloppsreningsverken i de tre baltiska länderna men inte nämnde Polen. I de baltiska länderna finns det gamla reningsverk ungefär sedan kriget, men i Polen finns det inga över huvud taget. Vi reagerade starkt på att man hade glömt att nämna det. Det är möjligt att det finns med i utredningen som kommer sedan, men vi påpekade bara det.

Så här i elfte timmen skulle jag vilja passa på att ställa en fråga till miljöministern angående försäljningsskatten på tunga fordon. Den skatten har nu skjutits upp kvartal efter kvartal. Jag undrar om det nu inte vore på tiden att miljöministern hade kurage nog att säga att det är bättre att lägga ned den här idén och föreslå en återgång till de gamla idéerna. Det är nästan patetiskt. Snart kommer det att bli så att den nya regeringen efter valet kommer att få ta bort den här regeln, eftersom ni bara skjuter upp beslutet. Den är befängd som helhet, och det måste göras något på den här punkten.

Anf. 177 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är klart att man inte kan vara värst på alla områden, men det är en väldig styrka att vi i Sverige ligger långt framme i kunnande tekniskt sett när det gäller att införa nya instrument. Vi är intressanta för de flesta andra länder på just det här området. Det märker vi ständigt. Ibland är det klart att man kan lära sig av andras erfarenheter också, och det gör vi.

När det gäller frågan om Polen är det viktigt att inte falla in i resonemanget om att vi kan göra allting i det sammanhanget. Vi har en arbetsfördelning i Europa. De nordiska länderna har en arbetsfördelning i österled, och det är den som vi tillämpar. Den innebär att vi prioriterar de baltiska republikerna i första hand. Vi vet att problemen är enorma i Wislafloden och på andra håll i Polen. Det är inte någon nyhet. Vi har som bekant gjort insatser där också, men mer på det förberedande stadiet. Vi är beredda att diskutera insatser även där.

Låt mig bara i förbigående nämna att vi har ett arbete på gång i den nordiska miljöministerkretsen om, för det första, en bättre samordning av de nordiska insatserna och, för det andra, möjligheterna att ta ut avgifter gemensamt på likvärdigt sätt i det nordiska länderområdet. Vi har i alla fall inga konkurrensnackdelar i förhållande till våra grannar. Ett samarbete skulle medge betydligt större och mer målmedvetna och långsiktiga satsningar när det gäller bl.a. Östersjön, som ju är vår gemensamma miljö.

När det gäller försäljningsskatten på tunga fordon är det naturligtvis viktigt att inte förlora pressen på konkurrensen, dvs. att ta fram bättre tekniska lösningar. Däremot har jag alltid varit beredd att diskutera medlen för detta.

Anf. 178 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Miljöministern började med en liten recension av våra inlägg. Jag tänkte returnera det genom att säga att jag uppfattar miljöminis-

terns uppträdande som välvilligt men litet trött. Jag kan gärna säga att jag har förståelse för den tröttheten.

Jag tänker fortsätta att uppehålla mig vid det internationella miljösamarbetet. Miljöministern sade att det är väldigt viktigt att gå vidare med miljöarbetet i Europa. Det är en uppfattning som jag i hög grad delar. Jag tycker också att det nu är dags att vi kommer fram till en gemensam strategi för hur vi skall gå vidare på det området.

Även om miljöministern tyckte att resultatet av förhandlingen med EU var bra, vilket jag också kan tycka, så kan vi väl, med ett språkbruk som Olof Johansson känner till, vara överens om att vi inte nådde riktigt ända fram. Vi måste naturligtvis ha strategier för hur frågan skall gå vidare.

Vi har en hel del förslag i vår miljömotion. Vi tycker bl.a. att man skall stödja det arbete som Kemikalieinspektionen har gjort och som uppenbarligen har haft effekt.

Vi tror också att man behöver satsa på personella resurser i Europa. Man kanske skall ha fler miljöråd, kanske lägga ut större miljöansvar på de beskickningar Sverige har utomlands, osv. Vi är gärna med på ett sådant samarbete och hoppas att regeringen också har för avsikt att vara det.

När det handlar om samarbetet med Central- och Östeuropa är det beklagligt, Olof Johansson, om det berörda materialet finns och inte har delgetts riksdagen. Det är faktiskt efterfrågat här, inte bara av jordbruksutskottet. Utrikesutskottet skrev i betänkandet om klimatpåverkan att det är svårt att på ett tillfredsställande sätt bilda sig en uppfattning om miljösamarbetets omfattning och effektivitet.

Vi trodde inte riktigt lika mycket som miljöministerns regeringskolleger på utfästelsen att det skulle komma en redogörelse. Kan vi se fram emot en sådan snarast?

Anf. 179 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jo, jag har sett att man i socialdemokratiska motioner ofta talar om strategier. Strategier skall utvecklas, och strategier skall redovisas. I ett skede av förhandlingsarbetet när det gäller EU byggde våra litet olika uppfattningar möjligen på en missuppfattning. Vi hade ju ingen anledning att i förväg, i samband med EES-avtal och inför förhandlingarna, redovisa varje detalj och varje fråga. Vi har försökt att i stället göra det på de interna linjerna. Där har jag inte uppfattat någon stark kritik. Däremot har vi försökt att undvika att i en pågående förhandling redovisa våra målsättningar i öppna dokument.

Förhandlingsarbetet, som nu preliminärt är avslutat i den här delen – det gäller alltså hälsa, säkerhet och miljö – är mycket lärorikt när det gäller att just utveckla hur man skall arbeta i fortsättningen. Vi har haft en strategi i det här arbetet som har inneburit att vi första varvet har gått på våra kolleger, dvs. de miljöansvariga. Men vi är medvetna om, och det visar sig i synnerhet i slutfasen av förhandlingsarbetet, att sektorsintressena i den europeiska unionen är om möjligt starkare än här. Det var när de intressena började lägga sig i förhandlingsarbetet på miljöområdet som vi på slutet hamnade i betydande problem innan det hela kunde lösas någorlunda hyggligt.

Den erfarenheten visar också att man måste göra ett betydande arbete.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

Det visar också varför många av våra vänner på miljöområdet inom EU så gärna vill att Sverige blir medlem. De inser ju att vår kunskap och styrka på det här området är en tillgång för dem när det gäller att betvinga de här mycket motsträviga sektorsintressena inom EU.

Anf. 180 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att miljöministerns inlägg rakt igenom bra illustrerar att vi verkligen behöver en strategi för hur vi skall gå vidare.

Miljösamarbetet i Europa handlar ju inte enbart om EU, som vi faktiskt ännu inte är medlemmar av, utan också om EES-samarbetet. Om man vill vidga det hela litet, och det tycker jag att man i det här sammanhanget bör göra, handlar det också om det samarbete som vi inom ramen för GATT-avtalet och de fortsatta GATT-överläggningarna kan ha på miljöområdet.

Det samordnande ansvaret har vi också efterfrågat just när det gäller miljöprogrammen kring Östersjön. Miljöministern sade att Miljö- och naturresursdepartementet håller ett öga på utvecklingen. Men jag skulle vilja säga att det inte räcker. Det behövs också en samordnande kraft, och en sådan har vi hela tiden saknat i fråga om Östersjösamarbetet.

För mig var det mycket glädjande att höra miljöministern säga att han delar min uppfattning om ansvaret vid miljöolyckor till havs. Skall jag tolka detta så – i så fall skulle jag vara väldigt glad och nöjd – att det äntligen kommer ett förslag till strandningslag?

Anf. 181 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Först gäller det Öst- och Centraleuropa. Jag hann inte med det i förra inlägget.

När det gäller omfattningen av olika satsningar finns det ett ganska bra underlag, men det är differentierat. Det finns alltså hos olika myndigheter. Man måste själv arbeta en del för att kunna samla ihop de olika delarna.

Jag vill gärna medverka till att sådan information, t.ex. i skrivelseform, kommer till riksdagen. Vi har dock inte hållit på så länge att vi i alla sammanhang har kunnat göra utvärderingar och effektivitetsbedömningar av de åtgärder som vi har vidtagit.

Över huvud taget är den struktur som man har valt, Ulla Pettersson känner kanske inte till det, ett arv från den tidigare regeringen. Till att börja med handlade det här om öststatsanslaget. Därefter lyckades jag förhandla fram 0,5 miljarder per år till Miljö- och naturresursdepartementets område. En viktig del går till Öst- och Centraleuropa. Men det finns ingen samordning, en enda punkt i regeringskansliet, som hanterar de här frågorna. Detta är i stället ett tillägg. Dessutom höjde vi, som bekant, ambitionsnivån rätt avsevärt i samband med regeringsskiftet när det gäller Öst- och Centraleuropansanslaget. Där finns alltså ett samordningskrav.

Det har i det fallet pågått en utredning om hur detta skall hanteras i fortsättningen. Någon slutsats har vi ännu inte hunnit dra i det avseendet. Där emot har jag utnyttjat den, tycker jag, viktiga samordning som ligger i att ha nära kontakter med våra nordiska grannar i det här fallet. Vi har ju samma trafik i Öst- och Centraleuropariktningen på det här området, och vi har anledning att se till att verksamheten blir så effektiv som möjlig.

När det gäller lagstiftningen handlar det om internationella konventioner och svensk lagstiftning. Vi gör en översyn när det gäller de frågor som vi diskuterade under en frågestund här.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 182 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Jag kommer att något beröra den debatt som miljöministern och Ulla Pettersson förde om Europa.

I höstas debatterade vi ett betänkande om inriktningen av det svenska miljöarbetet inom EES och EG, numera EU. Vid den tidpunkten pågick ännu förhandlingarna med EU på det här området. Socialdemokraterna framförde i den debatten oro över svårigheterna att komma framåt i förhandlingarna på just det här området.

Sverige hade mycket bestämda utgångspunkter för samarbetet – bl.a. att högsta tilläpade nivåer inom miljöskyddet skulle gälla och att inga standarder skulle behöva sänkas. En målsättning var också att EU:s miljökrav borde skärpas på viktiga områden.

Jag tycker att vi kan konstatera att förhandlingarna på miljösidan blev en stor framgång. Miljöministern var något blygsam när han talade om ett "någorlunda hyggligt" förhandlingsresultat. Jag tycker faktiskt att det var en framgång, framför allt i den bemärkelsen att vi har fått god acceptans för våra krav. Dessutom har vi faktiskt dragit med oss EU uppåt på miljösidan och fått dem att avge löften om att de skall höja sina krav. Det tycker jag är att betrakta som en förhandlingspolitisk framgång. Det är väl många som har bidragit till denna och verkligen sett till att de svenska kraven fick den styrka som behövdes i de här förhandlingarna.

Jag tycker också att det visar vilka möjligheter vi som medlemmar av EU har när det gäller att föra en offensiv miljöpolitik. I det arbetet är EU:s femte miljöprogram en god utgångspunkt. Det godkändes av EU:s ministerråd för ungefär ett år sedan. Naturvårdsverkets generaldirektör Rolf Annerberg skriver i en artikel i Miljöaktuellt att det finns många likheter i synsättet i det femte miljöhandlingsprogrammet och Naturvårdsverkets aktionsprogram Ett miljöanpassat samhälle – miljö 93.

Det gäller t.ex. att miljöfrågorna skall integreras i alla samhällssektorer, att ekonomisk tillväxt och miljöförbättringar kan stärka varandra, att konkreta mål sätts upp för vad vi vill uppnå vid sekelskiftet, att ekonomiska styrmedel skall användas i större utsträckning än hittills och att Riokonferensens konventioner om skydd mot klimatförändringar och den biologiska mångfalden är en grund för miljöarbetet. I dessa avseenden är alltså det femte miljöhandlingsprogrammet och våra egna utredningar och program på detta område likartade. Rolf Annerberg har dessutom en mycket positiv syn på våra möjligheter att driva miljöfrågorna i EU. Den uppfattning som han torgför delas också av Miljökonsekvensutredningen, som har haft i uppdrag att kartlägga miljökonsekvenserna av ett svenskt medlemskap i EU.

Man har i första hand tagit upp tre frågor. En av dem har varit Sveriges möjligheter att självständigt utforma en aktiv miljöpolitik. Det har ofta hävdats att detta skulle försvåras vid ett medlemskap. Men utredningen kommer fram till att man inte delar den uppfattningen. Man framhåller att många frågor avgörs på internationell nivå och att vi genom vår handel redan är

Miljöpolitik

starkt kopplade till EU. Man pekar också på att den ekonomiska utvecklingen kan bli svag om vi står utanför. Då kan det vara svårt att få utrymme för långtgående egna miljökrav.

När det gäller frågan om våra möjligheter att påverka EU:s miljöpolitik är slutsatsen entydig och egentligen självklar. Ett EU-medlemskap ger betydligt bättre sådana möjligheter.

Frågan om hur miljötillståndet påverkas besvarar utredningen med att om Sverige driver en offensiv miljöpolitik inom EU är förutsättningarna goda för en förbättring av miljötillståndet. Man pekar också på Sveriges möjlighet att gå före och därigenom påverka andra länder. Miljöministern var inne på att Sverige har den rollen och den skall vi självfallet fortsätta att ha.

Utredningens ordförande Anders Wijkman säger: Under förutsättning av ett offensivt svenskt agerande på miljöområdet tror jag personligen att ett medlemskap är att föredra. Jag tycker att även det är försiktigt uttryckt. Jag tycker att man i stället kan konstatera att en förutsättning för verkligt stora framgångar på miljöområdet är ett aktivt svenskt medlemskap i EU. Vi skall vara engagerade européer på det utrikespolitiska och säkerhetspolitiska området men förvisso också på det miljöpolitiska.

Anf. 183 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Min avsikt är egentligen inte att polemisera med det som Ivar Virgin har sagt. Mycket av det kan jag hålla med om. Men jag blir en aning orolig av själva andan i anförandet. Det låter på något sätt som: Ja, nu har vi uppnått det här förhandlingsresultatet. Det är bra. Nu sitter vi nöjda i Sverige.

Jag menar att miljöarbetet aldrig får stanna. Vi kan aldrig slå oss till ro och säga: Nu när vi har uppnått det här så är det bra. Jag skulle önska att jordbruksutskottets vice ordförande kunde vara litet mer framåtsyftande, litet mer krävande, litet tuffare, om jag säger så. Det kanske går bra att ta lektioner av Jan Jennehag, som miljöministern tyckte var krävande. Jag skulle som sagt gärna se litet mer framsynthet från den kanten.

Anf. 184 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Mitt behov av att ta inspiration från vänstersidan är måttligt. Men jag sade flera gånger i mitt anförande, tror jag, att jag tycker att Sverige skall föra en offensiv miljöpolitik. Det måste rimligen innebära att man på olika områden flyttar fram positioner.

Ett av de områdena tycker jag självklart är att använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Där tycker jag faktiskt att Sverige har haft en framgång. Men det finns begränsningar i möjligheten att använda det vapnet, begränsningar som helt enkelt beror på att det finns risk för att vi slår ut egen produktion. Vi skall gå före, men det finns gränser. Jag tror att även miljöministern nämnde det i sitt anförande. Det borde vara tacksamt att i Europa arbeta för modellen att använda ekonomiska styrmedel. Jag tror uppriktigt sagt att det är ett mycket verkningsfullt vapen i kampen mot miljöproblemen.

Herr talman! Egentligen slutar den första dagen av den allmänpolitiska debatten där den borde ha börjat, med miljö- och naturresursfrågorna. Det största hotet mot mänsklighetens framtid är miljöförstörelsen. Det är slöseriet med naturresurser. Insikten växer om att vår tids viktigaste uppgift är att avvärja det hotet. Globalt var Riokonferensen 1992 en milstolpe. Jag är faktiskt ganska imponerad av vad regeringen har gjort för att följa upp Rio-konferensen genom initiativ, beslut, utredningsuppdrag, engagemang och även genom att stimulera t.ex. det lokala Agenda 21-arbetet och arbetet inom nätverket Q 2 000. Dessa jobbar på ett förnämligt sätt, inte minst på det lokala planet.

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

Ett symboliskt steg är också att finansplanen i årets budgetproposition har en bilaga om uthållig utveckling. Nästa steg är rimligtvis att finansplanen blir en bilaga till Sveriges resursbudget, där ramarna sätts av vad naturen långsiktigt tål och vad hänsynen till kommande generationer medger.

De politiker som inte ställer upp på den här grundsynen vill jag bestämt och mycket tillspetsat avråda från att öka premiereservinslaget i ett nytt pensionssystem. Det är bortkastade pengar att spara för en framtid som inte finns.

I ett globalt perspektiv måste vi vänja oss vid tanken att rättvist fördela knappa resurser i tid och rum. Kanske kan det ske genom ransonering av rätten att förbränna fossila bränslen eller att släppa ut växthusgaser. Samma ranson till varje människa på jorden. I ett inledningsskede kan en sådan princip ge många u-länder en ny handelsvara, förbruknings- eller utsläppsätter, som säljs till i-länder som behöver tid för att anpassa sig till en framtidaushållning med naturresurser som ligger inom ramen för vad naturen tål. Internationellt samarbete är avgörande. Det har betonats tidigare i den här debatten.

Synsätt med den här inriktningen är inte nya. Jag tittade i backspegeln och hittade en partimotion av Folkpartiet från 1973 om miljöbudget, teknikvärdering och återanvändning av resurser. De inledande orden lød: "Miljöpolitikens främsta mål är att göra det möjligt för vår egen och kommande generationer att överleva. Överlevnad är viktigare än levnadsstandard. Samtidigt måste det traditionella standardbegreppet ges ett vidare innehåll." Här framfördes också synpunkter på den globala resursfördelningen.

Jag är övertygad om att andra partier kan hitta liknande förpliktande uttalanden årtionden tillbaka. Det handlar alltså om förlorade år i den viktigaste uppgiften för oss alla, kampen för mänsklighetens överlevnad. Vi har ett gemensamt ansvar inför kommande generationer att nu med all kraft ge miljö- och naturresursfrågorna förtur i vårt arbete.

Hittills har teknikens möjligheter alltför mycket fått styra den tekniska utvecklingen. Så kan det inte fortsätta. I stället måste miljöns krav och mänsklighetens behov vara styrande. Då blir tekniken ett viktigt hjälpmedel, liksom möjligheten att sätta pris på miljön. Det får inte längre vara gratis att skada och förorena. Den prissättning som då blir aktuell baseras på värderingar. Det blir en naturlig uppgift för oss politiker som företrädare för våra uppdragsgivare, väljarna, att göra de värderingarna.

Låt mig belysa det här synsättet med ett praktiskt och aktuellt exempel:

Rödkobbsleden i Stockholms skärgård. I förra veckan sade Länsstyrelsen i Stockholms län nej till Sjöfartsverkets och Finlandsrederiernas förslag att ta i anspråk och exploatera ett orört skärgårdsområde norr om Sandhamn för en ny farledssträckning. För sjösäkerhet, navigering och manövrering skulle den ge stora fördelar. Fartygen är numera så stora att de inte får plats i den nuvarande farleden, den som för bara 15 år sedan utsågs till huvudled till Stockholm och rustades upp rejält.

Den fartygstekniska utvecklingen har styrt oss mot ett vägskal, eller en vattendelare får man väl säga i detta sammanhang. Skall vi politiker snällt ställa upp och besluta att miljön skall underordnas den tekniska utvecklingens krav, eller skall miljökraven äntligen bli överordnade? Jag känner en djup tillfredsställelse över att ha kunnat medverka till att den senare linjen segrade. Särskilt bra kändes det naturligtvis att det var Folkpartiets handlingsprogram med bl.a. miljöanpassning, ekonomiska styrmedel och en helhetssyn på transportsystemet som majoriteten anslöt sig till.

Ett annat exempel på hur en miljöanpassning kan ske är Öresundsbron, som diskuterats tidigare här i dag. Folkpartiet medverkade 1991 till att den s.k. nollösningen skrevs in i riksdagsbeslutet. I dag kan vi ställa oss frågan: Hur skulle vi ha sett på ärendet med eller utan en nollösning inskriven i riksdagsbeslutet? Vi hade den gången med också kravet på ett luftvårdsprogram för Skåne; det är ingen nyhet nu.

Vi måste lära oss att tekniken måste underordnas miljöns krav. Vi måste utnyttja och samordna hela det spektrum av styrmedel som vi förfogar över. Samordningen är väldigt viktig för att resultatet skall bli harmoniskt.

Med det här inlägget vill jag stryka under vårt gemensamma ansvar över partigränserna i kampen mot miljöförstörelsen och för hushållningen med naturresurser. Jag tror att vi i grunden har gemensamma uppfattningar att slå vakt om.

Anf. 186 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag delar gärna miljöministerns synpunkt att Ulla Pettersons inlägg hade en väldigt sympatisk karaktär och byggde på en korrekt och respektabel syn på miljöproblemen i stort. Det finns många enskilda socialdemokrater som ger uttryck för sympatisk attityd. Det gäller t.ex. den som officiellt är utpekad som miljötalesmannen i det socialdemokratiska partiet, Anna Lindh. Hon har tankegångar kring Dennispaketet som i stort liknar dem som Centerpartiet har fört fram, nämligen en allvarlig kritik mot det trafiksystemets uppbyggnad.

Jag skall gärna säga att jordbruksutskottets ordförande i tidningsartiklar tillsammans med partikamrater uttryckt åsikter om kärnkraftens framtid som också de väldigt mycket liknar dem som vi i Centern har framfört. Jag hyllar gärna Mats Hults i Stockholm syn på att man bör avbryta ansträngningarna att få reaktor 1 i Oskarshamn i gång igen.

Bekymret är: Var finns sedan de socialdemokratiska besluten i dessa frågor? Kommer dessa attityder att återspeglas i att man också stöttar Centerns agerande när det gäller att få hejd på Dennispaketet, att få kärnkraften utvecklade? Dess värre har aldrig så sympatiska attityder och åsikter från i det

här fallet Ulla Pettersson kunnat dölja oförmågan och osäkerheten i den socialdemokratiska miljöpolitiken.

Litet av samma bekymmer får man när man lyssnar på Jan Jennehag. Han säger att regeringens förslag på miljöområdet är tandlösa. Jag kan försäkra att den uppfattningen inte riktigt delas av det näringsliv som kommer att bli väldigt starkt beroende av de förslag som regeringen lagt fram i riksdagen och som nu successivt genomförs ute i det som vi brukar kalla det verkliga livet. Där uppfattar man inte förslagen som tandlösa.

Däremot ter det sig litet tandlöst, måste jag säga, när Vänsterpartiet ungefär ett år efter det att regeringen har lämnat sin kretsloppsproposition kommer med en motion, i vilken man säger sig vilja införa ett kretsloppssamhälle. Man frågar sig var Vänsterpartiet har varit det år då regeringens kretsloppsproposition diskuterades och beslutades i riksdagen.

Herr talman! Om Max Montalvos inlägg kan man säga att eländesbeskrivningen återkom där. Han talar igen som förr i tiden om miljöfanatiker. Han framställde bekymren som om de inte existerade. Han säger att man i stort sett har löst problemen med bilavgaserna, enligt vad han har hört på bilmässan. Jag vill gärna fråga Max Montalvo hur han har tänkt sig att man i en bilmotor skall förbränna material som innehåller kol utan att det bildas koldioxid. Har han tänkt sig att problemet skall lösas genom någon sorts technical fix inom bilindustrin? Är det inte så i stället att vi måste byta bränslen, få en annan syn på kommunikationer och transporter, eller menar Max Montalvo att vi i vårt nit att följa miljöambitionerna från bilindustrin skall upphäva de naturlagar som många av oss tycker är vägledande i det verkliga livet?

Det som är unikt med regeringens arbete är att man lyckats kombinera ett starkt internationellt engagemang och arbete som väckt respekt världen över med ett handfast lokalt engagemang. Kombinationen av Riokonferensens arbete och det som nu blivit det lokala Agenda 21-arbetet är ett starkt nytt och viktigt inslag i det svenska miljöengagemanget.

Självklart är också den nya strömfåran med kombinationen av ekonomi och ekologi vägledande och viktig. Den nya UNCED-propositionen har redan lagts fram. Nu kommer kemikaliepropositionen, miljöskuldsredovisningar och så småningom regeringens proposition om de nya miljölagarna sammanförda i en miljöbalk. Här finns den offensiva inriktningen.

Jag kan för egen del också nämna inte minst det konkreta arbete som fullföljs i kretsloppsanpassningen i regi av bl.a. Kretsloppsdelegationen. När det gäller produktansvaret tas nya steg. Nya varuområden som bilar, elektronik och däck kommer att gå samma väg som förpackningar och tidningspapper. En ny strategi utarbetas för samhällets kretsloppsanpassning. Det offensiva arbetet finns liksom det lokala engagemanget och det internationella medvetandet. Det bådär gott för det fortsatta miljöarbetet, herr talman.

Anf. 187 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! När det gäller allianser i riksdagen kan vi, Lennart Daléus, vara överens om ganska mycket, bl.a. det som Lennart Daléus efterlyste hos socialdemokraterna: synen på kärnkraften och Dennispaketet m.fl.

Tandlöshet eller inte, men om vi som mått skall ha näringslivets reaktioner

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

tror jag att vi är ute på ganska farliga vägar. Näringslivets intressen skriar alltid om samhället, statsmakterna, beslutar någonting som hotar näringslivets vinster eller i övrigt sätter gränser för dess agerande. Det vet vi redan från början, så det är icke tillämpligt i detta sammanhang.

Vi har, Lennart Daléus, inte uppnått kretsloppssamhället i och med riksdagsbeslutet. Det är väl bra att vi är flera krafter som vill utveckla den tanken och försöka driva arbetet vidare.

Anf. 188 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt att näringslivets reaktioner kanske inte alltid är ett mått på aktivitet och kanske inte alltid skall uppfattas som någonting positivt. Men i det här fallet är de faktiskt det. Näringslivet reagerade först med väldigt stor skepsis på regeringens arbete med kretsloppet, på produktansvaret och detta att kommunerna skulle avlastas från det tunga hanteringsarbetet och ges mer muskler att hantera kontrollapparat och tillståndsfrågor osv.

Under det ett och ett halvt år som regeringen har koncentrerat sig på den här delen av miljöarbetet kan man se hur näringslivet successivt har ändrat inställning. Man har anpassat sig mer och antagit utmaningen. På många håll är man värd uppskattning för det engagemanget, det tycker jag skall sägas.

Det är riktigt att man inte bara har tagit det hela som kritik av och en attack på näringslivet. Man har faktiskt anpassat sig väldigt mycket. Det är kanske en av de nya metoderna som man använder i miljöarbetet.

Jag är glad att Jan Jennehag säger att man från Västerpartiet vill anta, utveckla och fortsätta tanken på kretsloppsarbetet. Välkomna!

Anf. 189 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Lennart Daléus undrade var de socialdemokratiska besluten finns. Det är bara för mig att hålla med om att det är alldeles för få socialdemokratiska miljöbeslut, vilket till stor del beror på att vi dess värre inte har någon majoritetsställning i den här riksdagen.

Men vi har förslag till beslut, som vi har fört fram under flera år. Bland de förslag som Lennart Daléus och andra kan hitta i vår miljömotion från i år finns det förslag om en rejäl satsning på gröna jobb, om miljöuppdrag till våra internationella beskickningar ute i världen, om en samlad strategi för miljösamarbete inom Öst- och Centraleuropa, om ett utvidgat sektorsansvar inom t.ex. turistområdet, om att man skall stoppa handel med hotade arter, osv.

Förslagen finns alltså. Låt oss se om vi i det kommande utskottsarbetet inte kan bli överens om en hel del av dem, Lennart Daléus.

Anf. 190 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! De sakfrågor som Ulla Pettersson nämnde är angelägna, och där behövs ett gemensamt engagemang. Vad jag var ute efter var de litet större kontroversiella frågorna. Som vanlig medborgare måste man bli litet förvirrad när talesmän agerar väldigt starkt åt ett håll medan besluten och de verkligt tunga förslagen går åt ett annat håll. Jag vill gärna anta Ulla Petterssons utmaning.

Margareta Winberg, ordförande i jordbruksutskottet, och några andra partikamrater har i andra sammanhang än här i kammaren agerat för kärnkraftens avveckling. Från Centerpartiet har vi i år väckt en motion i vilken vi ställer precisa krav på ett fullföljande av de tidigare riksdagsbesluten och därmed också folkomröstningens resultat. Då vill jag ställa frågan så här: Kan vi förvänta oss auktoritativt stöd från socialdemokratin för den motionen? Mycket skulle då vara vunnet i sakfrågan och inte bara i den politiska retoriken.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

Anf. 191 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Beträffande kärnkraften finns också den med i vår motion. Vi vill att 1991 års trepartiöverenskommelse skall fullföljas. Vi föreslår faktiskt att det arbetet skall sättas i gång, i vilket det också skall ingå en avvecklingsplan. Det är alltså fråga om en partimotion som hela vårt parti står bakom. Står hela Centerpartiet bakom den motion som Lennart Daléus talar om?

Anf. 192 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Vi börjar nalka oss något glädjande och intressant, även om Ulla Petterssons resonemang fortfarande är litet luddiga. Hon sade att hela socialdemokratin står bakom motionen och att 1991 års beslut skall fullföljas när det gäller kärnkraftens avveckling. Här finns alltså möjlighet att göra det som kallas för att "operationalisera" den attityden. I ett mycket tydligt förslag i en motion har vi klarat ut hur detta lagtekniskt skall gå till. Det finns möjlighet för socialdemokraterna att kliva upp på den vagnen. Om jag tar ansvar för Centerpartiets stöd för denna motion kanske Ulla Pettersson kan ta ansvar för Socialdemokraternas stöd. Det vore mycket intressant.

Anf. 193 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Det talades om elände och miljöfanatiker. Jag anser att det har varit till skada att miljöfanatiker har varit alltför vidlyftiga i sin iver att få till stånd förbättringar för miljön. Det har många gånger varit till skada, i synnerhet eftersom den breda allmänheten på det viset har tagit avstånd från miljöarbetet. Jag tror att det är väldigt viktigt med en folklig förankring.

Det är klart att man inte kan ändra naturlagarna. Det är omöjligt. Jag erkänner att det kommer ut olika ämnen ur avgasrören. Men vi har så få bilar per kvadratkilometer i Sverige att med de nya bilarnas avgasrening borde inte biltrafiken utgöra något problem, utom i vissa tätorter.

Vi har väckt en nollemulsionsmotion, i vilken vi säger att de långsiktiga kraven på bilfabrikerna måste vara att de skall få fram nästa generation bilar. I vår vision löser man detta problem. I det sammanhanget kommer elbilar och hybridbilar in. På mässan kunde vi se att man hade tagit fram vätgasmotorn, som en gång i tiden var en svensk uppfinning och som utmobbades av den svenska oljeindustrin. Det är beklagligt att inte riksdagen på den tiden hjälpte till för att se till att vätgasmotorn stannade i Sverige och att den utvecklades snabbare. Men då var tydligen inte miljömedvetandet ens i Centern på topp.

Anf. 194 LENNART DALEUS (c) replik:

Herr talman! Man kan inte som Max Montalvo säga att man är på väg att klara utsläppen. En del utsläpp kommer med dagens bränsle med naturnödvändighet ut. Koldioxiden är ett av de största problemen med dagens biltrafik. Lösningen måste ligga i ett annat tänkande, andra bränslen, en annan trafikstruktur och i ett utnyttjande av kollektiva transportmedel på ett helt annat sätt än tidigare. Detta i sin tur betyder att man måste ta avstånd från stora trafikleder av den karaktär som t.ex. Dennispaketet innebär. Man får inte, Max Montalvo, ta det så lättvindigt som att säga att det finns tekniska lösningar och att det kommer att lösa sig om vi bara får litet tid på oss. Det brådskar med att stoppa i någonting annat i tankarna och med att ha en annan tanke om de här sakerna.

Anf. 195 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Skillnaden mellan Centern och Ny demokrati är att vi är positivt inställda till bilarna. Anledningen till att jag tyckte att detta var ett mindre problem för Sverige var att jag jämförde med förhållandena i Tyskland, där man har 50 % katalysatorsrening i dag och anser att man därmed har klarat problemet. I min tanke gjorde jag den jämförelsen och tyckte då att vi har ett väldigt litet problem.

Jag klargjorde just att vår långsiktiga politik står upp för den biten. Under tiden kan man gott och väl använda de bilar som vi har i dag. Den lilla försämring av miljön som dessa bilar har medfört jämfört med hela industrins utsläpp under 50–60 år är en bagatell, tror jag.

Vi har väckt en motion som syftar till att stimulera elbilar i tätorter. Elbilar bör få fri parkering i tätorter. Det är också en stimulans åt rätt håll. Man måste vidta praktiska åtgärder för att få folk att agera på rätt sätt. Man kan inte bara hålla på med avgifter och förbud.

Ni stödde inte vår motion som vi väckte förra året om eftermontering av avgasrening på äldre bilar. Jag förstår inte riktigt varför när ni är så väldigt oroliga för avgaserna.

Anf. 196 LENNART DALEUS (c) replik:

Herr talman! Jag ger upp den fortsatta argumentationen. Om man som Max Montalvo menar att utsläppen från dagens bilar är "en bagatell" är det klart att han agerar trafikpolitiskt därefter. Det leder till de ståndpunkter som Max Montalvo redovisar. Om man menar att problemen i Sverige är lösta och att Tyskland är någonting annat, har man inte förstått att luftföroreningar glider fram och tillbaka utan hänsyn till nationsgränser. Vi har uppenbarligen ett annat synsätt, men den diskussionen får vi fortsätta med vid ett annat tillfälle.

Anf. 197 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Jag tycker att vi fick en liten, intressant diskussion om energipolitiken här på slutet.

Trepartiöverenskommelsen som träffades 1991 står nu samtliga regeringspartier bakom. Det innebär att fem partier står för den. Det intressanta är

att uppföljningen av energiprogrammen för ökat energisparande verkligen genomförs och att vi verkligen får fram alternativ till kärnkraften.

Vi kristdemokrater har också väckt en motion och framfört våra tidigare synpunkter, att det borde tillsättas en parlamentarisk avvecklingskommitté som verkligen tillser att energiprogrammen fullföljs, så att det blir en avveckling av kärnkraften till år 2010. Vi har också tagit upp lagstiftningsfrågan och ansvarighetsfrågan för kärnkraftsföretag vid olyckor. Det vore intressant att få litet mer kött på benen från socialdemokraterna. Jag har tidigare hört talet om att de är för detta. Men är de beredda att nu verkligen sätta kraft bakom orden och se till att vi får denna kärnkraftsavveckling?

I övrigt hade jag tänkt ställa en del frågor till miljöministern om miljöbiståndet till öst, men dess värre var han tvungen att lämna kammaren. Därför vill jag ideologiskt och litet mer övergripande anknyta litet till Sören Norrbys anförande. Få saker är så fundamentalt viktiga som att inte rycka undan grundförutsättningarna för vår existens på jorden. Jag talar då förstås om behovet av ett förvaltaransvar för att ekosystemen skall kunna behållas intakta. En stark vision och strävan måste prägla vårt arbete för en bärkraftig utveckling. Detta inte minst för att det är den enda tänkbara utvecklingen för att inte våra barn och barnbarn skall få ägna alla krafter och resurser åt att komma till rätta med miljöproblem till följd av vår misshushållning med naturresurser.

Fokuseringen för att komma till rätta med vår finansiella skuld måste i lika hög grad riktas mot att lägga upp strategin för att komma till rätta med miljöskulden. Att inte göra det är detsamma som att acceptera en djupt orättvis ojämlikhet i livsbetingelserna mellan generationerna. Det är inte acceptabelt. Den finansiella skulden och miljöskulden har gemensamt att de ökar fattigdomen och minskar handlingsutrymmet för nästa generation. Därför är det positivt att miljöministern senare i vår ämnar återkomma med förslag till åtgärder för att begränsa miljöskulden.

Många stora miljöproblem såsom växthuseffekt och uttunning av ozonlager, försurning osv. förutsätter ett kraftfullt arbete på internationell nivå. Men alla miljöproblem, även de globala, åtgärdas till syvende och sist på det lokala planet. Detta har också tagits upp här i debatten. Därför är det viktigt att vi inte skyggar för att så fort som möjligt driva miljöfrågorna lokalt här hemma i Sverige och visa att vi verkligen går före i miljöarbetet. Det visar också den lilla debatt som handlade om EU och miljöarbetet.

Vad gäller en rapport om skatteväxling för miljön har kds skisserat hur en strategi kan läggas upp. Miljöförstöring och nyttjande av naturresurser måste få rätt pris för att överutnyttjandet skall kunna minska. Konsumenten måste få en möjlighet att ställas inför de rätta priserna. En skatteväxling skall inte öka det sammanlagda skatteuttaget från näringslivet. Men genom att lägga en högre skatt på miljöförstörande ekonomisk aktivitet och mindre skatt på arbetskraft uppnås två mål. Dels ökar efterfrågan på arbete, dels minskar miljöbelastningen. Intentionerna i årets budget att nu tillsätta en bred parlamentarisk utredning som skall se över formerna för en skatteväxling är helt i linje med kristdemokraternas miljöpolitiska strategi. Vi ser detta som en stor framgång.

Herr talman! Regeringen har under det gångna året lagt en rad förslag på

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

miljöområdet som kommer att leda till minskat slitage på naturmiljön. Jag tänker då bl.a. på en förändrad skogsvårdspolitik, där miljömål och produktionsmål jämföras, ett ökat kretsloppsförfarande som har tagits upp här i debatten, genom införande av ett stegvis producentansvar och åtgärder för bevarande av den biologiska mångfalden. Ytterligare förslag kommer. Det är helt nödvändigt att en offensiv miljöpolitik bedrivs kontinuerligt. Detta är ingenting som vi kan koppla av genom att säga att vi då och då skall göra detta, utan det måste hela tiden finnas i processen.

Om man litet kort ser på socialdemokraternas alternativ kan man få vissa funderingar om hur de resonerar när det gäller miljöfrågorna. Jag har exempelvis hört ledande socialdemokrater raljera ganska kraftigt med regeringens hantering av Öresundsbrofrågan. Om det för Socialdemokraterna är förvånansvärt att fyrklöverregeringen vill ha en mycket nogsam miljöprövning, där en absolut nollösning kan garanteras, bör väljarna knappast känna förtroende för det partiets miljöambitioner.

Regeringens hantering av frågan om en fast förbindelse över Öresund visar just att miljöintresset står i centrum av debatten vid beslutsfattandet. Det centrala är att vi får in miljötänkandet över hela fältet och att det väger tungt.

Herr talman! I vår skall vi också behandla förslag till en ny miljöbalk. Det är ett arbete som har pågått i många år och som har varit väldigt intressant. I förslaget föreslår vi en rad konkreta förbättringar för miljön. Jag ser fram emot den debatten under våren här i riksdagen. En ny miljöbalk är en stor framgång för landet.

Anf. 198 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! För en inbiten kärnkraftsmotståndare är det litet av en glädjens kväll när Dan Ericsson i Kolmården nu markerar kravet på en lagstiftning som innebär att kärnkraften avvecklas och att kärnkraftverkens ägare tar sitt ansvar under perioden fram till dess.

Herr talman! Jag hade självfallet inte förväntat mig något annat av Dan Ericsson. Jag har haft förmånen att få stå på samma barrikader som Dan Ericsson i tidigare sammanhang i detta arbete.

Med den närmast självklara attityden från, som jag utgår från, hela kds tillsammans med det som jag uppfattade som ett ansvarstagande av Ulla Pettersson att ställa upp bakom dessa krav har det här i kväll i själva verket formats en majoritet för att åstadkomma det som många av oss har längtat efter sedan folkomröstningen 1980. Det är därmed en glädjens kväll, herr talman!

Anf. 199 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall bara svara på den direkta fråga som jag fick. Om jag inte minns alldeles fel var det Socialdemokraterna som tog initiativet till 1991 års överenskommelse. Den står vi naturligtvis fast vid. Jag anade litet tveksamhet därom från Dan Ericssons i Kolmården sida.

I likhet med Dan Ericsson ser jag fram emot det fortsatta miljöarbetet i riksdagen. Den här debatten får anses ha visat att vi allihop är ganska överens om att vi inte sätter några klackar i backen i dag. Miljöarbetet skall gå

vidare framåt, alldeles oavsett hur det kommer att se ut i våra relationer till omvärlden.

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

Anf. 200 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Herr talman! Jag söker inte någon som helst konfrontation med Socialdemokraterna i energifrågan, utan noterar att man har ett intresse. Vad jag efterlyser är konkret handling och att man verkligen anstränger sig för att nu följa upp det energibeslut som riksdagen fattade 1991.

Som Lennart Daléus sade stod vi på samma barrikader vid folkomröstningen 1980. För min del känner jag mig fortfarande frågande inför Socialdemokraternas energipolitik, inte minst mot bakgrund av vad som hände vid folkomröstningen där de drev fram en tredje linje. Därmed har vi kärnkraften kvar under en betydligt längre period än vad som hade behövts. Energi-debatten har sedan under hela 1980-talet legat nere inför energibeslutet 1991, då vi ändå kom överens över blockgränserna. Vad jag är angelägen om är att detta fullföljs. Jag söker inte konfrontation utan en praktisk utformning. Genom de uppföljningar som hittills har gjorts kan vi nu se att beslutet inte har fått alltför stora effekter ute i verkligheten när det gäller energisparande och när det gäller att få fram alternativ. Det är där det hastar. Det är bra om Socialdemokraterna nu ställer upp på detta.

Anf. 201 ULLA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill i all försynthet påpeka att Socialdemokraterna efter 1991 inte har haft möjlighet att i regeringsställning driva förslag på vare sig energi- eller miljöområdet.

Anf. 202 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Dan Ericsson talade om att avveckla kärnkraften. Det ämnet var uppe också i den förra debatten. Som alla här vet anser vi nydemokrater att kärnkraften är miljövänlig. I en öppen demokrati är kärnkraften inte så farlig – för att undvika den debatten – som i en diktatur. Då tänker jag på Sovjet. Det beror på att vi kan föra en öppen debatt om och ha en kontroll av kärnkraften på ett helt annat sätt.

Då undrar jag: Har det dykt upp något alternativ sedan förra debatten, Dan Ericsson, som är ett verkligt alternativ? Eller är det fortfarande fråga om det som jag förra gången kallade för flum, alltså att man skall dra ner på välfärden i stället? Vad är alternativet?

Anf. 203 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Herr talman! Det handlar inte alls om att dra ner på välfärden. Max Montalvo talar om att vi har en säker kärnkraft. Jag tror inte att de som har varit utsatta för en kärnkraftsolycka och bor i närområdena tycker att de i dag har en välfärd. Det är bl.a. dessa risker som det handlar om.

Vad är då alternativet? Ja, det finns alternativ, om vi för en sådan politik att vi får ett sparande och utnyttjar biomassa, vind och annat som kan ersätta kärnkraften. Vi kan också göra effektiviseringar på vattenkraftsområdet. Men det måste finnas en politisk drivkraft. Det ger sig inte självt. Starka intressen står emot. Max Montalvos inlägg bekräftar det senare.

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

Anf. 204 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Dan Ericsson var just inne på skrämsektaktiken. Men jag nämnde faktiskt att man i en öppen demokrati har insyn, debatt och kontroll av kärnkraften. Där blir den relativt säker, för att vara försiktig med orden. Bekymret är att man fortfarande använder skrämsektmodellen och påstår att kärnkraften är så himla farlig. De alternativ som redovisades nyss är inte färdigutvecklade. Sätt moroten ett par år framåt, men det säger ni ingenting om. Det är bara avveckling som är det viktiga. Det gäller bara principen. Jag ställer mig helt oförstående till den tanken.

Anf. 205 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Herr talman! Jag har rest omkring och haft förmånen att få besöka en del av de nya biobränslepannor som faktiskt växer upp runt om i landet. De är konkreta exempel på att det går att få fram alternativ och att det finns en klar marknad för detta bränsle. Det gäller att målmedvetet driva på en sådan utveckling.

I en öppen demokrati, sade Max Montalvo, är kärnkraften relativt säker. Det är detta som är problemet. Kärnkraften är bara "relativt" säker. Vi vet att den aldrig kommer att bli definitivt säker. Inte minst med tanke på att vi nu har åldrande reaktorer, tror jag att riskkänslan kommer att öka i befolkningen. Om vi inte skapar förutsättningar för en avställning av dessa reaktorer, måste vi ha ett sparande, som vi kan stimulera på olika sätt. Det kan där finnas nya friska förslag. Det handlar också om att vi skapar en marknad för alternativen.

Anf. 206 BENGT AHLQUIST (fp):

Herr talman! Riksdagskamrater! Östersjön är ett sjukt innanhav, som får konstgjord andning genom Bälten och Öresund, då stormarna blåser i rätt riktning. Östersjön behöver mer syresatt saltvatten, inte mindre. Vad Östersjön behöver är med andra ord en positiv lösning och ingen nollösning.

Jag skulle vilja göra en liten jämförelse. Ingen skulle komma på tanken att ordinera en svårt astmasjuk patient strypkoppel och rehabilitering i rökrum.

Min oro är stor, och våra ungdomars oro är också stor. Vi har ett ansvar såsom förvaltare av naturens resurser. Hoten mot Östersjön är många. Kraftiga miljövårdsansträngningar krävs. Viktiga samhällssektorer som trafik, jordbruk och energi måste läggas om i mer miljövänlig riktning. Låt oss arbeta i Riokonferensens anda och för biologisk mångfald. Vi måste bevara biotopen Östersjön såsom ett viktigt exempel på ett brackhav.

Tillförsel via vatten och luft av gifter, överexploatering av de levande resurserna samt direkt förstörelse av viktiga kustekologiska system utgör hot mot Östersjön. Avgränsade havsområden är särskilt utsatta. Kattegatt, på gränsen mellan Nordsjön och Östersjön, kollapsade först. Både Västerhavet och Östersjön är illa ute. Nordsjön har klarat sig bättre genom att vattenutbytet är effektivare med ett utbyte på två tre år.

För Östersjöns överlevnad är ett internationellt samarbete helt nödvändigt. Här räcker det inte enbart med Östersjöstaterna. Havet börjar ju inte vid stranden utan vid gränsen för dess tillrinningsområde. All mark som vatten rinner igenom på vägen mot havet och allt vatten som rinner ut i havet

påverkar förhållandena i Östersjön. Med andra ord påverkas havet av vårt nyttjande av såväl mark som luft.

40 % av det kväve som tillförs Östersjön kommer från luften. Huvuddelen kommer från biltrafiken, där den tunga trafiken utgör en del. Havet är slutstationen och tar emot mer och mer av både näringsämnen och gifter. Av det totala flödet mellan Nordsjön och Östersjön beräknas ungefär 30 % gå genom Öresund. Flödet genom Öresund beräknas svara för omkring 50 % av salttillförseln. Redan i dag, före brons tillkomst, finns det på tok för litet syresatt vatten för att garantera Östersjöns framtid som ett levande innanhav. Det krävs kraftiga stormar i rätt vindriktning. Grundproblemet för Östersjön med kraftig övergödning kvarstår dock och förvärras på sikt genom den stimulans av biltrafiken som en broförbindelse utgör. Är bron verkligen ett nationellt intresse?

Syrebristen gör att de döda bottenarna utbreder sig i Östersjön. Vi vet vad som händer när syret tar slut. Då ökar svavelväteproduktionen. Den omfattande syrebristen har medfört att närmare hälften av egentliga Östersjöns bottenareal har drabbats av bottendöd under de senaste tio åren.

Vilket öde väntar torskfisket i Östersjön? Under de senaste 5–10 åren har torskfisket minskat i omfattning. Trolig orsak är syrebristen. Torskens förutsättningar att yngla beror på salthalten. Den måste vara den lämpliga. Dessutom måste det finnas syre. Eftersom allt större delar av de djupa områdena har drabbats av syrebrist, har livsrummet krympt för torskäggen.

Är det läckande bottenar som förorsakar laxdöd? En annan risk med ökande syrebrist är att bottenarna kan börja läcka såväl fosfat som tungmetaller och andra gifter. I dag finns i sedimentlagren ett naturligt skal. Den gräns som där bildas kallas redoxklinien. Den förhindrar att gifter som lagrats i sedimenten läcker upp i vattnet. Men i takt med att syret tar slut i bottenvattnet förskjuts redoxklinien uppåt och tungmetaller och andra gifter som har lagrats under lång tid läcker upp i vattnet. Laxen i våra älvar och odlingar har sannolikt drabbats av en miljösjukdom, som benämns M 74. Värst drabbad är odlingen nere i Mörrumsån, där dödligheten har legat runt 95 %. Laxhonorna visar tecken på genetiska störningar. Balansrubbingar har konstaterats på den vuxna laxen, vilket kan tyda på läckage av tungmetaller eller annat gift som påverkar balanssinnet.

Vi måste styra över till miljövänligare trafiksystem och föra över den tunga lastbilstrafiken till sjötransporter. 50 000 riktigt tunga lastbilar i Sverige släpper vardera ut 1 ton kväveoxider, 55 ton koldioxider och 100 kilo sot. Tecknen tyder på att den tunga trafiken blir den största förorenaren i framtiden, trots skärpta avgasregler för tunga lastbilar.

Konkreta förbättrande åtgärder vore att föra över långväga transporter till båt och järnväg. Härvidlag skulle de s.k. ro-ro-fartygen kunna göra en stor insats. Ett forskningssamarbete i nätverk, såsom i Baltic University, är en utmärkt katalysator för gemensamma ansträngningar på miljöområdet. Låt oss stödja the Baltic University Programme!

Anf. 207 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja höra, Bengt Ahlquist, vad som i klartext menas med att styra över den tunga trafikens gods till båt och järnväg. Om det

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

innebär att man skall tvångsstyra över någonting, tror jag att Folkpartiet är ute på fel väg.

Anf. 208 BENGT AHLQUIST (fp) replik:

Herr talman! Man kan arbeta med stimulanser och ta bort hinder. I dag utgör hamntaxorna stora hinder. Det har tidigare gjorts en beräkning av detta, som Bilspedition varit intresserat av. Det skulle finnas en lönsamhet i att föra över trafik till kust. Om man också tar hänsyn till miljöeffekterna blir resultatet ännu bättre.

Det är alltså inte med piska utan med morötter som vi vill gå fram. Det kan inte vara rimligt att slita ned vägkapitalet med långväga transitt transporter genom Sverige.

Anf. 209 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Om det gäller morötter, kan jag hålla med om att det kan vara en möjlighet. Jag tycker att man då skall låta marknaden avgöra om morötterna är tillräckligt lockande.

Anf. 210 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Jag skulle som siste talare denna kväll vilja aktualisera dricksvattenförsörjningen.

Tillgång till friskt vatten är något som alltför lätt tas för givet i ett land som Sverige med många tusen sjöar, floder, vatten i isälvsavlagringar, osv. Alltför ofta tar planeringen sin utgångspunkt i att vattnet utgör en statisk resurs, som finns kvar där med sina tjänster, oberoende av mänskliga aktiviteter. Men detta är ett feltänkande. Hotbilden gentemot vattenmiljön och en långsiktig och bärkraftig dricksvattenförsörjning är omfattande och komplex.

Försurning och övergödning är välkända miljöproblem. I Naturvårdsverkets rapport om miljöns tillstånd år 2020 beskrivs dessa problem t.o.m som förvärrade i förhållande till dagens läge, trots att kalkningsinsatser skulle fortsätta i nuvarande omfattning och internationella utsläppsavtal efterföljas.

Andra problem är det mycket bristfälliga skydd som våra dricksvattentillgångar i dag har, i lag och skyddsföreskrifter. Naturresurslagen anger t.ex. inte någon dricksvattentillgång som riksintresse. Ute i kommunerna har endast hälften av grundvattentäkterna skyddsföreskrifter. SGU har bara haft resurser att inventera ungefär 2 % av landets grundvattentillgångar. Det måste ses som ett mycket stort problem att grundläggande infrastruktur i form av sådan kunskap är så dålig.

Listan på ytterligare problem kan göras lång. Det finns exempelvis risker med transporter av farligt gods, dåligt brunnsvatten och förorenat dagvatten i våra tätorter. I en motion om bärkraftig dricksvattenförsörjning tar vi bl.a. upp just behovet av en lagförändring i VA-lagen som möjliggör att lägre VA-taxa skulle kunna ges till de fastigheter som ordnar med egna LOD-lösningar, dvs. lösningar för lokalt omhändertagande av dagvatten. Jag vill därför fråga: Är miljöministern beredd att verka för en sådan lagförändring?

Herr talman! Som ett av de mer anmärkningsvärda problemområdena vill jag ta upp radonhaltigt vatten. Radon i grundvattnet uppstår till följd av ra-

dioaktiva processer i unga graniter. Det bästa hade naturligtvis varit att geologisk information redan från början hade kunnat avstyra att brunnar borrar i starkt radonhaltigt berg. Men faktum är att ett stort antal hushåll har problem med höga radonhalter i brunnsvattnet, vilket i sin tur ger höga halter av radon i inomhusluften. Vi vet att radon i inomhusluften utgör en mycket stor hälsorisk och ger upphov till ett stort antal cancerfall varje år. Vad man också misstänker är att radon i dricksvattnet utgör en hälsorisk. Trots detta finns det inga gränsvärden för radon i dricksvatten.

Herr talman! En riskfaktor för dricksvattnet utgörs av ett i många delar dåligt underhållet avloppsledningsnät. I en studie av vattenburna sjukdomsutbrott i Sverige, utförd av Yvonne Andersson på Nordiska hälsovårdsskolan i Göteborg 1992, redovisas 61 utbrott med totalt 32 000 insjuknade under 1980-talet. Detta motsvarar lika många utbrott som under ett helt sekel tidigare. Att vi står inför stora problem förstår vi när man ser kostnaderna för att komma till rätta med problemen – om det alls är möjligt. De stora satsningar på rening av vatten som genomförts de senaste decennierna har gällt reningsverk - inte nyinvesteringar i ledningsnätet. Man beräknar nyanskaffningsvärdet för det VA-system som vi byggt upp till 300 miljarder kronor. Av detta utgör ledningarna ungefär 250 miljarder kronor.

Som ett led i att nå ett mer kretsloppsanpassat samhälle förespråkar vi kristdemokrater att problemen bl.a. möts genom att kretsloppsbaseade toalettssystem stimuleras. Den självklara principen att ta vara på de resurser som människans urin och fekalier utgör, samtidigt som hälsoproblem förebyggs, har hittills inte mött något gensvar. Det är bara att konstatera, att utvecklingen på detta område springer förbi politiker och myndigheter. I kommunerna, där man står inför kostbara nyinvesteringar i nya nät och kväveringssteg, har man i flera fall insett det rimliga och kostnadseffektiva i att satsa på alternativ. Tanums kommun på västkusten är ett exempel. Där råder, som säkert är bekant, krav på torr- eller snålspolande toaletter i nybyggelse, i första hand vad beträffar fritidshus.

Herr talman! Problembilden är så pass komplex och omfattande att vi kristdemokrater menar att ett helhetsgrepp måste tas. Jag efterlyser och vill framhålla behovet av en grundlig inventering och åtgärdsstrategi för att nå målet en bärkraftig dricksvattenförsörjning. Detta är något som vi för övrigt förband oss att åstadkomma redan vid undertecknandet av Agenda 21 under Riokonferensen 1992, och jag anser att det måste genomföras.

Jag vill därför föreslå regeringen att verka för tillsättande av en bred parlamentarisk utredning om dricksvattenförsörjningen.

(forts. prot.58)

Prot. 1993/94:57
9 februari 1994

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöpolitik

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 24 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 37 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 79 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 118 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 156 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Onsdagen den 9 februari

1 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
2 § Hänvisning till utskott av under allmänna motionstiden avlämnade motioner	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Allmänpolitisk debatt	2
<i>Partiledardebatt</i>	2
Ingvar Carlsson (s)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Gudrun Schyman (v)	
Statsminister Carl Bildt (m)	
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Talmannen (medgivande om extra inlägg, m.m.)	
Pierre Schori (s)	
<i>Arbetsmarknadspolitik m.m.</i>	45
Johnny Ahlqvist (s)	
Laila Strid-Jansson (nyd)	
Hans Andersson (v)	
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Förste vice talmannen (om taletiden)	
Anders G Högmark (m)	
Elver Jonsson (fp)	
Harald Bergström (kds)	
Georg Andersson (s)	
Bengt Hurtig (v)	
Göran Lennmarker (m)	
Kjell Ericsson (c)	
Märtha Gårdestig (kds)	
Monica Öhman (s)	
Axel Andersson (s)	
Per Erik Granström (s)	
Irène Vestlund (s)	
Bengt-Ola Rytting (s)	
Leo Persson (s)	
Birgitta Hambræus (c)	
Roland Sundgren (s)	
Karin Falkmer (m)	
Hans Karlsson (s)	
Elvy Söderström (s)	
Lisbeth Staaf-Igelström (s)	

Bengt Kindbom (c)	
Rune Evensson (s)	
Ingvar Johnsson (s)	
Sten Östlund (s)	
Gunnar Thollander (s)	
Oskar Lindkvist (s)	
Kristina Persson (s)	
Talmannen (om taletiden)	
Anita Johansson (s)	
<i>Kommunikationer</i>	131
Hans Stenberg (s)	
Kenneth Attefors (nyd)	
Karl-Erik Persson (v)	
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Bertil Persson (m)	
Kenth Skårvik (fp)	
Elving Andersson (c)	
<i>Miljöpolitik</i>	152
Ulla Pettersson (s)	
Max Montalvo (nyd)	
Jan Jennehag (v)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Ivar Virgin (m)	
Sören Norrby (fp)	
Lennart Daléus (c)	
Dan Ericsson i Kolmården (kds)	
Bengt Ahlquist (fp)	
Kenneth Lantz (kds)	
(forts. prot. 58)	

